GÜLÜN MUCİZESİ • Jean Genet

Gülün mucizesi

JEAN GENET



Fransızcadan çeviren:
Hamdi Tuncer

AYRINTI

Ayrıntı: 264
Edebiyat dizisi: 91

Gülün Mucizesi
Jean Genet

Fransızcadan çeviren
Hamdi Tuncer

Yayına hazırlayan
Necmettin Sevil

Kitabın özgün adı
Miracle de la rose

Éditions Gallimard/1995
basımından çevrilmiştir.

© Éditions Gallimard

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. Tel: (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım Ekin Yayınları *1994*
Ayrıntı Yayınları'nda birinci basım *1999*

ISBN 975-539-239-4

AYRINTI YAYINLARI
Dizdariye Çeşmesi Sk. No: 23/1 34400 Çemberlitaş-İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Fax: (0 212) 516 45 77

Jean Genet

Gülün Mucizesi



E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◢ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◢ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◢ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◢ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◢ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◢ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◢ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◢ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◢ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ BALKON/*Jean Genet* ◢ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◢ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◢ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◢ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◢ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◢ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◢ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◢ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◢ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◢ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◢ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◢ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◢ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◢ AĞ/*Iris Murdoch* ◢ WATT/*Samuel Beckett* ◢ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◢ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◢ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ CUMA/*Michel Tournier* ◢ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◢ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◢ MURPHY/*Samuel Beckett* ◢ MASAL MASAL İÇİNDE/Khimaira/*John Barth* ◢ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◢ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◢ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◢ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◢ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◢ MYRA/*Gore Vidal* ◢ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◢ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◢ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◢ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◢ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Sören Kierkegaard* ◢ KONFIDENZ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-Maket Seti/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VERİ/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LİLA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ / BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ 10 1/2 BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SÜNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet*

H A Z I R L A N A N K İ T A P L A R

ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÖKTAŞLARI/*Michel Tournier* ◢ YOL AYRIMINDAKİ AYDIN: BENJAMIN/*Joy Parini*

Fontevrault Santrali* Fransa'daki tüm cezaevlerinin en berbat olanıdır. Beni sıkıntıdan bitiren, bunaltıp perişan eden odur. Üstelik biliyorum ki başka kodeslerde bulunan hükümlüler daha onun adını duyar duymaz benimkine benzer bir kaygıya, benzer bir tasaya kapılmışlardır. Bizde uyandırdığı bu etkinin nedenini kurcalamayacağım. Bunu ister manastır geçmişinden, kız oğlan kız Fransa başrahibelerinden almış olsun; ister görüntüsünden, duvarlarından, duvarlarını kaplayan sarmaşıklardan; ister Cayenne'e giden mahkûmların buradan geçiyor olmasından, ister en belalı hükümlülerin burada bulunmasından olsun, ister adından alıyor

* Centrale: Santral, fabrika. Fransa'da bazı büyük hapishanelere bu ad veriliyor. (ç.n.)

olsun, önemi yok bunun. Bütün bu gerekçelere benim açımdan eklenen biri daha var: Mettray Islahevi'ndeyken çocukluk hayallerimizin yöneldiği kutsal bir yer olmuş olması. Duvarlarının, –kiliselerdeki camekânın kutsal ekmeği koruduğu gibi– geleceğin biçimini içlerinde tuttuklarını duyumsardım. Bugün ben olan on beş yaşındaki o çocuk, hamağında bir arkadaşına sarılırken kişiliğinin son ve kesin şeklinin o duvarlar arkasında durduğunu biliyordu. (Yaşamın zorlukları insanı bir dost yüzü aramaya nasıl zorluyorsa zindanın çekilmezliği de bizi sevda bunalımları içinde birbirimize doğru itiyor. Sevdaları yaratan büyülü içeceğimiz de mutsuzluğumuz.) O çocuk yine biliyordu ki otuzundaki bu hükümlü kendisinin en son yapılanışı, ölümün noktalayacağı son görünümdür. Uzatmayalım. Fontevrault hâlâ ışıyor, ama çok tatlı, solgun bir ışıkla; yüreğinin en karanlık yerinde, hücrelerde yani, ölüm mahkûmu Harcamone'un yaydığı ışıltıyla.

Fontevrault'ya gitmek üzere La Santé'den ayrıldığımda Harcamone'un varacağım yerde infaz gününü beklediğini biliyordum. Gelince de Mettray'den arkadaşım olan Harcamone'un gizemi beni sarıverdi. O hepimizin ortak serüvenini en son noktaya dek götürmeyi bilmişti. İdam sehpasında ölmek; mutluluğumuz, şanımızdı bizim. Harcamone "başarmıştı" ve bu başarı her gün karşılaşılan işlerden olmadığından, servet ya da yüksek görevler gibi, bende şaşkınlık ve hayranlık uyandırmış (tamamlanmış en basit iş bile mucizevidir çünkü), aynı zamanda da büyülü bir olaya tanık olan kimseyi altüst eden türden bir korku vermiştir bana. Yakından tanımamış olsaydım Harcamone'un suçları benim için bir şey ifade etmeyebilirdi, fakat güzelliğe duyduğum aşk, yaşamımı korkunç; daha çok da kanlı bir ölümle taçlandırmayı çok istedi, beri yandan öte dünyaya büyük gürültüler kopartarak gitmeyi çok istiyor oluşum da, bu ölümün herkese göre kahramanca olmasını engelledi. Sonunda bu iki arzu, için için, kafamı kestirmek yoluyla ölmeyi seçtirdiler bana. Bu ölüm biçimi kendi kendini yadsır, getirdiği ölümü yadsır, böyle ölmeyi kotarabileni, büyük cenaze törenlerinin yanar-döner kara kadifesinden daha yumuşak, daha iç karartıcı bir görkemle nurlandırır. İşte Harcamone'un işlediği cinayetler ve ölümü, sonunda birinin ele geçirebileceği bu görkeme ulaşma yollarını, onu harcarcasına, bir bir gösterdi bana. İnsana özgü bir gör-

kem değil bu. Yüzyılımızın ünlüleri ve kilise azizleri öyleymiş gibi görünseler de, çektiği tek azapla başına ermiş aylası koydurabilmiş hiç kimse bilinmiyor. Bununla birlikte bu ölüme ulaşmış kimselerin en katıksızlarının bile yüreğin karanlığından çıkarılmış mücevherlerle süslü olağanüstü ve bildik o tacın kesik başlarının üzerine konduğunu duyumsadıklarını biliyoruz. Her biri, kesik kafası talaş sepetine düştüğü, yaptığı işi pek ayrıksı bulduğum cellat yamağı tarafından kulaklarından tutulup alındığı anda, yüreğinin utangaçlık eldivenleri takınmış parmaklar tarafından alınıp bir yeniyetmenin ilkbahar bayram yerleri gibi süslü göğsüne aktarılacağını anlamıştır. Demek ki söz konusu olan benim kavuşmak için yanıp tutuştuğum göksel bir utkudur. Harcamone onu benden önce yakalamıştı işte, önce bir kız çocuğunu, on beş yıl sonra da Fontevrault'da bir gardiyanı öldürerek rahat rahat ulaşmıştı ona.

Zırhlı vagonun hücrelerinden birinde eller ayaklar zincirli olarak yaptığım çok uzun ve pek zahmetli bir yolculuktan sonra, Santral'e geldim. Hücrenin oturulacak yeri delikliydi. Sarsıntılardan karın ağrılarım tuttuğunda pantolonumun düğmelerini çözmek yetiyordu. Hava soğuktu. Kışın uyuşturduğu kırlardan geçiyordum. Donun sertleştirdiği tarlaları, kırağıyı, hep kapalı olan havayı gözümün önüne getiriyordum. Tutuklanmam yaz ortasında olmuştu, bu yüzden Paris'i hep bomboş bir kent olarak anımsıyorum; işgalden kaçan halkın bırakıp gittiği, bir tür Pompei; kavşaklarında trafik polisi bulunmayan, yeni numaralar çeviremediği zaman ev soyucunun gönlünden geçirdiği gibi ıssız bir kent olarak...

Dört jandarma, trenin koridorunda kâğıt oynuyorlardı. Orléans... Blois... Tours... Saumur. Sonra vagon katardan ayrılıp başka bir yola alındı ve Fontevrault'ya geldik. Gelenler otuz kişiydik, vagonda ancak otuz hücre var çünkü. Kafilenin yarısı otuz yaşlarındaki adamlardan oluşuyordu. Kalanı da on sekizinden altmışına kadar değişiyordu.

Eller ayaklar zincirli, yolcuların gözü önünde ikişer ikişer bağlandık ve istasyonda bizi bekleyen marul küfelerine* bindik. Önlerinden geçen kızlara bakan kafaları kazınmış genç adamların hüznünü görecek kadar vaktim oldu bu arada. Pranga arkadaşımla

* Mahkûmların taşındığı hücreli araba. (ç.n.)

birlikte bu dar hücrelerden, dikine tabutlardan birine girdim. Bu kez hapishane arabasının o eski kibirli felaket büyüsünü yitirmiş olduğunu fark ettim. Oysa bu çekiciliği, ilk binişlerimde, saygıyla eğilmiş halkın safları arasından yavaşça kayıp geçerek beni taşırken onu bir sürgün arabasına, görkem yüklü bir vagona dönüştürüyordu. Bu araba artık şahane mutsuzluk değil. Ben onda, mutluluğun da, felaketin de ötesinde, o göz kamaştırıcı şeyi gördüm.

İşte orada, hücreli arabaya girince, gönül gözü görür biri olduğumu duyumsadım, bütün büyü de bozuldu.

Arabalar Santral'e doğru yola çıktılar. Dışardan nasıl göründüğünü söylemeyeceğim; zaten bunu pek az hapishane için söyleyebilirim, tanıdıklarımın hepsini yalnızca içerden biliyorum çünkü. Hücreler kapalıydı ama kaldırım taşı döşeli hafif bir yokuşu tırmanmakta olan arabanın ansızın sıçramasıyla ana kapının açıldığını ve artık Harcamone'un alanında olduğumu anladım. Santral, biliyorum, bir vadinin, mucizevi bir pınarın kaynaklandığı cehennemi bir boğazın dibinde; fakat hiçbir şey bizim onun çok yüksek bir dağın tepesinde olduğuna inanmamızı engelleyemez. Burada bazen her şey bana hapishanenin bir kayanın üzerinde yer aldığını, denetleme duvarlarının da o kayanın uzantısı olduğunu düşündürür. Aslında yalnızca düşüncelerimizde olan bu yükseklik daha bir gerçek, verdiği yalnızlık öylesine muhkem çünkü. Ne duvarların ne de sessizliğin bir önemi var, Mettray ne kadar uzaksa Santral de o denli yüksek, olay bu!

Gece olmuştu. Koyu bir karanlığın ortasına gelip durduk. İndik arabalardan. Aydınlatılmış peronda sıra olmuş sekiz gardiyan, üniformalı uşaklar gibi bizi bekliyordu. İki basamak daha yüksek bir peronun üstünde yarım daire şeklinde kocaman, ışıl ışıl bir kapı karanlığın duvarını deliyordu. Bayramdı herhalde, belki de Noel'di. Kara duvarları kasvetli bir sarmaşıkla kaplı avluyu şöyle bir görüverdim bu arada. Bir demir parmaklıktan geçtik. Onun arkasında dört elektrik lambasının aydınlattığı ikinci bir küçük avlu vardı. Lambalar bir ampul ve Uzakdoğulu şapkası biçimindeki siperinden oluşuyordu, bütün Fransa hapishanelerinin resmi lambasıdır bu. Gece karanlığında bile alışılmamış bir mimarisi olduğunu çakmaya başladığımız bu avlunun bitiminde, başka bir demir parmaklıktan

daha geçtik ve hep aynı ışıkla aydınlatılmış birkaç basamak indik, bir anda kendimizi, zarif sütunları olan bir dehlizle çevrili, bodur bitkilerle süslü, havuzlu; çok güzel kare bir bahçede bulduk. Duvara bitişik bir merdivenden sonra beyaz bir koridora, derken kayıt odasına geldik ve zincirlerimiz çıkarılıncaya dek dağınık bir biçimde uzun süre bekledik burada.

— Uzat bakalım şu bileklerini.

Uzattım. Zincir, bağlı bulunduğum herifin gariban elini tuzağa takılmış bir hayvan gibi yukarı çekti. Gardiyan bir süre kelepçenin kilidini aradı, bulup anahtarı deliğine sokunca beni artık serbest bırakan bu ince kapanın hafif tıkırtısını duydum. Tutsaklığa başlamak için kavuştuğumuz bu özgürlük de ilk acılarımızdan biri oldu. Boğucu bir sıcak vardı, koğuşların da böyle sıcak olacağı kimsenin aklına gelmedi. Kayıt odasının kapısı çok sert bir ışıkla aydınlatılmış bir koridora açılıyordu. Kilitli değildi. Genel hizmetlerden bir tutuklu, temizlikçidir kesin, kapıyı biraz araladı, sırıtarak suratını içeri uzattı ve fısıldadı:

— Hey moruklar, tütünü olanlar toslasınlar bakalım bana, çünkü...

Lafını bitirmeden çekildi. Gardiyanın biri geçiyor olmalıydı. Biri kapıyı dışardan kapattı.

Bir çığlık duyar mıyım diye kulak kabarttım. Hiçbir şey duymadım. Kimseye işkence edildiği yoktu. Yanımdaki heriflerden birine baktım. Gülümsedik birbirimize. Bu fısıltının uzun süre konuşabileceğimiz tek ses tonu olacağını ikimiz de anlamıştık. Etrafımızda, duvarların arkasında gizli, sessiz fakat ateşli bir faaliyet çakozluyorduk. Peki neden mi geceyarısı oluyordu bu işler? Kışın akşam erken olur; saat de daha akşamın beşi zaten.

Biraz sonra yine kısık ama uzaktan, deminki mahpusunki olduğunu sandığım bir ses duyuldu:

— Götünün gözü aydın, benim kamışın selamı var!

Bizim gibi, kayıttaki gardiyanlar da duydular ama oralı olmadılar. Böylece, daha gelir gelmez, hiçbir tutuklunun sesinin açık seçik olmayacağını anlamıştım. Bu ya gardiyanların duymayacakları kadar hafif bir fısıltı, ya kalın duvarlarla korkunun boğuklaştırdığı bir bağırtı olacaktır.

Adımızı, soyadımızı, yaşımızı, mesleğimizi söyledikten, eş-

kalimizi tarif ettikten sonra işaret parmağı iziyle bunların altını imzaladıkça, bir gardiyan alıp bizi vestiyere götürüyordu. Sıra bana geldi:

— Soyadın?

— Genet.

— Plantagenet?

— Genet dedik ya!

— Canım Plantagenet demek istiyorsa ne olur? Bozulur musun?

— .....

— Adın?

— Jean.

— Yaşın?

— Otuz.

— Mesleğin?

— Yok.

Gardiyan bana pis pis baktı. Belki de Plantagenet'lerin mezarlarının Fontevrault'da olduğunu, armalarının –pars ve Malta Haçı– hâlâ kilisenin vitraylarında durduğunu bilmediğim için beni küçümsüyordu.

Çıkmadan önce görüverdiğim; yolda bizim kafileden olan bir oğlana çaktırmadan bir "eyvallah" işareti yaptım son anda. Daha kendisinden ayrılalı elli gün olmamıştı. Anısı çektiklerimi hafifletsin diye yüzüne uzun uzun bakayım istedimse de kaçtı o. Bu çocuk bizi gardan hapishaneye götüren marul küfesinde, atak görünüşlü bir pezevenkle aynı dar hücreye (gardiyanlar ikişer ikişer sokuyorlardı bizi hücrelere) girmeye çalışmıştı. Kendisini o herife bağlatabilmek için öyle bir numara çekmişti ki hem çocuğu kıskanmıştım, hem o pezevengi. O numara hâlâ canımı sıkıyor ve derin bir esrarla beni kendine çekiyor; gözümün önünden bir perde kaldırdı da ışıklı bir görüntü sağladı sanki bana. O zamandan beri hapishanemde canım sıkıldıkça bu anıyı gözümün önüne getirip duruyorum ama pek ileri de götürmüyorum hiçbir şeyi. Ne yaptıklarını, birbirlerine ne söylediklerini, gelecek için neler kurduklarını düşünebilirim, aşklarına çok uzun bir ömür biçebilirim; bıkıveriyorum. Bu kısa olayı şöyle açıklıyorum: Çocuğun numarası ve küçük hücreye girişi bildiklerime hiçbir şey katmıyor,

hatta tersine; şimşek gibi çakıveren oyunun büyüsünü bozuyor. Bunun gibi, Harcamone'un yüz güzelliği de önümden hızla geçip giderken gözlerimi kamaştırıyordu, ama uzun uzun; ayrıntılı olarak baktığımda o güzel yüz sönükleşiyordu. Kimi işler gözümüzü kamaştırır, belirsiz noktaları belirginleştirir, tabii eğer gözümüzün onları hızla geçerken görme becerisi varsa, canlı nesnelerin güzelliği ancak pek kısa bir an için algılanabilir çünkü. Değişimleri süresince bir şeyi izlemek, güzellik yaşam boyu süremeyeceğinden bizi kaçınılmaz olarak sona erdiği ana götürüyor. Onu incelemek, yani zaman içinde gözlem ve hayalgücüyle izlemek, artık inişe geçtiği zamanı saptamamız demektir: Görkeminin doruğundayken ortaya çıktığına göre giderek azalacaktır yoğunluğu. Bu çocuğun yüzünü getiremiyorum gözümün önüne.

Çıkınımı topladım: İki gömlek, iki mendil, yarım somun ekmek, bir şarkı defteri. Başka hırsızların, sürgünlerin yanına gitmek üzere, ayaklarımı sürükleyerek, hiçbir şey söylemeden; üç yıl, beş yıl, on yıl yemiş arakçılar, pezevenkler, ev soyucular, sürgünlerden oluşan yol arkadaşlarımdan ayrıldım. Çok şiddetli aydınlatılmış beyaz, tertemiz, ripolin* kokan koridorlar boyunca gardiyanın önünden gidiyordum. Yolda, genç bir muhafızla zabıt kâtibinin önünde, bir teskere üstünde, içinde bin yüz elli tutuklunun adı yazılı olan sekiz kocaman defteri taşıyan iki gardiyan yardımcısı mahkûma rastladım. Mahkûmlar istense küçük bir okul defterine indirgenebilecek bu dev kütüklerin ağırlığıyla gerilmiş kollarla sessizce yürüyorlardı. Kısa konçlu keçe çizmelerini sürürken, çektikleri onca üzüntünün ağırlığını öyle yansıtıyorlardı ki, ayaklarında ağır kauçuk botlar varmış da rap rap yürüyorlarmış gibi görünüyorlardı. İki gardiyan da aynı sessizlik içinde, aynı tören adımlarıyla yürüyorlardı. Az kalsın selam verecektim. Gardiyanlara değil tabii; içlerinde şu pek ünlü Harcamone adı yazılı olan kütüklere.

— Selam vermek yok mu?

Beni götüren gardiyan dedi bunu ve ekledi:

— Yoksa tek başına hücreye tıkılmak mı istiyorsun!

Gardiyanlara asker selamı vermek zorunluydu. Topuksuz, konçsuz keçe papuçlarımızı sürüyerek gevşek gevşek yürüyüşü-

* Ripolin: Mucidinin (Riep) adıyla anılan bir yağlı boya. Dyolin gibi. (ç.n.)

müze hiç uymayan bu gülünç selamı sıkıntıyla verdim yanlarından geçerken. Başka gardiyanlara da rastladık, dönüp bakmadılar bile. Santral bir katedral gibi, bir Noel gece yarısı yaşıyordu. Geceleyin sessizce oraya buraya koşuşturan keşişlerin geleneğini sürdürüyorduk. Ortaçağa aittik. Solda açık bir kapı vardı, vestiyermiş, girdim. Kendi giysilerimi çıkarınca kahverengi çuhadan cezaevi elbisesi katilin yanında, hatta onunla aynı çatı altında yaşamak için giyindiğim bir masumiyet cübbesi oldu benim için. Hayranlık içinde, bir hırsız gibi ürkek, uzun günler geçirdim. En aşağılık gündelik gereksinmelerin hiçbiri; ne tuvalete gitmeler, ne karavana, ne iş, ne de karmakarışık duygular bu hayranlığı bozamıyordu.

Beni bir koğuşa, beşinci koğuşa verdikten sonra, o zamanlar Fransa'yı işgal etmiş olan Alman ordusu için yapılan kamuflaj ağları atölyesinde görevlendirdiler. Belalı serserilerin soygundan, adam öldürmeden yatan heriflerin dalga dümenlerinden uzak durmaya kesin kararlıydım ama vestiyerde azılı birine –ya da o havalara giren bir herife– ait bir pantolon düştü bana. Yasak olmasına karşın herifçioğlu pantolona karın hizasında; gemicilerinki gibi yatay, iki sahte cep yapmıştı. Yürürken ya da bir yerde dururken istemediğim halde ellerimi oralara koyuyordum. Yürüyüşüm hiç arzu etmeyeceğim bir biçim aldı. Kabadayılarınkine benzedi. Bu kılık yakasız, (bir tutuklunun astarı keserek yaptığı bir çeşit iç cep dışında) cepsiz, kahverengi abadan bir ceketle tamamlanıyordu. Bütün ilikleri sağlamdı, ama bir tek düğmesi bile kalmamıştı. Ceket çok eskiydi, pantolonun yanında yeni kalırdı yine de. Pantolonda eskili yenili dokuz yama; dolayısıyla kahverenginin dokuz ayrı tonu vardı. Karın hizasındaki yanlamasına iki yalancı cep, kundura atölyesinden bir falçatayla açılmıştı sanıyorum. Pantolon kayışsız, askısız, yalnızca düğmelerle durmak zorundaydı üstümüzde ama tüm düğmeler düşmüştü ve bu da takıma yıkık bir evin acıklı görüntüsünü veriyordu. Gelişimden iki saat sonra atölyede rafyadan ip şeklinde bir kuşak yaptım kendime ama her akşam bir gardiyan bulup aldı onu; ben de her sabah yenisini yaptım... Böyle her gün aynı şeyi, diyelim on yılda tam üç bin kez, bıkıp usanmadan yapan tipler vardır. Bana çok kısa gelen pantolon baldırımda kalıyor; uzun iç donum ya da bembeyaz çıplak bacaklarım görünüyordu altından. İç donu beyaz bezdendi ve

üzerinde kalın harflerle "Cezaevleri Yönetimi" anlamına gelen A.P.* damgası bulunuyordu. Yelek de aynı kahverengi abadan olup sağ tarafında küçük bir cebi vardı. Gömlek çok sert çuhadandı, yakası yoktu; kolları yensizdi, düğmelerse çoktan kopup gitmişti. İlk görüşte bok lekesi olmasından korktuğum pas lekeleri vardı üzerinde, gömlek de A.P. damgalıydı. On beş günde bir değiştiriyoruz. Bizim keçe patikler de kahverengi abadan. Ter sertleştiriyor onları. Düz takke de aynı renk abadan. Mendil mavi beyaz çubuklu.

Şunu da ekleyeyim; başka bir kodesten tanıştığımız Rasseneur, beni burada tanıdı ve bana haber vermeden koğuşlardan birine aldırdı. Ondan başka ne Santé'den, ne de başka kodeslerden tanıdık hiç kimse çıkmadı. Tek Harcamone vardı Mettray'den bildik, o da idamlıklar hücresinde olduğundan; ortalıkta görünmüyordu.

Harcamone'un benim için ne anlama geldiğini yazmaya çalışacağım. Onu anlatırken Divers'in ve özellikle de sonunda yazgımı belirleyen; hâlâ sevdiğim Bulkaen'in benim için ne olduklarını yazacağım. Bulkaen Tanrı'nın parmağıdır, Harcamone, gökyüzünde olduğuna göre; Tanrı oluyor. (Kendim için yarattığım ve tüm ruhumla bedenimi adadığım şu gökten söz ediyorum.) Aşklarını; onlara karşı duyduğum aşkı daha yaşatıyorum içimde, etkisini sürdürüyor ve ruhumun derinliklerini coşkuyla sarsıyor. Ne denli mistikse de Harcamone'a olan aşkım ondan geri kalır değil. Bu genç serserilerde bana hayranlık veren, hem aydınlık hem koyu karanlık o şeyi becerebildiğimce iyi anlatmaya çabalayacağım. Elimden geleni yapacağım ama "onlar karanlık bir ışık ya da apaydınlık bir gecedir"den başka bir şey diyemem. Bana verdiği duygunun, hani en babayiğit romancıların; Yakışıklı ile Kötü'nün canlı ve apaçık karşıtlığını kısa bir şiirde bir araya getirmeye çalışırken yazdıkları "Kara ışık... Ateşli gölge" ile dile getirdikleri o duygunun yanında söylediklerim hiç kalır. Harcamone, Divers ve Bulkaen sayesinde Mettray'i, çocukluğumu yani, bir daha yaşayacağım. Artık uygulamadan çıkarılan ıslahhane Kolonisi'ni,** ortadan kaldırmış olan çocuk zindanını yeniden bulacağım.

Güzelim Touraine'in en güzel yerinde bir aşk ve nefret uyumu

* A.P.: Administration Pénitentiaire: Cezaevleri Yönetimi. (ç.n.)

** La Colonie: Sömürge. Göçmen topluluğu. Bir ülkede bulunan küçük yabancı topluluğu. Küçük hayvan topluluğu, sürü. Islahhanedeki çocuk topluluğunu yazar böyle adlandırıyor. (ç.n.)

içinde örgütlenmiş üç yüz çocuğun varlığından habersiz kalmış; hatta bunu hiç usuna bile getirmemiş olabilir mi dünya? Koloni burada, çiçekler (ki oradan beri benim için bir cehennem dekorunun tamamlayıcıları; ölmüş askerlere, hep az mı geldi, yetmedi mi tasasıyla sunduğum bu bahçe çiçekleri) ve nadir kokulu ağaçlar arasında gizli yaşamını sürdürüyor; yirmi kilometre çevresinde oturan köylüleri, 16 yaşında bir ıslahevi çocuğu kaçar da çiftliğini ateşe verir korkusuyla, tetikte durmak zorunda bırakıyordu. Zaten her köylü tutup getirdiği çocuk başına elli frank ödül aldığından; gece gündüz Mettray kırlarında dirgenler, tüfekler, köpeklerle yapılan gerçek bir çocuk avı yaşanıyordu. Geceleyin ıslahevinden çıkan bir çocuk tarlalara dehşet saçıyordu. Kız gibi tatlı oluşundan dolayı heyecanlanmadan kendisini düşünemediğim Rio biraz neşesini bulmak istediğinde on sekizinde var-yoktu. Köylüler gecenin bir yarısında yataklarından fırlayıp gecelikleriyle kapılarını bile çekmeden, çılgın gibi yangın söndürmeye koşsunlar diye; bir tavan arasında gözünü kırpmadan yangın çıkardı. Kimseye görünmeden içeri girip beyaz çuval bezinden pantolon ve bir ceket yürüttü. Koloni üniforması olan giysilerle hemen tanınırdı yoksa. Evin yanışı görülmeye değerdi. Dediklerine göre yangında çocuklar yanıp kömüre dönmüş; inekler telef olmuş ama bizim gözü kara çocuk olanları iplemeden Orleans'a dek gitmiş. Genç köylü kadınların çamaşır kuruttukları ipe her zaman bir ceketle pantolon bıraktıklarını bilir herkes. Bir ıslahevi kaçkını delikanlı onları aşırırken ipin ucundaki çıngırağı çaldırıp yakalanır mı diye hem umar hem korkarlar. Kadın ellerince kurulan bu tuzaklar Koloni'nin çevresinde görülmez, çakılmaz bir tehlike kuşağı oluşturuyor; ikişerli kaçak grupları çılgın gibi bir o yana bir bu yana koşuşurken sık sık karşılaşıyorlardı bu yüzden. Yalnız bu anı bile, onca üzüntümün arasında, bu çocuk dünyasının öldüğünü bildiğim için, şimdi korkunç bir acı veriyor; kahrediyor beni. Tek bir tümce ifade edebilir ancak benim bu kederimi: Bir prensin eski aşklarının geçtiği ya da eskiden çok mutlu olduğu yerleri ziyaretinden sonra yazılan "...ve ağladı" tümcesi.

Fontevrault da Mettray gibi, adlardan oluşan şu uzun çiftler listesiyle anlatılabilir:

Botchako ve Bulkaen
Sillar ve Venture
Rocky ve Bulkaen
Deloffre ile Toscano
Mouline ile Mono
Lou-du- Point- du- Jour ve Jo
Divers ve Ben
Bulkaen ve Ben
Rocky ve Ben

Yeni gelmiş olmanın belirsizliği içinde, Santral'in düzen ve işleyişine alışarak, sekiz gün geçirdim. Eğer bizim tarafımızdan yaşanıyor olmasaydı, pekâlâ kolay olabilecek sade bir düzen vardı. Kalk; saat altıdaydı. Bir gardiyan kapıyı açıyor; akşam yatmadan koyduğumuz pırtıları almak üzere taş döşeli koridora çıkıyorduk. Giyiniyorduk. Lavaboda beş dakika kalınıyordu. Yemekhanede haşlama suyu gibi bir şey içip atölyelere dağılıyorduk. Çalışma öğleye dek sürüyordu. Bir buçuğa kadar yemekhanedeydik. Tekrar atölye; saat altıda karavana, yedide yatakhane. Mettray'deki zaman çizelgesinin aynısı yani. Pazarları atölyede, çalışmadan ama, bazen kraliyet kararnamesiyle atanan ve Fontevrault'da hüküm sürmüş olan manastır başrahibelerinin ad listelerini okumakla vakit geçiriyorduk. Öğleyin yemekhaneye gitmek üzere sonsuz bir hüzün içindeki avlulardan geçiyorduk. Hüzün; hayran olunacak güzellikteki Rönesans görünümlerini ölüme yazgılayan bakımsızlıktan kaynaklanıyordu. Manastırın küçük kilisesinin yanında, bir köşede kara kara çalı-çırpı yığınları duruyor; arklardan pis sular akıyordu. Mimari değeri olan kalıntıların güzelliği sönüp gidiyordu. Bir sürü aşk oyunları içine girip çıkıyordum. Ancak günlük uğraşlar; çalışma, yemek, karşılıklı ilişkiler, tutuklunun birinin görünür resmi yaşantısına sinsi bir yüz geçirmek için çektiği gözüpek numaralar, nihayet buradaki heriflerle hızla tanışmam; Harcamone'un varlığının ağırlığını, handiyse acı verir bir biçimde omuzlarımda duymama engel olamıyordu. Bir gün yemekte Rasseneur'e fısıldamaktan kendimi alamadım:

— Nerde acaba?

— Yedincide. Özel hücre.

— Ölecek mi dersin?

— Kesin.

Masada, solumda oturan bir çocuk hangi ölümden söz ettiğimizi tahmin ederek, eli ağzında, mırıldandı:

— Güzel şey, böyle görkemle ölmek.

Onun burada olduğunu biliyordum. Yine umut ve korkuyla dolu olduğum bir gün onu görmek ayrıcalığına kavuştum. Her hafta olduğu gibi tutuklulardan biri tarafından tıraş edilmek üzere idamlıkların hücresine çok yakın yerde sıraya girmiştik. Bir şef gözetmen Harcamone'un kapısını açmıştı. Yanında, elindeki, neredeyse duvara takılı sandalyeleri tutan zincirler kadar kalın olan zincirle uyuşuk uyuşuk oynayan bir gardiyan vardı. Şef hücreye girdi. Duvara dönük durduğumuz yerden, yasak olmasına karşın bakmadan edemedik. Akşam duası boyunca başları önde eğik duran, ancak papaz içinde kutsal kâsenin saklandığı dolabı açınca doğrulan çocuklara benziyorduk. Mettray'den ayrılalı beri Harcamone'u ilk görüşümdü bu. Hücrenin ortasında, vücudunun tüm güzelliğini sergileyerek, ayakta duruyordu. Mettray'de olduğu gibi beresini kulaklarına dek geçirmemiş, eskiden pezoların giydiği kasketlerin siperliğine benzer bir gaga oluşturacak biçimde kırarak gözlerinin hemen üstüne gelecek şekilde koymuştu başına. Güzelliğindeki değişiklikten dolayı mı, yoksa öyküsünü yalnızca gözbebeklerimin iyi korunmuş odasının yakından bildiği eşsiz varlığın karşıma çıkıvermesinden mi bilmiyorum; bir şok yedim. Uzun zamandan beri mucizeyi çağıran, onun beklentisi içinde yaşayan; geleceğini haber veren belirtileri tanıyan, sonra birdenbire onu karşısında –daha da çarpıcısı– olacağını söylediği biçimde gören büyücünün durumundaydım. Kendini göstermesi, gücünün, çekiciliğinin kanıtı; et hâlâ gerçekliğin en kestirme yolu çünkü. Harcamone "bana görünüyordu". Volta saati olduğunu biliyordu; kendiliğinden uzattı gardiyanın o kısa zincirle bağladığı bileklerini. Harcamone kollarını bırakınca zincir önünde, kemerinden aşağı sallandı. Hücresinden çıktı. Ayçiçeklerinin güneşe dönmesi gibi yüzlerimiz ona çevrildi ve hareket ettiğimizin ayrımına varmadan tüm bedenimizi de döndürdü. 1910'ların önden bağlı giysili kadınları gibi ya da kendi kendine Java dansı yapıyormuşçasına küçük adımlarla bize doğru ilerlediğinde, önünde diz çökmek ya da en azından utanarak elimizle gözlerimizi kapatmak geldi içi-

mizden. Kemeri yoktu. Çorabı yoktu. Kafasından –ya da benim kafamın içinden– bir uçak motoru uğultusu çıkıyordu. Mucizenin harekete geçtiğini etimle, kemiğimle duyumsuyordum. Kesilmeyen saçlarının uzamış bukleleri, alnının üstünde, İsa peygamberin başına konan türden dikenli çelenklerin burmalarının bilgiç zalimliğiyle, birbirlerine dolanıyorlardı. Fakat hayranlığımızın coşkusu, bileklerini saran zincirin üzerine çöken kutsallığın ağırlığıyla; şaşkınlıkla açılmış gözlerimizin önünde, ak güllerden oluşan bir taca dönüştürdü zinciri. Dönüşüm sol bilekten başladı, onu çiçekten bir bilezikle kuşatarak zincir boyunca gitti, halkadan halkaya atlayıp sağ bileğe geçti. Harcamone mucizeye aldırmadan ilerliyordu. Gardiyanlar olağandışı hiçbir şey görmüyorlardı. Bu sırada ben, el ve ayak tırnaklarımızı keselim diye ayda bir sırayla verilen makası tutuyordum elimde. Ayakkabısızdım demek ki. Koyu dindarların bir mantonun eteğini tutup öpmek için yaptıkları hareketin aynısını yaptım; makas elde, iki büklüm; iki adım attım ve sol bileğin dibinde gevrek bir sapın ucunda sallanan en güzel gülü kesiverdim. Çiçeğin tepesi çıplak ayağıma düştü, oradan da yerdeki kesik kirli saç lüleleri arasında döşeme taşları üstünde yuvarlanmaya başladı. Onu yerden alıp hayranlık içindeki yüzümü hızla çevirince; kesin ölümün önbelirtilerini, sinirliliğin artık saklayamadığı yüzündeki dehşeti görüverdim. Neredeyse bayılacaktı. Dehşetten, utanç ya da aşktan titreyen putumun önünde, bir dizim yere dayalı, çok kısa bir an durdum. Tanımış gibi ya da yalnızca Harcamone Genet'yi tanımış gibi bakıyordu bana. Sanki dayanılmaz heyecanına ben neden olmuştum. O da ben de öyle yorumlanabilecek hareketler yapmıştık çünkü. Ölü gibi solgundu. Sahneyi uzaktan görenler katilin bir dük de Guise ya da chevalier de Lorraine, hani tarihin gül görünce ya da kokusunu alınca düşüp bayıldıklarını yazdığı şu soylular gibi dayanıksız olduğunu sanmışlardır. Fakat toparladı kendini. Hafif bir gülümseme takındığı yüzüne sükunet geri geldi. Tekrar yürümeye başladı topallayarak; ayaklarındaki zincir böyle yürütüyordu onu. Bundan tekrar söz edeceğim. Fakat ellerini bağlayan zincir deminki çiçekten taç görünümünü yitirmiş, artık sıradan bir çelik zincirden başka bir şey değildi. Karanlık ve bir koridor dönemeci tarafından gizlendiğinden, gözden yitirdim onu. Gülü kıçımdaki pantolona açıl-

mış yalancı cebe taktım.

Mettray, Harcamone ve Santral'den söz etmek için kullanacağım anlatım biçimini gördünüz işte. Ne keskin dikkat, ne de tam doğru olmak arzusu; hiçbir şey kanatlı sözcükler kullanmama engel olamayacak. Ve Bulkaen'i anımsamak beni olup bitenleri daha çıplak görmeye götürürse; bu çıplaklığa tepki olarak sona erdiği anda, söylediklerimin daha bir coşkulu olacağını biliyorum. Ama sözcükleri denk getirip bu tümceyi düzdüm diyerek gerçeğe uymamazlıktan söz edilmesin. Sahne kafamda olup bitti; her şeye tanık oldum ve katile duyduğum derin saygıyı ancak yazarak anlatmayı becerebiliyorum. Bu mucizenin daha ertesi günü, Bulkaen'e kapılıp unutacaktım olup biteni.

Sarı saçlar, ama iyice kısa kesilmiş; belki yeşil ama çok sert bakışlı gözler; ince ve çevik bir beden –onu en iyi belirtecek deyim "cazibesi yaprağında, aşk da uykuda"– yirmi yaşlarında görünüyor: Bulkaen bu işte. Fontevrault'ya geleli bir hafta olmuştu. Doktor muayenesine inerken bir merdiven dönemecinde onu giyinirken ya da üstüne başına çeki düzen verirken gördüm. Aba ceketini bir yenisiyle takas etmiş olmalıydı. Bu arada altın gibi parlak geniş göğsünde, arma büyüklüğünde işlenmiş mavi bir kartalın koca kanatlarını görecek kadar zamanım oldu. Dövme kurumamıştı, kabuklar öyle bir görünüm sergiliyorlardı ki iğneyle değil de kazı kalemiyle yapılmış sandım. Kutsal bir dehşete kapıldım sanki. Başını bana doğru kaldırdığında oğlanın gülen yüzünde yıldızlar parlıyordu. Değiş tokuşu yaptığı arkadaşına "üstelik on yıl da mecburi ikametim var" diyerek sözlerini bitirdi. Ceketi omuzlarına attı, –ben iniyordum– gözlerinin hizasına gelen elimde birkaç izmarit vardı, onlara baktı ve bana: "Sigara mı içiyoruz?" dedi. Evet diye yanıtladım, Gauloises içiyor olmaktan biraz da utanarak yanına indim. Sigara tutuklunun can dostudur. Özlediği karısından çok, onu düşünür. Tutuklunun sigara için beslediği sıcak dostlukta, zarif biçiminin kendisini tutturmak için parmaklara ve tüm bedene şu ya da bu durumu takındırmasının önemi yadsınamaz. Bulkaen'e istediği beyaz kızlarımdan birini vermeme kabalığını yapacağım tuttu. Bu, ilk karşılaşmamız oldu. Güzelliğinin göz alıcı parıltılarından öyle etkilendim ki ağzımı açıp bir sözcük daha diyemedim. Ondan bir daha kimseye söz etmedim

ama göz kamaştırıcı bir bedenle güzelliğin anısı gözlerimin önündeydi hep. Beni sevsin diye dua ettim. Beni sevebilmesi için nasıl olunması gerekiyorsa tam öyle olsun işte diye dualar ettim. Daha onu ilk görüşümde beni ölüme sürükleyeceğini anlamıştım. Şimdi, bu ölümün güzel olacağını biliyorum. Yani onun elinden, onun için ölmeme değer birisi oldu Bulkaen. Yeter ki elini biraz çabuk tutsun. Hoş, er-geç, ölümüm onun elinden olacak. Ya bir iş gelecek başıma ya da canımdan bezip gebereceğim. Bu kitabın sonu, aptallığından olsun kendini beğenmişliğinden, herhangi başka bir pislikten olsun Bulkaen'i aşağılık biri olarak gösterse bile, bu pislikleri sergilediğime göre onların bilincinde olarak yaşamımı bana çizdiği yazgı doğrultusunda değiştirmeye çabalayışıma şaşılmasın, bana bu yeni doğrultuyu gösterirken alın yazısını belirleyen tanrı rolündeydi hep. Onun bu deyimlerini de elimde olmadan kullanıyorum. İlerde bana mangiz yollayacağı zaman "Yazgı elimde..." diye yazacak çünkü. Kendisinin bile pek iyi anlamadığı bir mesaj getiriyor ama yine de uyguluyor onu kısmen. Yazgı. önce ona olan aşkımı kullanacak. Aşkım –ve Bulkaen– yok olunca ne kalacak geriye?

Yüzsüzlük bu ya, Bulkaen'in sırf ben bu kitabı yazabileyim diye yaşadığını düşünüyorum. Öyle olunca da ölmesi gerekiyordu tabii. Yoluna çıkan tüm solgun suratları tokatlayarak geçirdiği, benim ancak gözüpek ve kasıntılı olduğunu düşünebildiğim bir yaşamdan sonra, ölmesi gerekiyordu. Ölümü korkunç olacak; benimki de onu yakından izleyecek. Bizi bin parçaya ayırıp tuzla buz edecek bir ölüme doğru adım adım ilerlediğimi duyumsuyorum.

Hemen ertesi gün, volta saatinde, avluda, Rasseneur bizi tanıştırdı. Bu sırada bir sürü herif güzellikten yoksun, geçkince, hiçbir albenisi de olmayan bir nonoşu aralarına almış orasını burasını sıkıştırıp biraz da canını acıtarak kafa buluyorlardı. İçlerinde en azgını, hiçbir şeyin açıklayamadığı bir acımasızlık sergileyen Botchako'ydu. Fontevrault'daki ev soyucuların en yamanı olarak tanınıyordu. Adembabalara, bilmezden geldiği ibnelere genellikle bir şey demeyen bu hoyrat delikanlının şu şoroloya karşı neden böyle kudurmuş gibi davrandığını anlayamıyordum. Nicedir içinde birikmiş küfürleri bir seferde boşaltıyor diyesi gelirdi görenlerin. Düzensiz fakat sağlam dişleri, dudaklarını dışarı doğru itiyora ben-

ziyordu. Yüzünde çiller vardı ve saçları da daha çok kızıla çalıyordu. Yüzünde tek tüy sakal yoktu. Kafa bulurken ötekiler gibi gülmüyor; kıyasıya sövüyordu. Gırgır geçmiyor da, öç alıyordu sanki. Aşırı öfkesi yüzünü parlatıyordu. Kodesin en hızlı "vurucu"su havalarına giriyordu. Aslında, güzelliğin durgun halidir çirkinlik: Konuşurken sesi kısık ve boğuktu, bir yüzey ya da boya çatlağı gibi insanı tedirgin eden batıcı tizlikleri de vardı. Sesinin şarkı söylediği zamanlardaki güzelliğini düşünerek bu konuşma sesini daha bir dikkatle inceledim. Şu buluşu yaptım sonuçta: O sinir bozucu boğukluk, şarkının zoruyla kadife gibi açık seçik notalara dönüşüyordu. Düzgün bir yumaktan ip çözmek gibi bir şeydi bu, notalar arınıyorlardı sanki. Fizikçiler çok iyi açıklayabilirler tabii bu olguyu, ama ben, bana güzelliğin çirkinliğin bir izdüşümü olduğunu ve kimi korkunç şeyleri işleyerek en arı süslemeleri elde ettiğimizi kanıtlayan bu çocuk karşısında şaşıp kalıyordum. Sözlerine öyle kaptırmıştım ki kendimi, bir korku tepkisi bile veremeyen garibana vurdu vuracak diye bekliyordum. Ötekiyse, içgüdüsel olarak; ürkek hayvanların ani, sinsi ve temkinli kıpırtısızlığı içine girmişti. Botchako tek bir kez vurmaya kalksaydı kesin gebertirdi onu, öfkesinin önünü alamazdı çünkü. Dur durak bilmeden dalaştığı, bu yüzden kendisinin de yıprandığı biliniyordu Santral içinde. Kısa ve yassı yüzünde bodur fakat dayanıklı, sarsılmaz bir bedenin yüzündeki çizgilerden yansıyan bütün gücünü görüyordum. Bir boksörünki gibi, yüzü sert ve sıkıydı. Birçok darbe yemiş, demir gibi dövülmüştü. Hiçbir yerinde sarkan tek dirhem et yoktu, derisi doğrudan yağsız bir kasa ya da kemiğe yapışıyordu. Alnı öyle dardı ki ayaklanmış böyle bir öfkeyi bastıracak mantığı içinde barındıramazdı. Gözleri çukurda, derin kemerler arkasındaydı. Gömlekle çuha ceketin aralığından görünen göğsü tamamen tüysüzdü ve sağlık dolu bir solgunluk, bir beyazlıktaydı.

Avlunun üstünde, denetim için yüksek yapılmış bir gezekte, Randon durmadan gidip geliyordu. Zaman zaman aşağıya, içinde bulunduğumuz avluya bakıyordu. Bütün gardiyanların en hergelesiydi o. Aşağıda nonoşa sataşanlara erdemlilik ayaklarından ceza verdirtebilirdi. Bu yüzden sahnenin acımasızlığını çakmasın diye serseriler, garibanın kendisi bile, hareketlerine, tavırlarına zararsız hatta dostça denebilecek bir görünüm veriyorlar, küfürleri sı-

ralarken seslerini kısarak batıcılığını gizliyorlardı. Homo herif gardiyanı uyutmak için olduğu kadar Botchako ve ahbaplarını da yumuşatabilir miyim diye olabildiğince alçakgönüllülükle gülümsüyordu.

— Ne desek yiyorsun, Orospu!

Botchako, dünyada yalnız kendisine özgü olan tek bir bel hareketiyle, pantolonunu yukarı çekti.

— .....tüne koyacağım senin, ...bne!

Bulkaen dirseğini dayadığı duvara yaslanmış duruyordu. Başını öyle tutuyordu ki duvara dayalı kolu bir taç gibi görünüyordu. Taç gibi duran bu kol çıplaktı, ceketi, her zamanki gibi giyilmeden omuzlara atılıvermişti çünkü. Bu koca kas demeti, bir Kuzey çocuğunun uçarı başı üstündeki bu zorlu bilek, on yıllık mecburi ikametin –on yıl boyunca çektiği zahmetli sürgünün– açık alameti farikasıydı. Beresini Harcamone'unki gibi koymuştu başına. Aynı anda, biraz kirli olduğundan cildi hafif koyulaşmış olan boynunu, mavi bir kartalın kanadının en uç tüylerinin taşıp görünmesini önleyemeyen gömleğinin yuvarlak yakasını da görüyordum. Sağ ayağını sol ayak bileğinin üstünden aşırıp onun yanına, haberci tanrı Hermes'in resimlerde, heykellerde gösterildiği gibi, çapraz koymuştu. Ağır, aba pantolonu sonsuz bir zarafetle taşıyordu üstünde. Gülümseyen dudakları hafif aralıktı. Mis kokulu bir nefes çıkıyordu ağzından. Sol elini kalçasının üstüne bir kılıç sapı gibi koymuştu. Şimdi bu duruşu benim uydurduğumu sanmayın, aynen öyle duruyordu oğlan. Son olarak da boylu-poslu, geniş omuzlu, tığ gibi bir delikanlıydı; dayanılmaz güzelliğinin bilincinde olduğunu gösteren güvenli, güçlü bir sesi vardı, diyeceğim. Olup bitenlere bakıyordu. Botchako hâlâ, hem de herkesten pis, sövüp duruyordu.

Adından dolayı içimizde en yalnız olanı, Lou-du-Point-du-Jour bir el hareketi yaptı. Lou adı bütün benliğini saran bir buğuydu. Bu yumuşaklığı aşarak kendisine yaklaşıldığında, adının arasına sızıldığında büründüğü dikenler, sivri ve sinsi dallar yırtıyordu insanı. Sarışındı ve kaşları biçimli alnına yapıştırılmış çavdar başakları izlenimini uyandırıyordu. Bir muhabbet tellalı –şimdilerde söylendiği gibi kadın pazarlamacısı– ydı ve biz, ev hırsızları, onu sevmiyorduk. "Falancalar" ya da "şu beyler" diye andığımız öbür

pezevenklerle aynı yerde kalıyordu. Koğuşlarımız arasında sık sık sürtüşme çıkardı.

Elini Botchako'nun omuzuna doğru uzattığını görünce bunun bir barış girişimi olduğunu sandık, ama o gülerek:

— Hadi evlenin. Onu sevdiğin anlaşılıyor, dedi.

— Ben mi evlenecek mişim bu ibneyle?

Botchako'nun suratı aşırı bir tiksintiyle karıştı. Lou'nun, şimdi yaptığı gibi, böyle konuşmak için hiçbir gerekçesi yoktu. Tamamen ayrı topluluklar oluşturan pezevenklerle ev soyguncuları birbirleriyle günlük işlerden ya da birlikte yaşamanın gerektirdiği şeylerden konuşurken fazla ileri gidecek laflar etmemeye özen gösterirlerdi çünkü. Botchako öfkesini Lou'ya yöneltecek sandım ama o tükürerek başını çevirdi. Lou gülüyordu. Ev hırsızları grubunda bir düşmanlık rüzgârı esti. Bulkaen'a baktım, gülerek bir serseriye, bir Botchako'ya bakıyordu. Eğleniyordu belki de. Temelde özdeş olan iki herifle (Bulkaen ve tokmakçı) karşı karşıya olduğumu düşünüyordum çekinerek. Bulkaen'de şorolonun davranışlarının yanıtını arıyordum. Hareketlerinde bir uyum, bir benzerlik yakalamaya çalışıyordum. Bulkaen'in davranışlarında doğal olmayan hiçbir şey yoktu. Taşkınlığı onu biraz kaba gösteriyordu. Ruhunun derinliklerinde, herkesin aşağıladığı şu zavallı labunyaya benzer, utangaç ama dipdiri bir kulampara mı saklıyordu yoksa?

Sevecek miydi beni? Bir türlü mutluluk düşleri kurmaya başlamıştım bile. Onu Rocky'ye bağlayan türden mucizevi bir olay, beklenmedik bir durum, ne bileyim bir sakarlık işte, bizi aşkla bağlayacak mıydı birbirimize? Kendine özgü anlatımıyla o şenliği anlattı bana daha sonra: Rock'yle Clairvaux Santrali'nde tanışmışlardı. Aynı gün salıverilen iki kafadar birlikte çalışmaya karar vermişler. Üç gün sonra, soydukları ilk evden bir çuval para kaldırıp zengin olmuşlar. Bulkaen kesin sayıyı söyledi. Altmış bin frank. Girdikleri daireden sokağa, gecenin karanlığına inmişler. Sevinçten uçuyorlarmış. Sokağın aydınlık yerlerinde parayı saymaya, voliyi üleşmeye cesaret edemiyorlarmış. Issız olan Anvers Parkı'na girmişler. Rocky paraları çıkarmış, saymış, otuz binini Bulkaen'e vermiş. Özgür ve zengin olmanın sevinciyle coşup taşıyorlarmış. Ruhları o ağır bedenlerinden kurtulmaya çalışıyor, bedenlerini gökyüzüne sürüklüyormuş sanki. Sevinçmiş bu. Mutluluk

ve başarıdan gözleri parlıyormuş; ustalıklarından değil ama şanslarından dolayı kendi kendilerini kutlamak üzere kucaklaşmak için birbirlerine yönelmişler ve mutluluk içinde sarmaş dolaş olmuşlar. Sevinç öyle büyükmüş ki nedenini artık seçemiyorlarmış. Kökeni kotardıkları işti tabii, ama sevinç kargaşası içinde küçük bir olgu (koyun kucak, sarmaş dolaş oluşları) araya giriyor ve ister istemez bu yeni olguyu mutluluk kaynağı sayıyorlar. Mutluluğa da sonradan aşk adını vereceklerdir. Bulkaen'le Rocky kucaklaşmışlar böylece, kopamıyorlarmış birbirlerinden, mutluluk hiçbir zaman geri adım attırmaz çünkü. Neyse, bizimkiler ne kadar mutluysalar o kadar giriyorlarmış birbirlerinin içine. Zengin ve özgürmüşler, mutluymuşlar. Mutluluğun doruğunda da birbirlerinin kolları arasındaymışlar: Sevişiyorlarmış. Bu karışıklık, gizli bir yakalanma korkusuyla ağırlaştığında ve yine karşılıklı yalnızlıkları onlara saklanabilecekleri bir sığınak gibi dost arattığından evlenmişler.

Bulkaen bakışlarını beni üzen sahneden ayırdı ve bizi birbirimizle tanıştıran arkadaşa, Rasseneur'e çevirdi. Bu arada başı yarım tur döndüğünden göz göze geldik. Bir an bende bir gün önceki tipi tanıdığını sandım. Hiç renk vermedim, kayıtsız kaldım, onun yüzündeyse, şimdi düşünüyorum da, alaycı bir ifade vardı. Tekrar lafa daldı. On dakikalık volta bittiğinde, yüzüne bakmaya can atıyormuşum gibi görünmemeye çalışarak elini sıktım. Bir dostu geçerken görmüş de pek sevinmiş numarası çekip o hesaplı kayıtsızlığı iyice vurguladım ama Bulkaen'i yüreğimin derinliklerinde benimle birlikte götürüyordum. Hücreme çıktım, gerilerde kalan çocukluğumun artık bıraktığım o alışkanlığı depreşti: Gün boyunca ve bütün gece Bulkaen'in odak noktasını oluşturduğu düşsel bir yaşam kurdum kendime. Belki yirmi kez baştan aldım, değiştirdim ama uydurduğum olayların oyunu mudur nedir, bana karşın, bu yaşama her defasında korkunç bir son biçiyordum: ya bir cinayete kurban gidiyordum, ya asılarak ya da boynum vurularak idam ediliyordum.

Sonra yine gördük birbirimizi. Her karşılaşmamızda kanlı bir görkem içinde görünüyordu gözüme ama kendisi ayrımında değildi bunun. Aşkın gücü beni ona doğru çekiyor, doğaüstü fakat kaslı yaratıkların gücü de bileklerimdeki, belimdeki ve ayaklarımdaki zincirlerle, tıpkı çapanın fırtınalı bir gecede kruvazörü

zaptettiği gibi, ona gitmekten alıkoyuyordu beni. Hep gülümsüyordu. Çocukluk alışkanlıklarımın beni tekrar ele geçirmesine o yol açtı demek.

Çocukluğum ölmüştü, onunla birlikte içimdeki şiirsel güçler de! Hapishanenin, uzun süre olduğu gibi, masalsı bir dünya olarak kalmasını beklemiyordum artık. Bir gün, olup bitenlere bakarak, büyüsünü yitirmeye başladığını anlayıverdim. Bu, belki benim değiştiğim belki de gözlerimin dünyayı alışılmış biçimiyle görmeye başladığı anlamına geliyordu. Kodesi, herhangi bir serserinin göreceği gibi gördüm: İçine tıkılmış olduğum için öfkeden kudurduğum bir delik bu. Bugün, hücrenin duvarında gördüğüm alçıya kazınmış yazıyı "Dövmeli Jean" biçiminde okuyacakken kargacık burgacık yazılmış harfler bunu bana "Dövülmüş Jean" okutuyor. (Bir aydır hücredeyim ama Harcamone için, Bulkaen için değil.) Sık sık katilin kapatıldığı hücrenin önünden geçiyordum. Bir gün beklediğim şey oldu. Bakın nasıl: Kamuflaj ağı ve karyola atölyeleriyle marangozhane eski manastırın kuzeyinde, bir avluda bulunuyor. Tek katlı binalar bunlar. Oysa yatakhaneler sol kanatta, eski rahibeler salonunun duvarına sırtlarını dayamış biçimde ikinci ya da üçüncü kattalar. Revir giriş katında. Oraya gitmek için altıncı bölümden ya da idamlık hücrelerinin bulunduğu yedinci bölümden geçmem gerekiyor ve ben hep yedinciden geçiyordum tabii. Harcamone'un hücresi sağdaydı. Tabureye oturmuş bir gardiyan hücrenin içine bakarak onunla laflıyor, ya gazete okuyor ya da soğuk bir yemek yiyordu. Ben hiçbir şeye bakmıyor, dosdoğru geçip gidiyordum.

Hapishane içinde böyle tek başıma dolaşmama şaştınız değil mi? Ama ben önce hastabakıcı Rocky'yi sonra da onun Santral'den ayrılmasıyla yerine gelen herifi ayarlamıştım. Çalışırken şuram buram ağrıyor diye bir rahatsızlık uyduruyordum. Hastabakıcı da bilmem ne tedavisi yapılacak diye beni çağırtıyordu. Atölye gardiyanı telefon edip revirdeki meslektaşına, benim geleceğimi haber vermekle yetiniyordu.

Benden bir insan, yani yalnızca dünyada yaşayan bir varlık yapan kesin görünüm, kadınsılığımın ya da anlaşılmazlığımın ve bir erkek olarak arzularımdaki belirsizliğin sona erdiği sürece rastlar. Gerçekten de, kodesteki büyü, beni temiz hava girişlerine bağ-

layan bu coşku, özellikle kendimi içerdeki yakışıklı serserilerle özdeşleştirmemden doğuyorduysa da, tam bir erkeklik gücüne kavuşunca –daha doğru söylemek gerekirse erkek olur olmaz– serseriler o büyüleyici etkilerini yitiriverdiler. Bulkaen'le karşılaşmam bende uyuklayan büyüler uyandırdığına göre, insana doğru bu ilerleyişin yararını iyi koruyacağım. Bulkaen'deki her şeyden önce ince bir güzellik. Artık o serserilere benzemek istemiyordum. Kişiliğimin tamamlandığını duyumsuyordum. Bugün belki o kadar değildir ama, yazdığım bu serüvenden sonra kendimi güçlü, bağımsız, özgür, her türlü bağdan kurtulmuş buldum. Bağlanabileceğim hiçbir örnek çıkmıyordu artık karşıma. Güç'ün içinde, kendileri de başlıbaşına birer güç kanıtı olan bir ağırlık, bir güvenirlik ve sağlam bir görüşle burnumun dikinde ilerliyordum. Serseriler bir daha baştan çıkaramadılar beni. Bir üstünlükleri yoktu, dengimdiler. Baştan çıkarma, insan ancak yüzde yüz kendisi olmadığı zaman söz konusudur diye mi düşünmeliydim? Kişiliğimin her kalıba girip çıktığı o yumuşaklık yılları boyunca herhangi bir erkek beni çepeçevre kuşatabilir, içine içine alabilirdi. Ruhsal yapım (ve beyaz cildim, güçsüz kemiklerim, gevşek kaslarım, hareketlerimin hantallığı ve kararsızlığıyla onun görünür biçimi olan fizik yapım) net değildi, sınır çizgileri belirginleşmemişti. O zamanlar, açıları net, durmuş oturmuş, görkemli, kaya gibi bir adama tutunup sarılmayı çok istiyordum –öyle ki kendimi bir erkeğin güçlü ve diri bedenine sarılmış olarak çok düşlemişimdir. Eğer tamamen onun yerini alabilirsem, onun niteliklerini, erdemlerini edinebilirsem ancak o zaman, o olduğumu, onun hareketlerini yaptığımı, onun sözlerini söylediğimi düşlediğim zaman, o olduğum zaman tam bir huzur buluyordum. Sen çift görüyorsun diyorlardı. Oysa ben her şeyin tıpatıp bir benzerini daha görüyordum. Kendim olmak istedim, bir ev soyucu olduğuma karar verince de kendim oldum. "Kamış"ı, kapı kırmakta kullandığımız çelik küsküyü yani, elime aldığım anda nasıl bir özsaygıyla donandığımızı bütün ev hırsızları anlayacaklardır. Ağırlığından, kalibresinden, gördüğü işten beni erkek yapan bir güç yayılıyordu. Boktan eğilimlerimden, basit hareketlerimden kurtulmak ve erkekliğin duru sadeliğine karışmak için hep bu çelik "kamış"ı elime almayı beklermişim meğer. Tek bir kez bile olsa

"kamış"ı kullanmış olan bebelerin girdikleri havalara şaşmıyorum artık. Omuz silkip onların götü boklu veletler olduğunu söyleyebilirsiniz ama küskünün etki gücünün, yeniyetme tatlılıklarına her fırsatta görenleri allak bullak edici bir sertlik vererek onlarda yer etmesine hiçbir şey engel olamayacaktır. Onu kullananlar bellidir. Bulkaen küsküye aşinaydı, onu ilk görüşümde anladım bunu. Bu çocuklar ev soyucu, öyleyse erkektirler. Küskünün onlara bağışladığı bir tür iktidar kadar göze aldıkları bazen çok büyük tehlikelerden dolayı erkektirler. Özel bir cesaret gerektirdiğinden değil –bana kalırsa cesaret yerine boş vermişlik derdim ki bu daha doğru olurdu–. Soyludur onlar. Bir ev soyucunun bayağı duyguları olamaz (bu bölümden itibaren genelleme yapmak istiyorum. Her boka bulaşan öteki pezevenklerin ne kadar aşağılık oldukları ilerde görülecektir), çünkü bedeniyle tehlikeli bir yaşam sürüyordur. Tehlikede olan bedenidir, çünkü ev soyucunun ruhu için korkacak bir şeyi yoktur. Siz onurunuz, adınız için tasalanır, onları kurtarmanın hesabını yaparsınız. Ev soyucu işinde bu hesapları yapmaz. Onun çektiği numaralar savaşçı hileleridir yoksa bir üçkâğıtçının dalga dümenleri değil. Şu 1940 savaşı boyunca gerçek ev hırsızlarının burjuvalarla işçiler arasında pek yaygın olan dünya görüşüne göre yaşamaya kalkışmamaları, o zamanlar dendiği gibi "karaborsa"ya soyunmayışları dikkat çekicidir. Ticaretten hiç anlamıyorlardı. Açlığın ormanlardan dışarı uğrattığı namuslu insanlarla dolunca hapishanelerin o güzelim görkemli havaları kaçtı ama ev soyucular tepeden bakan bir aristokrat sınıf olarak kaldılar. Bu savaşın en büyük kötülüğü hapishanelerimizin sertliğini bozmak olacak. Savaş hapishaneye o kadar çok suçsuz insan sokacak ki artık orası basit bir pişmanlık yerine dönüşecek. Hiçbir şey hapisteki bir masumdan daha tiksindirici değildir. Kodesi hak etmek için hiçbir şey yapmamıştır o (bu da onun kendi sözleri). Kader yanılmıştır.

İlk küskümü zorlu birinin elinden değil, bir hırdavatçıdan satın aldım. Kısa ve sağlamdı, ilk "iş"imden itibaren bir savaşçının silahlarına duyduğu tüm sevgiyi verdim ona. Hem de bu savaşçı bir ilkelmiş de silahı bir makineliymiş gibi korku ve hayranlıkla sevdim onu. Odamın bir köşesinde, –ki o köşe çabucak çekici, ipnotize edici bir yer oldu– küskünün yanında, iki takoz onu hafifletiyor, ona, aklımdan hiç çıkmayan bir kanatlı "kamış"

görünümü veriyordu. Onunla yatıp onunla kalkıyordum, silahlı uyur çünkü savaşçı.

İlk soygunumu yapmak için Auteuil'de, kiracılarının adlarını telefon rehberinden bulup çıkardığım birkaç ev seçtim. İşi sağlama almaya karar vermiştim. Kimse yoksa girecektim eve. Seçtiğim ilk binanın kapıcı odası önünden telaşsızca geçtim. Küsküm ve takozları, bacağıma dayalı durumda, pantolon cebimde hazırdı. Kimse rahatsız etmesin diye "işe" beşinci kattan başlamaya karar verdim. Zile bir kez bastım, ses veren olmadı. Bir daha bastım, dairenin boş olduğundan emin oluncaya dek, iki dakika boyunca, adeta çan çaldım.

Roman yazıyor olsaydım o andaki hareketlerimi uzun uzun anlatmak benim çıkarıma olurdu; ne ki ben bu kitapla, çekilmez bir uyuşukluk halinden; orospuluk ve dilencilikle geçmiş, her türlü etkiye açık, suçlular dünyasının çekiciliğine kapılmış, aşağılık ve utanç verici bir yaşamdan kurtulmak için giriştiğim deneyimi göstermek istedim yalnızca. Daha soylu bir yaşam biçimi için ve yine onun sayesinde eski yaşantımdan kurtuluyordum.

Sakin yerlerde başka kapıları, kendi odamınkini, arkadaşlarımın oda kapılarını zorlayıp açma talimleri yapmıştım, antrenmanlıydım yani. Bu sayede buradaki operasyonu çok kısa bir sürede, aşağı yukarı üç dakikada bitirdim. Ayağımla aşağıdan kapıyı itip bir takoz yerleştirecek, küsküyle yukarıdan zorlayıp ikinci takozu kapıyla söve pervazı arasına koyacak, sonra ilk takozu yukarı sürüp ikinciyi aşağıya çekecek ve küsküyü kilide yakın bir yere sokup kapıyı itecek kadar bir zamanda işte... Kilidin koyverirken çıkardığı gürültü bütün binada çınladı gibi geldi bana. Kapıyı ittim ve girdim. Atan kilidin gürültüsü, arkasından gelen sessizlik ve sonra daima üstüme çöken yalnızlık: Bundan sonraki kapı açışlarımın düzeni de bu olacak. Bunlar, zorunlu olmaktan çok, önemli kurallar; yoksa özü benim için hâlâ esrarengiz kalan bir eylemin basit gerekleri değil. Eve girdim. Yeni bir krallığı ele geçiren genç hükümdar oldum. Burada her şey onun için yeni ama yolunun üstünde, her kayanın, her ağacın ardında, halıların altında, başına saçılan çiçeklerin arasında, çokluğundan tek tek seçilmeyen bir halkın sunduğu armağanlar içinde kendisine yönelik gizli suikastları, komploları ortaya çıkarmak zorunda. Hol büyüktü ve içerinin şimdiye

dek görmediğim kadar göz kamaştırıcı olduğunu müjdeliyordu. Hiç uşak, hizmetçi bulunmayışına şaştım. Bir kapıyı açtım ve kendimi büyük salonda buldum. Her şey beni bekliyordu. Uçurulmaya hazırdılar, yağma ve ganimet iştahım kabardı, taştı. Heyecanımı daha iyi anlatabilmek için bu yeni hazine karşısındaki şaşkınlığımı aktarmakta kullandığım sözcükleri yinelemem gerekecek: Bulkaen'e duyduğum aşk ve bu olası hazine karşısında kapıldığım korkunun ifadesi: Onun bana olan aşkı. Köyün, seçilmeyi bekleyen adanmış bakiresinin tüm titrek umutlarını o anda yaşamam sonra da bütün bu sevinç anının bir tabancanın siyah ve acımasız o tek gözünün tehdidi altında olduğunu da eklemem gerekiyor tabii. Bulkaen'in resminin önünde, geniş kâğıt dantele sarılmış ilk beyaz çiçek demetini tutan kimsenin ürkek utangaçlığı içinde, tam iki gün, öylece durdum. Evet mi diyecekti? Hayır mı diyecekti? Bu güzel yaşam ağlarını ören örümceklere dualar ettim: İpleri hiç kopmasın!

Bir vitrini açtım ve ne kadar fildişi, yeşim taşı varsa silip süpürdüm. Ev soyucular içinde belki ilk olarak üstünde çok düşünmeden içki çıkardım ve bir yığın para bulup da onu gelişigüzel cebe doldurmanın verdiği özgürlük ve güçlülük duygusuyla üçüncü kadehte tanıştım. Kapıyı arkamdan çekip aşağıya indim. Kölelikten ve bayağı eğilimlerimden kurtulmuştum, bedensel beceri gerektiren bir iş kotarmış bulunuyordum çünkü. Daha merdivenlerden inerken başım dik, göğsüm kabarıktı. Bacağıma dayalı, buz gibi küsküyü duyumsuyordum pantolonumun içinde. Kiracılardan biri görünse de beni iyice keskinleştiren bu gücü kullansam diye geçiriyordum içimden. Sağ elimle küsküyü avuçlamış, sıkı sıkı tutuyordum.

— Önüme bir kadın çıkarsa, bir geçirir, iki seksen uzatırım.

Sokakta kostak kostak yürüdüm. Ama şu tasa bırakmıyordu bir türlü yakamı: Dürüst insanlar en ustaca, en ince çalma yollarını seçmiş hırsızlar olmasınlardı sakın? Yalnızken aklımı kurcalayıp duruyordu bu korku. Daha sonra anlatacağım buluşlarla bu kaygı verici düşünceyi kovdum kafamdan.

Şimdi takanaklarımdan kurtulmuştum, bir erkektim. Fırlamalarla pezevenklerin, şu ağır sözlü, kötü bakışlı felaket çocuklarının benim için hiçbir değeri kalmadı. Yalnız kaldım. Hapishanelerden

kalma her şey, yalnızlık bile yok oldu. Böylelikle artık kendimi ciddi ciddi kahramanın yerine koyamayınca ya da olup bitenleri onunla birlikte yaşamayınca serüven romanlarına ilgim azaldı. Suç olsun olmasın en küçük bir olayın bile kopya edilebildiği, gerçek yaşama aktarılabildiği, kendi hesabıma yeniden başlayabileceğim ve beni servete, şöhrete götürebilecek o karışık işlere balıklama atlamaktan vazgeçtim. Onun için yalnızlığın sıkıntısı içinde kalkıştığım o eski hayali, uyduruk öykülerime yeniden dalmam çok zor oldu, öte yandan eski yaşantımın gerçek anılarında daha çok huzur buldum –yeni saplantıma karşın hâlâ da buluyorum–. Çocukluğum ölmüş olduğundan bir ölüden söz eder gibi söz edeceğim ondan. Bu, daha çok, ölüler dünyasından, "Karanlıklar ya da Saydamlık Krallığı"ndan konuşmak olacak. Duvara şunu kazımışlar: "Hapishane kapısı beni nasıl zaptediyorsa yüreğim de hatıranı öyle saklıyor." Çocukluğumu elimden kaçırmayacağım. Demek ki dünyam ıssızlaştı. Belki de olmam gereken insan olmak zamanı gelmişti. Ve istemesem de, öngörmediğim şey olacağım ama bir denizci olmayacağım, bir kâşif de değil, ne bir gangster, ne bir dansçı ne de bir boksör olacağım. Bunların en göz kamaştırıcılarının bile üzerimde etkisi yok artık. Şili vadilerinde bir uçtan bir uca koşmayı arzu etmiyorum, etmeyeceğim de, çocukluğumun resimli sayfalarında kayaları tozlu yol eden becerikli ve babayiğit Rifle Kralı'nın çekici bir yanı kalmadı gözümde. Artık bunu istemiyordum ve bir daha hiç istemeyeceğim. Hayranlıktan gebermeler bitti. Nesneleri kullanım değerleri açısından tanımaya başladım. Baka baka eskittiğim buradaki eşyalar cılız bir solgunlukta kaldılar. Artık bana hapishaneyi çağrıştırmıyorlar. Hapishane hücre hücre dokularımda, içimde değil mi zaten! Buraya dönüşümden çok sonradır ki eşyaların kullanım değerlerini çok iyi bilen ellerim ve gözlerim neyin neye yaradığını bilemez oldular sonunda ve her şeyde, başka bir anlama gelen başka nitelikler keşfettiler. Hiçbir şeyin gizi, esrarı kalmadı, üstelik bu yalınlık güzellikten yoksun da değil; eski görüşümle şimdikini birbirinden ayırıyorum ve aradaki fark hoşuma gidiyor. Bunu size açıkça şöyle anlatayım: İnsanın görmekten çok, varlığını sezinleyebildiği olağanüstü yaratıklarla (örneğin yüzleri renk renk boyalı meleklerle) dolu bir mağaradan çıkmış da her şeyin boyasız, neyse o olduğu

aydınlık bir ortama girmiş gibiyim. Benim için yeni olan bu dünya neşesiz, umutsuz, hüzün dolu. Hapishaneyi süsünden püsünden soyunmuş olarak çırılçıplak görüyorum; korkunç, çekilmez bir şey bu çıplaklık. Mahpuslar skorbütten dişleri dökülmüş, hastalıktan beli bükülmüş, aksıran, tıksıran, habire oraya buraya tükürüp duran garibanlardan başka bir şey değiller. Ayaklarında ağır tahta pabuçlarla takada tukada yatakhaneden atölyeye gidiyorlar ya da altları terle tozdan bir parmak kir bağlamış yırtık pırtık bez patikleri sürüye sürüye ortalıkta dolanıyorlar. Rezil herifler, gardiyanları da kendileri kadar kepaze. Yirmi yaşındayken gözüme yakışıklı görünen o suçluların aşağılık birer karikatürüdür bunlar ancak. Bana ettikleri kötülüklerin, yanlarındayken eşi benzeri bulunmaz dangalaklıklarının bana çektirdiği sıkıntıların öcünü almak için şimdiki pisliklerinin, kusurlarının gerekçelerini hiçbir zaman yeterince açıklamayacağım.

Dünya ve hapishanenin bu yeni çehrelerini keşfedince hapishanenin, hep içinde yaşamak zorunda kalacağım kapalı bir yer, sınırlı, ölçülü biçili bir dünya olduğunu anlayınca yani, acı duydum. Kendisi için yaratıldığım dünya bu. Benim için yapılmış o da. İçinde yaşayacağım dünya bu, orada yaşamak için gereken organlara sahibim çünkü. Duvara kazınmış "M.A.V."* harflerinde alınyazımı gösteren yazgının beni getirdiği dünya bu. Ziyaret günlerinde, voltada eski ya da yeni dostlarla, kendileri için "Güzel Kravatlı Jeannot" olduğum arkadaşlarla, Souricière'de, Santé'nin, Fresnes'in koridorlarında, hatta dışarıda tanıştıklarımla karşılaşınca bu duyguya kapılıyorum (o derece ki Rasseneur'e bunu söylediğimde dokunaklı bir hüzünle "Oh! Jean!" diye haykırdı, bana olan dostluğunu o anda iyice anladım). Öyle doğallıkla hapishane halkını oluşturuyorlar ve onlarla çıkar, dostluk ve nefretten oluşan öyle sağlam ilişkilerim, bağlantılarım olduğunu görüyorum ki bu dünyaya ait olduğumu ta içimde duyuyorum. Ötekinden, tam da sayelerinde orada yaşayabileceğim nitelikleri edindiğim anda o dünyadan, yani sizinkinden sürülüp çıkarılmış olduğumu bilmekten iğreniyorum. Ben bir ölüyüm demek ki. İskeletini bir aynadan gören bir ölü. Ya da, uyandığı zaman yüzümü anımsayamayacak olan bir varlığın yalnızca en karanlık yerinde yaşadığını bilen bir

* Mort Aux Vaches: Aynasızlara Ölüm! (ç.n.)

düş kişisiyim. Hep kodes gereklerine uygun davranıyor, hep buraya göre düşünüyorum artık, hareketlerim mahpusane çevresiyle sınırlanıyor. Cezasını çeken biriyim işte. Kodesin alışılmış sefaletine bir de açlık gelip eklendi, çocuklara özgü açlık da değil hem –Mett-ray'de çektiğimiz açlık, hiçbir zaman, her şey bolken bile doymayan, o doğal çocukluk oburluğuydu–. Buradaki yetişkin insan açlığı. En sağlam, en dayanıklıların bile bedenini her yandan ısırıyor açlık (kafalarını da kemiriyor tabii). Duvarların arkasında süren anlamadığımız savaş tayını küçülttü, kayıntıyı azalttı. Kabadayıların en böbürlendikleri şeyleri, kasları zarar gördü, eridi. Açlık, Santral'i, geceleri kurt sürülerinin uluduğu bir büyük Kuzey'e dönüştürdü. Kuzey kutup dairesinin sınırında yaşıyoruz. Zayıflıklarımız birbiriyle yarışıyor ve her biri kendi içinde açlıkla savaşıyor. Önceleri hapishanedeki mutsuz havayı biraz daha kötüleştiren bu açlık giderek öyle büyüdü ki, Santral'i barok ve vahşi bir motifle; çın çın öten, ötekilerin hepsinden çılgın bir ezgiyle kaplayan trajik bir öğeye dönüştürüyor. Başımı döndürebilir ve Bulkaen'in yol açtığı güçlerin eline tekrar düşürebilir beni. Bu perişanlığa karşın, Mettray'deki günlerimi yeniden yaşamayı denemek istiyorum. Artık erkek duruşu aldığıma göre, olağanüstü zenginlik ve şiddetle dolu bir embriyon dünyasını geride bıraktığımı iyi biliyorum. Santral'in havası, Mettray'i yeniden yaşarken eski alışkanlıklarıma başlamamı da dayattı hemen. Aynı zamanda gizli dünyamda, disiplin salonunda başlar eğik, gözler yerde dönüp duran cezalılarınkine benzeyen o dünyada yaşamadığım tek bir an bile geçirmedim gerçek yaşamda. Bu yüzden Charlot'ya olan kızgınlığım, bir gün atölyede bana attığı laflardan birine cevabı iyi yapıştıramadığım, daha doğrusu hiçbir şey diyemediğim için, kayıtsız görünmeme karşın kapıldığım büyük öfke, ona duyduğum kini hâlâ çıkaramadı içimden. Omuzumdan tutup beni sarsarak: "Hadi, çık bakalım kapandığın şu sırça köşkten!" demişti. O anda ona karşı, en değerli sırlarımızı, yeni ayıplarımızı deşeleyen birine duyulan düşmanlık uyandı içimde.

Bazen her birimiz, aşklarımız, bir kavga, kıskançlığımız, gerçeklerinden daha zorlu hayali serüvenlerle karışık bir kaçış planı gibi birçok öğenin yol açtığı dramlar yaşarız içimizde. Bu sıkıntıyla kıvranan gariban birden sağa sola atılır, ani fakat sessiz ha-

reketler yapar. Katı, gergin ve tetiktedir. Görünmez bir düşmanla savaşırmış gibi havayı döver. Sonra yine birdenbire eski uyuşukluğuna, miskinliğine döner; yüzünden, bir düş balçığının dibine dalıp gittiği anlaşılır. Müdür, bizim alık sürüsü olduğumuzu söylese de daha kurnaz olan gardiyanlar o anda sırça köşkümüze çekildiğimizi çakar ve bir Çinli'nin afyon çeken tiryakiyi rahatsız etmeyişi gibi, dalıp gitmiş olan mahkûma gerekmedikçe dokunmaz.

Charlot sıkı bir delikanlı değildi, bu yüzden etkileyemezdi beni. Kendisiyle kafa bulan bir herifi hakladığı halde, sıkı geçinmesine karşın, karısı kaldırımda erkek avlasın diye ona kendi elleriyle siyah satenden bir elbise dikmenin yüzkarasını taşıyordu omuzlarında. Bu durumundan ve ince hesapçılığından dolayı nefret ediyordum ondan. Ne yapayım, bir serserinin, zayıf birinin en hafif takılmalarına bile dayanamıyordum işte. En ufak gırgırda girişiyordum. Ama gerçekten sıkı bir delikanlıya çatamazdım. Sırf korkudan değil; öylelerine kızamıyordum da nedense. Bu sıkı delikanlı dediklerimden beni yatıştıran, bana egemen olan bir güç yayılıyor. Mettray'deyken tırnaklarını cama sürüp cızırdatan dangalak bir veledi ağzını burnunu dağıtmacasına dövmüştüm. Birkaç gün sonra aynı şeyi Divers yapıyor ve tüm duygularımı kendine çekiyordu. Sinirlerim onun bedenine sarılıyor, aşkla tırmanıyordu ona, sarmaşık gibi. Koloni anılarımı, varlığıyla, üzerimdeki etkisiyle Bulkaen tazeliyor ama tehlike çiftleşiyor şimdi; ona olan aşkım yüzünden kodesin eski dayılarına teslim olmam riski de var çünkü. Üstelik bu tehlikelere Mettray ve Fontevrault'dan söz ederken kullanacağım dili de eklemek gerekir. Çünkü o sözcükleri benliğimin derinliklerinden, alayın, gırgırın yol bulup giremeyeceği bir yerden çıkarıp getiriyorum. İçime gömülü tüm arzularla yüklü bu sözcükler, arzularımı dile getirirken, ben kâğıda döktükçe, kaçıp kurtulmak istediğim hem tapılan hem nefret edilen o dünyayı yeniden kuracaklar. Sıradan şeylerin bilincine varmış olmam yüreğin tüm tuzaklarını, tüm inceliklerini bana öğrettiğinden sevgilinin numaraları karşısında hiçbir tepki veremeyecek biçimde ağa yakalanmış durumdayım. Güzellik bana egemen oluyor, elimi kolumu bağlıyor. Bir sürü bebeye o kadar güzel adlar, öyle lakaplar taktım ki (Baş Melek, Güneş Çocuk, İspanya Gecem...) Bulkaen'i ululamak için bir şey kalmadı bana. Sözcükler çok sok-

mazlarsa burunlarını işin içine, onu olduğu gibi, soluk benizli atak bir serseri olarak görebilirim belki. Yeter ki adlandırılamaz, adlandırılmamış durumda yapayalnız kendi kendisiyle baş başa kalmak onu daha da tehlikeli bir güçle donatmasın.

Dünyanın tüm vebalılarının yeşil yüzleri, cüzzamlılar dünyası, gece iniltileri, rüzgârın getirdiği çığlıklar, bir mezar müziği, tavanda duyulan tıkırtılar; mahpusu, zindandaki hükümlüyü, bir ıslahevi çocuğunu toplum dışı kılan küçük ayrıntılar kadar ürkütücü değildir. Ne var ki içerde, kodesin en derin yerinde, içinden arınmış olarak çıkılan hücre ve disiplin odası var.

Büyük toplumsal akımların kökenlerini –köklerini– iyilikten almaları ya da açık açık söylenebilecek gerekçelerden kaynaklanmaları olanaksızdır. Dinler, Frank ve Fransız egemenliği, Mason locaları, Kutsal İmparatorluk, Kilise, insanların hâlâ balta altında can verdikleri, iri yarı cellatları olan nasyonal sosyalizm, besinini ancak derinliklerde bulabilen gür dallar yaydılar dünyaya. Büyük işler başarmak için uzun uzun düş kurmak gerekir, düşler de koyu karanlıklarda yeşerirler. Kimileri temelini göksel hazların oluşturmadığı hülyalara dalmayı sever. Özünü kötülüğün oluşturduğu daha az göz alıcı zevkler söz konusudur. Bu hülyalara dalıp gitmeler, gömülmelerdir ve kötülüğe, daha doğrusu günaha gömülebilir insan ancak. Dürüst ve saygın kurumlar dünyasının yüzeyinde gördüklerimizse, bu yalnız ve gizlice düşlenen hazların zorunlu olarak rotası düzeltilmiş yansımasından başka bir şey değildir. Hapishaneler bu tür düşlerin oluştuğu yerlerdir. Hapishane ve içindekilerin varlığı, hep özgür yaşamış kimseler üzerinde derin bir etki yapamayacak kadar gerçektir. Dışardakilere göre hapishane, içerdekilere göre hücre, öteki zıt kutuptur. Çok az bir zamandan beri sevdiğim Bulkaen'i neden hücreye sokmaya çalıştığımı da söyleyeceğim bu arada.

Ama önce beni, içinde bu uzun öyküyü yazmaya başladığım hücreye getiren olayı anlatayım.

Hani birinin yanında yürürken düzgün gitmek istemenize karşın bir dirsek çarpması, bir omuz vuruşu sizi duvarlara çarpacak kadar sağa sola savurur ya, işte öyle bir güç, bana karşın, beni Harcamone'un hücresine doğru itiyordu. Öyle ki kendimi sık sık atölyemden, yatakhanemden epey uzakta, onun hücresinin ya-

kınlarında buluyordum. Oysa ister bir ahbaba ekmek götürmek için olsun, ister başka atölyelerden bir izmarit bulmak bahanesiyle, ister günlük yaşamın herhangi bir başka gerekçesiyle olsun kafama göre belirli bir hedefe doğru yola çıkıyordum. Çoğunlukla da idamlık hücrelerinin bulunduğu yedinci kısımdan çok uzakta oluyordu bu gideceğim yer. Ne var ki o daha önce söz ettiğim güç beni yolumu değiştirmeye ya da uzatmaya zorluyordu ve kafama göre mantıklı bir karar maskesi altına saklanmış bu hedefe yaklaştıkça adımlarımın iyice ağırlaştığını, yürüyüşümün gönülsüzleşip hantallaştığını fark eder olmuştum. İlerlemeye çekiniyordum sanki. Bir ayağım gidiyor öbürü gitmiyordu. Giderek kontrolümü öyle yitiriyordum ki bir gardiyanla karşılaşınca saklanmak için gereken o çevik hareketi yapamıyordum. Üstelik yedinci kısımda ne halt ettiğimi sorsa verecek uygun bir yanıtım da olmuyordu. Beni böyle yalnız göre göre ne düşündüyse bilmiyorum, gardiyanlardan biri, Brulard, sonunda bir gün çevirip sordu:

— Ne arıyorsun sen burada?

— Geçiyoruz işte görüyorsun.

— Geçiyorsun demek! Nereye geçiyorsun peki? Hem ne biçim konuşuyorsun sen öyle? Çıkar şu ellerini kemerinden!

Ata biner gibiymiş duruşum.

Çok sakin de olsam bir fırtınaya; her olaya çarpan düşüncelerimin hızlı ritminden belki, belki hep bastırıldığından iyice aşırılaşmış olan arzularımdan kaynaklanan bir fırtınaya tutulduğumu duyumsuyordum. İç sahnelerimi yaşarken; onları hep at üstünde, dört nala giden ve orada şahlanan bir at üstünde yaşamanın sarhoşluğu oluyor üstümde. Süvariyim ben. Bulkaen'i tanıdığımdan beri atlıyım ve bir İspanya soylusunun Sevil Katedrali'ne atla girmesi gibi başkalarının yaşamına at üstünde giriyorum. Bacaklarım hayvanın böğürlerini sıkıyor, mahmuzluyorum atı, dizginleri tutan ellerim kasılıyor.

Tamamen böyle olmuyor tabii, gerçekten at üstünde olduğumu sanmıyorum yani, ama daha çok, at üstündeki bir adamın ruh durumu içinde oluyorum, onun yapacağı hareketleri yapıyorum; elim kasılıyor, başım dikleşiyor, konuşurken sesim başkalarını küçümser gibi çıkıyor. Günlük yaşantıma taşan bu, kişnek ve soylu bir hayvanın binme duygusu bana "süvari" denen görünümü, mu-

zafferane olduğunu sandığım tavır ve davranışları veriyordu.

Gardiyan bir rapor tuttu. Yargı odasına, müdürün karşısına çıkarıldım. Şöyle bir baktı bana. Gerekçeyi okudu. Burnunun üzerindeki sapsız kelebek gözlüğünün üstüne siyah bir gözlük koydu ve kararı bildirdi:

— Yirmi gün hücre hapsi.

Yargı odasından çıktım, gardiyan oturumun başından beri tuttuğu bileğimi bırakmadan beni hücreye götürdü.

İçeri düşen biri dışarda özgür kalmış olan arkadaşlarıyla bağlarını koparmak için yırtınır ve onları kendinden uzaklaştırırsa kötü denir ona, oysa burada kötülüğün büyük bir sevgiden ileri geldiğini görmek gerekir. Varlıklarıyla kodesi şenlendirsinler diye çekilir çünkü buraya arkadaşlar. Bulkaen'i cezalandırtmaya, disiplin odasına attırmaya çalıştım ama ona yakın olayım diye değil; benimle aynı anda onun da ikinci sınıf bir toplum dışı olması gerekiyordu. Ancak aynı ruhsal ve toplumsal düzeyde olanlar birbirlerini sevebilirler çünkü. Beni itin teki yapan da işte aşkın gerçeklerinden biri olan bu durumdur.

Disiplin odasına hiçbir zaman inmedi Bulkaen, daha önce öldü kurşuna dizilerek. Bütün Santral'in hayran olduğu bu yirmi yaşındaki ev soyucuya olan aşkımızın ateşinden yine söz edeceğim. Gençliğini geçirdiği Mettray bizi bir araya getiriyor, coşturuyordu. Orada geçirdiğimiz tadına doyum olmaz saatlerin sisli anıları arasında birbirimize karışıyorduk. Kendiliğimizden, oradaki gibi davranmaya, aynı lafları etmeye başladık. Burada, Fontevrault'da, orada arkadaşımız olsun olmasın, Mettray'den bir bıçkınlar grubu oluştu çevremizde: Aynı zevklerin ya da ortak sevmezliklerin birleştirdiği uyanık, anasının gözü oğlanlardı bunlar. Her şey, en ciddi şeyler bile onun için oyundu. Bir gün merdivende fısıltıyla şöyle dedi bana:

— Bazen işi ayarlayıp kaçardık, Régis adında bir veletle. Kaçacağımızdan değil ya, laf olsun diye... Canımız gidip elma yemek çekerdi, haydi, tüyerdik hemen. Üzüm zamanıysa üzüm yemeye giderdik. Kimi kez sevişmek için kimi kez de hiçbir neden yokken kırardık işte. Ciddi ciddi temelli kaçış planları yaptığımız da olurdu ama o zaman bu planın suya düşmesi için elimizden geleni de yapardık. Aslında halimizden memnunduk.

Hapishaneler genel yönetmeliği der ki, içerde hafif ya da ağır bir suç işleyen tutuklu cezasını o suçu işlediği yerde çekecektir. Fontevrault santraline geldiğimde Harcamone prangaya vurulalı on gün olmuştu. Ölüyordu oğlan ve bu ölüm yaşamından daha güzeldi. Kimi anıtların yıkıntısı görkemli dönemlerinden daha anlamlıdır. Sönüp gitmeden son bir kez parlarlar. Harcamone prangaya vurulmuştu. Hapishanelerin içinde baskı yolları vardır, anımsatırım: En basiti kantin yasağıdır, sonra katıksız ekmek, hücre ve santrallerde, Disiplin Salonu gelir. Salon, zemin parkeleri hayran olunacak güzellikte cilalanmış bir çeşit büyük hangardır. Bu parlaklık fırça ve cilayla mı yoksa kuşaklar boyu dönüp duran cezalıların bez patikleri altında mı oluştu, orasını bilemiyorum. Cezalılar salonun tüm çevresini dolanacak biçimde sıralanır, birinciyle sonuncu birbirinden ayırt edilmez olur. Mettray'deki cezalı çocukların ıslahevi avlusunda döndükleri gibi, döner dururlar (şu tek ve şaşırtıcı farkla ki iş karmaşıklaşmıştı. Burada Mettray'dekinden daha hızlı bir tempoyla yürüyoruz ve salon çevresine dizilmiş işaret taşları arasından geçmek zorundayız, bu da döne dolana yaptığımız yürüyüşü çocuksu ama zor bir oyuna benzetiyor) öyle ki Fontevrault'da hiç durmadan döne döne büyüdüm gibi geliyor bana. Çevremde Mettray'in duvarları yıkıldı, sonra bunlar; cezalıların şurasına burasına aşk sözcükleri kazıdıkları, Bulkaen tarafından yazılmış, kesik kesik oluşundan tanıdığım, her sözcüğü kesin bir kararı sergileyen tümceleri, o en ayrıksın çağrıları okuduğum yerde yeniden yükseldiler. O güzelim gökyüzü, on yılda, bir tavan tarafından örtüldü. Sözün kısası, döne döne yaşlanırken çevremdeki dekor ben farkına varmadan değişti. Burada tutukluların attığı her adım genç bir ıslahevi çocuğunun on, on beş yıl önce Mettray'de attığı bir adımın karmaşık uzantılarından başka bir şey değil diyesim geliyor. Şimdi yıkılmış olan Mettray varlığını sürdürüyor, zaman içinde buraya dek uzanıyor ve yine bana öyle geliyor ki Fontevrault köklerini ta bizim çocuk zindanımızın bitkisel dünyasına salıyor.

Duvar boyunca, duvara iki metre mesafede tepesi gemi ya da iskele babaları gibi yuvarlak babalar konmuş yer yer. Tutuklular saat başı beş dakika oturur bunların üstüne. Kendi de cezalı olan yapılı bir koğuşbaşı yürüyüşü hem gözetir hem yönetir. Bir kö-

şede, küçük bir örme kafesin ardında, gardiyan gazetesini okur. Çemberin ortasında, herkesin gidip şeyini ettiği büyük bir oturak vardır. Bu, tepesi kesilmiş koni biçiminde, bir metre yüksekliğinde bir fıçıdır. İki yanında iki ayaklık bulunur, tepeye oturan ayaklarını buraya koyar. Tepede arap eyerlerinde olduğu gibi, çok kısa bir arkalık vardır ki çıkarma (!) yapmakta olan herife madeni bir tahta kurulmuş barbar kralı haşmeti verir. Şeyi gelen tutuklu el kaldırır, koğuşbaşı ağzını açmadan, olur işareti yapar, cezalı kemersiz giydiği pantolonunun düğmelerini çözerek sıradan çıkar. Gider koni fıçıya tüner, ayaklarını iki yandaki ayaklıklara yerleştirir, üçün ikisi sarkar alttan. Cezalılar, belki de onu hiç fark etmeden sessizce dönmeyi sürdürürler. Sidiğin içine düşen dışkının patırtıları duyulur; sidik, çıplak kaba etlerine sıçrar herifin. İşer ve iner. Koku yayılır ortalığa. Buraya girdiğimde önce otuz herifin sessizliği şaşırttı beni, daha sonra da bu döner çemberin merkezi olan o tek ve eşsiz büyük oturak.

Manevraya komuta eden koğuşbaşı normal halinde olsaydı yüzüne bakmaz, tanımazdım onu, fakat o, tahta (!) kurulmuştu. Alnı ıkınmaktan kırış kırıştı. Zor bir düşünceyle gerginleşmiş, tasalı bir görünüşü vardı. Yüzü çizgi çizgi buruşup kaşları öfke ve hırçınlıkla çatıldıkça gençliğinin haylaz görünümüne bürünüyordu. Tanıdım Divers'i. Belki Bulkaen'den daha az olmakla birlikte, Mettray'de o kadar çok sevdiğim kimseyi, on, on beş yıl sonra bile olsa, bu konumda görmek beni üzmüştü. Üzmemişti belki de, onun alçalmış görünmesi zor, hatta olanaksızdı çünkü, en küçük hareketinden bile soyluluk akıyordu. Kıçını silmeden indi oturaktan. Engin ve ağırbaşlı bir koku –onun kokusu– yayıldı bütün salona ve pantolonunu ilikleyip yeniden komutanlığın katı hareketsizliğine döndü.

— Bir, kii! Bir, kii!

Gırtlaktan, balgam dolu bir boğazdan gelen o aynı dayı sesi bu, Mettray'deki sesin ve haykırışın aynı. Yine oradaki gibi yapıştırıyor balgamı önüne çıkan garibanın suratının ortalık yerine. Sövüp saymaları ta hücremden duyuluyor. Yürüyüş hızı dakikada yüz yirmi adım olarak kalacak.

Buraya sabah geliyordum. Ceza hücresinden çıkmıştım. Hücrede, sözcükler aracılığıyla yukarıda kalmış olan Bulkaen'i an-

manın tadına varmak için, bana onu anımsatarak ona da kendisini anımsatacak olan sözcükleri okşarken onu okşamış olmak için, kese kâğıdı yapayım diye verdikleri beyaz kâğıtlara bu kitabı yazmaya başlamıştım. Gün ışığıyla kamaşan gözlerim akşam gördüğüm düş yüzünden hâlâ acıyordu. Düşümde Harcamone'a bir kapı açılıyordu, ben kapının arkasındaydım, geç diye işaret ettim Harcamone'a fakat o duraksadı ve duraksaması şaşırttı beni. Düşün burasında, hücreden Disiplin Salonu'na gitmek üzere gardiyan beni uyandırdığından, saat sekize doğru yürüyüş halkasında yerimi aldığımda, düşün –neden bilmem acı veren– etkisi altındaydım.

Disiplin Salonu'ndan sonra, ondan daha ağır olan ve artık müdürün önerisiyle ancak İçişleri Bakanı tarafından verilebilen prangaya vurma cezası var. O da şu: Cezalının her iki ayağı birer halkaya geçiriliyor ve gardiyan halkaları bilek hizasında sıkıca vidalıyor, sonra bunlar da çok ağır bir zincirle bağlanıyor. Ellere daha hafif ve azıcık daha uzun bir zincir vuruluyor. En ağır ceza bu. Ölüm cezasından hemen önce geliyor ve bunu da idam izliyor zaten. Çünkü idamlıkların ayaklarında, kararın okunmasından infaz gününe dek gece gündüz zincir oluyor, geceleri ve hücreden her çıkışta ellere de zincir vuruluyor.

Kitabıma gerekçe olan Bulkaen ve Divers'i uzun uzun anlatmadan önce Harcamone'un, her şeye karşın, bu kitabın soylu sonu olduğunu bildirmek istiyorum. "Müebbet Sürgün Eğitimi" lafının şokunu ve kasvetini ben de duydum onun gibi. Hırsızlıktan dördüncü kez hüküm giydin mi, hele ceza yasasına göre üç aydan fazla hapis yemişsen sürgüne gidersin. Şimdi kolonilere yollamak da kaldırıldığından, yaşamının geri kalanını Santral'de geçireceksin demektir. Harcamone "sürgün" yedi. Ben idam hükmü giyişini de anlatacağım. Onun engin ve göz alıcı olan tüm gizli yaşantısına zaman zaman beni tanık eden mucizeyi ilerde açıklayacağım ama, kulu olduğumuz ve Tanrı'nın evliyalarına verdiği inayetlerle bizi ödüllendiren o Tanrı'ya şimdiden şükrediyoum bundan dolayı. Bu serüvenin akışı içinde bu evliyalığı da arayıp bulacağım. Benim Tanrım olan o Tanrı'nın ardından gitmem gerekiyor. Zindan anılarımı gözden geçirirken birden yurt özlemiyle doldum çünkü, Guyanne'dan başka bir yerde olan, haritalardan, kitaplardan başka bir yerde tanıdığım, kendi içimde bulduğum bir ül-

kenin özlemiyle! Cayenne'de bir idam mahkûmunun infazını gösteren resim bana "Benim ölümümü çaldı bu herif!" dedirtmişti. Sesimin büründüğü ton hâlâ kulaklarımdadır: Yürek paralayıcı bir sesti; haykırışım birlikte olduğum arkadaşlara yönelikti yani –bana inansınlar istiyordum– fakat tonu biraz boğuktu aynı zamanda, çünkü çok uzaklardan gelen, uzun zamandan beri hayıflandığımı sergileyen bir çığlık koyuvermiştim.

Sürgün söz konusuyken yine evliyalıktan filan söz edişim kekre yiyeceklere alışık olmayan dişlerinizi kamaştıracak. Bununla birlikte sürdüğüm yaşam Kilise'nin, tüm dünya kiliselerinin ermişlerinden istediği dünyadan el-etek çekme tutumunu gerektiriyor. Bu yaşam Doğaüstü'ne açılan bir kapıyı zorluyor, açıyor sonra. Evliyalık da hâlâ insanı Göğe günah yoluyla çıkarmasıyla tanınıyor.

Yaşayan ölüler olan bu mahkûmlar –müebbet sürgünler yani– yıkımdan kurtulmanın tek yolunun dostluk olduğunu bilirler. Kendilerini dostluğa vererek dünyayı, sizin dünyanızı unuturlar. Dostluğu öyle yüksek bir yere çıkarırlar ki o orada tertemiz, kendini yaratan varlıklardan soyutlanmış olarak, tek başınadır. Bu ülküsel yerde, bu arınmış durumda, öyle olması gerekiyor çünkü, dostluk, her bir sürgün, –içerdiği tüm iğrençlikle– ileri derecede veremin adamı alıp götürdüğü gibi kendini umutsuzluğa kaptırmasın diye, kader kurbanının gönül mutluluğu için iç dünyasının zulalarında keşfettiği sonsuz aşk duygusunun ayrıksı ve çok karmaşık bir biçiminden başka şey değildir artık. Kısacası, böylesine kısıtlı bir ortamda, sizin özgür dünyanızda yaşarken gösterdikleri tüm coşkuyu sergileyecek yüreklilikle yaşıyorlardı. Daha dar bir çerçeveyle kuşatılmış olmaktan dolayı yaşamları öyle yoğunlaşıyor, öyle çetinleşiyordu ki, ona şöyle bir bakıveren, gazeteci olsun, müdür ya da müfettiş her kim olursa, herkesin gözünü alıyordu. En zorlu kabadayılar orada kendilerine sözcüğün tam anlamıyla göz kamaştırıcı bir ün kotarırlar. Tanrı'nın cezalı çifte yönelik öfkeli tehdidi kadar inanılmaz olan sahneye tanık olduktan sonra geçmişten daha dayanıksız ama yine onun kadar aşılmaz duvarların ardında sizin dünyanızın –yitik cennetin– yakınlığını duyumsadığınızda, ölümden başka çıkışı olmayan bu dünyada yaşama yürekliliği göstermenizin, hem de var gücüyle yaşamanızın büyük lanetlere denk

bir güzelliği var. Gök'ten kapı dışarı edilmiş insanlığın tüm çağlar boyunca yaptıklarına yaraşır bir şey çünkü bu. Tanrı'ya karşın Göksel kurallara uygun yaşamak da evliyalığın ta kendisi.

Beni oraya, sözünü ettiğim o nitel değişim sırasında ulaşmış olduğum görünümlerin ötesine taşıyarak Harcamone alıp götürdü. Harcamone'a olan inanç ve bağlılığım, yaptığı şeye olan derin saygım, cinayetin gerçeklerini bizzat kendim de yerine getirerek gizleri kavramak istemekte gösterdiğim yürekliliği desteklediğinden o gizleri bana bağışlayan, sonsuzluğa karşı duyduğum yılgınlıktı kuşkusuz. Her bağdan özgür, kendi başına buyruk büyük isteklerimiz, dileklerimiz, ışığın güneşten çıkıp dağıldığı gibi bizden çıkar yayılırlar. Bir güneşin ışıkları gibi sonsuza dek kaçıp gidebilirler. Fizik ya da metafizik gökyüzü bir tavan değildir çünkü. Dinlerin göğü ise tavandır. Bu tavan dünyayı bitimli kılar. Hem tavan hem ekrandır, değil mi ki yüreğimden yayılan dileklerim yitip gitmiyorlar, gökyüzünde ortaya çıkıp görünüyorlar. Bense yitip gittiğimi sanırken kendimi tekrar onlarda ya da tavana yansımış görüntülerinde buluyorum. Sonsuzluk korkusuyla, dinler bizi hapishane evreni kadar sınırlı bir evrene hapseder. Hapishane evreni bir o kadar da sınırsızdır, isteklerimiz onda ani görüntüler yaratır, gönül çelen bahçeler, ürkünç kişilikler, çöller, pınarlar keşfeder ve daha ateşli olan sevdamız yürekten daha çok zenginlikler bulup çıkararak onları zindanın kalın duvarlarına yansıtır. Bazen bu yürek öylesine didik didik aranır ki gizli bir oda yarılıp açılır; bir ışık yayar, ışık gider bir hücrenin kapısına konar ve Tanrı'yı gösterir. Harcamone'un cinayetleri –çok eskiden küçük bir kızın öldürülmesi ve bize daha yakın olan gardiyan cinayeti– aptalca işler olarak görünecektir. Kimi yanlışlar, tümcede, bir sözcüğün yerine başkasını koyarak ansızın bizi kendi hakkımızda aydınlatırlar. Bu zıpçıktı sözcük, sayesinde şiirin açığa çıkıp tümceyi güzel kokulara bürümesine yol açan bir araçtır. Bu sözcükler söylenenin iyi anlaşılmasını engelleyen bir tehlikedir. Yaşamda yapılan kimi işler de öyle. Kimi kez yanılgılar –ki gerçek olgulardır– şiiri açığa çıkarırlar. Güzel olan bu olgular sözcüklerden daha az tehlikeli değillerdir. Harcamone'un zihinsel durumunun yorumunu burada sergilemek benim için zor –ayrıca da terbiyesizlik– olur. Ben onun cinayetlerini dile getiren ozanım ve ancak bir şey söy-

leyebilirim; o da bu cinayetler öyle bir gül kokusu yaydılar ki ortalığa, yaşantısı ve burada geçirdiği günlerin anısı son günümüze dek gül kokulu kalacak.

Harcamone gardiyanı öldürdükten sonra ceza hücresine atılmış ve mahkeme gününe dek orada kalmış. İdam cezası yediği günün akşamı da temyizden sonuç gelinceye dek kalmak üzere, kırk beş gün sürüyor bu da, idamlıklar hücresine konmuş. İşte bütün Santral'e bu hüzün ve sevinç karışımı dalgaları, içinde kendisini görünmez ama güçlü ve "hazır ve nazır" bir Dalay Lama gibi düşlediğim o hücreden yayıyordu. O bir aktördü. Omuzları üstünde öyle bir başyapıtın yükünü taşıyordu ki ağırlığından kas lifleri yırtılıyor, çatırtıları duyuluyordu. Bir çeşit dalgalı akıma benzer hafif bir titremeyle kendimden geçiyordum. Art arda ve eş zamanlı olarak gelen korkum ve hayranlığımdı buna yol açan.

Her gün özel bir avluda bir saat voltaya çıkıyordu. Zincirliydi. Avlu benim bu satırları yazdığım ceza hücresinden pek uzak değildi. Benim çoğu kez divitin hokkaya çarpmasından çıkan gürültü sandığım tıkırtılar, duvarın ardından gelen gerçekten de pek hafif, her hüzünlü gürültü gibi, çıkarmamaya çalışırken çıkan o özenli gürültü, idamlığın zincir şıkırtılarıydı. Bunu algılamak için dikkatli ya da yatkın ya da yakın ilgili kulakları olmalıydı insanın. Bu tıkırtılar bir duyulup bir kesiliyordu, avludaki varlığı duyulmasın diye Harcamone'un uzun boylu yürümeye pek gönüllü olmadığını sezinliyordum. Kış güneşine çıkmak için bir adım atıyor ve duruyordu. Ellerini aba ceketinin yenleri içine saklıyordu.

Onun "esas oğlan" olacağı öyküler uydurulması gerekmiyor. Kendi öyküsü ona yeter, kendi gerçeği ona yalandan daha çok yakışıyor ve bu durum hapishane ortamı için gerçekten bir istisna. Yalan söylenir çünkü. Hapishane uydurukçu ağızlarla doludur. Herkes kendisinin esas oğlan olduğuna dair uydurma maceralar döktürür. Fakat bu öyküler hiçbir zaman sonuna dek güzel gitmez. Kimi kez kahraman birbirini tutmayan şeyler söyler; kendi kendiyle konuşurken içtenlikli olmak zorundadır çünkü. Böylesine güçlü olduğu zamanlar, hayalgücü, tutuklunun durumunda gerçek yaşamının tehlikelerini göz ardı ettirecek duruma gelir. Gerçekliği ondan saklar ve tutuklu, kendisi de hayali bir varlık oluncaya dek hayalgücünün derinliklerine düşmekten mi korkar yoksa gerçekle

karşılaşmaktan mı çekinir orasını bilmem artık. Ne ki kendini hayallere kapıp koyverdiğini duyumsayınca karşı karşıya bulunduğu gerçek tehlikeleri gözden geçirir ve içini rahatlatmak için düşündüklerini yüksek sesle söyler. Bulkaen atardı. Uydurduğu ve kendisine narin, düşsel bir organizmayla dantelden bir iskelet dokuyan o binbir serüvenin ancak küçük bir parçası ağzından dökülür, gözlerinden yansırdı. Usturuplu atmazdı Bulkaen. Hesapçı değildi; öyle olmak isteyince de yüzüne gözüne bulaştırırdı.

Divers'e duyduğum aşk ile Harcamone'a olan hayranlığım beni hâlâ heyecanlandırıyorsa da kişiliğinde keşfettiğim şu hafifliğe karşın, Bulkaen somut olan şeydi. "Kim" idiyse "O"ydu o. Düşlemiyor, görüyordum onu; dokunuyordum ona, şu yeryüzünde etimle kemiğimle onun sayesinde yaşayabiliyordum. Oğlancı herifin karşısında gördüğüm günden kısa bir süre sonra merdivende rastladım ona. Atölyelerle yemekhanelerin bulunduğu katlara çıkılan, büroların, yargı odasının, doktora muayene olduğumuz salon ve görüş yerlerinin bulunduğu giriş katına inilen merdiven başlıca buluşma yerimizdir. Merdiven, kalın duvar blokunun içine oyulmuş olup döne kıvrıla karanlığa gömülür gider. Bulkaen'i hemen hemen hep burada gördüm. Bütün aşk randevularının, özellikle de bizimkilerin verildiği yerdir burası. Tüm dost çiftlerin alıp verdikleri öpücüklerin şapırtısıyla titrer durur hâlâ. Basamakları dörder dörder iniyordu Bulkaen. Gömleği kirli, yer yer kanlıydı, bir bıçak darbesiyle yarılmış olan arkası açıktı. Merdivenin dönemecinde durdu birden. Görmüş müydü beni, yoksa tahmin mi etmişti? Gömleği yoktu, ceketinin altında çıplaktı gövdesi. Önümden hızla geçen bir başka –yeni bir– tutukluymuş meğer, bez patikleriyle sessizce uçarcasına Bulkaen'i geçmiş ve bir an için oğlanla benim aramıza girmiş, göz açıp kapayıncaya dek kısa bir an Bulkaen'i, ona pek yakıştırdığım o tiyatro oyunu bitişlerine benzer son içinde yakaladığım duygusuna kaptırarak bir kez daha heyecanlandırmıştı beni. Döndü ve güldü.

İki nedenle onu tanımamış gibi davrandım. Önce, teşneliğimden ona olan aşkımı sezinlemesin diye –bu, beni onun gözünde ondan aşağı bir yere koyardı. Ama boş yere zaman yitiriyormuşum, çünkü sonradan, daha ilk karşılaşmamızda her şeyi gözlerimden okuduğunu söyledi bana. "Hiçbir şey kaçmaz benden.

Yanımda zevkten dört köşe olduğunu o an çakozladım..." Sonra, o zamana dek onu hep dayıların, özellikle de yeni olduğum için beni henüz aralarına almayan pezoların yanında görmüştüm; içlerinden biriyle açıkça ahbaplık ederek yanaşmaya çalışıyormuşum gibi görünmek istemiyordum. Onları olduklarından başkaymışlar gibi görmeye hakkım yoktu. Öte yandan, tufacıların pezolara gıcık olduklarını sezinliyordum. O bana doğru geldi ve elini uzattı.

— Selam, Jeannot!

Adımı nasıl öğrendiğini hâlâ bilmiyorum. Pek oralı olmadan, kayıtsız ve çok alçak bir sesle.

— Selam, dedim ama durdum da.

— Eeee?

Bu sözcüğü fısıldadıktan sonra ağzı biraz aralık kaldı. Kimbilir ne soruyordu ve bütün bedeniyle soruyormuş gibi duruyordu. "Eee", "N'aber" demekti, "Daha daha ne var ne yok?" demekti ya da "Tahliye yakın mı?" demekti ya da bunların hepsini birden içeren bir soruydu. Hiç yanıt vermedim.

— Bakıyorum havan yerinde! Ne bok yiyorsun da beceriyorsun bilemiyorum ama her zaman turp gibisin!

Hafifçe omuz silktim. Tanımadığımız bir tutuklu merdivenden inerken bizim bulunduğumuz basamakta durdu. Bulkaen gözlerinin içine öyle bir baktı ki herif ağzını açıp tek laf etmeye cesaret edemedi, tüydü hemen. Bakıştaki sertliğe kesildim. Böyle bir bakış günün birinde bana çevrilirse başıma ne geleceğini tahmin ediyordum. Ama bundan sonra olanlar beni daha bir şaşkına çevirdi, Bulkaen'in bana çevrilen bakışları yaprak gibi titreyen bir ay ışığı oluncaya dek yumuşadı ve ağzı bir gülümsemeyle donandı. Duvarlar un ufak eleniyor, toz olup dökülüyordu sanki çevremde. Bulkaen'le ben, bizi hep daha yükseğe çıkaran bir sütûn üzerinde duruyorduk. O anda hiçbir şeyi iplediğim de yoktu sanıyorum. Mahpuslar belli aralıklarla birer birer iniyorlardı sessizce merdivenden; buluşmamızın büyüsünü bozmamak için görünmez olmuş gibiydiler. Birden yapraklar sert bir rüzgârla çalkalandı ve Bulkaen ulur gibi bağırdı bana:

— Ne bok yiyorsun lan? Kayıntın bol olmalı!

Yine yanıt vermedim. Gülümsemesini kesmeden, çok alçak perdeden fısıldamayı sürdürdü, merdivenin dirseğinde gardiyanla-

rın voltaya inen mahkûmları saydığını, duvarların arkasında kantinin, büroların varlığını biliyorduk. Çok alçak sesle konuşmak gerekiyordu. Daha da ötede müdür, kırlar, özgür insanlar, kentler, dünya, denizler, yıldızlar vardı ve biz onlardan uzak olsak da her şey bizim yanıbaşımızdaydı. Hepsi tetikteydiler, her an üstümüze gelebilirlerdi. Gülümseyişi beni tuşa getirmek içinmiş. Bir solukta mırıldandı Bulkaen:

— Her zaman mazotun var senin.

Kafasını asıl kurcalayanı söyleyebilmişti sonunda. Baklayı çıkarmıştı ağzından.

— Tütünsüzlük canıma okuyor. Her yeri kuruttum. Ne bir izmarit kaldı ne bir şey. Kırıntısı bile yok valla!

Bu son sözcükleri söylerken gülümsemesi yavaş yavaş silindi. Alçak sesle ve çabuk konuşmalıydı, acelemiz vardı, hemen tüm kısım inmişti. Gardiyanın biri yukarı çıkıp bizi burada bulabilirdi. Bu iki baskının etkisindeki sesi ve söyledikleri bana bir dram, bir cinayet öyküsü dokuyormuş gibi geldi.

— Geberecem lan böyle giderse...

Tutumum ona umut vermiyordu. Soğuk duruyordum. Bazen dediklerini anlamıyordum. Dikkatliydim, kulak kesilmiştim aslında. Duvarların ötesinde geçmiş yaşantılarımızın, kodes günlerimizin, mutsuz çocukluğumuzun varlığını duyumsuyordum.

— Yok mu bana verecek yarım sipsin Jeannot?

Kızmış olmama karşın hiç renk vermedim, yalnızca elimi ceketimin cebine soktum, bir avuç izmarit çıkarıp uzattım ona. Hepsini ona verdiğime inanmadı ama yüzü de ışıdı. Yine tek laf etmeden umursamaz bir hareketle omuz silkerek indim sonra. O sonunda gelebildiğinde ben çoktan aşağıda, dışarıdaydım. Aynı küçük avluda kapalı kaldık. Dosdoğru bana geldi ve teşekkür etti. Hemen ardından, dilenciliğini haklı göstermek için on iki yaşından beri içerde olduğunu söyledi ve açıkladı: "On iki yaşımdan on sekizime kadar ıslahevindeydim."

— Nerede? diye sordum.

— Mettray'de.

Bir soru daha soracak kadar tuttum kendimi:

— Hangi aile? Jeanne d'Arc mı?

Evet dedi, birlikte Mettray'i anmaya başladık. Az ve öz söy-

lediği tümcelerin her birini, açık, geniş ve düz sol elinin, bir gitarın beş teli üzerine yapışıvereceğe benzeyen hareketiyle, gitaristin tellerin titreşimini boğduğu erkekçe hareketiyle tamamlıyordu. Ama rahat ve bir sahip olma hareketiydi bu. Öfkeli yaradılışımı bir kenara bıraktım. Birkaç günden beri bastırmaya çalıştığım sevda bendini yıktı, kendi kısımımda Mettray'den gelen bir ıslahevi çocuğu bulmaktan doğan büyük bir haz olup aktı. Haz sözcüğü tam oturmadı burada. Sevinç de uymaz, öteki eş anlamlarının hiçbiri, ne memnuniyet, ne büyük zevk, hatta ne de mutluluk tam olarak karşılayamaz bu durumu. Yirmi yıldır beslediğim umudun (karşılaştığımız güne dek kendime bile karanlık kalmış belli belirsiz bir umudun) gerçekleşmesinden kaynaklanan olağanüstü bir durumdu bu: Kendimden başka birinde Mettray'in anısını bulmuştum. Mettray'i, kavuşmak olduğu kadar, o zamanın geleneklerine göre severek, erkek yaşantımda sürdürmek üzere bulmuştum. Ne ki bu mutluluk havasına hafif bir esinti, küçük bir çarpma gelir de buluşmamızı bitiriverir korkusu karışıyordu. En tatlı düşlerin toz duman olup dağılıverdiğine öyle sık tanık olmuştum ki Bulkaen'i, temiz yürekli, keskin bakışlı, genç, diri, yakışıklı ve beni sevecek olan bu oğlanı düşlemeye hiçbir zaman cesaret edememiştim. Hırsızları candan sevebilmek için hırsızlıktan yeterince hoşlanan, bir serseriyi sevmek uğruna kadınları küçümseyen, kısası Mettray'in bir cennet olduğunu kabul edecek kadar dürüst olan o delikanlıyı düşlemedim hiç. İşte şimdi birdenbire, yeteneklerime ve düş kurmakta antrenmanlı oluşuma karşın düşlerin en güzelini kurmaya bile cesaret edemediğimi (bazen ona çok yaklaştım ama) gösterdiği anda hapishane yaşamım beni bu düşün canlı gerçeğiyle karşı karşıya getiriyordu.

Nasıl, nerede doğduğunu kimsenin bilmediği, yüksek eğreltiotlarının uzak ve tehlikeli dünyasında büyüyen, kötülüğün eğittiği Bulkaen, Mettray'in içinden çıkıp geliyordu, onun tarafından gönderilmişti. Bana, içinde kendi kokularımızı bulduğumuz en gizli ıslahevi kokularını getiriyordu.

Fakat ben bir yandan aşkımızın kumaşını dokurken görünmez elin öte yandan ilmiklerimi bozduğunu öğrenecektim. Hücremde ben dokuyormuşum, yazgının eli bozuyormuş. Rocky bozuyormuş. İlk iki karşılaşmamız sırasında sevip sevmediğini bilmiyorduysam

da sevildiğini biliyordum. Tahmin ediyordum. Yaşamımda Rocky'nin varlığını öğrenmek için uzun süre beklemem gerekmedi. Atölyesinden bir herife ilk kez Bulkaen'in inip inmediğini sormak istediğimde, adını bilmediğinden, tarif etmeye çalıştım, o zaman herif:

— Ha, evet, şu mangırların üstüne kusan küçük tufacı. Rocky'nin kızı. Bulkaen yani işte... demişti.

Rocky'nin "kız"ı. Mangizin üstüne kusan tufacı. Tutuklu böylece bana Bulkaen'in en çarpıcı özelliklerinden birini duyurmuş oluyordu: "İş" sırasında parayı buldu mu bir tür bulantı tutuyormuş onu ve kusuyormuş kaymelerin üstüne. Bütün Santral bunu bilirmiş de üstelik kimse gırgıra almayı düşünmezmiş. Harcamone'un aksak yürüyüşü, Botchako'nun sara nöbetleri, César'ın dazlak kafası, Turenne'in korkusu gibi tuhaf bir şeydi bu ve bu "değişiklik" güzelliğini daha bir arttırıyordu. Hersir yıkıyordu. Divers'in varlığı da öyle. Aşkımıza en ilginç tasarılar kuruyor ama tezgâhın altında her şeyi bozan yazgının elini duyumsuyordum. Bulkaen hiçbir zaman benim olmayacaktı ve tek görüşme fırsatı olabilecek şu hareket anında, bütün bir aşk gecesi boyunca bile, şöyle sağlam bir tasarı tutturamıyordum. Duruma en uygun düşen deyim şu: "Gerçek olamayacak kadar güzeldi" Yaşamın bizi daha birleştirdiği anda, utancım ve üzüntüm yüzünden, ayırmaya başladığını sezinliyordum. Zaman zulmünü, hayaline doğru kollarımı uzattığım anda Bulkaen'i yok etmeye dek vardıracak. Fakat şimdilik bana bağışlanmış olan bu mutluluğun, titreye ürpere, tadını çıkarıyordum.

Demek onu istediğim gibi görebilir, yanına gidebilir, elini sıkabilir, bende olanı ona verebilirdim. Gerekçelerin en geçerlisine sahiptim: Eski bir ıslahevi çocuğuyla olan arkadaşlığım ve Mettray'e bağlılığım. Aynı akşam koğuşundan seslendi bana:

— Jean! Hoo, Jean!

Karanlıkta gülümsediğini tahmin ediyordum. Bu gülüşler karşısında herkes dize gelebilirdi.

Yatar durumdaydım, yataktan kalkıp kapıya kadar gitmeyi canım istemedi, yattığım yerden bağırdım.

— Evet ne istiyorsun?

— Hiç n'aber?

— İyidir, ya sen?

— İyidir.

Sessizliğin içinde sert bir ses net olarak şöyle dedi:

— Takma, suratını hayalleyip otuzbir çekiyor.

Bulkaen, söyleneni duymamış göründü.

Bana "İyi akşamlar, Jeannot" dedi. Lafını bitirdiğinde bir tür şarkı sanki onun sesini sürdürdü. Başka bir pencereden gelen şu haykırıştı o da:

— Dostlar, Roland konuşuyor. Ölmüşüm ben! Müebbetlik azılılar, selam dostlar! Yarın Melun'a kayıyorum! Eyvallah!

Bu son sözden sonra yine sessizlik çöktü. Akşamın ve Bulkaen'in seslenişinin tüm güzelliği bir çocuğun yaşamına ettiği bu soylu vedanın içinde kalacak. Pencereler kapatıldıktan sonra bile yarattığı titreşimler onun sakin hüznünü uykumuzun derinliklerine dek taşıyacak. Bulkaen'in bana gönderdiği selamın yorumu o. "Selam dostlar, yarın kayıyorum..." İçimizden en safı –benim kitabımda saf ne demek herkes bilir– dua ediyor. En büyük suçlar karşısında, yani insanların yargıçları karşısında sizi güçsüz bıraktığı için sizi bağışlatan bu durum bir duadır. Bu akşam erişilmiş aşkın sesi de zaten bunun için duyuruldu bize. Derken çişim geldi. Böylesine yüklü bir günün anısı birden şar diye boşaldı. Pek ağır olan sidik fıçımı iki elimle kavrayıp tek başıma taşımak zorunda kaldım. Bulkaen! Adını daha bilmesem de soyadı alıyordu aklımı başımdan. Sevecek mi beni? Önce kötü kötü sonra tatlı tatlı bakışı geldi gözümün önüne ve söz konusu ben olunca birinden ötekine böylesine geçiverişi beni öyle bir korkuttu ki bedenim bu korkudan kaçmak için uykuya yönelmekten başka çare bulamadı.

Dördüncü tufası yüzünden Harcamone müebbet sürgün yemişti.

Ölmek fikrinin aklına nereden geldiğini doğrusu net olarak söyleyemeyeceğim. Ancak bir şeyler uydurabilirim bu konuda ama Harcamone'u öyle iyi tanıyorum ki doğru tahmin etme şansım epey yüksek. Sonuçta müebbet yemenin derin acısını kendim de tattım zaten; daha bu sabah ebediyen lanetlendiğim duygusuna kapıldım en kötüsü.

Ceza hücresinin duvarlarındaki sevda yazılarını okudum biraz önce bir bir. Hemen hepsi kadınlara sesleniyor. Yaşamımda ilk kez o yazıları, onları yazanları anlıyorum. Ben de Bulkaen'e olan aş-

kımı bütün duvarlara yazmak isterdim, o yazıları okuyunca ya da yüksek sesle söyleyince de duvarın bana, ona olan aşkımı söylediğini duyuyorum. Taşlar konuşuyor benimle. Kalplerin, vecizelerin ortasındaki "M. A. V." yazısı birden beni, on beş yaşımda bu esrarengiz harfleri ilk kez gördüğüm la Petite-Roquette'teki hücreme götürdü. Asıl anlamlarını öğrendiğimden beri duvara kazınmış bu harflerin karanlık büyülerinden etkilenmeyeli uzun zaman oluyordu. "M. A. V.", "B. A. A. D. M.", "V. L. F." Onlara bakıp yalnızca "Aynasızlara ölüm", "Selam felaket dostlarına"yı okuyorum artık ve birden bir şok, ani bir bellek yitimi beni "M. A. V." karşısında endişelere salıyor. Bu harfleri tuhaf birşey, antik bir tapınak yazısı gibi görüyorum artık ve sonuçta eskiden olduğu gibi o esrarengiz duygulara kapılıyorum; aklım başıma geldiğinde de bu duygulara, çocukluğumun fonunu oluşturan perişanlık içinde, felakete gömülmüşlük izlenimi gelip ekleniyor. Bu duygu, disiplin salonunda, sonsuza dek sürecekmiş gibi görünen bir yürüyüş halkasına girdiğimde duyumsadıklarımdan daha çok acı veriyor, asıl içimde hiçbir şeyin değişmediğini saptıyorum çünkü, mutsuzluğumun dış dünyanın yasalarına bağlı olmadığını, hiç değişmeden ve görevine bağlı olarak içimde sonsuza dek yer ettiğini saptıyorum. Bana öyle geliyor ki, Bulkaen'e duyduğum; ölümü düşüncesiyle iyice coşmuş olan aşkın yol açtığı mutluluğun doruğundayken önümde yeni bir mutsuzluk dönemi açılıyordu. Fakat onunla birlikte gelen belirtilere bakınca bu mutsuzluk izlenimi tutkulu aşkımdan kaynaklanmıştır belki diyorum, şimdiki tutkum da, Mettray'deki tutkularımın dış görünüşünü taşıyordu çünkü. Aynı çocukça ve trajik anlaşılmazlıklarla kaplıydı. Çocukluğumun mutsuz yaşam tarzına göre yaşamaya başlayacaktım demek yine. Bir döngünün çarkına yakalandım: Biri biterken öbürü başlayan bir mutsuzluk dönemi bu –felaket değil. Üstelik bu hep böyle sürüp gideceğe benzer, bir üçüncünün ilk ikisini izlemeyeceğini gösteren hiçbir belirti yok çünkü.

Müebbet sürgün yedin mi ölüm, hapishane yaşantısının fonunu oluşturur ve hapishane özgürlüğün tadı hâlâ damağında olan varlıkların başına gelebilecek en büyük felakettir –hapishane diyorum ama yalnızlık değil. Harcamone önce hapishaneden yırtmak istedi. Hepimiz gibi, daha geldiği günden, tüm tutukluluk süresini içe-

recek bir takvim yapmak istedi ama öleceği günü bilmediğinden özgür olacağı tarihi de bilmiyordu tabii. Ben de bir takvim yaptım. Üzerinde her günün gösterildiği, her yıla iki sayfa düşecek şekilde, önce on sayfalık bir defter. Baştan sona bakmak için sayfaları çevirmek gerekiyor ki bu da zaman alıyor tabii. Azılılar bir bakışta yirmi yıllık mahkûmiyetlerini görebilmek için bütün sayfaları koparıp duvara yapıştırırlar. Ben de onlar gibi yaptım. Bir seferde tüm cezamı görebilir, hepsini kavrayabilirim. Yirmi yıllık mahkûmiyetleri üzerine herifler inanılmaz derecede karışık hesaplara girişiyorlar. Çarpıyor, bölüyor, ay, gün, hafta, saat hatta dakikaların sayısını birbirine karıştırıp arap saçına döndürüyorlar. Bu yirmi yıldan olası bütün düzenlemeleri elde etmek istiyorlar ve sanıyorlar ki yirmi yıl sayıların içinden daha net, daha kısa çıkacaktır. Bütün hesapları ancak tahliyelerinin arifesinde bitecek öyle ki bu yirmi yıl onlara, yirmi yılda ne gibi hesaplamaları, olasılıkları, kombinezonları yapabileceklerini anlayabilmeleri için zorunluymuş gibi görünecek ve hapsedilmenin amacı, varlık nedeni bu hesaplar olacak. Duvara yapıştırılmış olan bu hesaplar aynı anda hem geçmiş hem de geleceğin karanlığına yavaş yavaş gömülür ve dayanılmaz bir şimdiki zaman parıltısıyla ışır gibidir. Öyle ki bu parıltı kendisinin yadsınmasıdır da aynı zamanda.

Harcamone'un takvimi olamazdı. Ölü yaşamı sonsuzluğa olan düzenli akışını sürdürüyordu. Kurtulmak istedi. Tüm çareleri çabucak gözden geçirdi bir bir, bu arada kaçmayı da düşündü. Kaçmak için dışarıdan birilerinin suç ortaklığından başka gözüpek olmak, en kalleş yollara başvurmaya kesin azimli olmak gerekiyordu. Oysa Harcamone hiçbir zaman iyi ilişkiler kurmayı bilemedi, içerde ne denli göz kamaştırıcı idiyse dışarıda da o denli mat, silik biriydi. (Şimdi bu göz alıcılık konusunda izin verin de iki laf edeyim. Azılıları aktörlerle hatta canlandırdıkları kişilerle karşılaştırmak istiyorum. Onların, oyunu en yüce doruklara çıkarabilmek için, sahnenin ve inanılmaz ışık düzeninin ya da Racine'in prenslerinin fizik dünya dışındaki ortamının sağladığı özgürlüğe gereksinimleri vardır. Bu göz alıcı parıltı, saf duygularının dile getirilmesinden ileri geliyor. Onların trajik olacak zamanları ve gereken "yüz bin franklık düzenli gelir"leri var.) Sözünü ettiğim parıltı tüm kaçış yollarını zor, olanaksız kılıyordu. Oysa el ça-

bukluğu, hilecilik, tiyatro, güçlü bir kişiliği olan hiç kimsenin harcı değildir.

Harcamone sonunda tutsak yaşantısını kısaltmanın tek yolu olarak ölmek gerektiği kanısına vardı. Belki de ölüm düşüncesine önce edebi bir biçimde yani ondan söz ederek, öteki heriflerin ona "en iyisi gebermek" dediklerini duyarak ulaştı. İğrençliğin düşmanı olan onurlu yaradılışı bu düşünceyi alıp yüceltti, tek etkili yolla: Onu benimseyerek! Sayesinde her türlü manevi denetimden sıyrıldığı kaçınılmaz bir zorunluluk haline getirdi onu. Bu ölüm düşüncesiyle hiç de romantik olmayan pratik ve içten bir biçimde konuştu hep. Fakat insanın ölümünü tasarlaması ağır bir iş olduğundan o da bunu ağırbaşlılıkla yapıyordu. Ondan edebiyat parçalamadan söz ediyordu ama sesinin birtakım törensel tonlara büründüğü de fark ediliyordu.

Kendini öldürme yolları içinden tabanca ve zehiri çıkarmak gerekiyordu. Üst geçeklerden* birinin üstünden atabilirdi kendini aşağıya. Bir gün korkuluğa yaklaşıp tırmanmış. Bir an boşluğun kıyısında çömelik durmuş, sonra tiksintiyle, biraz geri çekilmiş. Hafif geride duran kollarıyla havayı dövmüş biraz ve çok kısa bir an için kayasından havalanan kartalın hareketlerini yapmış. Sonunda başdönmesinin üstesinden gelerek, kuşkusuz yerde parça parça olmuş kol ve bacaklarını düşünerek midesi bulanmış olarak geri çekilmiş. Bu sahneyi bana aktaran Rasseneur'ü görmemiş. Geçekte Rasseneur'le ikisi yalnızmışlar ama Rasseneur geri çekilmiş. Harcamone kendini yalnız hissetsin diye iyice duvara yapışmış.

Harcamone kendisi için sıradan olan bir eylem yapmayı seçmiş. Bu iş, onun iradesinden daha güçlü yazgısal bir işleyişin güdümünde, öldürecekmiş onu. Fontevrault'da iki yıl boyunca kendisine en az çektirmiş olan ama yumuşaklık ve güzelliğe saygısı olmayan bir gardiyanı neredeyse sakin bir hareketle öldürmüş. Bu cinayeti izleyen dört ay boyunca Harcamone'un soylu bir biçimde öldüğü biliniyor. Yazgısını bir kule inşa eder gibi kurması gerekti, bu yazgıya çok büyük bir önem, ıssız ve dünyada tek bir kule önemi vermesi ve onu dakika dakika örerek dikmesi gerekti. Bunu da ancak çok sıkı şekilde hazırlanmış bir benliğin becerebileceği

* Geçek: Fransızca Galerie: Geçenek, geçit, dehliz, koridor. Kapalı geçit. Örtülü balkon. Sergievi. Yeraltı geçidi. (ç.n.)

görülüyor. İnşaatında hazır bulunarak yaşamını dakika dakika kurmak aynı zamanda onu yavaş yavaş yıkmak demektir. Bunu çapsız bir hırsıza yaraştırmaya kalkmam size olanaksız görünüyor olmalı. Ne ki Harcamone yaşamını Mettray'de dakika dakika, taş üstüne taş koyarak kurmuş bir ıslahevi çocuğuydu. İnsanların darbelerine en dayanaklı kaleyi gerçekleştirebilmek için herkesin kendi kulesini kurduğu gibi dikmişti o da kulesini. Hiçbir şeyden, hele öldürülebileceğinden, hele de Harcamone tarafından boğazlanabileceğinden hiç mi hiç kuşkulanmayan Gül Ağacı'na yaklaşmış. (Buradan itibaren cinayetin tüm öyküsünü öğrendim.) Belki bir gardiyanın kurban, daha doğrusu, ölü ve her gün görülen cinsten şu kısa destanlara konu olacak duruma indirgendiğinden şimdiden ülküleştirilmiş bir kahraman olabileceğini düşünemiyordu. Harcamone'un nasıl olup da gardiyanın yolu üstünde bulunabildiğini bilemiyorum fakat dediklerine göre ona arkadan saldırmış, sanki ensesinden öpmek istiyormuş gibi omuzundan yakalamış onu. Ben de arkadaşlarımı, çocuk enselerinden bir öpücük kondurmak için birçok kez bu şekilde tuttum. (Sağ elinde kundurahaneden aşırdığı bir falçata varmış.) Bir kere vurmuş. Gül Ağacı kaçmış. Koşmuş arkasından Harcamone, yetişmiş, tekrar yakalamış omuzundan ve bu kez şahdamarını kesmiş herifin. Kan, zamanında çekmediği sağ eline sıçramış. Ter içindeymiş. Sakin olmaya çalışmasına karşın, bir çırpıda yazgısının doruğuna çıkarılmış olmaktan ve küçük kız cinayetinde yaşadıklarını tekrar yaşamaktan dolayı çok acı çekiyor olmalıydı. Çok büyük bir mutsuzluktan kendini esirgemek için son cinayetini ilkinde yaptığından değişik hareketlerle gerçekleştirme şansına da kavuşmuştu oysa. Tekrardan kaçındığına göre mutsuzluk batağına daha az batacağını düşünüyordu, hep aynı biçimde öldüren katilin (Weidmann ve enseye sıktığı kurşun, vb.) çektiklerine pek dikkat edilmez çünkü, öylesine acı vericidir yeni zor bir tarz icat etmek.

Terden ıslak yüzünü silmek isteyince elindeki kanla tüm yüzünü boyamış. Benim tanımadığım mahkûmlar varmış olaya tanık olan, cinayet olup bitinceye dek ses çıkarmamışlar, Gül Ağacı'nın öldüğünden iyice emin olduktan sonra Harcamone'u tutmuşlar. Sonunda Harcamone çok zor, bu cinayetten bile daha zor bir şey yapmayı akıl etmiş: Bayılmış.

Taş üstüne taş koyarak yaşamlarını yükselten heriflerle kurulmuş; kayaya oyulmuş; binbir zulümle bezenmiş olan Mettray Islahevi, hemen hemen sürekli bir sonbaharın, varlığını kuşatan sislerin ortasında ışıldıyor yine de. Her şeyin ölü yaprak renginde olduğu bizim kodesi de sohbahar kucaklıyor hep. Biz de, ev işi aba giysilerimiz içinde, ölü yapraklarız, aramızdan ancak hüzünle geçilir. Hafif –az yoğun olduğu için değil ağır çekmediği için hafif– bir melankoli etrafımızda dalgalanıyor. Göğümüz, güneşli günlerde bile hep kurşuni. Ama, içimizdeki bu sohbahar yapay ve sürekli; çünkü, bir geçiş dönemi, güzel bir günün sonu değil ama sona ermiş bir durum, duvarların sisi, aba giysiler, kokular, kısılmış sesler, kaçamak bakışlar içinde acımasızca dondurulup kıpırtısızlaştırılmış bir mevsim bu. Aynı hüznün sisleri içinden Mettray'in ışıltıları çıkıp geliyordu. Onun, eski zaman tablolarındaki surlarla çevrili kentlerin gösterildiği gibi yerden bulutlar üzerinde havalanmış, sonsuza dek sürecek bir göğe ağma hareketi içinde, yerle gök arasında asılı durumunu size aktaracak sözcükleri bulamıyorum. Mettray'de kum gibi çocuk kaynıyordu; hepsinin de yüzü, vücudu, ruhu gönül çelen güzellikteydi. Bu dayanılmaz küçük dünyada yaşadım ben: Bir çift oğlan (kız mı yoksa?) bir bayırın tepesinde durmuşlar göğe suretleri çıkıyor, çuval bezinden pantolonu şişiren bir baldır, akşama doğru kakalarını yapıp kıçlarını otlarla sildiklerinden yarı aralık pantolon yırtmaçlarından dalga dalga gelip midenizi bulandıran türlü çeşit ot kokulu fırlamalar, sanki ağaçların arasından geçen bir kıza bakıyormuşçasına bir dizini yere koymuş saf bir oğlan, beresinden söz etmek istediği halde bir hareket düşleyerek "şapkam, kasketim, kapelam" diyen başka bir çocuk, uykusunun içinde borazanın tan yeri kapıları açtığı, prenslere özgü soğukluk içindeki çocuk Harcamone, oyunsuz avlular (kışın yağan kar bile hiçbir kartopu savaşına heveslendirmiyor kimseyi), fakat karanlık dalavereler, çocuk boyu hizasınca katrana boyanmış yemekhane duvarı. Hangi zebani kafası, hangi yapmacık davranışlı müdür akıl etti acaba yönetim binasındaki hücrelerin iç duvarlarını siyaha, hem de özene bezene, tamamen siyaha boyamayı? Mettray'e gelmeden önce hemen hepimizin geçtiğimiz La Pettite-Roquette'in hücre duvarlarının ya-

rısını siyaha yarısını beyaza boyamayı yine kim akıl etti acaba? Hücrelerin bulunduğu binada, hücreden hücreye yansıyan hüzünlü bir Korsika türküsü; yürek paralayıcı güzellikte bir dizi açıkta bırakan yırtık bir pantolon... nihayet, Grand-Carré adlı avluda çiçekler arasında, burada tutuklu olmanın üzüntüsüyle geceleri sığındığım o güzel yelkenli gemi kalıntısı. Eskiden direkleri, donanımı varmış, güller arasında açınca yelkenlerini rüzgâra, denizde sanılırmış, ıslahevi çocukları donanmadan emekli birinin yönetiminde borda talimi yaparlar, denizciliği öğrenirlermiş bu gemide (Mettray'den çıkınca hepsi donanmaya giriyorlarmış). Günde birkaç saat tayfalığa soyunurlarmış. Islahevinde bu gabyacı, borda tayfası, ikinci kaptan, firkateyn sözcükleri o günlerden kalmaymış işte... Konuşma şekli ve alışkanlıklarımız daha uzun süre bu çalışmanın izlerini taşıdı. Hatta dışardan gelip ıslahevini şöyle koşarak geçen biri onun, Amphitrite* gibi, denizden çıktığını sanabilirdi. Kullandığımız dil ve o günün âdetlerinden arta kalanlar herkesin bizim fantastik bir soydan geldiğimizi sanmasına yol açıyordu, çok eski bir dil söz konusu çünkü, yoksa öteki ıslahevi çocuklarının kuşaklar boyu uydurdukları ağız değil. Mettray'li çocukların yeni sözcük türetme güçleri de olağanüstüydü. Nesneleri adlandırmak için çocukların uydura aktara başlı başına bir dil yarattıkları o ipe sapa gelmez sözcükler değildi bunlar; pratik bir amaçla uydurduklarından ıslahevi çocuklarının sözcüklerinin kesin bir anlamı vardı: "Hikâye", "Mazeret" demekti. "Hikaye olarak fena değil" denirdi. "Kokorozlanmak", "itiraz etmek" anlamına geliyordu. Çoğunu unutmuşum, ileride aklıma geldikçe söylerim, fakat şunu vurgulamak isterim ki bu sözcükler argo değildi. Onları uyduran ve kullanan Mettray'dir, başka çocuk hapishanelerinin, damların, zindanların hiçbirinin dağarcığında rastlanmaz bu sözcüklere. Bu görece yeni sözcükler, özgün soylulukları eskilik olan öbür sözcüklerle karışarak daha bir soyutluyorlardı bizi dünyadan. Çok eski bir tarihte, Atlantis gibi suya gömülmüş bir kıtanın esirgenmiş de batmamış bir parçasıydık ve bu parça bizzat tanrıların öğrettiği dilini korumuştu, denizciler dünyası, hapishaneler dünyası, serüvenler dünyası gibi belli bir biçimi olmayan bu saygın ki-

* Amphitrite: Yunan mitolojisinde denizler tanrısı Poseidon'un karısı. (ç.n.)

şiliklere tanrılar diyeceğim çünkü. Yaşamımız besinini, hatta yaşamın kendisini o tanrılar dünyasından alıyordu. Bir denizcilik terimi olan ve kafamda bir türlü netleşmeyen "gui"* gibi sözcükler yoktur orada. Biraz düşünsem kurtulacağım ama bu düşünceye şöyle bir yaklaşmak bile kafamı bulandırıyor. Guy** da o kadar eski çünkü. Göğsüm...

Sahnede, trajedinin en yüksek doruklarına ulaştıkları zaman solukları hızlandığından, trajedi oyuncularının göğüsleri kabarıktır. O anda hızlı bir tempoyla yaşıyor olmalılar. Yavaş konuştukları hatta usul usul ağlayıp sızlandıkları zaman bile sesleri çabuk çabuk çıkıyor gibidir. Bu sanatın kurbanı olan seyirci de onlarınkine benzer hareketler yapar, eğer bu hareketler oyunu izlerken kendiliğinden olmazsa, seyirci onları bile isteye yaparak trajedinin tadını daha iyi çıkaracağına inanır, dudakları aralanır, soluk alıp vermesi çabuklaşır, heyecanlanır... İşte ben de, Guy aracılığıyla, Bulkaen'in en tatlı anlarını, gerçek ölümünü, gecelerimin esrarına bürünmüş hayali ölümlerini, umutsuzluklarını, düşüşlerini; yani yüzünün şeytani bir şekil almasından kaynaklandığını söylediğim güzelliğini düşlediğim zaman, yatağımda hiç kıpırdamadan yattığım halde, göğsüm kabarıyor, daha çabuk soluk alıp veriyorum, ağzım yarı aralanıyor, gövdemin üst kısmı oğlanın yaşadığı trajediye doğru uzanıyormuş gibi oluyor, kan dolaşımım çabuklaşıyor, kısacası daha hızlı yaşıyorum. Daha doğrusu bütün bunlar oluyormuş gibi geliyor bana, ama hiç kıpırdamadığıma inanıyorum, daha çok kafamda canlandırıyorum kendimi böyle; en yüksek konumda düşlediğim Bulkaen'in hayali karşısında *gördüğüm* kendi hayallerimden biri.

Demek ki Bulkaen gittikçe daha bir ele geçirmişti beni. İçime girip yerleşmişti, gözlerimden taşan ışık kadar verdiğim armağanlarla da açığa vurmuştum ona olan aşkımı çünkü. Çeşitli yollarla ona ilanı aşk ettiğimi o da çakmıştı epeyden beri. Bizi kuşatan dünyadan öylesine bağımsız görünüyordu ki yalnızca Harcamone'un durumunun tuhaflığından değil, buradaki varlığından, aramızda bulunuşundan bile habersizmiş gibi geliyordu bana. Harcamone'un yaydığı güçten etkilenmemişe benziyordu, hoş benden

* Gui: 1. Ökseotu. 2. Gemicilikte, bomba sereni. (ç.n.)
** Guy: Fransız erkek adı. (ç.n.)

–başka nedenlerle bir de Divers'den– başka kimse etkilenmemişti belki. Terzilerin atölyesi önünden geçerken ara sıra gördüğüm ve içerisi aşırı sıcak olduğu için Çinli bir cellat gibi belden yukarısı çıplak dolaşan Botchako çok daha saygındı. Şu var ki kan arılaştırıyor, onu dökeni herkesin harcı olmayan yücelere çıkartıyor. Cinayetleri sayesinde Harcamone bir çeşit saflığa ulaşmıştı. Kabadayıların otoritesi uçkur güçlerinden gelir. Bunlar hâlâ kasık mancası arayan heriflerdir. Kasları sıradan ettir ama. Katillerin cinsel organları ve etleri nurdandır. Ondan Bulkaen'e söz ettim:

— Sen hiç gördün mü Harcamone'u?

— Hayır. İlgisiz bir tavır takındı ve sorusuna pek önem veriyormuş gibi görünmeden sordu:

— Ya sen?

Birden ışık çaktı ve Bulkaen bu ışıkta en saf ruh gibi çıkıverdi ortaya.

Karanlık bastığından saat dörtten itibaren ışıklar yakılıyordu. Işığa boğulan Santral dünya dışı amaçlara yönelik işlere girişmiş görünüyordu. Elektrik düğmesini çevirmek yetiyordu: Önce, içinde kişilerin nesneler olduğu, nesnelerinse kör ve sağır olduğu alacakaranlık. Sonra, içinde nesnelerin ve insanların kendileri oldukları ışık. İnsan ve eşya ışıkta sorunun önünde giderek daha sorulmadan yanıtlıyor onu.

Merdivenin görüntüsü değişti. Merdivenden çok bir kuyuydu bu. Her kat için tam on dört basamağı vardı (bina üç katlıydı) ve beyaz taştan basamakları ortadan aşınmıştı, öyle ki gardiyanlar kabaralı postalları kaydığından duvara sürünerek, çok yavaş inerlerdi merdivenden. Duvar, aslında bir kaya yüzüydü. Aşı boyalıydı, orası burası yazılarla, yürek, ok, "kamış" resimleriyle doluydu. Resimleri mahkûmun biri tutkusuzca, tırnağıyla gelişigüzel çiziverir, bir yardımcı mahkûm da gardiyan gözetiminde bunları durmadan silerdi. Omuz ve dirsekler hizasında aşı boya silinmişti. Daha aşağıda ise kavlamış, pul pul dökülüyordu. Her sahanlığın ortasında bir ampul vardı.

Işıkta yanıtladım.

— Ben mi? Tabii gördüm. Mettray'de iyiydi aramız.

Bu bir yalandı ve ışık sesime sahte bir kılık veriyordu. Mettray'de hiçbir zaman arkadaş olmamıştık. Harcamone, daha o

zaman, kendini tanrılaştırmaya dek vardıracağı bir üne sahipti. Küçümseyici bir sessizlik içinde yaşıyordu. Aslında ne düşünmeyi biliyordu sanırım ne de konuşmayı. Ama şiir gibi davranışlara yol açan nedenlerin ne önemi var? Bulkaen bir eliyle pantolonunu çekiştirdi öbürünü de kalçasına koydu:

— Yok yahu! O da Mettray'den mi?

— Tabii.

Sonra başka bir şey sormadan ayrıldı yanımdan. Ve kendi seçtiğim tanrısal varlıktan uzaklaşmakta olduğumu ilk kez o an anladım, utandım. Ertesi gün Bulkaen bana ilk pusulasını gönderdi. Hemen bütün mektupları şöyle başlıyordu: "Genç haydut". Deyimin büyüsüne duyarlı olduğumu iyi tahmin etmişti ama bunu anlayabilmek için bende, yüzümde ya da davranışlarımda, memnuniyetimi belirtecek birtakım işaretler, ne bileyim bir tik filan yakalaması gerekiyordu, oysa hiç şansı yoktu, mektuplarını okurken hiç yanımda olmadı çünkü ve ben de okurken neler duyduğumu ona söyleyecek kadar delilik etmedim hiç. Onunla ilk kez, daha adını bile bilmeden konuşmam gerektiğinde bir mücevher işinden içeri düştüğünü anımsayıp "Mücevherat* Bey, hey, Mücevherat!" diye seslendim. Bana döndü, yüzü aydınlanmıştı. "Kusura bakma, adını bilmiyorum" dediğimde alçak sesle ve çabuk çabuk "Yok, yok iyi böyle, bana Mücevherat de, tamam mı" dedi. Sonra da, hemen arkasından, Mücevherat diye çağrıldığını duymaktan aldığı zevki çakmayayım diye çabucak ekledi: "Böylece rahatlıkla laflayabiliriz, gardiyanlar kimin kimle konuştuğunu bilemezler."

Bulkaen adını daha sonra, çok yavaş yürüdüğünden gardiyanın biri onu düzene uyması için uyarırken duydum, ilk adı "Robert"i de bir fotoğrafın arkasında gördüm. Benim yerimde başkası olsaydı oğlanın o zamanlar kendisine "Pierrot", daha sonra da Mücevher" dedirtmesine şaşardı. Ben buna ne şaştım ne de gıcık oldum. Serseriler ad değiştirmeyi ya da adlarını tanınmayacak derecede bozmayı severler. Şimdi "Louis", "Loulou" oluyor ama on yıl önce "P'ti Lui"ye dönüşüyor o da giderek "Tiui" oluyordu.

Adın erdeminden daha önce söz ettim: Bir Maori geleneğine göre, kendine saygısı olan ve adıyla övünen iki kabile şefi adlarını

* Fransızca Bijou: 1. Mücevher, cevahir. 2. Güzel çocuk, cici çocuk. (ç.n.)

değiş tokuş ederler. Bulkaen'e de Robert'i Pierrot ile takas ettiren benzer bir olgudur belki –iyi de, kimdi bu Pierre? İstemediği halde bana ağzından kaçırdığı Hersir miydi?– ya da serseriler arasında adı kısaltılmış, olmazsa küçültmeli biçimiyle kullanmak âdet olduğundan Robert ona istediği gibi bir küçültme olanağı vermiyordu, Bulkaen bunun için seçmişti bu Pierrot adını. Ama yine de diyorum ki neden ille Pierrot?

Safça sevinci, gençliğinden olsa gerek, taptazeydi, ama ben, beni "genç haydut" diye adlandırdığı için aynı sevinci duysam bile belli etmemeliydim. Bu sözcükler dostça söylendikleri zaman yarattıkları hafif sarhoşluğu onun da duymuş olması gerekiyordu: "Genç haydut" bana bir oğlan çocuğu ensesini geniş bir elin okşamasını çağrıştırıyor.

Hâlâ merdivenin dönemecinde, karanlıktaydık.

Bu kıvrım kıvrım inen merdivenden ve onun karanlığından hiçbir zaman hoşlanmayacağım. Herifler bu merdivende toplanırlardı. Azılılar –hâkimlerin sabıkalı dedikleri– siyah kravatlılar (hemen hemen hepsi Ağır Ceza Mahkemesi'ne çıkmış ve celse için kantinde satılan siyah kumaştan o küçük düğümü takmışlardır boyunlarına, ne de olsa Ağır Ceza, Disiplin Suçları Mahkemesi'nden daha ciddi tabii) ve kendilerini kovalayan gardiyanlarla ispiyonculuk edebilecek adembabalardan –oysa bir azılının ispiyonculuğu çok daha tehlikelidir onlarınkinden– kaçıp birkaç saniyeliğine buraya sığınanlar ufak kaçamaklar yaparlar burada. Eski günlerinden ve yaşamlarına damgasını vuran olaylardan söz etmeyi; hücreden hücreye, kafesten kafese (yatakhane, içinde bir tek yataktan başka bir şey bulunmayan, daracık, karşılıklı iki sıra hücreden oluşan koca bir salondur. Hücreler tel örgüyle kaplıdır, kapı yerine demir parmaklık vardır ve ince, tuğla bir duvar ayırır bir hücreyi ötekinden. Bu yüzden mahkûmlar buralara tavuk kafesi derler) laf atarak konuşmak üzere yatağa saklarlar. İlk akşam yürüyüş halkasından çıktıktan sonra, hücrelerden birinden tuhaf bir dua yükseldiğini duydum, duayı edenin konuşması şaşılacak derecede zarif ve kibardı: "Ey benim Sağlam'ım! Ey benim Acımasız'ım! Yakıcı'm benim! İş Bitiren'lerim benim! Koruyun bizi!"

Ruhun derinliklerinden gelen heyecanlı, tutkulu ve ciddi seslerden oluşan bir koro yanıtladı:

— Amiiin!

İlk ve tek başına yükselen ses, haydut Botchkako'nun sesiydi, kamasına, küsküsüne, takozlarına yakarmış, yatakhanenin bütün öteki tufacıları da yanıtlamışlarmış meğer. Bu yakarış bir gırgır olmalıydı kuşkusuz, ya da öyle olsun diye yapmıştı, çünkü, koro halinde çıkan seslerin içinde bazı puştların ("parana da amin, anana da amin" diyerek) soytarılık yaptıkları duyuluyordu, ama her şeye karşın bu maskaralık *son derece* ciddi görünüyordu. Bütün varlığım, aklım, ruhum, bedenim Paris'teki odamda hareketsiz ama yine de titreşip duran küsküme yöneldi. Bana öyle geliyor ki bu titreşimler odamın ona olan özenini biraz örtülü, belirsiz kılıyor; neden derseniz titreşimler altın yaldızlı bir buhar kümesi çıkararak küsküye ayla oluşturacak şekilde –krallık asasıyla komutan bastonlarının resimlerde gösterildiği gibi– dolduruyordu odayı. Küskü gücenik ve hemen parlayıveren malafatım gibi kıpır kıpır.

Bulkaen yolladığı pusulayı alıp almadığımı sordu.

— Hayır, bir şey gelmedi bana.

Canı sıkıldı, çünkü pusulayı bana uçuracağına kesin gözüyle baktığı bir yardımcı mahkûma vermişti. Mektupta ne yazdığını sordum:

— Bir şey mi lazım?

— Yok, yok, dedi.

— Yoksa niye yazdın nameyi?

— Hiç işte! Yine tedirginleşti. Belki üsteleyeyim, belki de başka soru sormadan kendiliğimden anlayayım diye canı sıkılmış numarası yaptığını anladım. Fakat üsteledim. Birbirimize karşı, sert hareketlerle gizlediğimiz derin bir çekingenlik duyuyorduk o anda, fakat o anın özeti de bu çekingenlikti, hareketlerimden soyutlanınca belleğimde yalnız o kalmış çünkü. Üsteledim:

— Bir şeye ihtiyacın yok da niye yazdın öyleyse? Bir anlam veremedim senin şu mektuba.

— Dostluktan filan dem vuruyordum işte, kafama göre...

— Aşkımın çakıldığı içime doğdu o anda. Başım dertteydi. Bulkaen benimle kafa buluyordu. Oyuna gelmiştim. Pislikle birlikte yaradılışımın temelini oluşturan bu tutum, şimdi bana bu pislikle ilgili bir çift laf söylettirecek. Yoksullukta ben pis bir herifim, kötüyüm. Başkalarının varsıllığını kıskanıyorum çünkü. Acımasız

olan bu duygu beni yiyip bitiriyor. İyi olmak, bu güzelliği, iyiliğin bahşettiği huzuru tatmak için (zengin ve iyi, vermek için değil, iyi olunca doğam yatışsın diye) zengin olmak istedim. İyi olmak için çaldım ben.

Yüreğimin gizini açık edebilecek o kapıyı üstüme kapatmak için son bir çaba harcadım. Açık kalırsa Bulkaen atlı, çizmeli, mahmuzlu olarak elde kırbaç ağızda küfür, benim içime, fethedilen bir ülkeye girer gibi girebilirdi. Kendisine kesilen heriflere çocuklar hiç de güzel duygular beslemezler.

— Dostluktan mı? Neyime lan benim, dostluğun senin!

Sarsıldı birden ve bakışı sert sabitliğini, içe işleyiciliğini yitirdi. Güçlükle, daha doğrusu ağzının içinde geveleyerek "Sağol Jean," dedi, "çok iyisin..." Kabadayılık sandığım ama aslında "beni elde eden" bir çocuğa karşı bir öç alma, bir pislik olan bu tutumdan utandım. Bütün romanım boyunca Santral'e geceleyin ışıklar içinde gelmiş olmanın verdiği huşuyu ve gece gündüz akıl sır ermez bir Noel bayramı içinde yaşıyor olmanın şaşkınlığını içimde duyacağım. Bulkaen canlı, tanıdık ve hamiyetli Kurtarıcı olacaktı. Her şey tepe taklak olup bitiverecek diye korktum. Lök gibi oturan bu kaba lafı bağışlatmak istedim ve bir elimi omuzuna koyarak (bu benim Bulkaen'e ilk dokunuşum, ilk dostça hareketim oldu) şöyle dedim:

— Yavrum Pierrot, kendi kendine gelin güvey oluyorsun. Sana kıyak geçiyorsam ikimizin de Mettray'de bulunmuş olmamızdandır. Kıyakçılığım Mettray'in yüzü suyu hürmetine. Git kiminle istiyorsan düş kalk, ona oku dostluğunu.... Fakat birazdan söyleyeceğim bana çok koyacaktı –değil mi ki yazarken de koyuyor şimdi –aşkıma çok zarar verecekti bu laf, onu Bulkaen'den saklayarak ve çocuğa gidip kimi isterse sevmesini söyleyerek aşkımı temelli tehlikeye atıyordum– ve sık sık olarak ruhumu cascavlak ortada bırakıveren o yırtılmalardan biri geldi yine başıma.

— Ben sana kesik olsam da takma sen! dedim.

Ellerimi ellerine aldı ve:

— Hayır Jean, takarım. Irgalar beni bu, dedi.

— Yapma! Titriyordum. Ayin bitebilir, orglar susabilirdi. Ama genç seslerden oluşan bir koro ilahisini sürdürdü ve:

— Evet, Jean, dedi. Bana ulaşmayı öğreneceksin!

Bu tümce içimi umutla doldurdu. Dost olduk ve ikinci bir pusula yollamasını bu kez ben istedim ondan. Teslim oluyordum. Olağanüstü işlerden, tufa planlarından, kendimizden özellikle de Mettray'den bol bol söz ettiğimiz aşk mektupları alışverişi işte o zaman başladı. İhtiyat olsun diye ilk pusulasını "Okunaksız" diye imzaladı. Ben de cevabıma "Okunaksızım Benim" diye başladım. Pierre Bulkaen benim için anlaşılmaz biri olarak kalacak. Mektuplarımızı, çoğu kez, beni bekliyor olduğu merdivende alıp veriyorduk. Böyle davranan tek çift biz değilsek de birbirimize olan tutkumuz herkesinkinden daha bir acı vericiydi. Fontevrault, seyrek ama derinden gelen göğüs geçirmeler gibi Santral'i şişiren böyle gizli, kaçak yazışmalarla doluydu işte. Vaktiyle Fontevrault'da yaşamış olan sevdalı rahibelerle manastır kızları dirilmiş, godoş, tufacı kılığında yaşamlarını sürdürüyorlardı. Yazgılar üzerine söylenecek çok şey olabilir ama (tutukluların kovan* dedikleri) küçüklü büyüklü manastırların yazgısının tuhaflığı dikkat çekicidir: Sonradan hapishaneye özellikle de Santral'e dönüştürülmüşlerdir. Fontevrault, Clairvaux, Poissy gibi. Bu yerlerin yalnızca tek bir cinsten insan topluluklarını barındırmasını istemiş olmalı Tanrı. Aynı aba giysiler içinde keşişlerin taşları ince ince titizlikle işlemelerinden sonra, şimdi de tutuklular; hareketleri, eğrilip doğruluşları, seslenmeleri, çığlıkları, ezgileri, hüzünlü şarkıları, sessizce açılıp kapanan dudaklarıyla havaya biçim veriyorlar, onu oyup işleyerek acının heykelini dikiyorlar. Bütün bu manastırlar gerçek zenginliğe sahip bir Senyör'e –ya da Kral'a– aitti: Bu zenginlik, ruhlarıyla birlikte insanlardı ve insanlar Efendi'ye en iyi neleri varsa onu sunuyorlardı. Ağacı oyuyorlar, camları boyuyorlar, taşı yontuyorlardı. Hiçbir zaman bir efendi çıkıp da şatosunun odalarından birinde bir kilise iskemlesi, bir mimber ya da renk renk boyalı ağaç heykeller koleksiyonu yapmaya kalkışmamış. Fontevrault'nun ağaç ve taş ziynetleri bugün talan edilmiş durumda. Ruhları fethetme yeteneğinden yoksun, kökten soylu olmayan kimseler satın alıp, apartman dairelerine götürmüşler. Santral'i şimdi bir başka ve çok daha göz kamaştırıcı meşguliyet

* Burada Abbaye (okunuşu "abei): Tam örgütlü büyük manastır ve abeille (okunuşu "abey): Arı ile yapılan bir sözcük oyunu var, "Arı" yerine "kovan" demeyi uygun gördüm. (ç.n.)

dolduruyor: Bağırıp çağıran, türkü söyleyen, şeyiyle çadır kuran, acı çeken, geberen, köpüren, tüküren, düşler kuran ve sevişen iki bin mahkûmun karanlıklar içindeki dansıdır bu. Onların arasında Divers de var. Adını, Disiplin Salonu'ndaki cezalılar listesinde okumuştum. Böylece hem varlığı hem yokluğuyla uzun süre küçük ıslahevi çocuğunun kafasını karıştırıp duran kimseyle burada yine karşılaştım. Daha önce dediğim gibi onu büyük oturağın üstünde gördüm ve varlığını, kendiliğinden, Harcamone'un ölüme mahkûmiyetiyle birleştirdim. Bununla birlikte katille ilgili tek bir laf etmedim Divers'le hiçbir zaman. Tek bir söz bile, çünkü onunla rahat rahat konuştuğumuz ilk seferde aralarında acı veren bir ilişki olduğunu seziverdim. Ayrıntılarını kimsenin bilmediği ama sancısı tüm Santral'in üstüne çöken bir ilişkiydi bu. Bu suskunluğa ikimiz de uyduk. Ağzımızı açmıyorduk o konuda ama canımızı da sıkıyordu bu durum. Santral'de herkesin düşündüğü, herkesin konuştuğu olağanüstü önemde bir şey oluyordu ve Divers'le ben aramızda bu konuda tek kelime konuşmuyorduk. Oysa bizi birbirimize daha bir yakınlaştıracak şeydi belki bu. Suskunluğumuz terbiyeli kimselerin bir salonda, birden, sessizce salıverilen bir osuruk kokusu duydukları zaman takındıkları tutuma benziyordu.

Divers, Mettray'e dönüşünde, büyük tantanayla tanıştırılmıştı benimle. Her şeyin rast gitmesi, kalabalığın desteğiyle, ağır darbelerinden birini indireceği zaman kaderin direnemediği törenlerden biriydi bu tantana. Mettray Islahevi'ne gönderildiğimde on beş yaşımdan on yedi gün almıştım ve buraya La Petite-Roquette'den geliyordum. Bugün Fontevrault'daki piç kuruları Lis Sokağı'ndan geliyorlar buraya (Santé'nin dokuzuncu kısım koridoruyla talebelerin –küçüklerin– hücrelerinin bulunduğu on ikinci kısım koridoruna böyle diyoruz bugün). Gelişimden pek az zaman sonra, tepemin attığı ya da belki ne kadar gözü kara olduğumu sergilemek istediğim bir akşam, yemekhanede aile reisinin (ıslahevinin böyle "aile"lere ayrılması üzerine bir çift laf edeceğim) kafasına bir çorba kâsesi fırlattım. Bu hareketle benden daha güçlü fırlamaların hayranlığını kazanmışımdır kuşkusuz ama o andan itibaren de sadece medeni cesareti olan biri olarak tanınmaya başlıyordum. Bu davranışım yüzünden dayak yemeyeceğimi, yalnızca yönetmeliğe göre cezalandırılacağımı bal gibi biliyordu herkes. Başka bir ço-

cukla dövüşmeye cesaret edememiştim ki, ödüm kopuyordu çünkü yiyeceğim darbelerden. Düşmanlığı sezilen bir genç insanlar ortamına yeni gelmiş olmanın şaşkınlığı felç ediyor zaten. Bulkaen de kendi ağzıyla söyledi bunu bana. Daha geldiği ilk gün dayak yemiş ve ancak bir ay sonra acısını çıkarabilmiş yediği dayağın.

— Birden dövüşebileceğimi fark ettim, dedi. Çok şaşırmışsındır dersen haltedersin. Uçuyordum be sevinçten. Yeniden doğmuştum sanki. Kendimi tanımak için bir kere başlamam yetip de artarmış meğer.

Gelişimi izleyen ilk günlerde beni dövüşmekten alıkoyan, hasmımı öldürmenin ya da hiç olmazsa kötü bir şekilde sakatlamanın olanaksızlığıydı; canını yakmış olmak için dövmek bana gülünç geliyordu. Küçük düşürmek bana uyardı ama eğer sözümü geçirecek kadar dişliysem hasmın utancı pek öyle büyük olmayacaktı, çünkü galibin övüncü de ahım şahım olmuyordu bu durumda. Soylu olan yalnızca dövüşmek olgusudur. Ölmeyi bilmek değildi söz konusu olan, fakat savaşmak, mücadele etmekti daha güzeli. Bugünün askeri yalnızca ölmeyi bilir, üstelik savaşçının o babayiğit kılığı vardır üstünde, bir yığın ıvır zıvır taşır orasında burasında. Kendimi Bulkaen'e saydırabilmek için bu medeni cesaretten daha farklı bir şey gerekiyordu, o ayaklardan anlamazdı o. Bunu mektuplarını okuyunca sezdim. İlk mektubu şaşılacak kadar nazikti. Mettray'den, Guépin babadan bahsediyordu. Hemen hep tarlalarda çalıştığını öğrendim böylece. İşte saklayabildiğim ikinci mektubu.

Jeannot'cuğum;

Beni sevindiren küçük pusulana teşekkür ederim, ama beri yandan, seninki gibi mektuplar yazamadığım için bağışla beni, tahsilim yok. Benim böyle güzel mektuplar döşenecek eğitimim yok, Mettray'de Guépin babadan da öğrenilmiyor bunlar. Sen de bulunduğuna göre bilirsin işte orayı, bu nedenle bağışla beni ve sana gerçekten yakınlık duyduğuma inan. Eğer mümkün olsaydı senin gibi bir oğlanla; geniş, engin fikirleri olan bir apaşla kaçmak isterdim.

Senin duygularını paylaşmamın pek mümkün olduğuna inan, yaşla hiçbir ilgisi yok ama yine de sevmiyorum çocukları. Yirmi iki

yaşındayım fakat on iki yaşımdan beri hayatı öğretecek çok şey gelip geçti başımdan... Neyim varsa kayıntı ve sigara için sattım hepsini, benim yaşımda karavana yemeğiyle yaşamak zor çünkü...

Sakın seninle dalga geçeceğimi sanma Jean'cığım, benim yapacağım iş değil bu, açık sözlüyümdür, kimseden çekinmeden derim diyeceğimi, ayrıca samimi olduğuna inandığım dostluğunu dalgaya alamayacak kadar çok çektim hayatta.

Vurgulamak istediği bazı sözcükler parantez ya da tırnak içine alınmıştı. İlk tepkim onu argo sözcük ve deyimleri tırnak içine almanın gülünç olduğu konusunda uyarmak istemek oldu, böyle yapınca dile girmeleri engelleniyor çünkü. Fakat Bulkaen'i uyarmaktan vazgeçtim. Mektubunu ilk okuduğumda parantezleri hafif bir ürperti veriyordu bana. Başlangıçta hoş olmayan, hafif bir utanç ürpertisiydi bu. Sonraları ve onları yeniden okuduğum bugün, hangi anlaşılmaz değişikliktendir çözemedim, biliyorum ki bu bir aşk ürpertisidir –hem tadına doyulmaz güzellikte hem de dokunaklı; bunu utançla karıştırmamın nedeni, başlangıçta utanç sözcüğüyle birlikte anımsamamdan belki, kim bilir. Bu parantezler, bu tırnaklar kalça değilse de but üzerindeki benin işareti, dostum bu yolla kendine özgü, yeri doldurulamaz aynı zamanda da yaralı olduğunu gösteriyordu.

Başka bir belirti de mektubu sona erdiren "öpücük" sözcüğüydü. Yazılmaktan çok çiziktiriverilmiş, karalanmıştı, harfler birbirlerine karışıyor, sözcüğü neredeyse okunmaz kılıyordu. Karanlığa karşı şahlanan atı duyumsatıyordu.

Dışarıdaki işlerinden, tufalarından, yaptığı şeye olan tutkusundan söz etmişti birkaç satırla ve karnının aç olduğunu bana sezdirmek için epey beceri göstermişti. Uzaktan uzağa haberlerini aldığımız, dolayısıyla sanki bize tarihte olup bitmiş gibi görünen bu savaş yüzünden hepimiz açız zaten. İlişkiler yarıya inmiş düzeyde, herkes her türlü ilişkide inanılmayacak kadar yapmacıklı davranıyor. Savaş mı? Dümdüz bir ova –pembe bir eylül akşamı altındaki Allah'ın kırı. İnsanlar fısıldaşıyor, yarasalar uçuşuyor başlarının üstünde. Çok uzakta, *sınırlarda* askerler hırıldıyor, hayaller geçiyor gözlerinin önünden. Oysa ben parıldıyordum, apaçık görülüyordu bu. Hapishane alışkanlıklarım sayesinde kantinden

çift tayın koparmayı kıvırıyordum. Bazı gardiyanlardan pul karşılığı ekmek ve tütün satın alıyordum ve nasıl becerdiğimi bilmeyen Bulkaen, üzerimde zenginliğimin parıltılarını görüyordu. İstemiyordu ama ekmek umuyordu benden. Daha merdivende izmarit isterken çıplak gövdesi üzerindeki aba ceketini açıp ellerini böğürleri üstünde gezdirerek zayıflığını göstermişti bana fakat, sırtını kamburlaştırmış, kanatlarını uçacakmış gibi kaldırmış bir kartal sandığım dövmenin gerçekte saçlarını sağa sola iki kanat gibi yaymış bir orospu kafası olduğunu anlayınca öylesine çarpılmıştım ki zayıflığından duyduğum can sıkıntısı anlaşılmamıştı. Mektuplarının üstü örtülü anlamını söktüğüm zaman bir kez daha düş kırıklığına uğradım. Açlığın genel olduğunu, en kabadayıların, en yaman pezoların bile canına okuduğunu düşünerek, bu kez biraz da duygusal olan can sıkıntımı yenmek için büyük bir çaba harcadım. Doğal bir afet gibi üzerimize çöken açlık yüzünden her zamanki acılı ortamı trajik doruklara çıktığından, Santral'in en acılı dönemlerinden birine tanık olmak bana da kısmet oldu diyordum. Yine, çıkarın yer aldığı bir ilişkide dostluk da bulunmazsa olmaz diye düşündüm. Pierrot'ya karşı kaba davranmaktansa, genç o, dedim kendi kendime, ekmeği isteyen onun gençliği, ondaki gençliğin kendisidir. Hemen ertesi sabah dostluğumu dile getirdiğim bir pusulayla birlikte bir yuvarlak ekmek verdim ona. Ekmeği ona uzatırken gülümsemek istedim. Armağanımı konuşmadan ellerine bırakıvermenin daha nazikçe bir davranış olacağını duyumsadım. İnce ve iyiliksever bir kayıtsızlık içinde görünmeye çabalıyordum ama ona duyduğum aşk öyle ağırlaştırıyordu ki beni gülümseyemedim, ciddi bir ifade takındım. Aşk, hareketlerime, hatta, hiç gerekmeyenlere bile, sonsuz bir önem verdiriyordu bana. Yüz hatlarım gerildi ve elimde olmadan törensel bir hareket yaptım, yüzümde de törensel bir ifade vardı.

Bir süre sonra beremi istedi.

— Berenè bitiyorum, dedi bana. Ben de değiştim beremi onunkiyle. Ertesi gün sıra pantolona geldi. Karşı koyamadığım çekicilikte bir göz süzmeyle bana:

— Pantolonuna kesiğim biliyor musun! dedi. Merdivende, gelip geçen arkadaşların bizi karanlıkta götü açık görüp de şaşırmalarına meydan vermeyecek hızla pantolonlarımızı çıkarıp de-

ğiştik. Süse püse boş vererek neyim varsa çıkartıp atmakla her şeyi orta yerde bir adembaba durumuna doğru gidiyordum. Yeni bir halt daha yemiştim. Mektup alışverişi âdet haline geldi. Her gün, o kendi yazdığını verince ben de ona bir pusula toka ediyordum. Kavgalardan, kavgacılardan söz ediyordu mektuplarında. Kartalın kadına dönüşmesinden sonra, bu da, onun, yüzünden anlaşıldığından daha erkek olduğunu düşündürdü bana. Bana fizik cesareti göz ardı ettirebilecek medeni cesaret gösterilerinden kaçınmam gerekiyordu. Divers'e dönüyorum.

Mettray'de o çorba tası olayından sonra on beş gün katıksız cezası yedim (dört gün aç, bir gün çorba ve bir dilim ekmek). Ama daha kötüsü şeflerle öteki ıslahevi çocuklarının bu olaydan sonra benim Divers'e benzediğimi söylemeleriydi. Fizik olarak benziyor olmalıydım. Bütün ıslahevi onun aramızda olmasından dolayı bayram ediyordu. Kimmiş bu Divers yahu, dediğimde herkes onun kötü bir herif, bir haydut, on sekiz yaşında bir kabadayı olduğunda ağız birliği etti ve hemen, daha pek tanımadan, seviverdim onu. Adının Divers olması ona gece görülen bir yeryüzü düşü niteliği veriyor, bu da beni büyülemeye yetiyordu. Onun adı ne George Divers'di, ne Jules, ne de Joseph Divers çünkü ve bir tek adı olması, sanki şöhret onu şimdiden, daha bu çocuk hapishanesinden itibaren kabullenmiş gibi bir tahta oturtuyordu oğlanı. Bu ad, herkesin üzerinde kendiliğinden uzlaştığı, mağrur, kısa, şahane bir lakap gibiydi. Böylece çabucak bütün dünyayı, yani beni elde etti ve içime yerleşti. O günden itibaren bir çeşit gebelik gibi onu içimde taşıdım. Hücrede yalnız olduğumuz bir gün Carletti bana bunun tersi gibi bir şey duyumsadığını söyledi. Hapishanede, bir sabah (uyanmıştı ama hâlâ uyku sersemliği vardı üstünde) çam yarması gibi bir denizcinin kendisine çok bol gelen mavi pantolonunu bacağına çekiyordu. Tayfayla aynı hücrede kalmışlar ve (geceleyin çıkarıp kapıya koydukları) giysileri, gardiyanın birinin tanrısal beceriksizliği sayesinde, birbirine karışmıştı.

— Aftosuydum onun, dedi.

Ben de görünmezi zehirleyen, görünür ve tutulabilir bir tutamak olarak bu addan başka bir şeyim olmadığından, onu kendi adımın içine katmak için bozdum, her ikisinin harflerini birbirine karıştırdım. Hapishane, özellikle de Santral aynı anda hem ha-

fifleten hem de ağırlaştıran bir yerdir. Hapishaneyle ilgili her şey ve herkes hem kurşun gibi ağır hem de mantarın tiksindirici hafifliğindedir. Her şey ağırdır, çünkü her şey çok ağır devinimleri olan yoğun bir maddenin içine gömülür gibidir. "Düşmüş"üzdür, çok ağırızdır çünkü. Canlıların dünyasından koparılıp alınmış olmanın yılgınlığı bizi alaşağı edip dibe çökeltiyor –bu sözcük uçurumu çağrıştırıyor– (hapishaneye özgü olup da düşme, batma, yıkılma'yı çağrıştıran sözcüklerin çokluğuna dikkat edin). Söylediği tek sözcük mahkûmun şeklini değiştirir, gözlerimizin önünde başka şeye dönüştürür onu. Onu tekrar gördüğümde salonda, Divers iri kıyım bir herife doğru gidiyor ve ona,

— Bırak şu şişkin pazu, kalın bilek ayaklarını, diyordu.

Öbürü buna uyuşuk uyuşuk:

— Bu kollar 6-35 geliyor aga, diye yanıt verdi.

Bu, herifi; çabucak, gözümüzün önünde bir adalet savaşçısına dönüştürmeye, Divers'i de adanmış bir kurban yapmaya yetti. Mettray'e gelişimde ondan bana söz ettiklerinde, Orléans'da hapisteydi. Mettray'den kaçışlarından birinde jandarmalar onu Beaugency'de yakalamışlardı. Bir ıslahevi çocuğunun Paris yönünde daha ileriye gidebildiği enderdi. Bir gün pat diye çıkageldi yine Mettray'e ve ceza bölümünde kısa bir süre kaldıktan sonra çıktı, B ailesine, yani benimkine verildi. Aynı günün akşamı ağzından çalılıklardan topladığı izmaritlerin berbat kokusunu aldım. Aynı berbat tadı sigarayla hayatımda ilk kez tanıştığımda da almıştım. On yaşındaydım. Kaldırımda, başım göğe çevrili, öylece yürürken yoldan geçen bir geçen adama çarptım. Adamın eli göğsünün dolayısıyla da tam ağzımın hizasında duruyor, parmaklarının arasında, yanar bir sigara tutuyordu, bana doğru gelen herifi görmediğim için bodoslama bindirince ağzım sigaraya yapıştı tabii. Herif bir yıldızın ortagöbeğiydi mübarek. Oturduğunda kalçalarının üzerinde oluşan ve pantolonunun ön yırtmacına benzeyen kıvrımlar kara bir güneşin keskin ışınları gibi duruyordu. Gözlerimi kaldırınca genç serserinin sert, kızgın bakışlarını gördüm. Sigarasını söndürmüştüm ağzımla. Hangi acı ağır bastı bilmiyorum şimdi: Ağzımdaki sigara yanığı mı, yüreğimdeki korku ateşi mi? Tabanları yağladım ve ancak beş on dakika koştuktan sonradır ki ağzımda tütün tadını duydum. Dudaklarımı yalayınca biraz kül ve

birkaç tütün kırıntısı geldi dilime. Divers konuştukça ağzından çıkıp bana doğru gelen sıcak nefeste bu tadı tanıdım. Oysa cezalı çocukların tütün bulmalarının, "aile" çocuklarınkine oranla çok daha zor olduğunu biliyordum. Bu lükse sahip dayıların sayısı azdı. Hangi yüksek soydandı bu Divers? Daha ilk günden ona ait oldum. Ama onunla evlilik törenini yapmak için o zamanki reisim olan Villeroy'un donanmaya katılmak üzere Toulon'a gitmesini beklemem gerekti. Tören, pırıl pırıl aydınlık fakat buz gibi bir gecede gerçekleşti. Küçük kilisenin kapısı içerden aralandı, bir velet kazınmış kellesini uzattı aralıktan, avluya göz attı, ay ışığının durumuna baktı ve bir dakikadan az bir süre sonra tören alayı kiliseden çıkmaya başladı. Şöyle anlatayım alayı: Yaşları on beşle on sekiz arasında değişen oğlanlarla yavrulardan (!) oluşan on iki çift. Hepsi güzel, en çirkinleri bile. Başları sıfır numara tıraşlıydı. Yirmi dört tüysüz oğlan. En önde damat Divers ve gelin; yani ben koşuyoruz. Başımda ne tül vardı, ne çiçek ne de taç ama düğüne özgü en güzel, en görkemli ne varsa, çevremde, soğuk havada dalgalanıyordu. Biraz önce, bizi, ipsizlerle haytalar hariç, tüm B ailesinin huzurunda gizlice evlendirmişlerdi. Genellikle papaz görevini üstlenen arkadaş küçük kilisenin anahtarını yürütmüştü, gece yarısına doğru hepimiz doluşmuştuk içeriye. Hayali bir düğün töreni gerçekleştirdik, gerçek düğün törenlerinde kilisede neler yapılıyorsa hepsini bir bir yaptık ama asıl dualar, dileklerimiz yüreklerimizin derinliklerinde söylendi mırıl mırıl. Ve yaşamımın en güzel günü bu gece oldu. Hava çok soğuk ve çıplak ayaklarında yalnızca bez pabuçları olduğundan ayrıca da konuşmaya cesaret edemeyecek kadar korktuklarından, alayı oluşturan çocuklar, sessizce, B ailesinin merdivenine, yatakhaneye çıkılan, ahşap dış merdivene koştular. Ne kadar hızlı koşarsak yaşadığımız an o ölçüde hafifliyordu, yüreğimizin atışları arttıkça damarlarımıza daha çok hidrojen doluyordu. Aşırı coşkunluğumuz yaşadığımız ortamı bir periler âlemine dönüştürdü. Geceleri hafiftik. Gündüzleri her hareketimizi ağırlaştıran bir miskinlik içinde deviniyorduk, miskinlik de her işi gönülsüzce yapmamızdan kaynaklanıyordu. Gündüzler ıslahevinindir. Onlar, hayallerin dışında kalan ve güneşleri, tan kızıllıklarını, sabah çiyini, seher yelini, bir çiçeği oluşturan o dünyaya aitti ve bizimle ilgisi olmayan bu şeyler öteki dünyanın süs-

leriydi, sayelerinde sizin dünyanızın varlığını ve uzaklığını duyumsuyorduk. Gündüzleri zaman kendi kendini çoğaltıyor, yoğunlaştırıyordu.

Belli belirsiz bir iki tahta gıcırtısı, kayıtsız geceye alışılmamış bir şeyler döndüğünü mırıldandı. Yatakhanede her çift hamağında sarmaş dolaş, koyun kucak oldu, ısındı, sevişti, murat alıp murat verdi. Ölünceye dek, bizim ölüm dediğimiz şeye dek, Mettray Islahevi'nin en yakışıklı çocuğuna resmen ama gizlice bağlanmanın sonsuz mutluluğunu tattım böylece. Bu mutluluk beni zeminden biraz yukarıda uçuran, sertlikleri yumuşatan bir tür hafif buğuydu: köşeleri, çivileri, taşları arkadaşların bakışları ve yumruklarını yumuşatıyordu. Bir renk verilebilirse, soluk griydi ve kim isem o olmaya hakkım olduğunu kabul eden ıslahevi çocuklarından yayılan, kıskançlık kokulu, bir buhar gibiydi. Divers'in benim üzerimde, benim Divers'in üzerinde gücümüz olduğunu bilmekten kaynaklanıyordu. Aşkımızdan kaynaklanıyordu bu mutluluk, Mettray'de asla "aşk" adı ağıza alınmasa da. Kimse hisssettiklerinin adını koymazdı ve o fizik arzuların kendini kabaca sergilemesiyle anlaşılırdı bu.

Bulkaen'le, birlikte bir kez aşk sözcüğünü söylememiz yaşlandırdı bizi. Artık Mettray'de olmadığımızı ve oyun oynamadığımızı gösterdi bana. Mettray'de daha saftık tabii, bilgisizlik ya da utançtan duygularımızın adını koymamak onların bize tamamen egemen olmalarına izin vermemize yol açıyordu. Onları doyasıya yaşıyorduk. Ama bir kez adlarını öğrenince, adını söylediğimizde duyacağımızı sandığımız duygulardan söz etmek kolay oldu bizim için. İlk kez "Aşk" sözcüğünü söyleyen Bulkaen oldu. Ben ona hep dostluktan dem vurmuştum yalnızca (merdivende ona açılırken bile bunu beni pek öyle bağlamayacak biçimde yaptığıma dikkatinizi çekerim):

— Sana kesik olsam da... Ne tavır takınacağından henüz emin değildim çünkü. Dövme yüzünden de tetikte duruyordum, hem sonra, beni dostluğa kabul ediyorsa kimi bırakıyordu? Ya da kim bırakmıştı onu? Clairvaux'dan tanıdığı ve kendisi için dövüştüğü Rocky'nin dayıları arasındaki yeri, düzeyi neydi? Özellikle de Hersir kimdi ve nasıl sevmişti onu? Ancak daha sonradır ki Hersir'in, kendisinden bir süre önce, Rocky'nin dostu olduğunu söyledi.

— Seviyor muydun onu?

— Hayır, o beni seviyordu.

— Peki öteki herifi seven Rocky'yi?

— Evet.

— Ne bok yemek oluyor şimdi bu? Ne diye Hersir, Hersir diye durmadan kafa ütülüyorsun öyleyse?

Önce bir dirsek sonra bir omuz hareketi yaptı. Her zamanki dudak bükmesiyle:

— Hiç, canım, hiç işte, dedi.

Onu ilk kez öpmek istediğimde yüzüme çok yakın olan yüzü öyle korkunç bir ifadeye büründü ki onunla aramda hiçbir zaman yıkılmayacak bir duvar olduğunu anladım. Ben alnımı yaklaştırdıkça o kaçıyordu, benden tiksintisinden kaçıyordu, fark ettim bunu ya da maddi erkeklikten tiksiniyordu. Bulkaen'i kolunda bir kızla hem de gerçeğe pek benzer bir biçimde düşlediğim doğrudur. Eminim yalnızca güzelliği, başlangıçta, onu bir kartal yaptı, sonra da, güzelliğinin yanı sıra, kuvvete olan tutkusu, dostluğa bağlılığı yüreğinin yüksek niteliklerini oluşturdu. Biraz geri çekildi ve hep aynı bozuk suratla öylece durdu.

— Bırak da öpeyim, dedim.

— Hayır Jean, burada olmaz... Bak, dışarıda, göreceksin. Reddedişini bir gardiyanın üstümüze gelivereceği korkusuyla açıklıyordu (hâlâ merdivendeydik) ama o da iyi biliyordu ki bu pek düşük bir olasılıktı. Artık gideceğini belirten bir hareket yaptı ve belki de yanımda bu kadar az durduğu için gönlümü almak üzere:

— Bak Jeannot, dedi, göreceksin sekiz gün sonra sana bir sürpriz yapacağım. Bunu, her zamanki sevimliliğiyle her hareketinden, dudak bükmesinden, sözcüklerinden, sizi düşünmediği zamanlarda bile her halinden yayılan o inceliğiyle söyledi. Yine dikkat çekici bir şey, sevimliliği sanki sertliğinden çıkıyora benziyordu, hatta daha doğrusu, sertliğiyle sevimliliğin kökeni aynıydı. Işıl ışıldı sevimliliği.

Pek kızmamış gibi göründüm ve ne Fontevrault'da ne olduğunu, dayıların içinde ne rolü oynadığını, ne de Clairvaux'da ne halt ettiğini söyleyecek kadar acımasız olmak istedim. Bunu tesadüfen bir tutukludan (Rasseneur'ün kendisinden) öğrendim:

— Kendine bir şeymiş süsü veriyordu ama saygı uyandırmadığı

da söylenemez.

Bulkaen'in reddedişi pek önemli değilmiş gibi gülümsemeye zorladım kendimi ve yapacağı sürpriz için de omuz silktim fakat gülüşüm ne denli sıradan ve ilgisizmiş gibi bir hava vermek istediysem de pek sürdüremedi bu görünümünü. Çektiğim büyük acıdan dolayı yerimde duramıyordum. İçimde bir felaketin yükseldiğini duyumsuyordum, mahvıma doğru sürükleniyordum sanki.

— S.tir küçük puşt, işletiyorsun beni, dediğimdeyse kızgınlığın beni götürmekte olduğu o yüksekliğin yarısındaydım. Belki de sözlerim biraz ateşlice söylendi ya da sesimin tonu –alaycı olmasını istediğim halde– heyecanımdan etkilenip titrek çıktı da ondan söylediklerimi yanlış anladı –ya da bu titrek ses yüzünden sözlerimin kendimden bile saklamak istediğim gerçek anlamını mı sezdi ne– ve:

— Sana çıkar için yanaştığımı sanıyorsan duman da ekmek de verme artık, tamam mı; dedi. Artık senden hiçbir şey almayacağım.

— Sıkma canını Pierrot, sen dostluğunu sürdürmeye bak. Ekmeğini alacaksın her zaman.

— Yok, yok, istemiyorum artık, kendine sakla!

Pis pis sırıttım.

— Bunun beni durduramayacağını biliyorsun değil mi! Sen gene de ipleme beni, neye ihtiyacın olursa vereceğim ben. Sana kesiğim çünkü ve Mettray'in hatırına yapmak zorundayım bunu.

Beni ondan ayıracak, daha çok yeni olan bu ilişkiyi koparacak biraz edebi bir tonla yeniden başlamak üzereydim ki söze, kendimi toparladım, bana ayak uyduramazdı çünkü. Tersine, onunla pis pis konuşmalı, verdiklerimi başına kakmalı, beni işletmesinden hoşlanmadığımı belirtmeliydim. Soyluluğum, gönlü yüceliğim –yapmacıktı tabii– gıcık ediyordu onu.

— Boşver oğlum, dedim, gelip geçerken gördüğüm güzelliğin borcunu ödüyor zaten.

O andan itibaren biliyorum ki bu tümce aslında gizlemek istediğim ona olan tutkumu bal gibi açık ediyordu. Güzellik sözcüğü üzerine benim için ne olduğunu gösteren, beni başından sepetleyen, sert, sinirli bir hareket yaptı.

— Ne var... Ne olmuş güzelliğime? Tutturmuşsun bir gü-

zelliğimdir gidiyorsun yani! Sesi kötü, pislik dolu ve boğuktu her zamanki gibi; ihtiyatla kısılmıştı. Tam bir karşılık verecektim, bir gardiyan belirdi merdivende. Tek bir söz daha söylemeden, birbirimize bakmadan ayrıldık çabucak. Böyle kesiliverince durum bana da ağır göründü. Onunla yaptığım konuşma beni artık yerden üç metre yukarda tutmaya başlayınca terk edilmişliğimi, yalnızlığımı duyumsadım. Eğer sadece bir şorolo olsaydı karşımdaki, nasıl davranacağımı bilirdim ben; işi "maganda usulü" bağlayabilirdim, ama Pierrot eli çabuk bir tufacıydı, son derece hüzünlü bir çocuktu ve korkaktı bütün erkek tufacılar gibi. Sertliğime karşı, kendini alışılmamış bir sevecenliğin kollarına bırakabileceği halde, o da sert davranabilirdi. Huysuzluğu, dümenleri, ani dönüşleri, dürüstlüğü, köşeleriydi onun. Görkemini oluşturuyorlardı. Hayranlık vericiydiler. Aşkımı alıp onun oltasına takıyorlardı. Bulkaen pislik etmeden duramadığından, pislik olmadan o da şimdi olduğu o şeytan olamayacağından, pisliği kutsamam gerekti.

Uzun zaman kendime gelemedim. Bunun nedeni, kendisine verdiklerimi iplememesi değildi; bana çok az bir ilgisi olduğunu gösteren, o öpücüğü reddetmesi hiç değildi. Beni asıl allak bullak eden, dantelden sandığım güzelliğinin altında granit gibi sert bir öğenin yattığını keşfetmemdi. Bu öğe, zaman zaman bana görünüyor ve yüzünü yakıcı bir Afrika güneşi altında ışıyan beyaz kayaların oluşturduğu bir manzaraya dönüştürüyordu. Sivri ve keskin köşeler adamı öldürebilirdi. Bulkaen, bilerek ya da bilmeyerek ölüme gidiyor ve beni de birlikte sürüklüyordu. Kendimi Bulkaen'e kaptırdığımdan, Harcamone tarikatından biraz daha uzaklaşıyordum. Ama ben, bile isteye karar vermemiştim, –Pierrot ile yaptığım bir konuşma sırasında– kendiliğinden uyanan bir duyguydu bu ve doğal akışını izliyor denebilirdi. Pierrot'ya aittim artık, öyle görünüyordu.

Ben bu geceyi yazarken hava ışıl ışıl parlıyor. Sarının en tatlısı saçları olan bir baş, gördüğüm en mutsuz kadın başı, dünyanın en üzgün kadını eğiyor biraz başını. Kafatasının altında, beyninde, bir çıban gibi duran Santral var. "Baş dönmelerim" dediği sıkıntılar veriyor Santral kadına. Artık alnından mı olur, kulağından mı, ağzından mı nereden olursa bir çıksa kafasından Santral, rahatlayacak kadın, Santral da daha temiz, daha rahat bir nefes ala-

cak. Pencerelerin buzlandığını görüyoruz ama bu görkem bizimle dalga geçer gibidir, ona hayran olmaktan başka bir şey gelmiyor elimizden; bu görkemin beraberinde getireceği o çocuksu sevinçlere izin yok ki! Noelimiz yok bizim, salonlarda avizemiz, yerlerde ayı postlarımız, çayımız yok. Bulkaen'i bunca düşünmek tüketti beni. Yatınca her yerimin, özellikle omuzlara doğru kollarımın yorgunluktan döküldüğünü duyumsuyorum ve şu deyim geliyor hemen aklıma: "Seni sarmaktan ve sana sarılamamaktan yorgun kollar". Yani aklım fikrim öylesine takılı ki, her sözcük, sözcüklerdeki her hece bana aşkı çağrıştırıyor. "Saldırganı püskürtmek" benim için "boku başından savmak" anlamına geliyordu. Bulkaen'e asla sahip olamamanın acısını çekiyorum ve bugün ölüm tek bir kavuşma umudu bırakmıyor. Merdivende kendini öptürmedi ama şimdi onu kafamda daha uysal canlandırıyorum. Gözleri, gözkapakları titriyor. Yüzünün her yeri koyveriyor kendini. Razı mı oluyor yoksa? Ama hangi engel bırakmıyor onu? Güçlü bir istek kafamdan onunla ilgili olmayan tüm hayalleri kovarken aklım büyük bir açgözlülükle vücudunun en çekici ayrıntılarını gözümde canlandırmaya girişiyor. Sevişirken alacağı tavırları gözümün önüne getirmek zorundayım. Bunun için de büyük bir cesaret gerekiyor, biliyorum ki o ölüdür ve bu akşam ben bir ölüyü beceriyorum (hâkimin, düzülmüş bazı kız çocukları hakkında dediği gibi "bikri izaleye varmayan ırza tasallut ve darp"tı bu kuşkusuz, ne ki ölüm korku saçıyor ve kendi ahlâkını dayatıyor; kafamda canlandırdığım Bulkaen'in hayalinin cehennem zebanileri arasında gerçek bir eşi var). Bütün erkeklik gücüme ihtiyacım var şu anda, o da bir cesaret ve fizik görünümden öte ussal bir yaşantı yani. Ama hayalimde tam sokacağım an malafatım ölüyor, bedenim çözülüyor, aklım başka yere gidiyor... Zindan anılarım, yelkenli gemi hayallerim, katiller, tufacılar, haydutlardan oluşan mahkûm tanışlarım yüzünden havası öyle yoğun, öyle kapalı bir evrende yaşıyorum ki normal dünyayla iletişimim yok, ya da onu ne zaman görür gibi olsam, içinde güçlükle hareket edebildiğim bu yoğun ortam yüzünden görebildiğim kadarının bile şekli değişmiş oluyor. Sizin dünyanızdaki her nesnenin benim için sizinkinden başka bir anlamı var. Her şeyi, nesnelerin cehennemi bir anlamı olduğu kendi sistemime uyarlıyorum.

Roman okurken bile, olaylar, biçim değiştirmeden, yazarın onlara verdiği ve sizin anladığınız anlamlarını yitiriyorlar, içinde yaşadığım öbür dünya evrenine bir çarpışmaya yol açmadan girebilmek için başka bir anlam yükleniyorlar.

Hava ışıl ışıl balkıyor. Penceremin camı buz tutmuş, onun buz tuttuğunu görmek bile bir sevinç kaynağı. Yatakhaneden, gökyüzünü asla göremeyiz geceleyin. Geceyi; büyük bir salonda, karşılıklı iki sıra oluşturan küçük hücrelerle doldurduğumuz için pencere yasak bize. Geceyi görebilmek için cezalandırtıyoruz kimi kez kendimizi, hücreye atılalım diye. Oradan, genellikle açık bırakılan ve yıldızlı gökyüzüne açılan yuvarlak bir göze benzeyen bir çatı penceresi sayesinde gece göğünü, pek seyrek olarak da bir parça ay görebiliyoruz. Hava ışıl ışıl balkıyor. Birden Mettray çıkıp geliyor –kaldığım hapishaneye değil ama– içimde yerini alıyor ve eskiden hamağıma gömülerek yaptığım gibi neredeyse dağılmış olan yelkensiz, direksiz gemiye, Mettray'de Grand Carré'nin çiçekleri arasında yatan gemi kalıntılarına tırmanıyorum. Kaçma arzum ve sevişme isteğim onu zindandan kaçan asilerin ele geçirdiği bir kadırgaya dönüştürüyor. Şimdi "Atılgan"dır onun adı. Üzerinde Touraine'in dalları, yaprakları, çiçekleri ve kuşları arasından geçip bütün güney denizlerini dolaştım. Bir emrimle çözerdi palamarı. Her salkımı bir sayfanın başındaki "kan" sözcüğünden daha ağır ve daha dert yüklü leylakların, leylaklardan oluşan bir göğün altında yol alırdı. Bir zamanlar Mettray'in dayıları olan, ama şimdi burada sünepeleşen tayfalar acılar ve dertler içinde, miskin miskin hareket ederlerdi. Uyanmak isterlerdi belki de kim bilir, kadırgalarda "Kutsal Kâse Dolabı" denilen kabinin içinden onları gözetleyen kaptanın otoritesi çökerdi çünkü omuzlarına. Benim için olduğu gibi kaptanın geçmişi sizin için de hep esrarengiz kalacak. Hangi suçları getirmişti onu bu deniz zindanına ve hangi inançla kadırgaya isyan bayrağını çekmişti? Ben her şeyi onun güzelliğine bağlıyorum: sarı saçlarına, zalim bakışlı gözlerine, dişlerine, çıplak boynuna, açık bağrına, en değerli yerine yani. Ama tüm bu dediklerim lafta, parlak ya da yavan, laf hepsi işte. Okuyorsun diyecekler bana. Evet okuyorum. Mettray'in destanını söylüyorum. Hapishanelerimizin, kendilerine gizlice küçük imparator adları koyduğum serserilerimin destanını. Sizin türkünüzün konusu yok.

Boş boş ötüyorsunuz. Sözcükler, size sözünü etmek istediğim korsanı çağrıştıracak belki. Benim için görünmez kalıyor ama. Çocukluğumun kadırgasına kaptanlık edenin yüzü silinip gitti temelli belleğimden. Size onu açıklıkla anlatabilmek için yakışıklı bir Alman askerini, hem de keyif benim değil mi, on beş yaşında bir çocuğun o güzelim ensesini bir tabanca mermisiyle parçalayan sonra da hiçbir şey olmamış gibi, eskisi kadar temiz, eskisi kadar masum, hatta bu gereksiz cinayeti dolayısıyla kahraman olarak kışlasına dönen Alman askerini model almaya hakkım var. Kasvetli üniforması içinde soluk ve öyle gururlu duruyor ki, tankın dışında kalan üst gövdesine bakınca dümenin başındaki kaptanı gördüğümü sandım. İşte bu asker, yüzü ve vücudu silinmiş olan pruvadaki adamın tasvirini yapmama yarayacak. Ne ki gemimi tekrar yaşatmak için şimdiden böyle bir numara çekersem tüm Mettray'in benim aşk serüvenlerimden seçilmiş ve gerçekten apayrı modellere göre betimlenmiş olmayacağından emin olabilir miyim? Ne yazar? Böyle bir zindanı bir yerini buradan, bir şeyini şuradan devşirip yeniden kuruyorsam onu, darmadağınık bir biçimde içimde taşıdığımdandır. Mettray benim aşklarımın içeriğinde olduğundan ya da aşk olarak yalnızca bana Mettray'i çağrıştıranları saydığımdandır.

Geminin tayfaları, korsanları da tıpkı kaptana benziyorlardı ama onlar karanlıklara gömülü değillerdi kaptan gibi. Hafif bir deniz üzerinde yol alıyorduk. Deniz böyle bir yükü taşıdığı için heyecandan yarılıp gemimizi yutsa hiçbirimiz şaşırmazdık. Geminin içeriği yalnızca kamburu çıkmış gövdeler, hayvan budu gibi ayaklar, sağa sola çevrildikçe meşe dalı gibi sert ve cilalı kirişleri sergileyen boyunlar, uzun saçlar ve tahta gibi pantolonlar içinde varlığı hemen anlaşılan Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin en görkemli malafatlarından ibaretti. Santral'de Divers'in çocuk ölüsü gibi malafatı bana o "kamış"ları çağrıştırmıştı. O zamanlar Divers en karanlık aynı anda da en parıltılı dönemindeydi. Öyle ki, acaba, diyordum kendi kendime, her gün bir adım daha ölüme yaklaşan Harcamone ile dostluğu olabilir mi bunun nedeni? Divers'in, Harcamone'la ilişkileri üzerine hiçbir zaman kesin bir bilgi edinemedim. Bu iki adı birlikte anınca tüm Santral'in üstüne bir tür hüzün karaltısı çöküyorsa da kimse nedenini söyleyemiyordu. Aralarında bir bağ olduğunu sezinliyor ve gizli kaldığına göre de

bunun cinayetle ilgili olduğunu düşünüyorduk. Eskiler, bizimkinden daha soylu olan kendi dünyasında yaşamayı sürdürerek vaktiyle koğuş ağalarını küçük düşürdüğünü anımsamakta ağız birliği ediyorlar. İtaatsizlik ettiği yokmuş ama hareketleri yalın, yapmacıksızmış, itaate can atar gibi değilmiş. Herifleri iplemeden karşılarında dayı dayı pozlar takınıyormuş. Bu tavrıyla mahkûmların ve gardiyanların üstünde yer alıyor, onlara egemen oluyormuş. Divers gücünün farkındaydı. (Mettray'de aile reisi yılbaşında Müdür'e ailenin saygılarını sunsun diye yeni gelen sıska birini görevlendirdi. İşte bunun üzerine söyledi Divers o ünlü sözünü: "Doğru değil bu!") Tüm erdemlerin ötesinde güzelliğinin kendisine vermesi gereken gücü, üstünlüğü aklından hiç çıkarmıyordu kuşkusuz. Kıskançlığından Harcamone'un, aba altından sopa gösterir gibi çaktırmadan buyuran tavırlarını aşırmak ve onları sürüsü üzerinde daha etkili kılmak için gerçek efendiyi ortadan kaldırmak istemiştir belki. Bunun için de gardiyanın ölümüyle sonuçlanan kavgayı tezgahlamıştır. Ama siz, böyle düşünmekle yanıldığımı biliyorsunuz şimdi.

Pilotla* ayrıksı bir dostluk kurmuştum (ama bu yelkenliden söz ederken, efendisi olabileceğim halde, kendime yalnızca en küçük görevi, muçoluğu verdiğimi de görün yani! Muçoydum ve adamlarımın dostluğunu elde etmeye çalışıyordum. Şimdi bana, tüm tayfalarla sevişebilesin diye muço olmak istedin, diyeceksiniz ama şöyle bir korsan saldırısı ya da bir kaçırılma öyküsü uydurup da neden fıstık gibi bir esire rolü seçmediğimi soruyorsunuzdur). Hüznünden, yalnızlığından dolayı bağlanmışımdır pilota belki de, kim bilir? Onu hiç terk etmeyen bu hüzün onun bütün öteki tayfaların hepsinden daha tatlı, daha sevecen, daha okşayıcı olduğunu sanmama yol açıyordu. Tüm tayfalar hayvan gibi heriflerdi çünkü ve ben böyle olmasını istiyordum durumun. Met-tray'deki yaşantımı daha da acımasızca olmakla birlikte, gemide de sürdürüyordum. Öyle bir acımasızlıktı ki bu, sayesinde gerçek yaşantımı da düşünebiliyor ve çoğu kez görünmez olan "eş"ini fark edebiliyordum. Benden başka muço yoktu gemide. Akşam, sert halatları (özellikle Fontevrault'daki atölyelerimizde, Hitler'in toplarının malafatları kusarken onları örten o dev tülü, kamuflaj ağ-

* Pilot: Gemi kılavuzu.

larını yani, örmemize yarayan eğilip bükülmez halatları) kangal yapmaktan ellerim yaralanmış, baldırlarım birçok yerinden yüzülmüş halde gelir kılavuzun yanına kıvrılırdım, kaptan yatağıma uzanmama izin vermemişse eğer. Gece geç vakitlere dek orada kalırdım. "La Subtile"* yıldızların ışıdığı bir sis kümesine dalardı. Büyük Ayı'yı gösterirdim ayak başparmağımla, başım yelkenlere dalarak, ayaklarım bucurgatlara, zincirlere vura çarpa yatakhaneye giderdim sonra. Mettray'deki yatakhanede pencerenin yanındaydı hamağım. Ayın, yıldızların altındaki küçük kiliseyi, Le Grand Carre'yi ve on ailenin kulübelerini görürdüm. Evler beşer beşer dizilip karşılıklı birer sıra oluştururlar, her ev sırası karenin bir kenarı olurdu, üçüncü kenarı kilise oluşturuyordu, kilisenin de karşısında, dördüncü kenar olarak kestaneli yol, ta Tours yoluna dek akıp gidiyordu.

Başım dönüyor ve bu başdönmesi yere yıkıyor beni. Kestane ağacı sözcüklerini yazdım demin. Islahevinin avlusunda kestane ağaçları vardı. Baharda çiçek açarlardı. Çiçekler yerleri kaplar onların üzerinde yürürdük, üstlerine düşerdik, üstümüze, yüzümüze gözümüze, omzumuza başımıza düşerdi çiçekler. Bu nisan çiçekleri düğün çiçekleriydiler ve işe bakın ki o kestane ağaçları gelip gözlerimde çiçek açtılar şimdi. Aklıma üşüşen anılar anlaşılmaz bir nedenle öyle bir seçilmişler ki Mettray'deki günlerim yalnızca bir düğün, zaman zaman kanlı dramlarla kesilen uzun bir düğün gibi görünüyor şimdi. O dramlar sırasında çocukların, Bulkaen'in güzelliğini başka herkesten daha çok borçlu olduğu antik ve Grek, çılgın bir öfke içinde birbirlerine giriştiklerini ve kendilerinden sıcak, kırmızı ya da soluk, kanlı et yığınları yaptıklarını gördüm. Bulkaen'in öfkesi gerçekten bitmek tükenmek bilmiyordu. Gençliği bana pek körpe, pek güçsüz ve turfanda görünüyordu ama, düşünüyorum da, güçlü ve becerikli eski tufacılar da genç oldular bir zamanlar ve bu duruma gelebilmek için, onun yaşında, onun sertliğine sahip olmaları gerekiyordu. Bulkaen hızlı yaşıyordu. Uçan bir oktu sanki ve hareketsizlik onu ancak yolunun sonunda yakalayabilecek. Bu son, kendisiyle birlikte birinin de ölümü olacaktır. Ev soyucu olarak ustalığı hakkında hiçbir zaman kesin bir şey öğrenemedimse de çevikliği ve kurnazlığına bakarak

* La Subtile: Yazarın gemisine verdiği ad. "İnce Kız" diye çevrilebilir. (ç.n.)

tahmin edebiliyorum bu konudaki becerisini –kaldı ki dışarıda geçerli olan marifetler burada gerekenden çok değişik. Girdiği yere çabucak bir göz atıveren, hareketleri de bu bakış kadar seri olan hızlı bir tufacıydı kuşkusuz. Kodeste bakıyorsunuz, miskin, savsak yürüyordur, derken bir koridor, bir duvar çıkıntısı geliverir önüne, bir sıçrar ki çevikçe, hızla; sağa ya da sola uçar adeta, kaybolur. Uyuşukluğundan fışkıran bu ani hareketler miskinliğini yok ediyordu. Dirseklerine, kıvrılıp bükülen üst gövdesine, dizlerine, tabanlarına şimşekler asılıydı sanki. Ben başka bir tür tufacıyım. Hiçbir hareketim ötekinden daha hızlı değildi. Ben her şeyi öyle pek aceleye getirmeden yaparım. Benim davranışlarım daha yavaş, daha sakin, daha temkinli ve ölçülü, daha kesindir. Ama Pierrot da, benim gibi, ev soymalara bayılıyordu. Tufacının sevinci fiziksel bir sevinçtir. Bütün bedeniyle sevinir o. Pierrot dolandırıcılıktan nefret ediyordu. Gerçi büyük dolandırıcılara içten bir saygısı vardı ama bu, kitaplara ve yazarlara onları sevmeden duyduğu saygıya benziyordu. Bir ev soydu mu tepeden tırnağa seviniyor, "beli geliyordu".

— Pierrot, arkadaşınla, Rocky'yle yaptığın soygunlarda duyduğun şu mutluluk...

Sessiz bir kahkaha patlattı:

— Ne diyorsun sen yaa, Rocky'yle mi? Bırak alla'sen!

— Ne yani...

— Yalnızken bile oğlum (fısıltıyla konuşuyor, sesi ancak duyuluyor, kulak kesilmeli, ona yaklaşmalıyım. Akşam oluyor, merdiven karanlık). ... benim işleri, Jeannot, özellikle solo yaptım ben, niye dersen, bilirsin işte ortakları...

Anlıyor ve düş kırıklığını gösteren hareketini fark ediyorum.

— Solo yaptım!

Bu çocuk bana Paris argosunun asıl temelinin hüzünlü bir şefkat olduğunu öğretiyordu. Ayrılırken her seferinde yaptığım gibi.

— Dumanın var mı? diye sordum. Soruya yanıt vermedi. Gülümsemesi biraz daha genişledi ve açık elini uzatarak fısıldadı:

— Haydi, tosla bakalım şu senin kefallerden. Bir paket olsun ciğerlerimiz bayram etsin! Sonra matrak bir asker selamı çakarak toz oldu.

Size aktardığım düğünlerin hemen ertesi günü, bana nasıl göründüğünü henüz bilemediğim Divers'le bir tek gece bile birlikte uyuyamadan, temelli ayrıldım Mettray Islahevi'nden. Mayıs ayında bir akşam, Azize Jan d'Arc onuruna her yeri bayraklarla donattığımız bir günün sonunda yorgun bir halde, bayraklar, flamalar nihayet biten törenin ağırlığı altında ölgün ölgün dururken, göğün renkleri balodan çıkan bir bayanın makyajı gibi akıp birbirine karışırken, biz de "artık bir şey olmaz" derken o çıkageldi.

İlk müdürler ıslahevinin avlusu olan böyle bir bahçenin bayraklarla donatılınca büründüğü göz kamaştırıcılığı anlamış olmalılar. Neden derseniz, epeyden beri, bilmem ne bayramı bahane edilip ağaçlara, duvarlara, gül fidanlarına, türüz otlarının üstüne bayraklar çakılıyor, flamalar asılıyor da ondan. Adrinople'ler,* etaminlerle süslenmiş kestane ağaçları kırmızı yalazlarla ışıl ışıl olurlar, ilk dalların parlak yeşiline kırmızı, mavi ve özellikle de beyaz karışırdı. Islahevi; kurucuların soylular ve bağışçı üyelerinin de adları hâlâ kilisenin duvarlarında yazılı şu kimseler olduğunu unutmuyordu: Majesteleri Kral, Kraliçe Hazretleri, Altesleri Fransa Prensleri, Rouen Kraliyet Konseyi, Nancy Kraliyet Konseyi, Agen Kraliyet Konseyi, Fransa'nın tüm Kraliyet Konseyleri, Rocheja-quelein Kontesi, Kont La Fayette, Polignac Prensi, zambak** simgeli ve kısaltılmadan tek tek yazılmış unvanlı beş yüz, altı yüz addan oluşan bir liste işte. Küçük mezarlığın, Taillé'nin (on bir yaşında) zavallı tümseğiyle Roche'unki (yirmi yaşında) arasında yer alan en güzel mezarının üstünde hâlâ görülen şu adlar gibi: "Marie-Mathilde, Julie, Herminie de Saint-Crico, Vikontes Droyen de Lhuys, Marie-Louise d'Espagne'ın, Thérèse de Bavière ve Isabelle de Portugal'in nedimeleri". Üç renkli bayrakların yanında üzerine altın yaldızla zambak çiçeği işlenmiş beyaz ve soluk mavi flamalar asılıyordu.*** Üçlü demetler halinde yerleştiriliyorlardı genellikle ve ortadaki mavi-beyazdı. İlkbaharın yeniliği içinde, taze yeşillikler arasında bu kumaşlar Jan d'Arc bayramına hafif bir neşe katar, havayı temizlerdi. Grand Carré'nin ağaçları üzerinde, dallar

* Adrinople: Bir çeşit kırmızı pamuklu bez. (ç.n.)
** Zambak, Fransa krallarının simgesi, beyaz da soylular sınıfının. (ç.n.)
*** Mavi, beyaz ve kırmızı renkli bayrak. Fransa Cumhuriyeti'nin bayrağı. (ç.n.)

arasında töreni möreni iplemez görünen, yaman vücutlu, vahşi bakışlı, nefret dolu bir genç ve yakışıklı fırlamalar ordusu bulunurdu. Beyaz dişleri arasından ağıza alınmaz küfürler saçan bu çocukların ruhları tatlı bir sabah çiyiyle ıslanırdı. Ama Assomption* gününde, tersine, aynı bezler güneşin altında, toz toprak içinde, solmuş çiçekler arasında şaşkın, kararsız ağır kumaşlara, çuhalara dönüşürdü. Mağrur bir bezginlik içinde; kişileri çok soylu, dramları pek acıklı olduğundan bizim göremediğimiz, ya da sadece hazırlıklarını, dekorlarını görebildiğimiz bir kraliyet törenini süsler gibiydiler. İşte hiçbir işlevi olmayan bu kocaman tembelhaneye bazen yeni çocuklar çıkagelirdi. Akşam saat beşe doğru, (suçları bağışlanan cezalılar gündüz bu saatte salıverilirlerdi çünkü) birden, ötekilerden daha soylu bir çocuk görüverdim. İki eli iki cebindeydi, bu da zaten kısa olan mavi iş gömleğinin ön tarafını kaldırıyor, şaşkın akşamüstüne bir düğmesi eksik bir pantolon yırtmacı sergiliyordu. O eksik düğme, hani kendilerine:

— Yavrum sendeki bu gözler adamda pantolon düğmesi bırakmaz, dedirten yumuşaklardan birine bakarken ortaya çıkan yoğun baskıdan atmış olmalıydı.

Bunu ve pantolonun ön yırtmacının iki kıyısı boyunca koyu bir kenar çizgisi gibi uzanan kiri fark ettim. Sonra bakışının sertliğine kapıldım. Bir de şeyini hiç unutamıyorum, söylemeye dilim varmıyor, aklıma gelince bile göğsüme dayanılmaz ağrılar çöküyor, ağzındaki gülümsemeyi işte, unutamıyorum. Çekiciliklerden bir tekini belirten sözcükleri tam olarak söylersem gözyaşlarımı tutamayacağım; onları bir bir sayıp dökersem elde edeceğim şeyin Pierrot'nun portresi olacağını görüyorum çünkü. Fakat onda, Pierrot'da olmayan bir şey vardı: Elmacık kemikleri, çenesi, yüzünün bütün çıkıntıları, kan damarlarının daha sıkışık olmasından belki, başka taraflara oranla daha esmerdi. Yüzünde kara tülden ince bir peçe varmış ya da gölgesi yüzüne düşmüş gibi geliyordu insana. İşte Divers'i donatacak yas giysisinin ilk parçası. Bu bir insan yüzüydü ama dürüst olmak gerekirse o insanca olmayan ha-

* Meryem Ana'nın göğe kaldırılması olayı, bu olayın kutlandığı gün (15 Ağustos). (ç.n.)

reketler yapıyor ve bu hareketler onu grifona,* hatta bitkiye dönüştürüyordu. Ruhumda cama kazınmış, vitraylara resimlenmiş melek yüzleri gibi kaldı, hani şu saçlarından ya da boynundan sonra kenger yaprağına dönüşen melek tasvirleri gibi. Bir de Divers'de sanki mimarının bile isteye yaptığı bir tür kafadan kontaklık, hani şu Colisée'daki etkili, kitle üzerinde ebedi bir şimşek çakışı gibi duran yarık benzeri bir çatlaklık vardı. Bu çatlaklığın anlamını, ikinci bir yas belirtisi olduğunu yani, daha sonra keşfettim. Bu çatlağın izleri, daha da gösterişli olarak Bulkaen'de sürüp gidiyor, Botchako'dan Charlot'ya dek tüm dayılarda görülüyor. Bu Charlot'ya da kinim bir türlü geçmek bilmiyor, eminim bir gün bir bahane çıkacak ve kusacağım tüm kinimi gözünün yaşına bakmadan.

Yemekhaneye girmiştik. Fırlamalardan biri bana:

— Gördün mü? dedi, biri geri gelmiş.

— Kimi? Kim geri gelmiş?

— Bir yavru.

Şimdi anlıyorsunuzdur "kanatlanmak" deyiminin anlamını. Kaçan, tüyen biri, kanatları yeni çıkmış bir yavrudur. Tabii kimse bir hareket yapmaya, tek laf etmeye bile cesaret edemeden, Divers gitti birinci masaya, dayıların masasına çöktü. Masalar okul sıraları gibi; bir tarafında dört çocuk, yüzleri aile reisinin sırasına dönük olarak oturacak biçimde konduğundan; hücreden yeni çıktığı için birlikte yemek yemeye lütfen tenezzül eden hatta ince bir nezaketle herkese tepeden bakan bu harikanın sırtına bakıyordum. Gerçekten de herkes tabağında ne varsa silip süpürürken o, iyi pişmemiş sebze parçalarını demir tabağının bir kenarına seçip ayırıyordu. Birkaç dakika süren akşam teneffüsü için avluya çıktığı zaman gitti azılıların arasına karıştı ve hemen hemen hiç olmayacak bir şey oldu; onun elini sıktılar. Islahevi çocukları arasında böyle ulu orta el sıkışmak adetten değildi. Öyle sanıyorum ki bu tutumdan, ıslahevi çocukları arasında sivil yaşamı çağrıştırabilecek her şeyi defterden silmek konusunda gizli bir anlaşma olduğu anlamını çıkarmak gerekiyor. Dış dünyanın davranışları onu özletip acı verebilirdi çocuklara. Bunda ayrıca, artık "erkek" olmak isteyen bir azılının, dostluk gösterisi yapmaktan bir

* Griffon: (Mitolojide) kartal başlı aslan. (ç.n.)

tür sıkılganlık duyduğunu görmek de gerekir. Üstelik çocuklar belki de, gardiyanların kendi aralarında yapıp da çocuklardan esirgedikleri bu hareketi birbiriyle yapmaktan bir tür utanç duyuyorlardı, kim bilir! "Çıkan", azılılar topluluğuna yaklaşır yaklaşmaz tüm ellerin kendine doğru uzandığını gördü. Salt orada bulunmakla, kendisinin bile hâlâ bağlı olduğu görenekleri yıkıyordu. Kendine uzanan açık eller karşısında, onların kendisine uzatıldığını bile unutup, biraz sarsılmış görünüyordu çünkü. Mettray'de ceza binasından, burada disiplin salonundan çıkanların, tıpkı herhangi Fransız askerinin savaş alanında can vermişçesine kasıntılı havalara girmesi gibi, bir azılının küstah, kendini beğenmiş tavırlarını kendiliklerinden takınıverdiklerini gözleme fırsatımız olacak ilerde. Yeni gelen çocuğu merdivenin en üst basamağında, aynı zamanda yemekhanenin kapısına zemin oluşturan yerden seyrediyordum. Sırtımı kapı sövesine dayamıştım ama bu biraz kaykık duruş, bu destek, bu platform bana çok önemli bir görünüş verdiğinden, başım önde bir iki adım ilerleyerek oradan uzaklaştım. Dangalak durumuna düşerim korkusuyla kim olduğunu soramıyordum. Gerçi her ne kadar dayı değilsem de "ağabey"in adamı konumum beni iyi korunan bir yüksek "bayan" statüsüne sokuyordu ve berduşların gözünde saygınlığımı sürdürmek için dayıların bildiği hiçbir şeyin benden kaçmadığını göstermem önemliydi (azılı ya da dayı sözcüğü gerek Mettray'de, gerekse burada sözü geçer, bileğine zorlu, koğuş ağası kimseleri belirtmeye yarıyordu). Işıkların söndürüleceğini bildiren borazan çalmıştı. Birinci kattaki yatakhaneye çıkmak üzere, daha önce sözünü ettiğim dış merdivenin başında iki sıra olur ve adi adım çıkardık. Yeni çocuk geldi, yanıma durdu. Yaklaşırken dudaklarını yaladı, ben de bir şey diyecek sandım ama konuşmadı. Tikmiş meğer bu hareket. Bana benzediğini bilmiyordum daha, kendi yüzümü tanımıyordum çünkü. Tahta merdiveni çıktık. Onun karşısında iki elimi ceplerime koymayı gözüm yemedi (tam anlamıyla dayı ve onun dengi gibi görünmekten korktum), iki yanıma sarkıttım ellerimi, bu daha az cakalı bir davranıştı. Trabzana çarpınca, biraz da titreyerek "Dikkat et" dedim, "ağabey sana takmasın, hücreden de yeni çıktın zaten". Başını bana doğru çevirdi ve gülerek karşılık verdi: "Bana takmak için onun daha bir fırın ekmek yemesi lazım." Sonra,

"Senin kırığın mı o? Söyle de gitsin dizlerini şişirtsin," diye ekledi. Karşılık vermedim, başımı öne eğdim. Bu hareketin nedeni, bu küstah azılıdan başka bir serseriye bağlıymışım gibi görünmekten duyduğum belli belirsiz bir utanç olsun isterdim. Dişleri arasından, bizim aileler arasında kullanılmayan ve bana uzaklardan, tehlikeli bir serüvenden geliyormuş gibi görünen "Zongur" ve "Boklavat" deyimlerini adeta tısladı. Bu sözcükler ağzında, bir dalgıcın su yüzüne çıkarken ayağına takılıp gelen kapkara suyosunu gibi duruyordu. Aşk yüzünden bir sürü hergeleliklere, çıngarlara bulaştığı seziliyordu. Hücrelerde pişmiş tam bir hergele olmalıydı bu. Ceza binasının bizimkinden de gizli bir yaşamı varmış demek ve ıslahevinin geri kalanı o yaşama yabancı kalıyormuş. Bana pek öyle kötü değil de daha çok karışık biri gibi geldi. Bulkaen'in bakışındaki haşinlik ve saydamlık apaçık dangalaklığından, derinlikten yoksunluğundan ileri geliyor olmasın sakın? Zekânın, gözleri derinden sarsan çalkantıları vardır, bakışları buğulandırır zekâ, bu buğuya tatlılık denir, öyledir belki kimbilir? Tatlılık, bir tereddüdün mü göstergesi yoksa?

Benimkinin yanında boş bir hamak vardı ve Aile Reisi gelip yeni çocuğu oraya kendisi yerleştirdi. Daha o akşam ona duygulandırıcı bir armağan verdim. Yatakhaneye giriş sırasında, zemine çarpan topuklarımızın çıkardığı ritmik ses dışında her türlü gürültü, yatış yönetmeliği gereği yasaktı. Manevraya komuta eden Ağabey yatakhanenin öbür ucunda, Aile Reisi'nin yanındaydı. Divers, hamakların asıldığı ince demir kirişi takılı olduğu kertikten çıkartırken duvara çarptı. Aile Reisi homurdandı:

— Dikkat edemez mi bu herif?

— Kim yaptı lan bunu? Diye uludu Ağabey.

Birkaç saniye çıt çıkmadı yatakhanede. Divers'e bakmıyordum.

— Kim yaptıysa söylesin, bir şey yapmayacağım.

Bunun üzerine hafifçe döndüm ve elimi kaldırdım.

— İkinizden hanginiz be?

Hayretle Divers'e baktım. O da kaldırmıştı kolunu ama bunu gönülsüzce yaptığından indirmişti bile.

— Ben, dedim.

— Hah şöyle. Yarın bulaşık yıkayacaksın.

Divers'in ağzının kenarında hınzır bir gülümseme, gözlerinde

zafer kazanmış gibi bir parıltı vardı.

Bir an için aynı hareket ikimizi küçük bir üçkâğıtçılığın suç ortağı yapmıştı ama şimdi ben, verdiğim armağandan sonra, ellerim boş, enayi gibi ortada kalıvermiştim. Yatış manevrasından sonra yatakta lafladık biraz. Ailenin ağabeyi olan benim adamım Villeroy, Aile Reisi'ne onun odasında günlük raporunu verirken (belki birilerini de gammazlarken) o bana yarım ağızla yağ çekti biraz. Oralı değilmişim gibi karşılık verdim ben de, kafamı kurcalayan şeyi çakar diye korkuyordum çünkü, yarım ağızla: "Divers'in her zaman içinde yattığı şu ceza binasını anlat bana" dedim. Tutsak erkeğin kendisinden, ama önce benim için hâlâ esrarengiz bir yer olan ceza binasından söz etmesini bekliyordum. Ona bakmaya cesaret edemediğim halde küçük başının hamaktan yukarı kalktığını tahmin ediyordum.

— Uzun zamandır orada mıydın? Dedim bir solukta.

— Orası neresi? diye sordu sertçe. Şaşakaldım.

— Ne demek neresi? İşte şu .... senin çıktığın... ceza binası.

Yavaş yavaş uğuldamaya başlayan bir sessizlik içinde kaygıyla yanıtını bekliyordum.

— Ha ceza binası mı? Bir ay oluyor.

Bir ay. Ona, bir aydan fazladır ıslahevinde olduğumu ve onu burada daha önce hiç görmediğimi söyleyemiyordum. Kızıp, bir daha konuşmamasından korkuyordum. Etrafımızdaki çocuklar da fısıldaşıyorlardı kendi aralarında. Yaşam şimdi başlıyordu. Gece ilahisi çalınmıştı. Çekine çekine:

— Fakat .... dedim sadece.

— Döndük işte. Elde kıskaçlar, kelepçelerle döndük. Zincire vurdu inekler. Ama çektim ben de numaramı, beni başkalarıyla karıştırma. Mahsustan zinciri uzun tuttum, lüks bir mücevher gibi önümde salladım. Beaugency'den beri herkes durup bakıyordu, düşünebiliyor musun!

Yirmi yıl sonra deniz kıyısında koca bir paltoya sarınıp sarmalanıp gezinen bir adam görsem, ona Almanya'dan ve Hitler'den söz etsem, o da bana öylece hiç yanıt vermeden baksaydı; ben de birden paniğe kapılıp ani bir hareketle paltosunun eteklerini kaldırsam ve ceketinin yeninde gamalı haçı görseydim "Demek, Hitler sizsiniz!" diye kekelerdim. İşte Divers bana böyle, ilahi ada-

letsizlik kadar büyük, apaçık ve saf göründü. Böylelikle aynı anda hem kaygı verici Divers esrarı, hem de ceza binasıyla karşı karşıya gelmiş oluyordum. Geldiğim gün, beni yargı odasına, müdürün karşısına götürürlerken avluda ona benzeyen küçük heriflerin bağırıştıklarını duymuştum. Yeşil çuha kaplı masanın arkasında, çarmıhta İsa heykelciğinin önünde oturuyordu müdür. Islahevi çocuklarının küçük ayaklarında taşıdıkları küçük fakat ağır saboların gürültüsü geliyordu. Müdür bir işaret yaptı, gardiyan camı şöyle itti. Müdür'ün yüzünde sinirlendiğini gösteren bir tik attı. Sarkık yanakları titreşti, gardiyan gitti pencereyi iyice örttü bunun üzerine. Küçük saboların sesi hâlâ işitiliyordu. Müdürün gittikçe sinirlendiğini yüzünden anlıyordum; sarkık yanakları gittikçe daha çok ve daha hızlı oynuyordu. Gülecek halim yoktu. Daha geldiğim gün beni cezalandırmak için çağırmadığından emin değildim.

— Burada....sınız.

Sesi saboların gürültüsünü bastırmak için yükseldi.

— Rahat edeceksiniz. Arkadaşlarınız.... Mettray Kolonisi bir cezaevi değildir, büyük bir ailedir.

Gittikçe yükseltiyordu sesini, onun adına yüzümün kızardığını duyumsadım. Utancını ve çektiği sıkıntıyı ben yüklendim. Radyoda bir yayını (savaşın başında Alman, sonunda İngiliz yayınlarını) bozmak için yapılan parazitleri, tehlikeli bir mesajı yok etmek, alınmasını engellemek için yapılan bu umutsuz çabaları duyunca ben de aynı bu kaygılara kapılıyordum (ama ulaşırdı yerine mesaj yine, derdi diyeceğini).

Mettray'deki tüm birlikteliğimiz boyunca Divers beni şaşırtmak için bütün numaralarını tüketmemiş olsa gerekti. On beş yıl sonra, Disiplin Salonu'nda, koni fıçının tepesinde onu tekrar gördüğümün akşamı hücreme dönerken bir herif, bana dokunmadan, çok alçak bir sesle:

— Riton-la-Noie seni istiyor aga, dedi. –La noie "gece" demektir.– Onunki kadar alçak sesle yanıtladım ben de.

— Kim oğlum bu Riton-la-Noie? Tanımıyorum ben.

— Koğuş başı. Arkadan geliyor.

Dönüp baktım. Divers'di bu. Duvara sırtını vermiş, bana bakıyordu. Sağ eli uyluğu hizasında, eskiden kuyruğunu tutmak için adet edindiği aynı pozisyonda, geriye doğru kıvrık biçimde, sar-

kıyordu.

Gardiyanlardan saklanarak birbirimize yaklaşmak için, kimseye sezdirmeden bir iki hareket yaptık. Ben açık yüreklilikle, dostça, arkadaşça, dosdoğru ona gidiyordum. Bu davranışa ve o zamanki reisi çok çağrıştıran bu tutuma karşın, Bulkaen'e olan aşkım ancak dostluğa izin veriyordu artık. Onu tekrar gördüğümde Bulkaen tepemin üstünde hâlâ sağ olduğundan, atölyede çalışıp yatakhanede uyuyarak varlığını duyurduğu için Divers'e olan arkadaşlığıma fazla duygusallık karışmadı ama yine de benliğimin derinliklerinde bir yerde sanki küçük bir heyecan kıpırtısı beliriyor ve yine oralarda kaybolup gidiyor gibiydi.

Mettray, Fontevrault Santrali'nin ağır karanlığında ayrıksı bir biçimde ışıyıp serpiliyordu demek. Islahevi, topuz gibi kötü heriflerle dolu hapishaneye yirmi, yirmi beş kilometre mesafedeydi. Tehlikeli bir saygınlığı vardı üzerimize. Zehir dolaplarının, barut fıçılarının, elçilik bekleme odalarının saygınlığı. Bulkaen bana gelecekten söz etmek için ıslahevi anılarına boşveriyordu. Kendisine yola çıkışlar, uzaklara yapılan yolculuklarla ilgili zevklerimden söz ettiğim bir mektuba, içine benim de karıştığım kaçma, ülke dışına çıkma, özgür yaşam tasarılarını sıraladığı bir mektupla karşılık verdi. Sonra bana kadınlardan söz etti ve onlarla seviştikten sonra taharet çanaklarını kafasında kırmayı arzu ettiğini yazdı, ama bütün bu bölümler kafasının karışıklığını açık eden şu pasajla silinip gidiyordu. ".... Tufalardan sonra, iş bitince, benim ahbaplar karılara giderler, ben, tek başıma kendi yoluma giderim." Bu kadar hoş, sevimli olan o, nasıl yazabilirdi bunları bana? Olabilir miydi hem böyle bir şey ve hem nasıl olur da hiç kimse bu çocuğun bir derdi olduğunu anlamazdı? Başka bir mektubunda şunları ekleyecekti: "Biliyorsun Jeannot, sapı siliğin teki değildim ben. Bir çok tufacı benimle, benim yanımda işe çıkmış olmakla övünürdü." Saygınlık uyandırma çabası boşa gitmiyordu. Ne de olsa Mettray'den geçmişti, deneyimliydi.

Santral'in sıkı gözetimi altında yaşıyorduk sanki. İçinde zırhlara bürünmüş şövalyelerin oturduğu derebeyi şatosunun eteklerinde kurulmuş bir köyde gibiydik ve efendilere yaraşıklı olmaya çalışıyorduk. Onlara benzemek için şatodan bize gizlice ulaşan buyrukları yerine getiriyorduk. Kim ulaştırıyordu o buyrukları?

Her şey biz çocuklarla gizli bir anlaşma içindeydi desem yeridir: Çiçekler konuşuyordu, kırlangıçlar, gardiyanlar hatta, bilerek bilmeyerek suç ortaklarımızdı bizim. Mettray gibi, Santral de alçaklığın kendileri için pek doğal olduğu gardiyan sürüsünün gözetimindeydi. Onlara göre kokuşmuş curuflardık biz. Tutuklulardan görünürde nefret ederler ama içten içe severlerdi. Üstelik, iğrenç geleneklere, görenek olmuş uygulamalara sıkı sıkıya bağlıydılar –hâlâ da öyleler ya–. Mekik benzeri gidiş gelişleriyle toplumdışı bir alanın sınırlarını ya da daha doğrusu, alçaklığın düşmüş olduğu bir tuzağın ağlarını örüyorlardı. Kimileri çeyrek yüzyıldan, genellikle daha da uzun zamandan beri gözetledikleri it-kopuk takımı arasında yaşıyor. Her yeni mahpus, haşin davranışlarla itilip kakılmasının yanı sıra saçının kırpılmasından giysilerini alıncaya dek "şöyle yapın, böyle geçirin" diye en adi davranışları öneren eski mahpusların alaylarından ve pis laflarından oluşan bir uğultu seline boğulurdu hemen. Gardiyanların hergele takımıyla yakın ilişki içinde oldukları sezilirdi. Aralarında, sözcüğün bilinen anlamıyla, bir yakınlık filan yoktu tabii. Ama serserilerden kaynaklanan bu kudurganlık gardiyanlara bulaşıyor, onlar da bu pisliğe ayak uyduruyorlardı. Bir ev havası, efendilerle onların tersi, zıddı, bir çeşit hastalıklı görüntüsü olan eski uşakları karıştırdığı gibi, mahpuslarla gardiyanları birbirine karıştırıyordu. Tutukluların alışkanlıkları ve kişilikleri, it-kopukların dayılığına gıcık olan gardiyanların manyakça düzenseverliği, bu kokuşmuş durgunlukla, daha doğrusu, sıkıca kapalı bir ortamdaki döngüsel çalkantıyla birlikte, mahkûmlarla gardiyanların tutulduğu bu hastalığı yönetmeliklerden çok daha iyi ayakta tutuyor ve sürdürüyordu.

Şatodaki beylerin davranışlarına aynen uyuyorduk, hatta kudurganlıkta o kadar ileri gidiyorduk ki boynuz kulağı geçiyordu. Akla gelmeyecek bir nedenden dolayı sevmemiş bile olsa, her çocuk, ıslahevinden kabarıp Santral'e kadar yükselen bir aşk dalgasına kapılarak sürüklenmiştir oraya. Her an bir ıslahevi çocuğu çıkıp onun neresine vurulduğunu gösterebilir ona. Santral'in, kendi gerçeğinin mükemmel bir ifadesi olduğunu çok geçmeden anlar her çocuk. Her şeyi allayıp pullayan Efsane, Santral'i de, içinde barındırdığı kopuk takımını, onlara değgin her şeyi, özellikle suçlarını da destanlaştırıyordu. Bunun için, ailenin azılılarından bi-

rinin, uygun bir tonla, tek bir sözcük söylemesi yetip artıyordu.

Trajik zekâlı herifler tarafından yönlendiriliyorduk ve trajedinin kendisi de olağanüstü bir aşk hastalığına tutulmuştu. Kahramanlığımız alçaklıklarla, büyüleyici kalleşliklerle lekeliydi. Gardiyanlar tarafından sayılan biri olmak gibi boktan bir gerekçeyle en yırtıcı azılıların bile gardiyanlarla el altından uyuştuğu az rastlanan bir durum değildi. İspiyoncular genellikle azılılar arasından çıkar. Güçlerinden öyle emindirler ki ihanetin kendilerine zarar veremeyeceğini bilirler. Ötekiler, sıradan mahkûmlar ama, kodesin kendi iç kurallarına göre yaşama düzenlerini bir an bile gevşetemezler. En ufak hatada kayar hayatları. Öbürlerinin dayılığa sarıldığı gibi, onlar da sıkı sıkıya dürüstlüğe sarılırlar. Öğleyin, bakır ve meşin koşumları hâlâ üzerinde duran ağır, kıllı ayaklı, geniş sağrılı bir beygirin üzerine yan oturmuş, ayaklarını soldan aşağı sarkıtmış olarak tarla işlerinden ya da taşıma kolundan dönen Harcamone, bir Amazon gibi, Grand Carré'yi bir uçtan öbürüne geçip gitti. Yana yıktığı başlığının kenarına iki koca leylak salkımı takmıştı. Leylaklar kulağının kenarından başlayıp yaylı ve mor bir kılıf gibi sol gözünü kapatacak şekilde uzanıyor, sallanıp duruyorlardı. Gözü karaydı keratanın. Süslendi mi tam olmalıydı. Bütün ıslahevinde bir tek o böylesine fiyakalı çiçek takınabilirdi. Sapına kadar erkekti. Bulkaen'in görünürdeki doğruluğuna benliğinin derinliklerindeki zayıflığı yol açıyordu belki. Hasmıyla asla işbirliği yapmadığını biliyorum. Muhbirlerden nefret ettiğini bana birçok kez söyledi ama bu nefreti, bana Pigalle'in, Blanche'ın "yatık"larından, "saplı sultan"larından söz ettiği günkü kadar yoğun görmedim hiç. Merdivendeydik, doktor muayenesinde başladığımız laflamayı alçak sesle sürdürüyorduk, bana:

— O boğuntu yerlerine gitme Jeannot, dedi. Oralara düşen herifler sana göre değil. Satılmış herifler onlar, ispiyoncu hepsi de.

Labunyaları muhbir yerine koymakla yanılıyordu tabii ama böylelikle gammazlara duyduğu nefreti göstermek istiyordu bana ve de kendisini o saplı sultanlarla karıştırmamı istemiyordu. Bu sözcüklerin aklımda bu kadar iyi kalmış olmasının nedeni arkalarından daha beterlerinin gelmiş olmasındandır. Bana:

— Gidiyoruz Jeannot, dedi. Bu delikten çıkar çıkmaz, ver elini İspanya...

Koyuverdi kendini, düşlerini özgürce sıraladı birbiri ardınca. Merdivenin basamağına oturdu, başını eline dayadı, gözlerini yumdu.

— Dinle bak Jean, tut ki Cannes'da, denizdeyiz, altımızda deniz bisikleti var... Güneş pırıl pırıl... Nasıl mutlu olacağız göreceksin!

Peş peşe sıraladığı tümcelerde birçok kez "mutluluk" sözcüğünü kullandı. "Kafamız rahat olacak orada" dedi ayrıca. Bir basamak aşağıdaydı ayağımın biri. Tıraşlı başını sıcak ellerimin arasına alıp onun oturduğu basamakta duran dizime koymamak için zor tuttum kendimi. Mettray'de, güçsüzlüğümün karşısında, aynı büyük üzüntüyü birçok kez duydum. Okşamaktan başka bir şey gelmiyordu elimden ve okşamalarım eskiden olduğu gibi yine daha bir artırıyordu onun üzüntüsünü: Efkâr bastığı zamanlar okşamalarım büsbütün perişan ederdi Villeroy'yı. Biraz tedirgin ama daha çok ağzı kulaklarına vararak: "Senin moruklar, evde birlikte kaldıkların canım, biliyorlar mıdır, ne dersin, bizim ...." dedi.

Villeroy, şarküterici olan babasını öldürdüğü için Mettray'deydi. Adamımdı benim. Eee, B ailesinin ağabeyiydi Villeroy (Kestane ağaçlı ve yapraklarla kaplı Grand Carré'nin on evciğinden her birinde bir ailenin tüm bireyleri barınırdı. Aileler, A, B, C, D, E, F, G, H, J, L diye adlandırılırdı. Her ailede aşağı yukarı otuz çocuk bulunurdu ve bunlara aile reisinin seçtiği boy-posça daha kabadayı, anasının gözü bir çocuk göz kulak olurdu. Ağabey denirdi ona. Ağabey de çoğu kez emekli bir memur, bir astsubay ya da eski bir inzibat askeri olan bu aile reisinin denetimi altındaydı) Yanında çırağı gibi, seyisi, maiyeti ya da halayığı gibi dolaştırdığı bir çocuk vardı terzilerin atölyesinden.

Bu satırları yazdığım şu sıralar, Mettray'de o yırtıcı ve sevimli canavarların hiçbiri kalmadı. Peki Fontevrault kimin için ayakta böyle sap gibi? Boşalmış artık bizim dünyamız. Vasistaslarımıza tırmanıp baksak, aç gözlerimizin, Touraine kırlarındaki çan kulesine bakıp etrafında çocukların koşup oynaştıklarını görme şansı yok. Ama dışardan hiç umudu kalmadıysa, yaşamımız istek ve arzularını bu kez kendi içinden bekler. Santral'in gizemli bir topluluk olduğunu düşleyebilirim pekâlâ. Gece gündüz ışığı yanan idamlıklar hücresi sessiz dualarımızın yöneldiği bir küçük kilise çünkü. En puştların, Harcamone'un büyüklüğünü inkâr ediyormuş

gibi konuştukları doğrudur. Çünkü kan akıtma aracılığıyla erişilen saflık –kan vaftizi deniyor buna– onları küçük düşürüyor, onurlarına dokunuyor, ama laf arasında birçok kez, katil hakkında ileri geri konuşurken en saygısız, ar damarı en çatlakların bile bir utanç duyduklarını gösteren ipuçları sezdim sözlerinde. Hatta bir gün, viziteye çıktığımda, revirin kapısında Lou-du-Point-du-Jour, Botchako, ötekiler ve Bulkaen, Bois-de-Rose'un ölümünden ve öldürme eyleminden konuşuyorlardı. Harcamone'un değeri üzerine her kafadan bir ses çıkıyordu. Ben bile öyle görünüyordu ki, üzerimdeki etkisinden tamamen kurtulmuştum. Konuşmuyordum ama. Derken Bulkaen'in tek bir lafı bütün tartışmayı kesip attı.

— Adamdı o, hem de sapına kadar!

Biraz da komiklik olsun diye üstüne basa basa "sappına kadar" dese de tatlılıkla söyledi bunu. Eski "güç" çöküverdi üzerime. Bulkaen'e olan aşkımdan çıkan Harcamone'a itaat dalgaları sel gibi gelip başıma üşüştü. Belli belirsiz eğilir gibi yaptım. Kimse bir karşılık vermedi oğlanın lafına. Harcamone'un sapına kadar erkek olup olmadığına karar vermek içimizden en genç ve güzel olanına düşermiş gibi geldi bize. Çelengi –Diyakos Etienne'in çelengini– Harcamone'un başına koymak ona düşüyordu işte. Bu zafer simgesi hurma dalı kendi içimizde bile en gencimiz tarafından sunulur bize çünkü. Harcamone'un yaptığı karşısında bize boyun eğdiren o kalitenin görülür şekliydi Bulkaen.

— O var ya, erkekti o, dedi. Sustu bir an ve devam etti:

— Hem kayıntısı bol onun, iyi götürüyor mancayı. Anzarotu bile eksik değil.

Sonra, ayakları oldukça açık, genç bir tay ya da küçük bir dana gibi bir süre öylece durdu orada. Harcamone gerçekten de bizden iki hatta üç kat fazla tayın ve yemek alıyordu. Hücresinde semirtiyorlardı onu, eskiden Nemi Adası'nın kralını semirttikleri gibi. Bu krallar bir yıllığına seçilir, yıl boyunca yedirilir içirilir, semirtilir sonra da kurban edilirlermiş. Açlıktan midesi kazınan Pierrot da Harcamone'u düşününce aklına ilk gelen bu bolluk oluyordu herhalde. Harcamone besiliydi. Ölümden önce dünyadan kopmuş olmanın buruk hazzına, tıka basa doymuş bir bedeni uyuklatan tatlı bir hımbıllığın mutluluğu gelip ekleniyordu demek bizim Pierrot'nun kafasında.

Divers'in burada bulunuşu, Bulkaen kadar, hatta ondan fazla, beni yine eski yaşantıma döndürüyor, o günlere dalıp gidiyorum bir zaman. Böylelikle havuzda yetiştirilen inciye benzeyen hücremde, içgüdüsel olarak doğuya, disiplin salonuna doğru dönüyorum. Hapishane havasıyla, hani yaşamı cehenneme çevirip canavarlarınki kadar pis ve iğrenç yapan şu uyuşuklukla uykunun ortak bir yanları var: Tahliye olunca, kapıdan çıktığında, ilk olarak tutuklanmasından hemen önceki anları anımsıyor insan. Korkulu bir düşten sonra sabaha sarıldığı gibi o dakikalara "zincirleniyor" adeta. Derin uykudayken uyandırıldığımız zamanlarda el kol hareketleri yaparız ya hani, tutukluluk yaşamı boyunca da kimi kez öyle, su boyumuzu aşınca yaptığımız o kurtulma çabalarına, olmadık hareketlere benzer davranışlar yaptığımız olur. Miskin miskin debeleniriz bir süre, çökeriz sonra dibe. Tekrar uykuya dalarız. Ölüm yapacağını yapar, çeker kapısını üstünüze. Disiplin salonunda gördüğüm Bulkaen'i düşündükçe titriyordum. Yukarda kalırsa beni unutur muydu? Unutmaz mıydı yoksa? Kimlere söz ediyordu benden? Söz ediyor mudur benden? Neler söylüyordur konuşuyorsa? Arkadaşlarına göre kimim ben? Ben hiç istemediğim halde Mettray'deki aşklarımızı anmak isteyen Divers'i bulduğum şu anda Pierrot'nun da disiplin salonuna gelmesi korkutuyordu beni. Divers'in patavatsızlığından önemli bir şey patlak verir diye değil ama Divers'in hâlâ yerinde olan alımı, çekiciliği çocuğu etkiler diye korkuyordum. Dışkı fıçısı deneyiminden de çekiniyordum ayrıca. Onu orada görmekten kendisine olan aşkıma bir zarar gelmeyeceğini biliyordum ama kendimi tutabileceğimden emin değildim, hareketlerimi denetleyemez, fırlar, oraya çıkar ve herkesin gözünde tüm saygınlığımı yitirirdim. İyice boka batmak için salona gitmeyi arzularken –oraya giderken bende bir yere iniyormuşum izlenimi uyanıyor, Bulkaen'e karşı duyduğum aşk ikimizi en mide bulandırıcı ortamlarda buluşturmaya zorluyordu çünkü beni, ikimiz böylece dünyadan temelli soyutlanalım diyedir belki; eskiden de onun yorganının altına gömüldüğünü, oraya pis kokularını koyuverdiğini, kendimizin en mahrem yerlerinde birbirimize karışalım diye beni de aynı şeyi yapmaya zorladığını düşlerdim tutkuyla– Pierrot'yu da oraya sürüklemeyi umuyordum. Oysa; bana karşın ve belki de, öyle olmasını diliyorum aslında,

kendine karşın yukarıda kaldı. O filizlenip serpilsin, yeni sürgünleri gökyüzünü çiçeklerle süslesin diye burada çürümeyi kabullendim ben de çabucak. Burada bulduğumsa, bir an için unutuverdiğim Divers oldu. Pierrot'ya olan aşkım eski aşklarımın anıları arasında yerini almaya koyuldu.

Divers büyümüştü, tıpkı Harcamone gibi. Otuz yaşlarında, geniş omuzlu, şaşılacak denli çevik ve koyu renkli hantal aba giysilere karşın zarif vücutlu bir herif olup çıkmıştı. Yürümüyor, süzülüyordu sanki. Bacakları uzundu ve öyle emindiler ki attıkları adımdan, paçaları tozluklu askerin ya da avcının kırlarda üzerinden atlayıp geçtiği bir karık, saban izi olmak ve Divers'in üzerimden atlayıp geçmesini isterdim. O hep bir tufacı olarak kaldı ve hiçbir zaman pezevenklerle aynı çatı altında bulunmadı. Pezoların kaldıkları koğuşlar tufacılarınkinden hemen ayırt edilir çünkü.

Dümbük takımına göre tufacılar önünde sonunda başını derde sokacak dangalak kerizlerdir. Karılar arasındaki başarılar, bu zoziklere burada da sürdürdükleri mesafeli, tepeden bakan, mağrur bir tavır verir ve bu halleri hâlâ toy telek kalmış tufacıları kıskandırır. Divers hüzünlü bir kopildir. Bulkaen'in kurşuna dizildiği, Harcamone'un kafasının kesildiği şu anda yaşayan bir aşktan çok, Divers'e duyduğum aşkın anısına razı olmaktan başka şey kalmıyor bana.

Karşılaştığımız ilk günlerde Bulkaen Harcamone'a olan duygularımı bulandırmıştı. Yeniden bulduğum Divers ise yalnızca bir dosttu artık. Bulkaen ölünce varlığıyla karıştırıp zedelediği Harcamone tutkum, Bulkaen'in onu tıktığı delikten yeniden ortaya çıkıyordu işte. Sonunda Harcamone da ölünce çok acı çektiğimden bitkin düştüm, yalnızlığım da buna eklenince, Divers'i tekrar gördüğümde bedenim pes etti biraz, hiç farkına varmadan hareketlerime daha bir yumuşaklık vermişim. Bir kadın gibi ona yöneldim. Malum şiddetimle sevdim onu. Aşk önce bir oyundur arkadaşlar arasında, sonra tutku gelir pislikleri ve tapıncıyla. Bu karmaşaya, çılgına dönmüş, getirdiğim karanlıkta (karanlık yaratmak kadının yazgısıdır) aklı başından gitmiş Divers'i sürüklemeliydim. Salonda onu güzelleştirmeye devam eden o hastalığı, frengiyi çekiyor hâlâ. Kurbanlarının derilerini yeşile boyadığından başka hiçbir şey bilmiyorum bu hastalık hakkında.

Bunu ona kimin bulaştırdığını öğrenme olanağım olmadı. On beş yılda sivil yaşamı öyle pek iyi tanımış olamaz: On bir yıldır içerdeymiş, bana dediğine göre sekiz yıl başka kodeslerde yatmış, üç yıldır da Fontevrault'daymış ve hep koğuşbaşı olmuş burada.

Şu koğuşbaşılarını hem severim hem de nefret ederim onlardan. Hapishane müdürü ya da başgardiyanca belirlenen, hayvan gibi heriflerdir bunlar. Bir koğuşbaşının denetiminde olduğum her yerde, iktidar asasını elinde tutan herif, seçme şansım olsaydı kesinlikle benim seçeceğim kişi olurdu. Herifi kaba kuvvetinden, ya da sertliğinden değil ama insanın kendine bir gözde seçmesi gibi gizli bir tercihle seçerdim. Bu genellikle koğuşun en yakışıklısı olurdu. Derler ki yaban atları içlerinden en biçimli, en güzel olanı seçerlermiş kral olarak. Başgardiyanlarla müdürler de böyle seçiyorlar koğuşbaşı yapacakları adamları –biri bunu onlara söylese ne biçim olurdu suratları!– ve Mettray'de aile reisleri de "ağabey"i böyle seçerlerdi. B ailesinde onur (oraya özgü bir onur, Yunan trajedi yazarlarınca ölümün bir anlaşmazlığın sona erdirilmesi için ahlâka en uygun son olarak önerildiği ilkel bir onur) kurallarına sıkı sıkı uyulurdu. Ağabey, kendisinden korkulduğu kadar sevilirdi de. Ağabeylerinin sırası kapıldığı ya da bir hakkı yendiği gibi gerekçelerle, gardiyanların duygusuz bakışları altında ıslahevi çocuklarının birbirlerini yediklerini, kafa göz yardıklarını çok gördüm orada. Çocuk gövdelerinden kan fışkırdığını gördüm Mettray'de. Can verenler, can alanlar gördüm. Gardiyanlar kımılda-maya cesaret bile edemezdi. Kan buharı gibi bir şey katili sarıp sarmalar ve alıp götürür onu. Böylece, yerden kalkıp havalanan katil dosdoğru sanık sandalyesine, kırmızılar giyinmiş yargıcın karşısına çıkar. Biraz önce dökülmüş olan kanın ta kendisidir yargıç, intikam ister ve alır. Kalabalığı şaşırtan, ürküten, kışkırtan ve böyle bir görkemi kıskanmasına yol açan, belki de şu basit, bir bıçak darbesiyle mucize yaratma yeteneğidir. Katil, kanı konuşturur. Onunla tartışır, mucizeyle uylaşmak ister. Ağır Ceza Mahkemesi'ni kurar, ortamını hazırlar katil. Bu durum karşısında Meduse'ün kanından, Chrysaors ve Pegasus'un ortaya çıkışlarını düşünür insan.

Ölümcül kavgalar karşısında kıllarını kıpırdatmamalarına bakarak gardiyanlar için hayvan gibi herifler diye düşünmüşsü-

nüzdür, haklısınız da. Büyüklüğü çaplarını aşan bir öfke gösterisi karşısında şaşkınlıktan donup kaldıklarını düşünmek hoşuma gidiyor. Öyle ya, çocukların ışıltılı yaşamları yanında neydi ki onların zavallı yaşantıları? Çocuklar soyluydu çünkü, en zibidileri bile. Değil mi ki kutsal bir ırk ya da kasttan geliyorlardı! Islahevinin çevresinde küçük evler vardı. Gardiyanlar otururdu bu evlerde; kalabalık ve ıslahevi çocuklarının gençliklerinden başka hiçbir şeyi olmama zenginliğine erişmiş şatafatlarının yanında gülünç derecede yoksul aileleriyle köylüler barınırdı. Gençlikleri vardı çocukların, sevimlilikleri, havada mücevher gibi şekiller çizen hareketleri vardı. Kendilerine işkence eden bir topluluk üzerinde güçleri vardı bir de. Çocukları hem taparcasına seven, hem de bundan dolayı çılgına dönen bu millet yaptıkları eziyetin onları yüceltip daha bir güzelleştirdiğini bilmiyordu. Kaymış olan hayatımın güzelliği için gerekli, iğrenç hayvanlardır onlar. Onlar ve işkenceci veletler olmasaydı benliğimin derinliklerinde uyuklayan o ölüm daha gösterişsiz olurdu doğrusu. Çocukluğum çok çetin ve kanlı geçti. Mettray'de çocuklar arasında hoyratça boy atan bu yırtıcılık, tekniklerden yoksun olmakla birlikte, Fontevrault'daki herifleri süsleyen kıyıcılıktan esinleniyordu.

Koğuşbaşı'nın şanına:

"Yönettiği yürüyüş halkasının başında, gizli bir köşkten, içsel bir gözetleme kulesinden, bir tür kutsal makamdan, kaptanın kadırgasında durduğu yere benzeyen içsel konutundan bizi gözetler o.

Cezalılar halka olmuş dönerken o şarkılar söyler içinden: Korsanım, eşkiyayım ben, ipimde mi şan, şöhret!

Yol yol altın yaldızlı hareler vardır gözlerinde, hani şu nergis çiçeklerinde de olur ya; dünyayı iplemeyen, vurpatlasıncı Afrika taburu askerlerinin üniformalarının düğmelerine işlenmiş olan o çiçeklerde. Ne işi vardır o çiçeklerin o düğmelerde?

İşedikten sonra son damlaları sallarken dev bir ağaca dönüşür, rüzgârın ırgaladığı bir kuzey kökünü olur.

Dizleri tatlı tatlı biçimlenir elimde, kocaman kar topları gibi. Dizleri! Hektor'un şaşırtıcı, hayranlık verici yakarışı: "Anan-babanın başı için, başın gözün hatırına, dizlerinin hatırına..." (Villeroy'dan söz açılınca küçümseyici bir dudak bükmeyle, "Gitsin de

dizlerini şişirtsin" dememiş miydi Divers!)

Onu önlerinde yürürken gören cezalılar ağır ve yuvarlak kalçalarına bakıp aralarında sinsice, "Konuşuyor mübarek!" derler.

Ve nihayet son darbe, öldürücü darbe: boynu."

Yazdım ama, Bulkaen'i tanıdığımdan beri şiirin eski coşkusu kalmadı. Bulkaen'e aşk kadar şefkat de duydum; ondan da aynı şeyleri umuyordum. Bu şiir sayesinde bir an için Divers'den yakamı sıyırıp, geceleyin beni tıktıkları küçük hücremde, kocaman bir yatakta Pierrot ile yattığımı ve sabaha karşı usul usul ona sokulduğumu düşleyebilirim. Dünkü gibi onu okşamayı deniyorum. Uyandırıyorum onu. Pamuk gibi sabah havasının içinde, yayılıyor, geriniyor, dağınık bedenini derli toplu olan benim bedenime yapıştırıyor, bir koluyla göğsümü sarıyor, başını kaldırıyor ve dudaklarını yavaşça ağzıma dayıyor, öpüyor uzun uzun. Ve ona bu sevgi gösterisini kafamda yakıştırdıktan sonra bana karşı hâlâ taş gibi kalabilmiş olmasına inanamıyorum. Bunları hayal ettiysem Pierrot'daki bir şeylerin bunu bana esinlemesindendir, ondaki bir şeyler bunu yapabileceğini söyledi bana (bir tik, bir hareket, bir dudak bükme, ne bileyim, aklımda kalmayan bir şey işte, ama öyle işlemiş ki bilinçaltıma, ondan yola çıkarak bu sabah öpüşmesine kadar getirdim işte düşü). Birden, sevgisine inanmama yol açan şey bakışlarının buz gibi soğukluğudur diye düşünüyorum; bu düşünceden mi nedir, bakışlarının buzu sıcaklığıma dayanamayacak gibi geliyor bana. Bu çocuğun beni koyup gideceğini düşündükçe elim küskümü kavrayıp sıkıyor, kolum dokunaklı bir hareket yapıyor kendiliğinden. Çektiğim acıyı bilseydi ölümü terk eder bana gelirdi, iyiydi çünkü kıyıcılığı, zulmü.

Bizim buradaki disiplin salonunun karşılığı Mettray'deki ceza binasıydı. Çok tatlı bir eylül akşamı ıslahevine geldiğimde, bana ilk şoku, günbatımı vaktinde, tarlalar ve üzüm bağları arasından geçerken yolda duyduğum boru sesi yaşattı. Yalnızca, batan güneşin yaldızladığı tepesini görebildiğim bir koruluktan geliyordu ses. La Roquette hapishanesinden geliyordum ve beni getiren gardiyana zincirliydim. Tutuklanmakla kapıldığım, korkunç, devamı bilinmeyen bir drama sürüklenmiş film kahramanı oluvermek dehşetinden sıyrılamamıştım daha. Hem de ne dehşet! Film ko-

puverirdi, yanardı belki; karanlıklar içinde ya da alevler arasında yok eder, ölmeden önce gömüverirdi beni.

Yokuş yukarı tırmanıyorduk yolu. Ağaçlar daha sık, doğa daha esrarengiz olmaya başladı. Doğayı, kimi serüven romanlarında yeri geldikçe anlatılan korsan yatağı ya da vahşi kabilelerin vatanı olan adalardan söz eder gibi anlatmak isterdim. Yolcu, bitkilerin değerli tutsaklar sakladığı bir kıyıda karaya çıkar. İşte sedir ağaçları, karameşeler, porsuk ağaçları, türüz otları ve Rönesans Şatolarının hemen hepsinin parklarında bulunan bütün ağaçlar. İşte Bulkaen'in Bulkaen olması için de bu uygarlaşmış dekor gerekiyordu. Yokuşun sonunda gardiyanımla ben, pas rengine çalar kızıl çizmeler giymiş genç ve güçlü bir adamla laflayan bir rahibeye rastladık. O da bir gardiyanmış. Ama rahibe-azize Espadrille tarikatından bir hemşire miydi? –yaşlı ve çirkindi, gördüğümüz ikinci gardiyan da çirkindi. Siyah, gür, uçları yukarı kıvrık bıyıkları, gri çadır bezinden üst tarafı şişkin külot pantolonu vardı. Dizinden ayak bileklerine dek inen tozluklarının aşağı kısmı tıpkı bıyıkları gibi yukarı kıvrıktı. Tozlukların baldır bölümü ise 1910 yılının av kataloglarındaki resimlerde görüldüğü gibi sıkı ve düzgünce sarıyordu bacağı. Böylece, anlıyordum ki Fransa'nın en yakışıklı serserilerinin karşısına en gülünç ve en berbat insan türü çıkarılıyordu (çok az ve pek çarpıcı olarak karşılaştığımız, hükümlülerden daha yakışıklı, görkemli ve heybetleri bizi botlarını yalamaya dek götüren gardiyanlar hariç tabii). Nihayet, çevresinde kulübeler ve küçük bir kilise bulunan, köy meydanı gibi bir alana geldik. Mettray'e geldiğimizi anladım ve buraya ne bir duvar, ne dikenli teller, ne sık dikilmiş dikenli böğürtlen ve çalılardan oluşan bir çit, ne de iner kalkar bir köprüden geçmeden geliverdiğimizi görerek büyük bir şaşkınlık ve dehşete kapıldım. Çok tatlı bir eylül akşamı geldim dedim ya. Harika bir sonbahar, içine tıkılacağım sonsuz gri bir mevsimin kapısını aralıyordu. Ama benim özlemini çektiğim güz ıslak koruların, çürümeye başlayan yosunların, yerlerde rüzgârla sürüklenen kızıl, ölü yaprakların mevsimidir. Bol ürünlü, nefis, şehirde bir odadayken bile binbir belirtisinden geldiği anlaşılan bir sonbahardır bu. Ama böyle güzler, onların debdebeleri, hazları esirgenmiştir bizden. Bizim bildiğimiz tek güz içimizdeki çekilmez ve verimsiz kül rengi tekdüzeliktir. Bir de gardiyanların suratları

ve eşyaların, üzerlerine güneş ışığı vurduğu zaman daha da beterleşen iç karartıcı katılığı. Ama sisleri içinde Harcamone'un güzelim hayalinin ışıdığını tekrar gördüğüm anda öyle tatlılaştı ki – gardi-yanlar ve yargıçların dünyasına, hatta sizinkine bile, gönlümce bir nanik çekebilirim şimdi–! Hakkında söylediği tek bir sözle Bulkaen beni yeniden putuma doğru yönlendirmişti. Oysa aşkım yolunu değiştirip kendisine dönmüştü. Katili şimdi daha bir görkemli algılıyordum ki bu da Bulkaen'e olan duygularımın inceliğini gösteriyor. Bu aşk beni hiçbir aşağı katmana çekmiyor, tersine, yükseltiyor ve yanımı, yöremi ışıklandırıyordu. Bütün dinlerin gizemcilerinin, tanrıları ve gizemlerini aktarmak için kullandıkları dilin aynını kullanıyorum. Güneşe ulaşır, şimşekleri içlerinde duyarlar sözleriyle. Bakışlarımı içime çevirdiğimde idamlık da böyle görünüyordu işte bana –görüntüyü Bulkaen'e duyduğum aşk yönetiyordu–.

Mettray'e geldiğimde, önceki yaşantımdan getirdiğim tüm giysileri üstümden soyup almak için, ilk olarak doğruca ceza binasına götürdüler beni. Az sonra hücrede tek başıma, bir örtüye sarınmış, bir köşeye çömelmiş bir küçük zavallıydım. Parke dilimlerinden birine bıçakla kazınmış şu "Vampirlerin efendisi, Pietro, o benim işte!" yazısını okuyor, duvarların ötesinde çıplak ve derisi soyulmuş elli altmış kadar küçük ayağın kaldırıp indirdiği ağır tahta pabuçlarını yere vurdukça çıkardığı sesleri duyuyordum. Gazeteciler, yazarlar en haşarı ıslahevi çocuklarına yaptırılan halka halinde yürüyüşten söz ettiler. Çocukların birbirlerine yönelttikleri aşktan, onları alıp birbirlerine fırlatan aşktan bahsettiler. Taşkın öfkeleri, bir ailenin tüm sevgi ve şefkatinden yoksun olmanın verdiği umutsuzluktan ileri geliyormuş belki de. Gözlerinde, varsın haşin parıltılar olsun, varsın dudaklarından ağır sövgüler dökülsündü, yitik çocuklar olmaktan kurtulamazlardı. Islahevine çocuk yollayan taşra mahkemeleri Fransa'nın birçok genç pisliğini buraya toplamış oluyorlardı. La Roquette bugün bir kadın hapishanesidir. Eskiden manastırmış. Çocuk mahkemesine çıkmayı beklerken bizi orada tutuyorlardı. Günde volta için yalnızca bir saat çıktığımız daracık hücrelerde tek tek kalıyorduk. Orada da, Mettray'de ceza binasında, burada salonda yaptığımız gibi halka olup sessizce yürüyorduk kısım avlusunda. Bizim buradaki gardiyanlara benzeyen

bir herif denetliyordu yürüyüşü. (Bizim gardiyanların hepsinin kendine özgü bir huyu var: Brulard, uyuz bir at gibi duvarlara sürünerek yürür, Bouboulle konuşurken daima bıyık burar, Panthère alçak sesle konuşur ama günde bir kez, köy kiliselerinin ilahi okuyucularının sesiyle şöyle bağırır: "Yollaaa... mahkeme!") Hücreye dönmek için, her tutuklu yürüyüş çemberinden, ancak kendinden önceki velet hücresine tıkıldıktan sonra çıkabiliyordu. Tüm bu önlemlere karşın tatlı arkadaşlar edinebiliyorduk yine de. İplere asılıp camdan cama, yardımcı mahkûmlarca taşınıp kapıdan kapıya gidip gelirdi aşk pusulaları. Hep tanırdık birbirimizi. Mettray'e yeni gelen biri haber getirirdi: "Filanca iki ay sonra geliyor." Beklerdik onu. Oysa La Roquette'te hepimiz kiliseye, ayine giderdik. Papaz mihraptan, hepsi de arkadaşlarım olan ve Mettray'e Eysses'e ya da Belle-Ile'e giden eski tutukluların mektuplarını okurdu çünkü saf saf. Sayesinde Bébert le Dafeur'ün, Kara Jim'in, Laurent, Martinelle, Bako ve Dédé de Javel'in nerelerde olduklarını haber alırdık. Hepsi birer küçük fırlama olan bu çocukların bazılarının çalıştıkları yerde karısı bile vardı. Birer orospu sülüğüydüler ama kolonide geçirdikleri kısa süre onları değiştiriyor ve birer tufacı olup çıkıyorlardı. O bezgin serseri yürüyüşlerini terk ediyorlardı hemen. "Azılı" birileri olmaları gerekiyordu ve bu azılılık bir daha gitmiyordu üstlerinden.

Ancak çok daha sonradır ki yaşam katılıklarını yumuşatır ve birer tufacı olduktan sonra çocukluklarının ödünsüz uzlaşmazlığı yoktur artık onlarda. Bizim kıvıramayacağımız kadar ince, hoş, sevimlidirler. Daha bu sabah, Lou-du-Point-du-Jour bir tufacıya –koğuşunun en yağlılarından birine– Velours'a soruyordu:

— Yok mu bir parça bayatın? (Ekmek). (Pezevengin sesinde ve davranışlarındaki sıkıntı dikkatimi çekiyor: Tavrı son derece dikkatli ama bir şey isterken hep olduğu gibi küçük düşmekten bozuk tabii. Ne soğuk ne de yalvarır görünmek istiyordu pezo. Sesi biraz çatlak çıktı bu yüzden).

Velours çantasını karıştırdı ve içinden bir dilim ekmek çıkardı.

— Al bakalım istediğini.

— Ne istiyorsun karşılığında?

— Hiç, hiçbir şey, al senin olsun, dedi ve gülerek ayrıldı oradan.

Ama zozikler, görmüş geçirmiş godoşlar iyi tanırlar birbirlerini; her şeyin bir bedeli vardır onların arasında. Gerçekten de işadamı olabilecek heriflerdir bunlar.

Mettray bize sert ama cömert bir ruh verdi.

Burada da dostların gelişini bekliyoruz, ama onları sivil yaşamdan, ondan önce de Mettray'den, Aniane'dan, Eysses'den, Saint-Maurice'den tanıyoruz. Harcamone, Divers'i Mettray'de tanıdı, Montmarte'da tekrar karşılaşmışlar ve birçok "iş"e birlikte çıkmışlar. İşte Divers'la Harcamone arasında var olan kuşkulu ilişkinin açıklaması bu. Harcamone daha önce hırsızlıktan üç kez hüküm giymişti. Divers onu ele verdiğinde cezası sürgüne giriyordu artık. Dördüncü kez hüküm giydi ve mahkeme onu sürgüne mahkûm etti. Demek Harcamone'un boynu Divers yüzünden vurulacaktı. Bunu öğrendiğim zaman Divers'e karşı hiçbir tiksinme duymadığımı fark ederek şaşırdım. Kendimi onun suç ortağı duyumsamak ve dünyanın en büyük felaketlerinden birine yol açmış olmanın tadını çıkarmak için sırrını paylaşmak istedim. Eski ve kaynağı belirsiz bir iç sıkıntısını ortadan kaldıran pek az rastlanır nitelikte bir sevinç tattım. Mutluydum Divers'le, hâlâ da mutluyum. Karbon gazıyla ağırlaşmış, kara bir mutluluk bu. Bulkaen'e sahip olamamaktan kudurup umutsuzca eski aşklarıma gömülüyorum, kendimi kollarına bırakıp en yasak bölgelere inip gidiyorum. Pierrot öperse beni, aşkına inanabilirim çünkü. İşte bir gün yine merdivende, sonunda bizim olan sahanlıkta dudaklarıma çabucak bir öpücük kondurdu ve hemen tüymek istedi ama ben de kolumla bedenini saracak kadar atik davranabildim, geriye doğru eğdim ve başını arkaya yatırarak, zevkten sarhoş bir biçimde, öptüm onu. Karşılaşmamızın altıncı gününde oldu bu ve bu öpücüğü geceleri sık sık düşünür oldum.

Gecelerimizin yalnızlığında cinsel hazzı tatmak için, kadırga kaptanının okşayışlarından daha bir kolaylıkla zevk alayım diye kendime yeni bir yüzle çok güzel ve çok genç bir beden uydurduğum da oluyordu hayalimde. Kendimi başka durumlarda düşlediğim, uydurduğum o genç ve güzel vücut ile yüzden sıyrılmadan düşsel serüvenlere daldığım da oluyordu ayrıca. Öyle ki bir gün kendimi, zengin bir ihtiyara satıldığımı anlatan bir öyküye kaptırmış buldum. Üstümde yine o çok güzel yüz vardı ve büyük

bir şaşkınlıkla, güzelliğin, benim için saflığımı koruyan bir tür zırh olduğunu gördüm. En güzel yeni yetmelerin neden hiçbir tiksinti belirtisi göstermeden kendilerini en pis ihtiyarlara verdiklerini o zaman anladım. Hiçbir şey onları kirletmiyor, güzellikleri koruyor onları. Şu anda en kakanoz bir hıyarto gelip istese düşünmeden verirdim. Bulkaen'in de, koruyucu güzelliğine güvenip kendini bana vermeye yanaşabileceğini düşündüm.

Ağzımı sıkı sıkı onunkine bastırmak yerine dudaklarıma hafif bir titreme verdim, öyle ki dudaklarım dudaklarına dayanıp yapışmıyordu. Dudaklarımız birbirlerinin içinde kaybolmamışlardı. Her kıpırtısında dudaklarımı onun ağzına değdirip değdirip çeken bu titreme (kasılmalı, sinirsel nitelikli bir öpüştü çünkü bu) zevk sarhoşluğuna dalıp kendimi kaybetmek istemeyişimden kaynaklanıyordu belki. Kendimde olup öpüşmenin tadına varmak istiyordum. Gerçekten de, dudaklarımızın böyle uzun süre birbiri üzerinde ezilircesine teması soluğumu kesebilirdi fakat dudakların tutkuyla bir şeyler fısıldıyormuş gibi bu titremeleri gittikçe daha çok vardırıyordu beni hazzımın bilincine. Bu titreme mutluluğumu daha bir yüceltiyordu, öyle ki sanki titrek öpüşmemiz bizden soyutlanıyor, daha güzelleşip ülküselleşiyordu. Pierrot kendisini sıkıca sarmama karşı koymadı ama ufak bir ayak sesi üzerine benden öyle bir çeviklikle kurtuldu ki uyanıklığı elden bırakmadığını ve kucaklaşmamız boyunca hiç heyecan duymadığını anladım. Yoksa ayak kıpırtısını duyunca, ani refleksine karşın, heyecandan kendini çekip alması az da olsa bir sıkıntı verirdi ve ona yapışık olduğum için bu hafif tedirginliği, usta bir yapışkandan ayrılırken görülen anlık duraksamayı sezerdim. Kollarımdan öyle çevik sıyrılıyordu ki kendini bir an bile tamamen bırakmadığını anladım. İşte şimdi anımsadığım bu belirti, ötekilerle birleşerek beni eski aşklarımın arasında bir sığınak aramaya zorluyordu. Divers'le, Harcamone'un ölümüne yol açan alçaklığı çekmesinde ona yardım ederek üç ay yaşadım. Bir idamlığın ışıksız ve havasız hücresinde, aklım hep o destansı ölüme takılı, güneşsiz bir yaşam sürdüm üç ay boyunca. Divers, kendisinkinden daha üstün bir güzelliği yok edebilmiş olmanın sevinci içinde yaşıyordu. Sevincini de acısını da paylaşıyordum onun. Gerçi yaptığına karşı bir kızgınlık duyuyordum ama bu, geceleri, Pierrot'yu düşündüğüm zaman olu-

yordu. Böylece, bir hücrede Harcamone'un yavaş yavaş ölmekte olduğundan emin olarak, yan yana, tehlikeli, ağır bir yaşam sürdük. Hep Divers'le işlediğimiz ve yerimize, gözünü budaktan sakınmayan eşsiz güzellikte bir serseriyi mahkûm ettirdiğimiz bir cinayeti hayal ediyordum. Bu arzu beni, Divers'i düşündükçe çektiğim, çok uzaklardan –belki benliğimin, belki geçmişin derinliklerinden– gelen hafif bir sıkıntıdan kurtarıyordu. Bile isteye kurduğum bu düş sakarca yapılmış kötü bir davranışı ortadan kaldırıyormuş gibi geliyor bana. Suçunu üstüme alarak Divers'i kurtarmak, kendime kazanmak istiyordum belki (bu muydu istediğim?). Ruhumu ve bir âşık olarak çektiğim acıyı veriyordum karşılığında.

Islahevinde on aileden başka, küçük kilisenin sağında, mezarlığa yakın, biraz kenarda kalmış bir aile daha vardı. Bir keresinde yemekhaneye süpürge getirmek için bir gardiyanla beraber oraya gitmiştim. Kilisenin sağındaki çiftlik evinin avlusundan çıkınca iki yanı boyunca akdikenler, güller, yaseminler ve daha bir sürü güzel çiçeklerden oluşan çitler uzanan bir yola girdik. Koloniye gelen çocuklarla karşılaştık yolda. "La Jeanne d'Arc" dediğimiz bu aileye yaklaştıkça şaşkınlığım daha da artıyordu. Öbür evlerdeki çocukların bir tür çırağı durumundaki çaylaklardan oluşan bu ailenin kendine özgü, mavi-beyaz bir flaması vardı. Hep aynı çiçekler, aynı yüzler arasında ilerliyordum, ancak, üstüme çöken bir tür sıkıntı, bana bir şeyler döndüğünü haber veriyordu. Çiçeklerin koku ve renkleri değişmiyordu ama koku ve renkler daha bir kendileriymiş gibi geldi bana. Şunu demek istiyorum: Bir desteğin, yani çiçeklerin yardımı olmadan, kendi öz varlıklarından benim için var olmaya başlıyorlardı. Güzellik de üzerinde bulunduğu yüzlerden soyunup çıkıyordu. Yanımdan geçen her çocuk güzelliğini tekrar yakalamak istiyor ama o kaçıyordu ellerinden. Sonunda yüzler ve çiçekler yok oldu, tek başına kaldı güzellik. Süpürgeler omuzumda, geceleyin korkunca yaptığımız gibi kıçımı sıkarak gardiyanın çok önünde gidiyordum. Ama yine de yanlış bir şey yaparım da içine doğru indiğim bu cehennem –içinde en özel cehennem kokusunun bile kükürt sarısı güller taşıyan gül ağaçlarının korkunç görünümlerinden yayıldığı ayrıksı bir cehennem– ne diyordum? Ha, yanlış bir hareket yaparım da bu cehennem

oramdan buramdan girip içime doluverir korkusuyla elden geldiğince az hareket ediyordum. Ancak döndüğüm zaman rahat bir soluk alabildim: Korkunç güzelliğin gözümün önünden gitmesi yatıştırdı heyecanımı.

Pierrot, Mettray'deki yaşamına Jeanne d'Arc ailesinde başladığı için, o mu yoksa Jeanne d'Arc mı ötekinin ışıltısından yararlandı kestiremiyorum. Eski zaman resimli masal kitaplarında samandan bir köylü kulübesinin saraya, hizmetçi kadının periye dönüşmesi gibi hâlâ görmekte olduğum, birazdan değneğin bir dokunmasıyla pıt diye yok oluverecek hücrem, yüzlerce meşalenin aydınlattığı bir gösteri odasına, ot minderim saf inciden kordonlarla tutturulmuş perdelerle süslü bir yatağa dönüştü. Her şey yakutların, zümrütlerin altında ipil ipil balkıyor; her şey altın, sedef ve ipekten! Kollarımda zırhlarını çıkarmış bir şövalye tutuyorum, Bulkaen'i değil ama.

Bulkaen'den benimkine karşılık bir pusula daha geldi. Af için devlet başkanına yazdığı, ne ki cehaletinden dolayı bir sürü yersiz sözcük ve düşük tümceyle doldurduğu mektuptaki özenli yazıyla yazılmıştı. Yazıdaki uzun kuyruklar, üstten yuvarlanıp gelen kıvrımlarla hayal gücünün tutukluğunu çevik ve zarif el hareketleriyle saklamaya çalışmış olmalıydı. Önerdiği konu üzerine birkaç satır şiir yazmamı istiyordu benden: "Jean, bana şu konuda dizeler yazar mısın? Hapisteyken birbirini çok sevmiş iki arkadaş var. Biri başka yere gidiyor. Kalan, onu hep seveceğini ve bulunduğu hapishanede ona kavuşacağı günü beklediğini, birlikte olduktan sonra zindanda da mutlu olacaklarını bildirmek için yazıyor" Sonra da şöyle sürdürüyordu: "Şuna inan ki bunu düşünen ve arzulayan bir çok adam var hapishanede."

Bu satırlar parmaklarımın arasında dolanıyor, düşmüyor elimden! Pusulayı aldığımdan beri Bulkaen'i olması gerektiği gibi bir hükümlü olarak düşünmekten kendimi alamıyorum (ölümüm çalındıysa, ölümü de onun yazgısını çaldı çünkü, "İdam Mahkumu"nu yazdığım zaman eğrelti otları arasında olmasını düşündüğüm Bulkaen'di). Pierrot'nun zindan zindan gezmeyi düşündüğü yoktu, o – Rocky'ye tekrar kavuşma– arzusunu dile getirmek istiyordu. Pierrot'nun altıncı kısımdan geldiğini gördüğümde Rocky'nin Saint-Martin-de-Ré'ye gönderileceği haberini alınca, oraya eski kırığına

güle güle demek için gittiğini anladım. O beni görmedi ama ben onun bakışlarını gördüm: Des Grieux'nün Havre de Grâce yolu üzerindeki kızlar arabasında bulunan Manon'a bakışıydı bu.

Mettray'de bir aileden öbürüne gitmek zordu, öylesine sıkıydı disiplin. Bu disiplini ciddi ciddi uygulayacak adamların varolmasına hâlâ şaşarım. Yakından bakınca, bu ciddiyet trajik boyutlardaydı. Müdür, başyardımcı, gardiyanlar; insanlık dışı uygulamaları yüzünden müdürün, başyardımcının, gardiyanların sahte birer kopyalarıydılar; çocukluk ve onun gizleri içinde yaşlanmış birer koca çocuktu hepsi. Benim öykümü yazıyorlardı. Roman kişilerimdi onlar benim. Mettray'i hiç mi hiç tanımıyorlardı. Aptal ve budalaydılar. Salt zeki insanların kötülüğü anlayabildiği –böyle olunca da yalnız zekilerin kötülük yapabildikleri– doğruysa, gardiyanlar hiçbir zaman anlamamışlardır bizi. Her aile, öbür ailelerde olup bitenlerden habersiz yaşıyordu, hele Jeanne d'Arc ailesine gidip gelmek bize kesinlikle yasaktı. Bizden sırf yaşça küçük değil (bir Alber Londres'u, bir Alexis Danan'ı öfkelendiren şu duruma biz de şaşıp kalalım haydi: Çocuklar ailelere "yaş"larına değil "boy"larına bakılarak yerleştiriliyordu) üstelik en bacaksızlardan oluştuğu için de yasaktı. Hemen hemen hepsi atölyelerde bir araya geldikleri öbür ailelerin bıçkınlarının yamağıydı. Atölye aileler arası ayrımı yok ediyordu çünkü.

Bu kitaptaki karakterlerin portrelerini yapmak pek kolay olmayacak benim için: Bütün bu çocuklar birbirine benziyor. Şükür ki, her boğa güreşçisinin arenaya önce kim olduğunu belirten müziğini, okçularını, bayrak-flama taşıyıcılarını soktuğu gibi, bu çocukların her biri az çok ayrıksı bir özelliğiyle belli ediyordu kendini. Pierro'nun portresini öbürlerinkiyle karışmış görme riskiyse herkesten fazla. Sıradanmış, doğru sıradan, ama sıkı bir çabanın desteklediği yaman, tepeden bakan bir sıradanlık bu. Sap gibi çadır kuruyor sıradanlığı.

Böylesine duru, kötülük ve ıstırabın izlerinden böylesine arınmış yüzlere sahip genç insanların herkes gibi sevişmesi olası mı? Melekler cinsel haz duymak için başka türlü davranırlar: Seven, başkalaşım geçirir, sevilen olur. Zamanın en karanlık derinliklerine, içinde tek ve müthiş koloniyi bulacağım ıssız bölgeye inmem için çocuk aşklarımı anımsamak yetiyor bugün bana. Bütün kas-

larıyla beni kendine çekiyor koloni, sudan halat çeken tayfaların ip güvertede kangal olup yığıldıkça durmadan bir ellerini ötekinin önüne götürerek asıldıkları gibi asılıyor ve tekrar kavuştuğum Divers'in yanında, hiçbir zaman terk etmek istemediğim korku, pislik ve acının yüceltip güzelleştirdiği bulantı verici çocukluğuma dönüyorum. On beş gün yatmak üzere girdiğim ceza hücremde bana el altından biraz zehir getirmesi için üç dört sigaraya bir hastabakıcı ayarladım. Bu yüzyıl, hiç kuşku yok zehirlere teslim olmuş bir yüzyıl. Günümüzde Hitler bir Rönesans prensesi, sessiz ve esrarengiz bir Catherine de Médicis'dir bizim için. Benim zehirlere düşkünlüğüm, zehirlerin bana yaptıkları çekici etki kendimi bazen Hitler, bazen prensesle karıştırmama yol açıyor. Zehir, soluk bir ölü görüntüsü vererek yel yepelek revire götürdü beni. Revir, disiplin salonuna yakın olduğundan umudum orada koğuşbaşı olduğunu bildiğim Divers'le görüşüp konuşabilmekti, fakat hekimler bana bir kusturucu verip kusmuğu inceleyerek zehirli ilacı buldular ve içeriye kaçak olarak tehlikeli bir ilaç sokmak suçundan bir ay disiplin cezasına çarptırıldım. Böylece Divers'e daha çabuk kavuşmuş oldum. Disiplin salonuna girdiğimde tanımadı ilk önce beni. Kral gibi kurulduğu bok fıçısının karşısına geçip başımı eğdim. İnince bana pis pis –önce kötüydü çünkü– "Gel geç şuraya hadi, çabuk ol", diye bağırdı ve cezalılar arasında bir yer gösterdi. Sonra yüzüme baktı ve tanıdı. Bunun üzerine, hapishanede birbirimizi tanıdığımız zaman hepimizin yaptığı gibi hüzünlü ve kötü kötü sırıttı. Gülümseme, "Tabii, sen de gelmeliydin buraya. Ancak burada yaşayabilirsin sen" demeye geliyordu –hemen belirteyim, Bulkaen'e Mettray'de de bulunduğumu söylediğimde hafif bir utanç duydum. Hepimizin başına gelen yazgıdan kaçınamamıştım– Mettray'den geçme olgusundan hiç olmazsa ben yakayı sıyıramamış olmanın utancıyla bakışlarımı çevirdim ama aynı anda da bana üç yıl Santral mahkûmiyetine mal olan serüvenin güzelliğinden dolayı mağrur, güçlü duyumsadım kendimi. Beni tanıdığını anlayınca konuşmak istedim onunla, ne var ki gardiyan bize bakıyordu. Ancak akşama doğru bir iki laf edebildik birbirimize ve üç gün sonra, eski samimiyetimizi tekrar kurunca açıkladım ona neden ceza binasında olduğumu. Sonunda ona olan aşkıma inandı. On beş yıllık bekleyiş ve arayıştan sonra –Mettray'den ayrılışından itibaren, şimdi anlıyorum bunu, yaşamım ona

yeniden kavuşmak için, uzun bir arama-tarama olmuş sadece– onu tekrar görmek için ölümü göze almıştım. Kazandığım ödül de böyle büyük bir tehlikeye atılmaya değiyordu. İşte, iki yatak ötemde, isterseniz gizli bir ekranda oynayan, ya da olup geçen deyin, bilmem hangi esrarengiz dramın kırıştırdığı onun aynı küçük yüzü; çarpık çurpuk, düzensiz ama eksiksiz dişleri, sinsi ve kötü bakışı, dik alnı, hiçbir zaman memnun olmuş görünmeyen yüzü, beyaz ve sert gömleğin altındaki ne darbelerin ne açlıkların pörsütebildiği, kırk yılda bir yıkanabildiğimiz yaz günlerinden bildiğim kadar soylu ve hâlâ o kadar buyurgan bedeni, ağır üst gövdesi, esnek bir sapın ucunda, hani şu tokmak dedikleri alete benzer göğsü, boyu, ağırlığından durmadan bükülen bir sapın ucunda sallanan kocaman bir güle benzettiğim göğsü. Ona artık kendisi için yepyeni bir dostluk, çok iyi, çok sadık bir arkadaşlıkla bağlı olduğumu söyledim. Böyle bir duygu için ölümü göze alacak ve onu alt edecek değildim tabii.

Günde tam tamına sekiz kez dua ediliyordu Mettray'de. İşte yatakhane harekâtı: Ailenin tüm bireyleri merdiveni çıkıp içeri girdikten sonra aile reisi kapıyı kilitler ve oturum başlar. Her çocuk, yatakhanenin uzun kenarı boyunca yerini alır, sırtını duvara dayar. Ağabey, "Susalım" diye bağırır ve çocuklar hareketsizleşirler. "Saboları çıkar" komutuyla saboları çıkarır ve iki metre önlerinde dümdüz bir çizgi üzerinde ip gibi dizerler. "Diz çök" diye bağırır yine ağabey. Çocuklar boş ama ayak kokan saboların önünde diz çökerler. "Dua." Bir genç duayı okur, herkes bir ağızdan "...etsin" diye karşılık verir, ama bu "...etsin"i "bitsin"e çevirerek. "Ayağa kalk!" Herkes doğrulur. "Sağa, dön." Sağa dönülür. "Üç adım ileri, marş!" Üç adım ileri yürürler ve burunları duvara dayanır. "Kirişi kaldır." Duvara asılı kalın demir sırıkları kaldırır ve yine komutla ucunu getirip hamakların kurulması için dikilmiş merteklere oyulmuş çentiğin içine yerleştirirler. Her harekette, tempoyu iyice belirlemek üzere topuklarımızı yere vuruyoruz, zemin rap rap ötüyor. Sonra üstümüzü çıkarıyor, harekâtı gömlekle sürdürüyoruz. Dürülü "hamakları yayıyoruz", "yatağımızı yapıyoruz", "giysilerimizi katlıyoruz", gömleklerin etekleri havada uçuşuyor. Neden mi? Çükünü kaldıran o küçük götü görmek isteyen hınzır yatak komşusu havalandırıyor da ondan! Bu karmaşık yatak törenlerini severdim. Her zaman, bir hareketi eksik ya da yanlış yaparız da henüz

galoşlarını çıkarmamış ağabeyden okkalı bir tekme yeriz korkusu içinde olduğumuzdan her hareketi ciddiyetle yapardık. Arada bir sinsice gülsek de hemen yok olurdu bu uyduruk gülüş. Kutsaldı korkumuz, güzelliği ve kıyıcılığının verdiği kadiri mutlaklık içindeki ağabey tanrıydı çünkü bizim için. Kabadayıların sözünü ettiği iç donunu kıçımıza geçirdikten sonra yatar ve düşlere dalardık.

Mettray'de ben ev soyma ve hırsızlıktan çok, düzüşme hayalleri kurdum. Kuşku yok ki iyi tufalar becerebilen bir belalım olması aklımı başımdan alabilirdi. Benim de onu seveceğim su götürmezdi ama kibar fahişe ben olursam. Daha sonra hırsız olmaktansa dilenci olacağım Brest hapishanesinden çıkmak için bir kaçış planı ayarlamak ve Pilorge'u Rennes deliğinden kaçırmak zorunda kaldığımda, pencere demirlerini kırmak gerekince, eğe, törpü ya da demir testeresinden önce aklıma asit geldi. Erkekçe kaba kuvvet yerine hileyi, sinsice yapılan şeyleri seçiyordum. Ancak çok sonra, bütün bu aşamalardan geçtikten sonradır ki hırsız olmaya, önce basit hırsızlıkla, sergiden, tezgâhtan mal yürütmekle ve sonunda tufacılıkla yaşamaya karar verdim. Yavaş yavaş gerçekleşti bu. Bir kurtuluşa, bir ışığa koşarcasına hırsızlığa yöneldim. Hırsızlığın görkemi başımı döndürdükçe bana iğrenç görünmeye başlayan orospuluk ve dilencilik batağından uzaklaşıyordum. Otuz yaşımda gençliğimi yaşadım ama ihtiyar bir gençlik benimkisi.

Bulkaen'in kendi gözüne bir takımyıldız ya da siz deyin, aşırdığı mücevherlerin billurlaşmış biçimi gibi görünmesi olanaksız değil. Ama elinde tuttuğu bu güç, benim aşkımın gücünden başka bir şey değildi. Granit gibi sertliği, aşkımın, özellikle de arzumun karşısında bütün tellerinin titreşmesinden, kasılmasından oluşan katılıktı. Ben zayıfladıkça o tersine ve görünüşe göre yalnız bana karşı sertleşiyordu. Aşktan çıldırtıyordu beni ve gövdesine kakılmış olan bu mücevherler onu bir krallık asası, adalet dağıtan bir el yapıyordu. Karşımda bana acıyıp yumuşaması riski yoktu. Bu bağlamda, parıldayan sertliği, hiçbir çocuğun ağlamaması olgusundan ileri gelen ıslahevine benzetilebilirdi. Koloni, hiçbir zaman yumuşamadı. Tutarlıydı. Kahramanlar ve kimi kaptanlar zorlayıp aldıkları yerlerin adını kendi adlarına ekleyerek zaferlerini bir mücevher gibi takınmışlardır üstlerine. Auerstaedt'lı Davut, Af-

rikalı Scipion böyle adlardır işte... Tufacılar da götürdükleri mallarla, ganimetleriyle adlandırılıyorlardı. Bulkaen'in pırlantaları balkırdı ipil ipil. Bir gün, yine kimseye çaktırmadan, seslendim ona:

— Pierrot?

Çevirdi başını, kaşları çatık, bakışı sertti. Öbür kopukların duymayacağı bir biçimde, dişleri arasından kin dolu bir sesle fısıldadı:

— Beni Mücevherat diye çağır dedim sana! Anlarsın işte, gardiyanlar yüzünden. Adımın Pierrot olduğunu hepsi biliyor.

Omuz silktim.

— Nasıl istersen. İpimde mi benim! Yalnız, biraz orospu adı gibi kaçıyor da...

— Ne? Ne dedin? Orospu mu?

Bakışları onu öpmek istediğim zamanki gibi berbatlaştı.

— Yani tamam da. İyi mi şimdi bu Mücevherat oğlan, ha?

— Çatlaksın oğlum sen! Süs püsten değil, bu ad bana...

— Tufada kaldırdığın mücevherlerden geliyor, biliyorum.

Alaycı bir tonla sürdürdüm lafı: "Hem ben sana istediğin kadar mücevher takarım." Daha alçak sesle konuşmamı söyledi. Düşündüm: "Daha alçak konuşursam bu acıklı sesimle, yalvarıyorum sanabilir."

Adını söylerken Mücevherat'ın Fransızca çoğul yazılışının (Bijoux) sonunda bulunan ve adına soyluluk kattığına inandığı X harfine herkesin dikkat ettiğini varsayıyordu aklınca. Oysa bu sondaki X hiç söylenmediğinden kimse fark etmiyordu olup olmadığını. Annelerin çocuklarına "Mücevher oğlum" dedikleri düşünülerek Mücevher denmiş olabilirdi ona. Kendisi de bu takma adın-kaynağının bilinmesini kabul –bir ölçüde arzu– ediyordu ama bu adı uzun süredir taşıdığı sanılsın, kendisini böyle çağırtmaya çalıştığı anlaşılmasın istiyordu. Kökten gelen bir soyluluktu aradığı.

Bu kitabın başında hapishanenin bir tür "mutsuzluğu"ndan söz etmiştim. Suçluları, katilleri kâr-zarar açısından inceledikçe bu durum daha belirgin çıkıyordu ortaya. Bu açıdan bakılınca, tüm suç eylemleri aptalca görünebilir, göze alınan tehlikeler ve başarısızlık durumunda çekilecek cezalarla karşılaştırınca bu işin kârı pek az çünkü. Hapishaneler bir garibanlar yığını gibi geldi bana bir zaman ve zaten öyledirler de. Ama biraz ileri gider de ışıklarımla serserilerin iç dünyasını aydınlatırsam onları daha iyi anlıyor, ken-

dileri ve yaptıkları karşısında eski heyecanımı duyuyorum. Hele bir gün Bulkaen'in bana şöyle dediğini duyunca her şeyi tam olarak anladım: "Kapıyı attırıp bir eve girdim mi zevkten dört köşe oluyorum, belim geliyor." Bulkaen'i bir kurtarıcı gibi yansıttığım gelebilir aklınıza. Tüm insanların benim kardeşlerim olduğunu söylemek ağırıma giderdi. Bu Kardeşlik sözcüğünden iğreniyorum, bir göbek bağıyla insanlara bağlıyor çünkü beni, çıktığım bu karnın içine geri sokuyor. Sözcük anne aracılığıyla bağlıyor bizi birbirimize. Toprağa ait. Çıplak tenle temasa yol açan kardeşlikten nefret ederim fakat ıslahevi çocuklarını düşününce "kardeşlerim" demek istiyorum. Etkisinin beni bir nur aylası gibi bugüne dek sarması için kolonimi sevmem gerekiyordu. Biliyorum ki –zamanın belirli bir kesiti olmakla birlikte belleğimin en uzak köşelerinden yayılıp bugüne dek uzanan– bu geçmiş şimdiki zaman, özellikle acılarımızdan yapılmış, bana öyle geliyor, kara bir buğu yayıyor. Acılarım benim kutsal aylamdır. Döner dolaşır bu acılara gelirim. Acılarımın ipliksi tozu içinde şimdiyi unuturum sık sık.

Gırtlağıma kadar çocukluğumla doluyum. Anılarımda cezaevlerinin bu kendine özgü dünyası, hapishaneler, tiyatrolar ve hayal âleminin niteliklerine de sahip: kaygılar, düşüşler, ateşler, gözüne görünmeler, anlaşılmaz gürültüler, şarkılar, ne olduğu belirsiz, kuşkulu varlıklar. İsterseniz küstahlık deyin ama ben şu kanıdayım; hapishaneler ve çocuk Islahevleri alışılmamış olmaktan ileri gidemiyorlar. Duvarları çok ince ve firarı önleyici nitelikte değil. Bir tek Mettray sahipti o mucizevi başarıya. Duvarları yoktu Mettray'in ama sık defneleri, güzel çiçeklerden kenar çitleri vardı ve bildiğim kadarıyla koloniden kimse kaçamazdı. Bu kolaylığın altında bir orostopolluk var gibi geliyordu bize, vardı işte bir numarası bunun. Görünüşte zararsız yaprakların, dalların arasında yaşıyorduk ama azıcık ileri gitsek bu yapraklara öyle yüksek gerilimli cereyan verebilirdi ki yalnız bedenimizi çarpmakla kalmaz, ruhumuzu da çarpabilirdi elektrik. Hepimiz bu güzelim bitki topluluğu içinde kuyu gibi derin bir uykunun karabasanlarına benzer tehlikeler bulunduğunu düşünürdük: Özellikle çocuklara karşı bilenmiş bir şeytanlar, cinler ordusu, bizi daha iyi gözetlemek için orada, tetikteydi. Bir gün, dinlenme arasında, büyüyü bozmak istedim. Koloniye sınır oluşturan bitkilerin en dar olduğu bir yerde,

budanmış defnelerle koca, kara bir porsuk ağacının hemen yakınında duruyordum. Bastığım yer çimen çiçekti. Otlar, çiçekler öyle tatlı, öyle tanıdık geldi ki birden onlarla aramda bir yakınlık doğduğunu sandım ve kendimi güvende hissettim. Koşmama engel olacak kadar ağır olan saboları elime aldım. Tüymeyi kafama koymuştum. Tabanları yağladığımı düşündüm. Arkamdan her zamanki küfürleri savuruyordu çocuklar. Oraya buraya koşuştuklarını, homur homur homurdandıklarını tahmin ediyordum. O masalsı dünyanın içine girerek çiçeklerden oluşan barajla savaşmayı ve onu yıkmayı göze aldığıma göre müthiş bir karar vermiş bulunuyordum.

Ağaççıklarla çiçeklerin oluşturduğu sınırın yanında dururken ne çiçekler ne de gardiyan aklımdan geçeni çakmasın diye çok doğal davranıyordum, hatta ellerim de cebimdeydi sanıyorum.

Aklım başımdan gidecek gibiydi sevinçten. İçimde kopan fırtınalar uçuruyordu beni ama çiçeklerin karşısında, hiç kıpırdamadan, öylece duruyordum. Derken dinlenmenin bittiğini bildiren borazan çaldı.

Bulkaen'in namelerinden biri şöyle sonlanıyordu: "Duman bulmak için Bel Air'e dek gittiğimiz günleri anımsıyor musun?" Bazı fırlamalar ıslahevinin kutsal sınırları dışına çıkıyordu kuşkusuz, fakat bunlar o uğursuzlukları kendileriyle beraber götürüyor ve en uzak çalılıklara, bitki topluluklarına bulaştırıyorlardı. Kimi çocuklar da paçayı kurtarıyorlardı belki büyüden. Böyle dedim de Bulkaen'in Mettray'deki yaşamının benimkinden ne kadar farklı olduğunu anladım. Bel Air, koloniye üç kilometre mesafede bir sanatoryumdu. Yalnızca tarlada çalışan çocuklar, bir atölye şefinin gözetiminde gidebilirlerdi oraya. Öğleyin ya da akşam oradan döndüklerinde "Bel Air"de olanları anlatırlar, kolonideki sabit atölyelerde çalışan bizlerse anlattıkları öykülerin dışında kalırdık. Aslında bu pek kıskandırmazdı da bizi, tarlada çalışan çocukların hemen hepsi zibidi garibanlardı. Pierrot hep tarlalarda çalıştıysa bu, o zamanlar onun da bir gariban olmasındandır. Ama sonradan ellerini çatlak içinde, gömleği kirli, galoşları çamurlu bir çaylak ya da kabadayı kişiliği yaratıp geliştirdiyse bu da onun marifetliliğindendir. Bu mucizeyi gerçekleştirmek olanaksız değil onun için, hapishanede başka mucizeler de yarattı; pencerelerini çok ay-

dınlık, atılan adımları pek gürültülü, gardiyanları çok sert (aslında onların tiksindirici bir yumuşaklıkta davranmalarını isterdim) bulduğum hapishanede. Görüyorsunuz ya, birçok bağ var bizi sizin yaşamınıza bağlayan. Hapishanelere duyduğum büyük sevgi, gönlümün az bulunur bir iç güzelliğe sahip olduklarını ileri sürdüğü insanlar arasında geçecek bir yaşama beni daldıran karmaşık ve ince rahatlıktandır belki diyorum, kimbilir! Ne var ki o eski pezevenkler burjuvalaştıkça ve içeriye namuslu insanlar da düştükçe hapishaneler çarpıcı sertliğini yitiriyor, bu da güzelim rahatımı kaçırıyor benim. Kodeste, pencereden içeri doluşan güneş ışınlarının hücreyi delik deşik ettiği o anlarda, her birimiz giderek dönüşüm geçirir ve salt kendimizi yaşardık. Öyle derinlemesine yaşardık ki kendimizi, dünyanın geri kalan bölümünü mutluluğa boğan bu ışık bayramı bize soyutlanmışlığımızı ve hapisliğimizi daha bir duyurur, acı çekerdik. Ama yağmurlu günlerde durum tersine döner, hücre doğum öncesinin biçimsiz kitlesi olurdu yalnızca. Kişisel bilinci yok eden tek bir ruh egemen olurdu içeriye. Hapishaneyi dolduran herkesin birbirini sevdiği o günler ne güzeldi!

Geceleri uyanık kalırım sık sık. Başkalarının uykusunun kapısında dimdik nöbet beklerim. Uykunun efendisiyim ben, biçimsiz "düşler denizi"nin yüzünde çalkalanan "ruh"um. Orada geçirdiğin zaman, bir köpeğin gözlerinde ya da bilmem hangi böceğin kımıltılarında akıp geçen zamanın aynıdır. Artık bu dünyada değildir sanki. Bütün bunları sona erdirecek yağmur yağarsa, her şey sulara gömülür koca dalgaları üzerinde yalnızca benim kadırgamın yüzebildiği bir dehşet denizinin dibine batar her şey. Yağmurlu gecelerde gemim fırtınaya tutulur, çılgın gibi bir o kıyıya bir bu kıyıya yalpa vururdu. Şiddetli sağanak ve durmadan yön değiştiren sert rüzgârın yol açtığı kargaşa hiçbir şeyden korkmayan yiğitleri allak bullak ederdi. Korkunun yaptırabileceği hiçbir zırvalığa kalkışmazlardı ama birden ortaya çıkan bu çok dikkatli olma zorunluluğuyla yüz çizgileri ve hareketleri hafiflerdi. Tanrı'ya böylesine yakın olmak geçmiş suçlarından arındırırdı onları. "Hafiflerdi" demekle gemicilerin yüz ve hareketlerinin toprağa daha az bağlı olduğunu söylemek istiyorum. Dost tehlike, her tasayı, o anla ilişkisi olmayan her türlü yüz ifadesini alıp götürür, manevra için özde gerekli ne varsa yalnız onun var olmasına izin

verirdi. Sıcak ve siyah yağmur altında bir bordadan ötekine koşuşurduk. Çıplak gövdelerimiz parlardı. Kimi kez, karanlıkta geçerken, kim olduklarını bilmeden birbirlerine sarılır sonra tekrar görecekleri işe atılırdı adamlar. Kaslar kabarık ama deminki o tek okşayışın hazzı ile gevşemiş de olurdu aynı zamanda. Donanım ipleri ucunda en çevik korsanlar oradan oraya sallanırlardı ama ben o gecenin en çözülmez kördüğümü içinde borda fenerini tutardım: Bu düğüm kimi kez hoyrat aşklardan oluşurdu. Ulurdu deniz. Ama ben, tümü de beni seven tayfalarla birlikte olduğum için başıma bir şey gelmeyeceğinden emindim. Kaptan başlarında olduğuna göre onlar da hiçbir şeyin kendilerine güç yetiremeyeceğinden emindiler. Hamağımda kollarındaymışım gibi, rahat uyurdum. Biraz önce yaşadığım aşkların yorgunluğu içinde yeni aşklara dalardım hamakta. Gemideki yaşantım, uzantılarını günlük yaşantıma dek sokuyordu. Bir gün elimde olmadan, şu deyimi düşündüğümü fark ettim: "Öfke yelkenlerimizi şişiriyor." Geceleyin yaşadığım karışıklığın gündüzleri de sürmesi için dikkafalılık eden çocuklara "isyancı" denmesi yetiyordu.

Ah o Mettray aşklarımız! Erkeğin daha on altı yaşında olduğu çocuk çiftleri! Yaşım on altıydı, tam genç kızlık yaşındaydım. On beş yaş çok çıtkırıldımdır, on yedi ise çok sert. On altının pek tatlı bir dişiliği var. Villeroy'yı seviyordum, O da bana vurgundu, kendisi de bir çocuk olan (on sekiz yaşındaydı) Villeroy, herkesten (Pilorge hariç), hiç kimsenin hiçbir zaman olmadığı kadar yakındı bana. Benimle seviştiği ilk akşam, ihtirasla kasılan dar bıçkın yüzüne karşın bunun bir oyun olduğunu sanıp eğlendim daha çok. Küçük oyunlarla yetindi, ama bir gece, çok ileri bir saatte, sapını içime alınca neyin ne olduğunu öğrenmiş olmaktan ve hazdan öleyazdı, ben de tabii. İkimizin göğe yansıtılmış imgemizin içinde tere batmış sarışın bir saç lülesi saçlarıma karışıyordu. Hırslı bir biçimde hazzı aramaktan yüzü allak bullak olmuştu. Artık gülümsemiyordu. Bense kollarımda ışıl ışıl parlayan o yüze baktım. Şehveti arayan çocuklardık, o sakarlığı, ben çokbilmişliğimle. Açtım sonunda yüzünü gözünü. Puştumun bekaretini bozdum. Beceriksizliğine karşın en tatlı okşayışları buluyordu, öylece, kendiliğinden. Bu hoyrat oğlan beni severken pek ince davranıyordu. Sapotille adını takmıştı bana. Bir akşam kamışına "benim kemik",

benimkine de "senin sepetçik" dedi. Adları öyle kaldı ikisinin de. Şimdi biliyorum ki, açıkça söylemeden, Romeo ve Juliette'in büyülü biçemiyle en güzel aşk iltifatlarını yapıyorduk birbirimize. Bu berbat barınakta aşkımız cıvıl cıvıl şakıyordu. Hamaklarımızdan sarkan ve içinde sarmaş dolaş durduğumuz örtüler bizi saklıyordu. Öteki çocuklar aşkımızı biliyorlardı tabii; koyu renk yün perdelerimizin arkasında incik boncuk dizmiyorduk, ama kim ağzını açıp da tek laf edebilirdi? Guépin Baba bile B ailesinden bir yarmanın mangasından bir çaylağa dokunmanın neye mal olduğunu gördü. Bir pazar, beden eğitimi yaparken bir hareketi atladım diye arkadan gelip omuzuma yumruk vurmaya kalktığında daha bilmiyordu benim kim olduğumu. Dengemi yitirip öne düştüm. Villeroy ihtiyara yaklaştı. Dişleri sıkılmış, vurmadan önce olduğu gibi, bacak kasları gerilmişti. Guépin'e bakarak "Orospu" dedi. Fakat beriki küfürün bana savrulduğunu sanmış görünmek istedi galiba, "Arkadaşın mı?" diye karşılık verdi çünkü.

— Evet, n'olmuş? diye homurdandı Villeroy.

— Hareketleri ona öğret o zaman. Senin görevin bu.

Bu yanıtı sesini daha da tatlılaştırarak verdi. Düştüğümde bir çakmak taşı elimi sıyırmıştı bayağı. Kanıyordu. Yumruk, sonra Guépin'in hareketi Villeroy'nın onuruna dokunmuştu sanıyorum. Fakat duyguların işleyiş biçimini herkes bilir: Öfkeye kapılmışken (yani kan beyninize sıçramışken) yanınızdan biri –acı çeken bir çocuk– geçsin yeter, öfkeden kudurmuş olan benliğiniz, aslında aşk olan acımaya açılıverir. Öfkesi, belalımın gözyaşlarını göz kapaklarının kıyısına getirmişti ama merhamet onları yanaklarından aşağı, ağzının kıyısına dek akıttı. Elimi tuttu ve öptü. Yaptığı şaşkına çevirmişti beni. O da bu hareketiyle başkalarının yanında gülünç olma riskini göze aldığını anladı. Pembe bir salya akıntısı çenesinden sarktı, sonra birden lâl renkli bir eşarp gibi boynuna dolandı. Boynunda bu atkıyla oğlan, gözü kara bir yırtıcılık içinde göründü gözüme. Yüzü kırıştı. Bense yüreğimin daralması beni boğmasın diye olacak herhalde, bir tür sevinç hıçkırığıyla gözyaşlarımı salıverdim; bu güzel atletin kollarında artık tutunamayan lâl renkli kumaşın, heyecan ve utançtan yere düştüğünü görmüştüm çünkü. Villeroy, alarm çanı duymuş gibi bir anda değişti, coştu. Az önceki Villeroy değildi artık. Giysisinin yenine göz-

yaşlarıyla, salya-sümükle karışmış kanı sildi ve kafa ileride Guépin Baba'ya "atmaca gibi çullandı". Deyimin tam anlamıyla uçtu üzerine ve haşat etti onu. Bulkaen'i tanıdıktan on gün sonra viziteye çıktığımda Charlot'yu da ben öyle haşat ettim.

Bulkaen'i etkilemekten çok, Villeroy'nın trajik düzeyine yükselmemi sağlayacak çarpıcı bir olaya gereksinim duyduğumu söylemiştim. Bu nedenle en küçük ayrıntıları dikkatle gözledim: Yarım yamalak söylenmiş bir söz, ani bir hareket, herifin birinin bana sürtünmesi, bir bakış, yapanı önümde diz çöküp yalvartacak ya da benim ölümümle noktalanacak bir dövüşe yol açabilirdi. Fırsat, vizite sırasına La Guêpe adlı oğlana rastlayınca çıktı. Koşarak indiğim merdivende kenara çabuk çekilemedi, ben de çarptım ona. Kibarca kendisini rahatsız ettiğimi söyledi, ama ben "dayılandım":

— Kes lan!

— Ama, lütfen Jeannot... Sen çarp...

— Kes dedik lan! Yoksa çarşamba pazarına çeviririm o küçük suratını.

Merdiven dirseğine geldiğim için neredeyse durmuştum zaten. Var gücümle ittim onu ve giriş katında tutukluların doktora görünmek için sıra olup bekledikleri koridora indim. Hem merdiven iniyor olmaktan hem de içimden gelen o hızla kendimi Charlot'nun karşısında buldum. Bulkaen de onun yanındaydı. Tavandaki camekândan düşen güneş ışığı koridorda uzun gölgeler oluşturuyordu. Charlot'nun etkileyiciliği hareketlerinin sertliğinden, sesinin gürlüğünden ileri geliyordu. İndiğim zaman, o sağdan, Bulkaen'in arkasından geçiyordu. Biraz ayrık parmaklı, hoyrat elini tatlılıkla oğlanın sol kalçasına koyduğunu, hatta biraz bastırdığını görünce donup kaldım. Korkunç bir acı duydum o an. Kan beynime sıçradı. Onlardan on adım ötede taş gibi kıpırtısız duruyordum öylece. O el kımıldadı. Pantolonun üzerinden okşar gibi kaydı ve uzaklaştı kalçadan. Rahat bir soluk aldım. Aklım başıma geldi. Yanılmış olduğumu düşünerek utandım bile. Gözlerim buğulandı. Belki felek bana verdiği acının şiddetini –mutsuzluk yanılsaması ve bu mutsuzluğun yanılsama olduğunun bilinmesi gibi– sahte mucizelerle ödüllendirecek, arkadaşımın kalçasında gezinen elin, ayrık parmaklı başka bir elin gölgesi olduğunu düşünerek avunmama yol açacak derecede artırıyordu. Fakat daha o elin göl-

gesi oradan çekilir çekilmez Charlot'nun kendisini dikkatle dinleyen ahbaplarına şöyle dediğini duydum:

— ve ben, ağa, karıları istedikleri gibi doyururum. Günde dört posta atarım rahat.

Pis pis sırıttım, yanlarına dek gelmiştim çünkü.

— Ufak at da civcivler yesin, dedim. Bana döndü.

— Ben diyorsam öyledir Jeannot. O işlerde doğaüstüyümdür.

Düşlerimin konusunu çakacak kavrayışta olduğunu sezdiğim günden beri Charlot'dan nefret ediyordum. Ama bugün konuşmanın arka planına Bulkaen'i koyduğu için onu acımasız da buluyordum ve kinim daha bir artıyordu, nefretten kuduruyordum. Öte yandan, hiç matrak geçmediğimden, Bulkaen'e itici görünmekten de çekiniyordum. Oysa şakalaşmak yasaktı bana, çünkü gülerken öz denetimimi yitiriyordum ve yaradılışımın yapmacıklı yanını ele verme tehlikesi doğuyordu. Herhangi bir kabadayının saygınlığını korumak için hiçbir riski göze almadan tantana yaptığı zaman davrandığı gibi, kendimi beni adeta ayı yerine koyan olağanüstü bir sertlik ve ciddiyete zorluyordum.

— Vay yavrum, doğaüstüsün demek! Şeytanlar mı tutup kaldırıyor kuşunu? diye karşılık verdim. Ellerim ceplerimdeydi. Dalaşmak için fırsat aradığımı anlamıştı. Kendisini bir karşılık vermeye zorlayan alayımı kestirip attı:

— Öyleyiz dedik işte! Yalan mı söylüyoruz yani?

— Evet yalancının tekisin.

Daha o "... o işlerde doğaüstüyümdür" lafını duyar duymaz, "Çullanacağım tepesine! Dangalak puşt! Çullanacağım şimdi üstüne!" diye söylenip duruyordum. Tümceyi iki kez de içimden yineledim. Öfkemi iyice kabartan tümcenin sarhoşluğuyla, ilk onun vurmasını beklemeden atıldım üzerine. Belki de durumdan keyiflenen Bulkaen'in gözleri önünde kudurmuş gibi dövüştük. Pes edeceğimi sandığım anlarda Villeroy'nın anısı imdadıma yetişti. Hakkından geldim sonunda, Charlot mertçe dövüştü çünkü, bense Mettray'de olduğu gibi her puştluğu yaptım. O öfkeyle öldürebilirdim onu. Villeroy'nın yaşındaydım ve onun kaslarına sahiptim, Divers'in değil. Villeroy'nın hareketlerinin güzelliğine öykünüyor, çalıyordum onları. Kavgaya dalmışken nereden bilmem, bir tutam sarı saç, ikide bir gelip gözlerimin önüne düşüyordu. Yıl-

dırım gibi hızlıydım. Charlot'yu alt etmeliydim, Villeroy olsaydı kesin yenerdi çünkü. Onun parlak teknikleri ve puştluklarıyla dövüşüyordum. Gardiyanlar neredeyse sökerek ayırdılar beni, Charlot'yu alıp götürdüler.

Gözetmenler Guépin'i kaldırmak için koşuştular. Villeroy'yı ceza binasına zorla götürmeyi kimsenin gözü yemedi. Kendisi gitsin diye rica ettiler. Elimi sıktıktan sonra tek başına oraya gitti. Benden bir şeyler beklediğini anladım herkesin. Kırığımdan öğrendiklerimi uygulamaya koyup Guépin'e arkadan bir tane geçirdim, sarsıldı herif. Sonra hemen geri döndü ve yaka paça girdik birbirimize: Ardından gelsin bakalım, hâlâ çok çevik bir ihtiyar tarafından marizlenmenin utancı. Ceza binasına girdiğimde iyice benzetilmiştim ama iki metre önümdeki Villeroy kadar başım dik, göğsüm kabarıktı.

Orada, o hücrede, ben yürüyüş halkasında, bir ay geçirdik. Ceza binasından çıktığında, B ailesindeki ağabeylik konumunu sürdürdü, yerine kimse geçirilmemişti. Herkes korkuyordu ondan. Bütün çocuklar içinde böyle gözüpekçe şeyler yapmak yalnız Villeroy'ya vergiydi. Bir konuda görüş belirtirken en küçük lafı bile, orduya yazılmaya çağıran afişlerdeki gibi, tumturaklı oluyordu. Bir keresinde Deloffre'la Rey arasında geçen bir dövüş konusunda görüşünü sordular, "Deloffre'un dövüş tarzını nasıl buldun?" dediler. Çok soğuk bir sesle şöyle yanıtladı: "Bir şey söyleyemem. Bir yandan, aslanlar gibi dövüşen biri hakkında kötü şey söylemeye hakkım yok, öte yandan öbür herifi sevmem, sevmediğim biri hakkında iyi konuşmak da hiç hoşuma gitmez. Çenemi tutmayı yeğlerim."

Ailedeki dört-beş dayının her birinin ayrı ayrı çaylakları vardı. Bu çaylakları da sayardı herkes. Ama arada bir, tek başına dolaşan, hiç kimseyi ve hiçbir şeyi iplemeyen, dürüst bir çocuğun çıkıp bana, "Biliyoruz oğlum neden kasıldığını, adamına güveniyorsun tabii" dediği de olmuyor değildi.

Kitabımdaki adamım Harcamone.

Liman iskelelerinde öyle atılıvermiş, bir yanı sarkan halat kangalları, ağır bir saç örgüsü, görkemli bir sarık ya da yana kaykık bir kasket gibi donatır ya iskele babalarını; hep soğuk ve uzak duran Harcamone da pazar günü başına tıpkı öyle düz bir bere koy-

muştu.

Kırığım sıkı sıkı kapadığım dudaklarımı diliyle deliyordu. Bırakılsaydı kirpi gibi diken diken olacak kazınmış kafasını yalıyordum ben de. Lüle lüle sarı saçların yüzüme gözüme değdiğini duyar gibiydim. Bir iki dakika uyukluyordum. Dolu topunun kalkmış sap gibi namlusuna uzanıp uyuklayan topçunun korkulu düşleri bölüyordu uykumu. Daha sonra, öyle çok da geçmeden, daha bilinçli sevişmeye başladık. Atölyeye gitmek üzere çıkmadan önce –onun ayaklarında saboları, ben de keçe pabuçlar vardı– el sıkışıyordum. Her birimizin yüzünde, şimdi biliyorum artık, suç ortağı olmaktan çok sevecen ve güven verici bir gülümseme vardı, bana öyle geliyordu ya da o zaman. Ağabeylik işlevleri ve kabadayılık raconu, dinlenme aralarında bir avluyu tutmaya zorluyordu onu. Kimi kez adamların teneffüs alanına yaklaştığımda bir elini omuzuma koyuyordu. Azılılar giderek alışıyorlardı benim varlığıma. Böyle bir adama yaraşır olamama kaygısıyla erkeksi davranışları abartıyordum. Birçok kez kızgınlığımı yüce gönüllü bir öfkeye, yaratıcı bir cesarete dönüştürmeyi bildim ve bunun çok da yararını gördüm. Bir gün avluda, B ailesinin önünde, haytanın teki kibarca dalga geçti iş gömleğimin rengiyle. Şöyle dediğini anımsıyorum: "Villeroy'nın gözleri gibi gömleğinin rengi." Güldüm, ama gülüşüm biraz fazla cırlak kaçtı, fark ettim bunu, başkaları da fark etti ve bütün bakışlar bana çevrildi. Soğukkanlılığımı yitirdim. Öfkemin kabardığını duyumsadım. Yüreğim küt küt atmaya başladı. Bir yanıyor, bir donuyordum. Sonunda titremeye başladım, titrediğimi görürlerse diye de korkuyordum. Gördüler. Şaşkınlığım iyice arttı. Tutamıyordum artık kendimi. Ve gizliden gizliye sevdiğim Divers oradaydı. Nedeni yalnızca sinir sisteminin bozukluğu olan bu bocalamaya tanık oluyordu. Birden bu bocalamadan yararlanmayı, onu öfkeye dönüştürmeyi akıl ettim. Bütün bocalama görünümleri, küçük bir ayarlamayla, görkemli bir öfkenin belirtilerine dönüşebilirdi. Yerlerini değiştirivermek yeterdi. Dişlerimi sıktım, şakaklarımı oynattım. Suratım yırtıcı bir görünüme bürünmüş olmalıydı. Ve patladım. Titremelerim deminki hastalıklı bocalamalarımın tüm enerjisinden yararlanan bir öfke sarsıntısı oldu. Her hareketi göze alabileceğimi biliyordum artık. Ne yaparsam yapayım sınırsız güzellikte olacaktı ve asla gü-

lünç kaçmayacaktı. Öfkenin kendisi bu hareketi yaratacak ve destekleyecekti çünkü. Yay gibi gerilip gömleğime, bana, belki de bocalayışıma hâlâ gülüp duran veletin üstüne atıldım.

Dövüşte, herifin biri üzerime yürüdüğünde, yiyeceğim yumrukların korkusuyla, fizik bir korkuyla yani, geri geri gider ve iki büklüm olurdum. Bu öylesine doğal bir tepkiydi ki asla engel olamazdım kendime, fakat iradem, bu davranışın anlamını değiştirdi. Kısa sürede, iki büklüm olmuş geri geri giderken ellerimi bacaklarıma ya da bükülmüş dizlerime koyma alışkanlığını edindim. Böylece sıçrayacakmış gibi görünüyordum. Alışkanlığı kapar kapmaz havaya da girdim. Dövüş için gerekli gücü ve çevikliği buldum kendimde, yüzümün görünüşü korkutucu oldu. Artık korkudan değil, taktik bir manevra gereği iki büklüm oluyordum. Yalnız sağ elimin yardımıyla işiyordum, sol elimi cebimden çıkarmıyordum. Ayakta hareketsiz dururken bacaklarımın ayrık olmasına dikkat ediyordum. Önceleri yalnız parmaklarımla ıslık çalabilirken sonradan hem öyle, hem de yalnız dilimle ıslık çalabiliyordum artık. Bütün bu davranışlar kısa sürede doğallaştı ve bu sayede Villeroy'nun (Toulon'a hareketinde) ölümüne metanetle göğüs gerebildim azılılar arasında. Tersine, Bulkaen, Mettray'deki azılıların ağızlarına layık kız yaptığı bir küçük adamdı. Her hareketi, çalınmış, yok edilmiş erkekliğine duyduğu özlemi sergiliyordu. Artık kendimi, olmayı düşlediğim çocukla karşılaştırabilirim ancak: Gözüpek bir serüvencinin yardımıyla ayarlanan cinayetler, çalınan belgeler, çevrilen dolaplar filan sonunda, silahları ve gelenekleri tarafından korunan bir konağa kapağı atan çingene mi kıpti mi neyse işte, soyu sopu karışık, terk edilmiş bir çocuk olabilirim ben ancak. Katı bir aile düzeninin odak noktası, soyu sürdürecek son halka oluyordum. Gelip dayandığı son nokta ve geçici sonu olacağım soy ağaçlarının tüm sevinci ve mutluluğun yükü benim on altı yaş omuzlarıma çökecekti. Serseriler arasında bir serseri olacaktım ve geçmişimle ilgili olarak sadece bir çaylak olduğum bilinecekti ancak. Ne pahasına olursa olsun içimdeki zayıflığı gizlemem gerekiyordu. Ne de olsa, birine "söz geçirme" ya da "dalaşma" gibi durumlarda insan yapmak zorunda kalıyor bunu: Ayrıca o günden sonra bana güzellikle verilen hiçbir şeyi kabul etmedim. Bu bağlamda, her türlü armağanı reddeden mağrur ya-

radılışım yardım ediyordu bana. Gururdan yakayı sıyırdıktan sonra yaşamın daha bir kolaylaşmasına ve onu kendisine bıyık altından gülerek teşekkür edilen bir hacıağayı yolar gibi tükettiğini bilmekte şehevi bir haz bulunmasına karşın, katı bir gururdan kurtulmuş olmanın hoşluğu yanında, dilenciliğe, –çok güçlü, sapına kadar erkek olan bir azılının nasıl olsa çabucak eski sertliğine döneceğini bildiği için yapmayı kabul edeceği– cıvık hareketlere götüren ilk adımı attığım düşüncesi de, azar azar ama kesinlikle yerleşiyordu benliğime. Bir şey elde etmek ya da almak uğruna en ufak cilveli hareketi yapmayı kabul eder etmez içimde bir dilenci ruhu doğmuştu ve bir yığın irili ufaklı özveriyle beslenecek, büyüyüp serpilecekti bu ruh. Yeni bir yaşamın kapısını açmıştım. Kendime engel olmalı, kapamalıydım bu kapıyı.

Akşam... Sekiz kollu ahtapot gibi birbirimize sarılmış, koyun koyuna durumda gece boyu uyumak istiyorduk. Ne ki bu olanaksızdı, bir saatlik geceler icat ediyorduk biz de. Üstümüzde, hamakları bağladığımız donanımlarla dolu yatakhanede projektör gibi yanan gece lambası, uyuyanların uğultusu, çakmaktaşına çarpan madeni parçanın çıkardığı ses (çakmak çakanlar "sese bak be, alarm çanı sanki mübarek" derlerdi), bir herifin fısıltıları, kopukların "Şehit Niyazi" dedikleri bir garibanın sesli yakınmaları, gecenin yoğun buğusu birlikte kurduğumuz düşün içine ediyordu çünkü. Dudaklarımız çözülüyordu birbirinden: Kısa aşk gecesi sona eriyordu. Her birimiz geriniyor, hamağımıza çıkıyor ve ayak uçlu baş uçlu yatıyorduk, hamakların düzeni öyleydi. Villeroy gidip ben yalnız kalınca, örtülerimin altında bir süre onu düşledim geceleri, ama gidişinden dolayı duyduğum acı başlangıçtaki gücünü çabucak yitirdi ve puslu sohbahar benzeri müzmin bir hüzne dönüştü. Sonbahar, yaşamımın temel mevsimidir, sık sık ortaya çıkıyor çünkü, işte şimdi yine sarıyor beni. Güneşten bunca darbe aldıktan sonra, bunca parıltının yaraladığı yüreğim dinlensin diye içime kapanıyorum ıslak ağaçları, kuru yaprakları ve sisleri yeniden bulmak için ve yüksek şöminesinde odun alevleri yalazlanan bir fakirhaneye geri dönüyorum. Dinlediğim rüzgâr sesi gerçek bir parkın gerçek köknarları içinde uğuldayan rüzgârınkinden daha uyku getirici. Yelkenlinin donanımlarını sarsan fırtınanın verdiği yorgunluğu gideriyor. Bu sonbahar dışarıdaki gerçek sonbahardan

daha yoğun, daha bir baştan çıkarıcı, ondan haz almak için çünkü, her saniye bir işaret, bir ayrıntı uydurmalı ve hep onunla ilgilenmeliyim. Her an yeniden yaratıyorum onu. Yağmuru düşünerek, paslanmış bir parmaklığı ya da çürüyen yosunları; mantarları, rüzgârla dolan bir mayıstra yelkenlisini düşünerek dakikalarca oyalanıyorum. Böyle bir mevsim yaşadığım sırada bende uyanacak her duygu kudurmuş gibi ayaklanacağı yerde bir kenarda sessizce boyun büküyor. İşte bu yüzdendir ki Bulkaen konusunda kıskançlığım pek öyle şiddetli olmadı. Onu yazarken mektuplarım neşeli, sıradan ve ilgisiz olsun istiyordum. Yine de, elimde olmadan, aşkımı yazıyordum onlara. Aşkımı güçlü, kendinden ve kendimden emin göstermeyi ne kadar isterdim, ne ki çektiğim her tasayı, tüm kaygıyı yazıyordum elimde olmadan. Yırtıp yeniden yazabilirdim, miskinlik engel oluyordu ona da. Miskinlik adını verdiğim şey bana, "yeniden yazma boşuna, işe yaramaz" diyen bir duygu işte. Güçlü ve kendime egemenmiş gibi görünme zahmetine katlanmanın işe yaramayacağını çok iyi bilen bir şey bu. Benim çılgın yaradılışım kırk yerimden pırtlayıp kendini gösterir nasıl olsa. Yok canım, ben baştan kaybetmişim, aşkımı haykırmaktan başka yapacak bir şey yok. Üstelik yalnızca şarkımın güzelliğine güvenebilirim bu aşamada. Kimi seviyordu Bulkaen? Rocky'yi pek bir ayrıntılı anımsar görünüyordu. Ama Rocky yakında bizim evrenimizden silinip gidecekti ve ben birbirlerini sevdiklerini biliyor olmaktan dolayı canımın sıkıldığından emin değildim. Başka kopuklarla yakınlığı varsa işte bunu öğrenmek zoruma giderdi; bir fıstığın, kırığına davranışları asla ikircikli, kaypak değildir çünkü. İki dostun herkesin önünde karşılaşması insanı şoke edecek hiçbir harekete yol açmaz El sıkışır ve rahatça konuşurlar. Diğer erkeklerle Bulkaen arasında beni dışlayan bir anlaşma olup olmadığını ayırt edemiyordum demek. Bir grup herifin arasında şöyle sorduğu zaman aşkımı açık etmenin zamanı gelip çattı diye düşündüm:

— "Le point du jour" ne demek?

— Tan sökümü işte, günün ağarmaya başladığı saat, yanıtını verdim.

Biri lafa karıştı:

— Ölüm saati.

Lou gülerek,

— Ben takmıyorum onu kafama yaa, dedi, nasıl olsa geçilecek o kapıdan, dedi.

Bunu öyle sadelikle söylemişti ki büyük işlerin adamı olma büyüklüğü bu sadelikle iki kat arttı sanki. Beni koyup geçmişti böylelikle ve istemiş olsaydı o saat ona bırakırdım oğlanı. Bulkaen'i tekrar gördüğümde dövüştüğümü unutmuş gibi davrandı. O konuda hiçbir imada bulunmadı, ben de, çok istememe karşın, attığım sopadan dolayı böbürlenmeye kalkmadım. Yine de bu tek güç gösterisi yetmişti gibi geliyordu bana ama üstüne gitmeyi yemiyordu gözüm. Evet, daha iyi beslendiğim için, daha güçlü kuvvetli olma üstünlüğüm vardı, fakat, dayak da yese oğlanın boyun eğeceğinden emin değildim. Aslında amacıma ulaşabilmem için güç kuvvetti gerekli olan, şiddet değil; ona vurmak, şiddetimin kanıtı ve zayıflığımın itirafı olabilirdi. Öte yandan Fontevrault ve Mettray'daki hergelelerin şiddet hareketlerine alışık olan Bulkaen'e yumuşak davranırsam beni daha çok sevmez miydi acaba? Bana yolladığı bir pusulada pek gaddar davrandığımı yazmıştı uygun bir dille, ama bunu hoşuma gitsin diye yapmış olabilirdi, kopukların kendilerinin haşin ve gaddar olduklarının sanılmasından hoşlandıklarını o da biliyordu tabii. Ona kavgayı anımsatmayı düşündüm bir an, ama benden iki basamak yukarıda durduğundan tepeden bakıyordu bana, başımı kaldırıp konuşmaya başlayınca daha ilk "Hani..." sözcüğünde sesim sanki canlı bir heykele sesleniyormuşum gibi çıktı, üç basamak yukarı çıkmaya çalıştım bunun üzerine, merdiven duvarıyla onun arasından geçecektim tabii. Ben hızla atılınca, kendisini öpmek istediğimi sandı belki, o da birkaç basamak yükseldi çabucak. Başını iyice kaçırdı ve gülerek sordu: "Eee, Hersir'i ne yapıyorsun bakalım?" Üst sahanlıkta yakaladım onu ama inmekte olan bir gardiyana çarptık aynı zamanda.

— Ulan bu ikisi yine beraber, diye homurdandı gardiyan. Siktirin gidin atölyelerinize, yoksa gider ihbar ederim sizi.

Hiç karşılık vermeden, Bulkaen sağa, ben sola sıvıştık. Rocky'nin aşkım için bir tehlike oluşturmadığını, buna karşılık Hersir'in dert olabileceğini çok iyi anlamıştım. Pierrot Bulkaen'i sekiz gündür tanıyordum, Fontevrault'ya geleli yirmi beş gün ol-

muştu ve Harcamone otuz beş gündür infazı bekliyordu.

Mettray. Çok şey bilmiyorum Kötülük konusunda, kendimizi öz suçlarımızın üstünde kılabilmek için melek olmamız gerekiyordu ama. Azılılar arasında en ağır küfür –ki cezası ölümdür genellikle– "Götveren" sözcüğüdür ve Bulkaen de en aşağılık sözcükle adlandırılan bu durumda olmayı seçmişti işte. Hatta yaşamının en değerli, en özel şeyinin "bu" olmasına karar vermişti, değil mi ki Santral'de ilkin, ama her şeyden önce, bir tufacı olmaktan bile önce bir arkadaş, "delikanlı" bir adamdı ve bütün bunların ötesinde "kestanesine vurduran" biriydi. Onu, garibanın birine, her zamanki gibi tiksintiyle burun kıvırarak "pis folluk" diye söverken gören hiç kimse kendisinin de bir gacı olduğunu düşünmemiştir. İşte böyle kendilerini bile isteye bu yola koyan, üstelik de rakibini küçük düşürmek için içinde bulundukları durumu dile getiren en aşağılayıcı küfürleri edecek kadar da kendine güvenen adamlar var demek. Kendi pisliğinin üzerinde böylesine zarif bir dengede tutabildiğine göre kendini, Bulkaen bir melekti.

Pek erken yaşta aşk-meşk durumlarına gözü açılan çocuğun çocukluğu zordur: Yüz çizgileri sert, depreşen bir hüzünle hafif hafif seğiren ağzı şişkin, bakışları buz gibi donuktur. Fresnes'deyken voltada, hemen hepsi bacaklarımızın arasından koşup geçen henüz reşit olmamış çocuklarda fark ettim bunu. Bir de, binbir davranışla, dostluğu tüm gücü ve kırılganlığıyla gözlerimin önüne seren Montmartre barlarıyla kahvelerine takılan veletlerde gördüm. Fakat bu çocukları daha açıklıkla görmek için, okuduğunuz pek tutulan romanların yol açtığı hayalleri çağırın yardıma. Michel Zévaco, Xavier de Montépin, Ponson du Terrail, Pierre Decourcelle, aşk ve ölüm saçan gizemli sayfaların titrek ve hafif siluetini çaktırmadan almışlardır romanlarına. Bu romanlarda hançer ve zehir zarif bir gülümseyişle, yazgının aldırmazlığıyla kullanılırdı. Birkaç satır boyu ortaya çıkarlar, sonra bir perde, bir duvar kaplaması, surlarda açılıveren bir kapı çabucak kaçırır onları gözlerden. İlerde tekrar çıkacaklardır karşınıza. Ve siz, kendinize bile itiraf etmeden, o satırlara bir an önce ulaşmak için sayfaları üçer beşer atladınız tabii; kitaplar neden sırf bu konularda yazılmıyor diye hayıflandınız hatta: Sağlam ve çevik boyunlu, yeleğinin bağları çözük bir delikanlının serüvenleri! O zamanın modasına göre dizlerine kadar

olan pantolonunun ağını okkalı taşaklar kabartmış, malafat dar pantolonda sıkıştırılmış iyice, ne olur ne olmaz, hizmetçi kız ya da prenses geçerken kalkar malkar; onların falına akşam bakılacaktır. Kitapları pek tutulan romancılar gizliden gizliye kurmuşlardır bu düşleri kuşkusuz ve kitaplarını da aslında, bu düşleri anıştırmak, satır aralarında çaktırmadan okutmak için yazmışlardır. Üstelik biri kalkıp onlara Pardayanlar'ı Éborgnade'ı o hızlı, cin gibi bıçkınları avuçlarına alıp istedikleri gibi yönlendirmek için yazdıklarını söylese, şaşıp kalırlar bir de. Onların yüzlerini ve bedenlerini bir kez daha anımsamanızı rica ediyorum sizden; ıslahevi çocuklarının külot pantolonu ve iş gömleği içinde, elde bir gül, ağızda ıslıkla gelen onlardır çünkü. Onlar kendileri için "Aslında büyük bir kayıp olmaz eğer..." denen kimseler olacaklardır. Bulkaen'in ta kendisi olacaklardır, o da ötekilerden bin beter. En küçük sorunlar, ele alınmak için, pek açılmayan bir ağız, soğuk bakışlar, cebe sokulmuş ama tetikte eller, bir kaplan çevikliğiyle bozulacak hareketsiz, dimdik duruşlar gerektiriyordu. Dilimin yücelttiği, kimi kez yarattığı tüm bu bezekler; kamışı, gözleri, davranışları, elleri, ses tonu, tüm bu süsler Divers'in üstünde kararıyor. Bulkaen pırıl pırıl dururken Divers sönüyor. Harcamone'un varlığı ve insanı sersemleten adım adım ölüme gidişi karşısında afallamışa benzemiyordu. Hareketleri yine öyle yepelek, gülüşü yine öyle neşeli, ne yüzünde ne de kollarında öbür tutuklularda gördüğümü sandığım üzüntülerin hiçbiri yok.

Baldır sargısı sorunu uzun zamandan beri sürüyordu. Mettray'de kaldığı sürece her çocuk bir servet edinmeye bakardı. Bu servet gasp etme, üçkağıtçılık, hırsızlık, miras ve takas gibi yollarla birikirdi. Her çocuk koloniye geldiğinde aynı donanımı alırsa da, becerikli ya da pısırık oluşuna göre hemen değişirdi aldıkları. Ya da oğlan taş gibi ağır sabolarını, yepyeni iş gömleğini, jilet gibi kravatını elini sürmeden kaldırır saklardı: Bu onun bir gariban olduğunu gösterirdi. Yoksa bunları, aramızda daha az keriz görüneceği giysilerle değiştirirdi hemen. Birkaç gün içinde ağır tahta pabuçlarını camla inceltip sivriltir, beresinin biçimini değiştirir, pantolonunun cepsiz olan sol tarafına, gardiyanların sahte cep dedikleri, ikinci bir cep açardı. Öteki hergeleler yardım ederlerdi ona. Bir kutu, yanmış bir mendilden kav, çakmaktaşı ve taşa vurup kı-

vılcım çıkartmaya yarayan o çelik parçasını edinirdi. Gizli gizli içtikleri izmariti yakmaya yarayan bu küçük madeni parça dayıların ayırıcı özelliğiydi çünkü. Saygınlığı ve kıdemi arttıkça armağanlar, hırsızlık, gasp, anlaşarak değişme ve takas yollarıyla artardı varsıllığı azılıların. Koloniden ayrılan haytalar servetlerini ahbaplarına dağıtırlardı. Böylece kıdemlileri yıkana yıkana yeğnilmiş yumuşacık, kar gibi beyaz pantolonlarla, olağanüstü zarafetteki galoş ve sabolarla görebilirdik. Aslında pabuçlar kavgalarda yırtılmış olurdu, ancak bu yarık ve yırtıklar; kopçalar, tellerle tutturulur; pabuçlar çok değerli porselen bir Çin vazosu gibi saklanırdı. Bazı pabuç çiftleri neredeyse on yıllıktı. Yalnız dayılar tarafından giyilmişlerdi. Ünlüydüler, bazılarına ad bile koyulmuştu. Nalça çakmak için –tahta tabanlı galoşlar demirliydi çünkü– kılı kırk yararcasına titizlik gösterirlerdi. Bir de iş gömlekleri vardı. Yeniyken serttiler ve renkleri çiğ maviydi. Dayılar, iş gömleklerinin yumuşaklığı ve tatlı soluk mavi renginden tanınırdı. Son olarak da baldır sargıları epey çıngara yol açardı, baharda geri toplanır, kışın tekrar verilirdi çünkü bunlar.

Dayılar, sargılar ilk önce kendilerine verilsin diye ağabeyi kafaya alırlardı. Kavga da asıl dayılar arasında çıkardı. Sargı baldıra iyice oturmalı, sıkıca sarmalıydı onu. Böylece diri, güçlü baldır, sargının altında çemrenmiş pantolonla daha bir etkileyici olurdu.

.....

— Riton, uygun adım yürü.

— Öyle yürüyorum.

— Hayır ahbap, uymuyor ayağın.

— Ee, gel de uydur.

Ayağını uydurmak için Riton, yürürken sıçrayarak dans adımıyla bir adım atmak zorundaydı. Oysa nefret ederdi böyle arada bir sekmekten. Şöyle sürdürdü bu yüzden lafını:

— Dans saatim gelmedi daha.

Divers yaklaştı, Riton, daha önce dayıların yaptığını belirttiğim gibi, pantolonuyla gömleği arasına, karnının üzerine düz olarak soktuğu ellerini çekti. Divers hareketi tamamlamasına fırsat vermedi. Birden eğilip zemberek gibi boşanarak sol ayağını Riton'un göğsüne geçirdi, sağ yumruğunu da alttan çenesine gömdü. Riton'un yere düştüğü an Divers hemen yumulup, kimsenin an-

layamayacağı Mettray dövüş tekniğiyle tekme-yumruk girişti tekrar.

Cezalıların yürüyüşü ağırlaşmıştı. Halkada hafif bir dalgalanma oldu. Divers arada şöyle bir bakınca fark etti bunu. Bir vals figürü yapar gibi kendi ekseni üzerinde üç kez döndü ve kurbanından dört metre uzaklaştı. Kabaran soluğunu bastırarak, nefes nefese kalmıştı çünkü, biraz yüksek sesle:

— Hey siz, ötekiler, dedi, kımıldayın bakalım. Hönn, döööö! (Birr, kii!) Hönn, döö! Hönn, döö!.. Honn, don! Hon, don!...

Farkında olmadan "ön, döö"leri, Mettray'in savaş narası olan "Hon, don"a çevirmişti. Gülümsedim. Gülüşümü görmüş ve anlamış olmalıydı, ama bir karşılık vermedi. Salonun köşesinde, kutsal tapınağında yani, hareketsiz kaldı öylece, yalnızca sesi çıkıyor, gözleri bakıyordu o kadar.

Bir genç adamın tepeden tırnağa güzel olması, kipriklerinin kıvrımının ayak tırnaklarınınki kadar sevimli, diz arkalarının güzelliğinin çenesinin etkileyiciliğiyle uyumlu olması hep şaşırtır bizi. Amacı apaçık ortada; belli sayıda güzel şeylerle güzel bir şey yapılmak istendiği kuşkusuz. İşte Divers'in güzelliği de böyle, dört dörtlüktü. Sesi kalındı; ama öyle soba borusu gibi değil, tok ve gümbür gümbür uzun bir söylev çekecek kadar –hiç neden yokken çatallaşıveren benimkinin tersine– gürdü. Üstelik kimi kez görüldüğü gibi üstünde eğreti durmuyordu sesi, bedeniyle aynı sert maddeden yapılmıştı ve davranışlarının sertliğiyle öyle bir uyum içindeydi ki bugün bile birini öbüründen ayırmam olanaksız benim için. Sesi, herhangi bir organı gibi, kendi hücrelerinden örülmüştü. Etinin ve iradesinin ağırbaşlı tonuna sahipti. Birkaç gün önce şarkı söylüyordu Divers. Geniş ama kısıktı sesi. Şarkı bitince uzaktan uzağa ikinci bir şarkı duyuldu ve bunun, birinci söylenirken de söylenmekte olduğunu, ancak örtüştükleri için, duyulmadığını fark ettik. Derken ikinci şarkı da sustu ve daha uzaklardan gelen bir üçüncüsü duyuldu. Her biri ötekinden değişikti ve daha yakın olan önceki kesilince çıkıyordu ortaya bir sonraki. Tıpkı açılan bir perdenin arkasında duran ve kendisi örtülüyken görünmeyen öbürünü gözler önüne sermesi, sonra bir üçüncünün belirmesi ve böylece sonsuza dek sürüp gitmesi gibi. İşte böyle, biten bir şarkı arkasında saklı duran öbürünü ortaya çıkarıyor, bu da kendi altındaki bir öbü-

rünü derken, hapishanenin sonsuz dolambaçları içinde sürüp gidiyordu şarkılar birbiri ardınca. Harcamone yalnızca ilk üç şarkıyı, bu arada *Ramona*'yı uzaktan uzağa duymuş ve biraz titrek olan sesi tanımıştır belki. Bu acılı ses, sertliğinin altında engin sevecenliğinin yol bulup sızdığı başka bir çatlak. Saçma sapan şarkılar söylüyor. Sesinin hapishane avlusuna böyle çirkin şarkılar taşıdığını duyduğuma üzüldüm önce, ama, sesinin güzelliği şarkılara da geçmiş olmalı ki, mırıldandığım zaman bana heyecan veriyor artık. Harcamone'a gelince, hiç şarkı söylemez o. Divers bütün bunları Mettray'dayken trampetçi olmasına borçluydu. Boru-trampet takımının şefiydi, pazarları yapılan geçit töreninde ilk sırada, ama sağda yürürdü. Dikkat edin, en önde tek başına değildi. Sağdaydı. Hem sıradaydı hem de değildi. Bende uyandırdığı heyecanı, onu bir kabarede, ama sahnede değil de oturduğu yerden, ahbaplarıyla söyleştiği masadan şarkısını söyleyen bayan sanatçıya benzeterek aktarabilirim ancak size. O da öbürü de bu işler için biçilmiş kaftandılar. Trampet sopalarını öyle ustalıklı kullanıyordu ki yürüyüşü ve çalgısından bir şarkı, yeni ezgiler üretiyordu. Kimi pazarlar, müdürün önünde tören geçişi yaparken, belli belirsiz yana kayıyordu, belki de öyle yapmayı düşünüyordu sadece, sırayı hiçbir zaman bozmazdı çünkü. Boru-trampet takımı başa gidip durmak üzere önümüzden kiliseye doğru geçerken, onun, tımbırdayan ve gürleyen trampetini önünde taşıyarak, soğukkanlı, kasıntılı bir biçimde herkesin önünde ilerlediğini görürdüm. Bu neşeli müzik hareketlerine eşlik ediyor, en çılgın, en uçuk davranışlarını haklı gösteriyordu. Müzik, eylemi tamamlar, ona katılır. Bir drama eşlik ederken neşeli, sarhoştur. Trampeti alkışlıyordu onu. Kazınmış başında pazarları giydiğimiz mavi beresi vardı. Geniş ve gözleme gibi dümdüzdü. Müzisyenlere özgü sarı (bu sarının onları çiçek tozlarıyla pudralayacağına inanırlar) püskül ağırlaştırıyordu beresini. Püskül gibi gevşek, pek pörsük olduğundan neredeyse gözlerine ve sağ kulağına dek sarkıyor, şık mı yoksa rüküş mü olduğu anlaşılmıyordu. Trampetini taşıyan bacaklarının üst tarafı trampeti dövüyordu yürürken. Özenle, kat kat sarılmış haki baldır bağı, sıkı baldırlarının biçimini iyice belirginleştiriyordu. Hangi neşeli ya da korkunç bayrama götürdüğünü bilmediğimiz bu çocuk oyununu sevdiği apaçıktı. Bugün burada o korteji yönetir gibidir. Koğuşbaşı

bile olsa, zaman zaman yeniyetme sevimliliğine bürünerek, önünde trampet varmış gibi çaldığı oluyordu. Voltadan sonra, doğruca salona çıkmak yerine merdivende karanlık bir duvar köşesine büzüldüğü anları yazmadan geçemeyeceğim. Gülüp duran Divers'in önünden geçerken her ıslahevi çocuğu, tabii ben de, birden, kısa bir an için, hapishanenin cazibesinin esrarını kavrayıverirdik. Bulkaen aynı şekilde saklanırdı duvara. Beni sevmene karşın, ey güzeller güzeli çocuk, kimi seviyor güzelliğin gizlice? Tüm öteki güzelliklerin içinde hangi başka güzelliği arayıp buldu seninki, bilmek istiyorum! Hafif bir hüznün sislerine büründüğünü gördüğüm güzelliğini iplemeyen, ama –biraz araştırma zahmetine katlanırsam benden başka– ne sen ne de kimse bilmeden senin güzelliğine kesik olan hangi başka güzellik? Lou'nun, Divers'in ya da Harcamone'un veya güçsüz olduğundan benim için daha tehlikeli olan birinin, onun gülüşünün oklarıyla alnının çatından vurulup yaralanması olanaksız değil.

Divers trampetini; kayış takımı, bezekleri, ıvır zıvırlarıyla seviyordu. Trampetin çağrısını heyecanlanmadan duymam olası değil. Divers'in, bir akşam, ağzını kulağımın kıvrımlarına dayayarak söylediği şu sözleri kendi kendime tekrar ettikçe tüm vücudum boğuk bir yankıyla titreşiyor hâlâ:

— Ah yavrum, arana bir koysam!

Bu serserilerin yetişirken bende açtıkları tüm yaralar kapandı, ama bu tek laf hepsinin üstüne tüy dikti.

Disiplin salonunda Divers'le sık sık çene çalabiliyorum. Koğuşbaşılığı yanıma yaklaşmasını sağlıyor. Onunla yüzüm duvara dönük durumda konuşuyorum, onu görmek için ölümü göze aldığımı öğrenince çok şaşırdı önce. Ancak birkaç gün sonradır ki konuşurken şöyle dedim:

— On beş yıl sonra bile hâlâ seni düşünüyordum. Sırf seni görebilmek için yuttum o hapları.

Bu aşk şarkısı dokunmuştu ona; eskiden olduğu kadar içten ve tatlı durmuştu çünkü yanımda. Eskiden kendisine karşı duyduğum aşkı anımsatmak için en iyi gözetmenlerden birinin orada bulunuyor olmasından yararlandım. İnandı bana.

— Ama şimdi dedim, dostuz sadece.

Yer yetmezliği, hücre başına düşen tutuklu sayısını üçe, giderek

dörde çıkarmıştı. Disiplin salonunda bile geceleri bir hücreye iki cezalı konuyordu. Kendisine öyle söylediğimin akşamı, Divers, geceleri hücrede benimle kalan mahkûmun yerini almak üzere durumu ayarladı. İçeri kapanır kapanmaz arkadaşça çene çalmaya başladık. Ona yaşantımı anlattım, o da kendi yaşamını anlattı ve Calvi'de Villeroy ile altı ay geçirdiğini söyledi.

— Sana fena halde kesikti, biliyor musun! Sık sık senden söz ederdik, pek bir sayıyordu seni canım!

"Kesik olmak" Mettray'de bir kopuğun gacısına olan dostluğunu belirtmek için kullandığımız deyimdi. "Ona kesik" demek "ona vuruyor" anlamına geliyordu. İşte on beş yıl sonra, Villeroy'dan söz ederken bir kez daha söylüyor bana. Calvi'yi ve orada olsaydım başkaldırmış tayfaları özgürce sevmekten duyacağım mutluluğu anlatıyor. Tekrar uzun uzun Villeroy'dan söz etti; fakat şu şaşırtıcı şey oluyordu; o bana durmadan Villeroy'yı anlattıkça puştumun belleğimdeki hayali netleşip belirginleşeceğine, silikleşiyordu. Divers ona benim bilmediğim nitelikler yakıştırıyordu. Birçok kez taş gibi pazularından söz etti. Oysa Villeroy'nınkiler sıradan kollardı. Bir de giyinme biçimi ve malafatı üzerinde ısrarla durdu. Seni baştan çıkarıp kendine bağladığına göre zamalifkası pek güzel olmalı, dedi. Villeroy'nın eski hayali yerini iyice şekillenmiş bir başkasına bıraktı yavaş yavaş. Islahevi çocuğunun bambaşka biri olup çıktığını sandım önce, ama bir söz üzerine Divers'in özellikle Mettray'li Villeroy'dan söz ettiğini anladım. Hayır, dalga geçmiyordu. Neredeyse Divers'in ona âşık olduğuna inanasım geliyor.

Hiza taşları arasındaki yürüyüşten yorgun düştüğüm bir günün akşamı onu yanaklarından öpüp tek başıma yatmaya gitmek istedim ama o beni kollarına alarak sıkı sıkı sarıldı bana. Sıyrılıp çıktım kollarından:

— Bak, arkadaşız dedim sana.

— Olsun, n'olmuş?

— Bence olmaz ağa.

— Haaadi, gel.

Tekrar kollarına alıp iyice sıktı.

— Deli misin be! Bırak, şimdi bi bokluk çıkacak. Sonra işin yoksa bir ay daha fazladan yat bu salonda.

— Yalnız bu gece.
— Hayır, hayır, gelme. Dost kalalım.
— Yine kalırız, hem de daha kral olur.

Benimle konuşurken sürekli gülümsüyordu, ağzı neredeyse yüzüme yapışacaktı, bıraktıktan sonra bile, Villeroy'nın gacısı olduğumu bildiği halde, o eski günlerin ateşiyle sıkıştırıyordu beni kabul edeyim diye. Bu ateşte, bu coşkuda derin bir hüzün sezinliyor ve biraz tedirginleşiyordum. O hüznün yüzeyinde de Divers'i saf ve kararsız kılan başka bir hüzün beliriyordu. Sèvres porseleninden yapılma bu çocuğun bir yerinde bir çatlak var ama neresinde bilmiyorum. Gülümsemesine karşın sesinde ve davranışlarındaki çağrıyı görüyordum. Bütün gece seviştik. Kazınmış başlarımız birbiri çevresinde dönüyor, pütür pütür yanaklarımız birbirine sürtünüyordu. Eğer en yoğun dönemini yaşayan Bulkaen'in aşkı, tam bir cinsel hazdan beni alıkoymasaydı yalnız Villeroy'ya verdiğim okşamaları, tatları Divers'e de verecektim. Yine de bu gece Divers'i kendisini büyük bir aşkla sevdiğime inandırdı. Aynı akşam Bulkaen'in penceresinden biraz uzakta kapalı olan Botchako'yla konuşmakla bana verdiği acıyı bu sevişmenin içinde boğmaya çalışıyordum çünkü. Sinek uçsa duyulacak denli sessiz olan disiplin salonunda, hepimiz, Bulkaen'in ağzıyla yaptığı bir yaban güvercini ötüşü duyduk. Bu çağrıya aynı ötüşle karşılık verildi ve artık basmış olan karanlığın içinde, başlarımızın üstünde olup geçen, iyi duyamadığım, karışamadığım, araya laf sokamadığım bir konuşma başladı. Kıskançlığın ne büyük acılar çektirdiğini herkes bilir. Kıskandım ve kıskançlığımın doruğa çıkması oldu bana Divers'in önerisini kabul ettiren. Düş kırıklığı ve onun yol açtığı taşkın öfkeye bakarak büyük isteğine boyun eğerek razı olduğumu sandı o da. Bulkaen'i tanıdığımdan beri ilk kez böyle bir haz yaşıyordum. Aslında ancak Mettray'de olabilecek –belki aklımca orada olup geçmişe benziyordu– bir eylemi gerçekleştiriyormuşum gibi geliyordu bana. Onun aşkıyla doluydum, haz arayışımın aslında aşk arayışından başka şey olmayışı kanıtıdır bunun. Gecenin içinde Bulkaen'in Botchako ile konuştuğunu bildiğim için acı çektim ama bunun, biraz düşünmekle uçup gidiverecek bir yanılsama olduğuna kendimi inandırmak istiyordum, Mettray'de, seslerin birbirine karıştığı böyle bir sahne çabucak

kayboluvermişti çünkü. Hem sonra Bulkaen'in birkaç zibidiyle dostluğu varsa, onunla Rocky arasında bir dostluk varsa, bunda benim için korkacak ne vardı? İki hergelenin aşkları üzerine şiir yazmamı istemesinden önce bana olan dostluğunun eski bir ilişkinin küskünlüğünden kaynaklanmış olabileceğinden şüphelenmiştim zaten. Acıklı bir ayrılığın söz konusu olduğunu anlamıştım: Adamını koparıp alıyorlardı ondan, ama bu ilişkiyi bir sürü küçük sinsi oyunlar epeyden beri kemirip duruyormuş. Bulkaen bana bu hergelelerden artık bıktığını, hep aldatıldığını, onların düşünüş biçimlerinden iğrendiğini söylediği zaman sezinledim durumu. Rocky büyük bir tehlike gibi görünmüyordu bana.

Villeroy'yı iç huzuruyla seviyordum. Aşkım –yani Villeroy'ya duyduğum büyük güven– durumun açık edilmesinden, kapatma konumuna düşürülme korkusundan daha güçlüydü. Bir adamı derisinin içine girecek, tavırlarını aynen kopya edecek kadar seviyordum. Başkalarında sevdiklerinden çalıntı olan huyları bulup yakalamakta çok ustalaştım. Cehennem kat kattır, aşk da öyle. Fırçahanenin gözetmenine sövdüğüm için çarptırıldığım sekiz günlük disiplin cezasını çekmek üzere bulunduğum ceza binasının bir çatı penceresinden başka bir cezalıya seslenen Villeroy'yı duyduğum zaman cehennemin sonuncu katına, onun ta dibine indim. Ertesi gün çıkacak olan çocuğa A ailesinden bir yarma olan Rival'e gidip kendisinin hep onu düşündüğünü söylemesini tembih ediyordu. Kıskançlık yine aldı aklımı başımdan, dilim damağım kurudu. Erkeğimi seviyordum ben. Bütün benliğimle uluyordum böyle diyerek. O anda, puştunu yitirmiş herhangi bir gacının düşebileceği durumdaydım: Bir felaket tapınağıydım. Sonra Villeroy'nın cezalı olmadığını ve duvardan çıkan o sesin onun sesi olamayacağını anladım. Bu ses tatlı, daha doğrusu yapay bir biçimde tatlıydı ve tam oturmamıştı, ayrıca yapmacıklı bir erkeksi soğukkanlılığa bürünmeye çalışıyordu. Ses bana, kimi Rus ya da zenci müzisyenlerin, cebin içinde kıpırdayıp duran elleriyle dalgalandırdıkları ipekten pantolonlarının apış aralarını düşündürüyordu. Bu zarif pantolon ağı, hafif dalganışlarla kımıldayarak en ağır erkeklik organını saklar içinde. Organ orayı kabarıklaştırır; çıplaklığının gururu içinde boy gösterebilmek için yırtar çıkar bile bazen. Diyebilirim ki yırtıp dondan çıkmasa bile kumaşın altında trampet

çalar kesin. Villeroy cezalı olmadığına göre tasayla kabaran yüreğim iniverdi, soğudu. Ama çok geçmeden içim sıkıntıyla doluverdi yine. Canımın sıkıntısı çok büyük boyutlara ulaştı. Duyduğumuz ses Stokley'ninmiş. Villeroy'yı taklit ediyormuş kerata. Şaşırtıcı bir hızla, sevdiğim bir haytanın hareketlerini ve hiç istemediğim halde sesini taklit ettiğim geldi aklıma. Stokley A ailesinin fırlamalarından biriydi, Villeroy'la arasında gizliden gizliye bile bir birliktelik söz konusu olamazdı, ama gizlice sesini aşırmak için onu ne kadar çok sevmesi gerektiğini anlıyordum. Onun erkeğimle yattığını düşündüm. İhanet kahrediyordu beni. Ama yatıştı sinirlerim sonunda. Villeroy'nın sesi taklit edilemezdi, bana Stokley etmiş gibi geldiyse, yanılmıştım kesin. Aslında sesi kaba, bozuktu. Koloninin çitfliğinde arabacıydı, atları bu sesle sürüyordu ama hücredeki yankı onu abartarak tatlılaştırıyor, duvarların kalınlığı süzüyor ve biraz titrekleştiriyordu. Bunu yavaş yavaş anladım ve hatta kendimi avutmak için uydurdum bile biraz.

Manevralar boyunca gelişigüzel tükürürdü herifler. Bazen "laap" diye oradan geçmekte olan bir arkadaşın üzerine yapışırdı. O zaman birbirlerine duyulmamış ağırlıkta ve güzellikte küfürler ederlerdi. Ama ben bilirdim ki enseleri güneş gibi ışıldayan bu kerestelerin bir yerlerinde, kürek kemikleri arasında belki, bir sevecenlik çatlağı saklıdır. En pis işlerde çalışan denizcilerin yaşantılarına ilişkin deyimlerin inceliği dikkatimi çekmişti çünkü. O hanzolar gemi limandan ayrılırken "hadi tekneyi kaldırıyoruz" derler çekinmeden, sonra yine "yelkenleri ıslatmak" derler, "durgun manevra" derler, sonra şu "demir almak" incisini yumurtlarlar, borda kaplamasının içine "kürk" deyiverirler. Ve en zorlularının dudaklarından tıpkı parmakları arasında bazen, bir şişenin billuruna tutsak olmuş yelkenlinin direk ve halatlarına benzer çer çöp ve ip parçaları tuttukları gibi, o çıtı pıtı şiirler dökülürdü. Kısacası, denizin hüznü, yeniden bulduğumuz huzurumuzu yarıda keserek, hepimize melûl melûl bakan gözler verirdi. Rüzgâr yelkenlere dolar, küfürler halatlara yapışırdı. Tayfalar iplerden güverteye düşerlerdi. O gemiden bende kalan en çarpıcı imgeyse, bir tayfanın lüle lüle saçları rüzgârda uçuşan, sis ve gemi çalkantıları yüzünden sallanan başının görüntüsüydü. Bu başı kendisi de iplerle sarıp sar-

malanmış bir cankurtaran simidi çerçeveliyordu. Aynı denizci başı, benzer bir cankurtaran simidi içinde Bulkaen'in sol omuzuna dövmeyle işlenmişti, Pierre Bulkaen'in bana yapacağını söylediği sürpriz buydu işte. Bir gün merdivende, ansızın ceketiyle gömleğini açarak bana göstermiş ve "Al Jeannot, senin tayfaya bir dikiz at bakalım" demişti.

Korsanların giysileri konusunda size henüz hiçbir şey söylemedim. Uzun ama dizlerin üstüne dek çemrenmiş bir dondu giydikleri. Gövdeleri çıplaktı. Güney denizlerinin ganimetleri zaman zaman pek şatafatlı da olsa yazgıları onların giyinecek kadar zengin olmalarına asla izin vermedi. Genellikle sintineye doluşur, yan yana, sırt sırta büzülüp uyurlar hepsi. Öyle güzel görünürlerdi ki biri fotoğraflarını çekmek istese objektiften filme bir gül yansırdı yalnızca. Göklere doğru bu kaçışla ölümü atlatıyorum. Makinenin "tık" sesiyle bir tuzak açılıyor ve ben öcünü yerde koymayan bir dünyaya düşüyorum oradan.

Eskiden pezevenklerimizin üzüldüğü burada, yeniden bulduğumuz Fontevrault'da, kendimiz gibi yüreklerimizi ve kamışlarımızı da bırakıyoruz hıçkıra hıçkıra ağlasınlar diye. Ama Santral'de de kırıklar ve gacılar olduğundan kuşkumuz yoktu. O bizi düşünür müydü acaba? Üstelik, küçük Fontevrault köyünde, çatıları arduvaz taşı kaplı, bin nüfuslu bu köyde (iki yüz gardiyanın eşleriyle; aralarında bizden söz ederken "Sütü bozuk piçler" diyen bu kadınlarla köyde oturduklarını da katarsak "bin nüfuslu" denebilecek) Santral köy alanını dolduruyor ve eski manastır günlerindeki önemini sürdürüyor. Yaz günleri, Fontevrault pınarını çevreleyen yamaçlardaki ağaçların en üst uçları gözetleme duvarlarının ötesinde belirince onları gören her tutuklu, tüm aşağılıklığına karşın bir eski zaman keşişinin gururlu ruhunu bulur kendinde. İçerdekiler birbirlerine aynı zamanda bir gece hayatı olan dışardaki yaşantılarını anlatırlardı. "Sefere", yürekleri çarpa çarpa gece çıkarlardı çünkü. "Tüyü ve kıskıları aldım." Kapıyı zorlayıp kilidi attırarak açmak için kullandığı küskü ve takozları kastediyor yani. Girdiği daireye ansızın çıkıp gelen ve yere düşünceye dek vurduğu kadın hakkında "İki seksen uzattım" diyor. Puştun biri küçümsediği rakibine "Gel başına otur da iş konuşalım", ötekiler arasında yeni olan bir başkası, yanlış olarak "...mına koy-

dum" anlamına gelen bir deyim kullanıyor, bir sabah, "otuz bir çektim" diyeceği yerde "Kürekleri ele aldım, güneşe çıktım'* diyordu.

Tüm serseriler önce Fransızca'yı öğrenmişlerdir. Argo sözleri duydukça onları yineleye yineleye öğrenirler. Gençtiler tabii ve bu sözcükler bana yaptıkları ayartıcı etkinin aynısını onlara da yaptı. Ama ben bu dilin büyüsünü kavrayabilmek ve argo konuşmak için çok zaman harcadığım halde onlar çok genç yaşta ve içgüdüsel olarak kavrayıvermişlerdir argonun güzelliğini, Fransızca'yı hemen bırakıveriyorlar çünkü. Argoyu kavramışlar ve kendilerini tamamen onun cazibesine kaptırmışlardır. Benim kendimi anlamam, kendi doğamı kavramam çok uzun zaman aldı ve sınaya deneye çok sonra buldum benliğimi. Öteki serserilerin yirmi yaşında yaşadıklarını ben otuz yaşıma doğru yaşadım.

"Aşk Dönemleri"nden söz edildiğini bile duydum. Hem öyle bir edayla söylüyorlardı ki deyimin gelebileceği anlamların en az ikisini içerdiğini anladım. Üç, dört farklı, bazen da zıt anlamlara gelebilen sözcükleri duydukça hâlâ sorarım kendime hangi dünyalar gelip bizim bildiğimiz dünyaya sarmaşık gibi sarılıp arap saçına dönüyorlar diye. Biz dünyaya bu adı verdiğimizi sanıyoruz ama o adın bir ikinci, hatta üçüncü dünyayı da içermediği ne belli? Kim bakıyor içimizdeki bu evrene, kim anıyor adını o dünyaların? Benzer sözlerin hatta daha güzellerinin bir tiryakinin geniş göğsünden kopup gelen duman demeti hızıyla, Voix d'Or'un ağzından çıktığını buradan duyumsuyorduk. Kalın sesli delikanlıları coşturan heyecanla; bu tok ve sıcak sesin boğazlarından gümbür gümbür gelip açık ya da yarı aralık ağızlarından çıktığını duydukları zaman kapıldıkları heyecanla benliğimin derinliklerine dek sarsılıyordum ben de. Genellikle azılıların böyle pes (tını bakımından değil ama onları hafifçe titreştiren, yuvarlayan hatta biraz boğuklaştıran homurtu gibi bir uğultunun kalınlaştırdığı) sesleri vardı. Sözcük dağarını inciler ve elmaslarla süslemek isteyen şu bayanı kıskandıracak gizli iç zenginliklerini ortaya dökerdi sesleri. Bu iç zenginlikleri pezevenklerin doğal alameti farikasıdır. Onları belirttikleriyle birlikte kabul ediyorum. Bir pezo kazağının kıv-

* Bu deyimin Türk argosundaki doğru karşılığı "Tek kürekle mehtaba çıkmak"tır. (ç.n.)

rılmış boynundan, şapkasından, pabuçlarından, kasketinden tanınır, eskiden kulaklarına halka da takarlardı, doğrudur, ama nasıl oldu da genel ve uçarı bir modadan kaynaklanan bu kadar ıvır zıvır onlar tarafından ilgiyle kabul edilip benimsendi ve korundu diye kendi kendine sormadan edemiyor insan. Nasıl oldu da bu eşyaların her biri, tek başına bile, bir muamelecinin, insanların en hoyratının, çocukların, hatta kendilerinin bile hayran oldukları adamların simgesi oldu? O kendini asla aşka bırakmayan adamdır. Aşktan da güçlü şövalyedir o. Bu kusursuz şövalyelerden birinin adını ver derseniz Rey'i anımsatırım size. Bu küçük serseri yakışıklı ama gözü pek biriydi. Hiçbir şey onun sapına kadar erkek olmadığını söyletemez, hareketleri, sesi, duruşu, yürüyüşü sertti çünkü. Yalnızca söylediği sözler, pek başaramasa da, sevecen olmak istiyorlardı sanki ve bunda da erkeksi bir nitelik göreceğiz. Erkek adamdı. Ama Fontevrault'ya gelişinde sırtında olan, pezolar arasında alışılmamış, biraz fanteziye kaçan bu kuru yaprak dilimli gömlek-bluz karışımı kadife giysiyi ona ruhundaki ne, kim esinlemişti? Gördüğünüz gibi Santral'de, içinde sakladığı inceliği herhangi bir yanıyla sergilemeyen adam pek azdır. Serserilerin giyimkuşam konusu bitmedi daha. Bol paçalı pantolonların neden bu kadar uzun zamandan beri aramızda moda olduğunu bilmek isterdim doğrusu. Tabanı bir balo entarisi kadar geniş olduğu halde bir sürü herif bir parça kumaş ekleyerek ayakkabıları da içinde saklayacak kadar genişletiyor. Neden böyle kabarıklaştırıyoruz bedenimizi? Denizcilerin, tayfa olmadan önce, limanlarda kopukluk yaptıklarını ileri sürerek kökenini donanmaya dek götürmek yeterli değil belki açıklamak için. Bu açıklama yine de çok şaşırtıcı, serbest kalınca it kopuk olmuş tayfalar eski giysilerini özlemiş, yeniden onları giyinmek –ve giysilerle birlikte denizcilerin hareketlerindeki şiirselliği yeniden bulmak– için giysilerini bozup değiştirmiş olsalar bile, dikkat etmek gerekir ki, bu kopuk takımının giyiniş biçimi tayfaların üniformasından geçerek, donanmanın en eskilerine, kürek mahkûmlarına ve Guirlande şövalyelerine dek uzanıyor. Bizim gibi Fontevrault'daki herifler de akşam çatı pencerelerini aralarlar ve karşı kısmın binbir çatı penceresini gördükleri ve duvarları arkasında birbirlerini görmek mutluluğunu tattıkları için şaşkınlık ve hayranlık duyarlardı. Hem du-

varları gören hem de o duvarların arkasında olan kendileriydi çünkü. Hızla genişleyen ufka dalıp bir an öyle kalırlar, sonra pencereden pencereye iyi akşamlar derlerdi. Birbirlerinin ilk adlarının kısaltılmış biçimlerini bilirlerdi: "Jeannot, Jo, Ricou, Dédé, Polo," ya da daha ne bileyim, kopukların omuzuna konmuş, her an uçup kaçmaya hazır şu kokulu ve uçarı takma adlar işte. Bunların Mettray'deyken esrarını çözemediğimiz aşka ilişkin sözcükler olduğunu düşünmek hoşuma gitmiştir hep. Mettray'de herkes birbirine, beceriksizce ve acımadan adıyla seslenerek, ateşli bildiriler okurdu, tabii onları geceleyin bağıra çağıra okumuyorsa! Garibanlar yalnızca bu adları ve seslerinin tınısını bilirlerdi. Gecenin karanlığında yarı aralık pencerelerden değişilmek istenen romanların adları bağırılırdı. O zaman yıldızların altında Fontevrault'dan Mettray'e dalga dalga *Prenses Milliard, Boyundaki İp, Kılıç Altında, Çingenenin Tarot Falı, Sarışın Sultan* adları akıp gelirdi. Bütün bunlar, açık ağızlarının yeliyle savrularak, bir cenaze gemisinin halatlarına dizilmiş yas flamaları gibi uçuşurdu havada. Birbirlerini yalnızca seslerinden tanıyorlardı ve o sevdalar böyle mi doğuyordu acaba? Seslerin aşkı başka olur çünkü. Bizim, başlarını açık vasistaslardan dışarı uzatan, sürgülü kapılar ardındaki tanrılarımız da aynı aşkları yaşıyorlardı. Kimi kez gençten biri, yirmi yaşlarında bir fıstık, öldürülmeden önce olduğu gibi – genellikle Bulkaen'dir bu– bir apaş şarkısı söyler. *Nocturne*'ler*1 de, bu sözcük bile "funèbres urnes"le*2 uyak yapıyor, dile getirilen genç serserilerin yüreğidir. Dinleriz onu. Sesi, yıkacakmış gibi çınlar duvarlarda. Coşkuyla, tutkuyla dinleriz onu. Çok yüksek bir notayı çıkaramazsa biri bağırır: "Hasstir, güllü." Bu, onun bacağında bir yaban gülü dövmesi ya da omuzuna kızgın demirle yapılmış bir zambak çiçeği var demek istediği anlamına gelmez ama oğlanın "şarkıyı duyarak okumasını" dilediğini gösterir. Gece olunca Fontevrault'da hücrelere kapatılan sesler bu akşam *Arkana Bakmadan Git* şarkısını söyleyen şu ses kadar pes ve boğuk olmalıydılar. Bu şarkı beni hepsinden çok duygulandırır. Küçük bir çocukken onu koloniye dışarıdan, La Petite-Roquette'ten ben getirdim, oraya da yine bir çocuk sokmuştu şarkıyı. Geldiğimde, eskiler beni şöyle bir

*1. Gece şarkıları.
*2. Ölü külü saklanan kavanoz. Metinde çoğul. (ç.n.)

yokladılar, "düşeceğimi" hemen anladılar. Daha geldiğim günün akşamı, yelken bezinden yepyeni ve sert giysilerimin içinde paketlenmiş durumdayken beni ancak şarkı söylemem koşuluyla bıraktılar.

— Öt bakalım görelim neyin varmış şarkı türkü ayaklarından.

Argoları pek bir kötüydü. Aralarında Paris'in yoksul mahallesinden gelenler varsa da çoğu Paris'ten şöyle bir geçip taşradan geliyorlar aslında. Bununla birlikte Mettray'de, hiçbir hapishanede duyulmayan yalnızca denizaşırı sürgünde rastlanan bir deyime tanık oldum. Bu "Pantolona sahip olmak"tı. Acaba durumların benzerliği mi onun burada ve orada doğmasına yol açtı? Koyuverilmiş ya da kaçak bir sürgün mü getirdi onu Mettray'e? Eski gacısını görmek için buraya gelmiş ve çiçekten çitlerin arkasından ona donunu korumasını öğütlemiş olabilir. Yoksa bir katil bir ıslahevi çocuğu tarafından, bohçasının içinde, Guyanne'dan mı taşındı buralara?

Daha o akşam, avlunun ortasında, *Git* şarkısını söyledim onlara. Yvonne Georges ve Nini Buffet'nin söyledikleri *Git* şarkısını. Islahevi çocukları beni dinliyorlardı. Yeni gelen her çocuk bildiği yeni çıkan şarkıları bildirmek ve onlara söylemek zorundaydı. Hoş bir ayak bastı vergisi ödemiş oluyordu böylece. Eskiler için, getirdiği bir sarı tütün kokusu, bir kadın tadıydı. Böylelikle *Benim Paris'im; İki Aşkım Var; Çilekler, Beyaz Meydan ve Ağaç Çilekleri; Halleluia* gibi şarkıları öğrendik. Ama en çok sevilenler aşktan, yolculuklardan ve sarhoşluktan dem vuran duygusal ve tutkulu olanlardı. B ailesinin avlusunda bütün koloniye şarkı söyledim. Sesim ağabeyin öyle hoşuna gitti ki beni hem ailesine aldı hem de kendi çaylağı yaptı. Temiz ve net olsa da sesimde o ince titreşim, İtalyanların sesinde duyulan ve şarkıcının boğazını, dem çeken bir güvercinin boynunu çağrıştıracak biçimde seğirten o titreme yoktu. Toscano'nun sesi öyleydi ve elimden bir erkek kapacaktı. Ama Mettray, ıslahevi çocuklarının hüzünlerini dile getirecekleri türden hiçbir yanık türkünün doğmasına yol açmadı.

Botchako'yu son gördüğümde, mırıl mırıl şarkı söylüyordu.

Bir grup kopukla, durdum dinlemek için. Güldü.

— Guy'le bulunduğunuz o yerde, Mettray'de işte, şarkı söylemez miydiniz?

— Söylerdik tabii. Hem de dünyanın bütün şarkılarını. Niye sordun?

— Niye mi? Eysses'de...

— Eysses'de miydin sen?

— Bırakmadın ki söyleyeyim! Şarkılar uydurduk. Bayağı güzel şarkılar kotaran oğlanlar vardı. Sonra öbür ıslahevlerinden, Aniane'dan, Saint-Maurice'den, Belle-Ile'den yeni şarkılar gelirdi. Ama Mettray'den hiç gelmezdi. Bak sana Fontevrault'dan birkaç dize söyleyeyim:

Yeri değişti zindanın
Adı unutuldu
Yerine koca bir hapishane yaptılar ama
Adını Fontevrault koydular
Geliyor mezar anlamına...

Bir başkasını dinle:

Duvarları kararmış kasvetli bir zindanda
Yavaş yavaş dönüyor halkada
İki genç mahkûm
Yüz karası öne eğdiriyor başlarını
Ve gerçek forsalar gibi numara var kollarında

Ne yapmış olabilirler diye soruyorum kendime
Katil mi bunlar, haydut mu, beş para etmez birileri mi
Çalmak için dürüst bir işçiyi
Öldürmekten çekinmeyen herifler mi...

Botchako'nun söylediği yanık türkülerin Mettray'de doğması düşünülemezdi, koloninin çevresinde duvar yoktu çünkü. Evet, özlemimiz büyüktü ama onu yarattığı melankoli yoğun değildi öyle, birikip çoğalmıyordu, mağazalardaki karbon gazı gibi yükselip duvarlara çarpmıyordu. Gezinti saatlerinde ya da tarlalarda çalışırken uçup gidiyordu. Öteki çocuk ıslahevleri; Aniane, Eysses, hapishaneler, La Santé, santraller duvarla çevrilidir hep. Çekilen acılar, üzüntüler kaçamaz, duvarlara çarpıp geri yansırlar. Botc-

hako'nun söylediği ve duymak istediği ağıtlar bunlardır işte.

Neyse, işte o ilk akşam söylediğim şarkı sayesinde bir fahişenin başına gelebilecek utançlardan kurtuldum. Hamak hamak gezdirilmek ya da tüm abazanların geceleyin benim hamağıma gelmek için yerlerde süründüğünü görmek yerine ortağım, arkadaşım, adamım herkesin bana saygılı davranmasını sağlıyordu. Bohçamı –içinde bana verdikleri donanım bulunan çarşafı– yemekhane penceresinin yanındaki banka koyuvermiştim ki beni yoklamaya başladılar. Rio bankı salladı, benim eşyalar yere düştü. Etraftakiler gülüştü. Bohçamı toplayıp banka koydum. Rio yine düşürdü. Gözlerinin içine bakarak:

— Mahsus mu yapıyorsun?

— Görüyorsun işte, gırgırımızı geçiyoruz.

Bu yanıt bütün çocukları güldürdü. O zaman bir daha hiç olmayacak bir şeyler oldu bende. Bütün yaşantımın bir andaki davranışıma bağlı olduğunu duyumsadım. Engin bir politik yeteneğe sahip oluverdim birden, bu çocukların çok usta birer politikacı olduklarını anlamıştım çünkü. Şaşmaz bir yöntemle yokluyorlardı beni, tepkime göre ya kopuklar, ya garibanlar ya da gacolar sınıfına sokacaklardı. Büyük bir korku üç saniye felç etti beni, sonra birden kendimi Rio'dan daha güçsüz bulmanın verdiği aşırı kırgınlıkla dişlerimi sıkıp "s"lerin üstüne basa basa:

— Hass'tir puşt! dedim

Daha lafım bitmeden atılmıştı üzerime. Kaçmadım ben de dövüşten. Kurtulmuştum. Şu çocuklar arkadaşlarını seçerken ne şaşırtıcı bir beceri sergiliyorlar, hayret doğrusu. Karşısındakinin düşüncesini bile sormadan, hop, arkadaş olmuşlar bile. Zayıf olanı gözlerini kırpmadan eleyiveriyorlardı. Öngörüleri, aldıkları koku yetiyordu genelde, yetmezse bizi yoklamayı ve "adam" olup olmadığımızı anında öğrenmenin yollarını biliyorlardı. Kendimi savundum ve Villeroy da beni koruması altına aldı. Birbirimize sevgi gösterisinde bulunduğumuz pek azdı. Bu açıdan birer Romalı olduğumuz söylenebilirdi. Aramızda sevecenliğe yer yoktu ama bazen daha iyi bir şey, hayvansı sevimliliği olan davranışlar vardı. Boynunda ince bir zincire takılı gümüş bir Sacré-Coeur de Jésus madalyası vardı. Sevişirken o beni gözlerimden öpmekten bıkınca, ağzım boynuna uzanır, göğsüne kayar, oradan da karnına dek iner-

di. Boğazı hizasına gelince dönerdi hafifçe ve ince zincir ucunda sallanan o madalyayı açık ağzıma düşürüverirdi. Bir an dudaklarımı sıkıp ağzımın içinde tutardım, geri çekerdi sonra onu. Boğazından her geçişimde gümüş madalyayı yeniden sokardı ağzımın içine. Saygınlığı tüm veletlerin, tüm yumurcakların içinde en iyi giyinen olmamı gerektiriyordu; daha gelişimin ertesi günü pazar için ıslahevi çocuklarının modasına göre kırılmış, geniş bir berem olmuştu bile. Hafta içinde giymek üzere afili bir polis kalpağı, bir cam kırığıyla iyice inceltilip sivriltilmiş tüy gibi hafif galoşlar buldu bana. Taban tahtaları öyle güzel rendelenmişlerdi ki incelip parşömen kâğıdına dönmüşlerdi neredeyse. Her çocuk, şeflerinden gizli, kendi yapardı çakmağını, kav yapmak için bir mendili kahverengi oluncaya dek göynütür sonra bir çelik parçası çalardı. Baldır dolağıyla giyince bacaklarına yapışsın diye geceleyin pantolonunu söker, bedenine göre biçer ve yeniden dikerdi. İster kopuk, istek kopuk gacısı olsun her ıslahevi çocuğu giyeceği şeyleri kendisi ayarlamaya çalışırdı. Dayılar, kendine vurduran yavrulardan söz ederken alaylı bir edayla şöyle derlerdi: "Haklılar, ne de olsa acı çeken insanlığın acısını dindiriyorlar." Bu söyleyişle Kilise'nin "Hayır işleri için acı çeken insanlık" tümcesi arasında yakınlık kurmadan edemezdim. Bugün yumurcakları tatmin etme arzusuna dönüşmüş olan, dayıları doyuma ulaştırmak için yaptıklarımda sefihliğimin içine dek sızıp gelen çok güçlü bir iyilikseverliğin izlerini görürdüm. Mutlu bir rastlantının da yardımıyla yavaş yavaş, adım adım, içimde saklı erdemi bulmayacağımdan emin değilim şimdi. Onu yazdıkça, saf ve ışıktan bir sel olup çıkacaktır belki ortaya, bazı çocukların göz kamaştırarak şiirimden çıktıkları gibi, ben o çocukları dizlerimin arasında, darmadağınık sözcüklerin ortasında, sonsuz bir sabırla, kara kara aradım çünkü. Kimi kez, sayısız karalamalar içinde terk edilmiş bir durumda bulduğum da oluyor onları. Belirli bir kişiye sesleniyormuşum gibi "sen" diye diye, bu içsel yakarış daha bir güzelleşiyor ve kendisine yakardığım kimseyi yaratıyor. Tüm dinlerde ermiş olma çabası pek zahmetli olduğundan, her din, bu yola baş koyanı ödüllendirmek için, kendi tanrı anlayışı çerçevesinde ona Tanrı'yla burun buruna olma mutluluğunu bağışlar. Bana da Harcamone'u görmek, hücremden, düşünce yoluyla, bedenim

onunkinin yanında olsaydı duyabileceğimden daha büyük bir kesinlikle, artık doruklarına varmış olan yaşamının, kendini de aşarak ulaştığı o yaşamın hayranlık verici akışına tanık olmak övüncü bağışlanmıştı. Yaşamı idama hüküm giyişinden ölümüne dek sürdü. Ve sizden sizin oluşturmadığınız görüntüler yansıtan kahkaha aynaları sistemi kadar aldatıcı olan bu kitabın yazılmasının asıl gerekçesi de işte bu hayranlık sahneleridir belki.

Kitabımın adını *Meleklerin Çocukları* koymayı düşündüm. Tekvin'de bir ayet bize diyor ki: "Tanrı'nın oğulları, insanların kızlarının güzel olduklarını görüp içlerinden beğendiklerini kendilerine karı olarak aldılar." Enoch'un kitabı da şöyle diyor: "Meleklerden her biri kendine bir kadın seçti ve onlar o kadınlara yaklaştılar. Ve o kadınlar gebe kaldılar. Ve onlar dev çocuklar doğurdular ki boyları... O devler insanların ürettiği her şeyi yalayıp yutuyorlardı. Melekler çocuklara büyü yapmayı, kılıç ve hançer yapma sanatını, kalkan, zırh ve ayna yapmasını, süs eşyası ve bilezikler üretmeyi, boya kullanmasını, kaşları boyama sanatını, değerli taşlar kullanmayı ve her türlü boyama işlerini öğretiyorlardı, öyle ki dünyada ahlâk kalmadı, dinsizlik aldı yürüdü, zina çoğaldı."

Bu metinleri okuduktan sonra ıslahevi çocuklarının gizli dünyası bundan iyi anlatılıp betimlenemezmiş gibi geldi bana. Pek kesin bir bilgiyle ateş yakışımıza, giysiler dikip süs eşyaları üretişimize, neredeyse büyü denebilecek işler kotarışımıza, ölümleri ve şan-şerefleriyle savaşlar çıkarışımıza bakarak, esrimeler içinde, o meleklerle kadınların soyundan gelen doğuştan bilgili bir soy olduğumuz düşüncesine sarılıyorum dört elle. Nasıl yüksek bir ilgisizlikle davranırlar acaba? Aramızda törenli-düzenli bir dövmeler tarikatı var sanılmasın sakın. Oyun oynayan, savaşçılık, hırsız-polis oyunu filan oynayan adamların uydurdukları törenler türünden hiçbir şeye yol açmazdı bu dövme işlemi. Islahevi çocukları kendilerini hiçbir komediye kaptırmaz, her türlü yapmacıklıktan nefret ederlerdi. Dövme olayında ilkeler, yasaklar kendiliğinden doğardı. Cafcaflı giysiler içinde bir üstat filan yoktu. Sert bakışlı, ufak tefek bir adam öylece karar veriverirdi:

— Dayıların yaptırdıkları türden bir şey yaptırsın işte. Bunun dışında dövme yaptırırsa beni bulur karşısında, ona göre.

İşte bu tarikat böyle koruyordu saflığını, öyle ki, resmen kurulmadığından, peşinden koşulan bir onur gibi kimse girmeyi başaramıyordu bu tarikata. Kendini kartal, kutan kuşu simgesiyle ya da ne bileyim öyle bir şeyle sergilemek, kanıtlamak isteyen delikanlıların benzer gözüpeklikleri sonucu kendiliğinden oluşuyordu.

Gelişimi izleyen ilk günlerde Beauvais oradaydı hâlâ. Villeroy'ya sadece şöyle dedi: "Haa, bak..." Sözcükler, bilirsiniz, kendilerine yüklenen anlamı taşırlar ve doğruyu söylemek gerekirse tümüyle şifreliydi dilimiz; en basit ünlemler bazen en karmaşık hakaretleri içerebiliyordu. Şu "Haa, bak..." burada "Sen her şey değilsin, ben de varım hesapta" demekti. Villeroy atıldı üzerine hemen. Giderek artan bir esrimeyle "ölümüne" girdiler birbirlerine. Kafa göz yarıldı, bir romancı görüp yazsaydı ağızlardan, burunlardan, yarılan kaşlardan oluk gibi kan boşalıyordu diye yazardı kuşkusuz. Kimse karışmaya cesaret edemiyordu, kutsal bir dövüştü çünkü söz konusu olan. Villeroy, Beauvais'nin kartal dövmesi yaptırmasına izin vermiyordu. Geçen ay, kutan kuşu yaptırsın demiş. Kartal için beklemeliymiş, ama Beauvais onu takmak istemedi ve bu yüzden öldü. Bulkaen'in göğsünde kartal dövmesini görünce neden heyecanlandığımı anlamışsınızdır şimdi.

Ötekilerin (tufacı olsun, her ayaktan serseri olsun) volta sırasında, merdivende, onu görüp güzelliğini teslim edip etmediklerini bilmiyorum ama o yanlarına yaklaştıkça, aklı başından gidiyordu hepsinin. Yani heriflerin pek kısa bir an, ama benim gözümden kaçamayan bir an, pusulayı şaşırdıklarını söylemek istiyorum. Nedensizce, tedbiri şaşıyordu heriflerin. Merdivende, genellikle beni beklediği duvar köşesine gelince, belli belirsiz ona dönüp bir an duraklıyorlardı. Tüm bu heyecanlardan sonsuza dek kalıcı bir iz saklayacak merdiven. Pierrot'nun, üstünde bana verdiği öpücük ve sonra dağ keçisi gibi kaçışı yüzünden hâlâ zangırdıyor zaten. Böyle ivedilikle kaçmış olması düşündürdü beni. Bana hiç beklemediğim bir öpücüğü kendiliğinden vermiş olmanın utancını saklamak için kaçtığını düşündüm. Ani hareketleri çok büyük bir duyarlılığı örtmek içindi belki. Ama sevebilir miydi beni? Bedenime ve yüzüme, gösterdiğim tüm özene karşın, zaman damgasını vurmuştu; özgür yaşantım boyunca çektiğim maddi ma-

nevi acıları kastediyorum bununla, hapishane adamı genç tutuyor çünkü. Santral'de kocayan tufacıların yüzleri bir gül gibi taze, sakin, dinlenmiş, kasları esnek ve çevik olur. Onlardan hâlâ var ve bizi kırıp geçiren açlığa karşın bu herifler buradaki aşkların efendileridirler. Rocky'nin genel muhasebedeki ahbaplarla, yardımcı tutuklularla, fırıncılarla bir sürü dümeni vardı ve Bulkaen'in bundan pek fazla yararlanmamış olmasına hâlâ şaşarım. Yine de bir gün, merdivende, ceketinin altından bir topan ekmek çıkardı, dizinde ikiye böldü, –ve ben ön kol kaslarının nefis kımıltılarını gördüm– yarısını bana uzattı. Bu davranışı uzun süre tartmalı, Bulkaen'i bununla yargılamalıydım. Pek doğal bir biçimde ekmeği olduğunu söylemesine ve tutup yarısını bana vermesine bakarak kişiliğinin temelini doğallık oluşturuyor sanabilirdim. Böylece kendine pek dürüst davranarak hareket ettiğini, bütün yaptıklarının aynı ani kendiliğindenlikten kaynaklandığını bunun da kolayca açık yüreklilikle karıştırılabileceğini söyleyebilirdim. Ne var ki açık yüreklilik, hiçbir şey saklamamak arzusudur, oysa kendiliğindenlik bir şey saklamanın olanaksızlığıdır, uyarının arkasından hemen tepki gelir çünkü.

Demek ben, onun içinden geldiği gibi davrandığını sanıyordum. Bir kez doğal davrandığını gördüm diye onu içten sanıyordum, hareketleri kendiliğindendi, doğaldı çünkü. Aslında kendimi buna inandırmaya çalışıyordum ama, daha sonra, sert ve öfkeli bir sesle bana Rocky'den ayrıldığını söylediği zaman inandım artık. Gerçekte ekmeği bana ikram edişi, ona da birisi tarafından verilmesinden kaynaklanıyordu; kıvancı ruhunu açıyor, kendini beğenmişliği de ona bir tedbirsizlik yaptırıyordu işte.

Rocky dikkati çekecek denli yakışıklı olmasa da iri ve güçlüydü. Bugün artık biliyorum ki benim Pierrot'yu sevdiğimi biliyordu ama bunu belli etmedi hiç. Artık onu sevmediğinden mi yoksa yazgılarının birbirlerini sevmelerine artık izin vermeyeceğini anladığından mı bilmem, ayrılmış belki ondan. Bir daha pek seyrek gördüm onu ama Pierrot'ya duyduğumuz aşk nedeniyle dost olmamızı çok isterdim. İki rakibin aşka dek uzanabilecek bu dostluğu olanaksız değildi, ikimiz de erkekleri sevmiyor muyduk nasıl olsa!

Kartal dövmeli, kutan kuşu, gemi çapası, yılan, menekşe, yıl-

dız, ay ve güneş dövmesi yaptırmış adamlar gördüm. En çok yaptırmış olanların boynuna, hatta biraz daha yukarıya dek çıkıyordu dövme. Bu resimler yeni tür şövalyelerin bedenlerini süslüyordu.

Hapishanede olsun, başka kolonilerde olsun, önceden yaptırılmış dövmeleri hiç dikkate almayan bir şövalyelik, bir tür imparatorluk soyluluğu yaratılmıştı. Bununla birlikte kapı gibi daha eski belgelerin saygınlığı buradaki kopukların başka yerlerde dövme yaptırmış dayıları saymalarını sağlıyordu. Kolumuza küçük bir menekşe dövmesi yaptırırdık. Fontevrault veletleri onu annelerinin anısına yaptırıyorduysalar da, dövmenin altında, üzerinde "La Voix d'Or"*1 yazılı bir kurdele gibi bir şerit olurdu. O amansız tarikatın ilk işaretiydi bu şerit. Çiçek ve şerit kendilerine yaraşır bir çerçeve içinde uyusunlar diye, tüm bedenimizi kaplayan süslemeler yaptırmıştık. Bazıları, agave*2 yapraklarına âşıkların kazıdıkları baş harfler gibi etlerini ısıran kaba saba şekillerdi, özensiz, acımasızca yapılmışlardı. Tuz içinde kalmış kürek mahkûmlarına benzeyen, dövmeler içinde gövdesi kaybolmuş bu adamlara korkulu bir saygı duyuyordum; dövmeler daha sonra oluşacak olan yaraların biçimlenmiş, süslenmiş izleriydi çünkü. İster ince, ister kalın her çizgi, o yaralardan geriye kalan şeydir. Yara kimi kez ette kimi kez yürekteydi, oysa eskiden, gemilerdeki korsanlar her türlü toplumsal yaşamı kendilerine olanaksız kılmak için tüm bedenlerine dayanılmaz acılar veren dövmeler yaptırırlardı. Bu olanaksızlığı kendileri istediğine göre çektikleri acı yazgılarının sertliği kadar dayanılmaz değildi demek. İstiyorlardı bunu: Evrenlerini kendi alanı ve rahatlığıyla sınırlıyorlardı. Kimi dövmelerin dünyası askerlerin nöbetçi kulübelerinin içi kadardı ve ben bu heriflerin karanlığına dalar giderdim.

Mettray'deyken Divers'in henüz hiç dövmesi yoktu. Bedeninin, cildinin, dişlerinin beyazlığını anımsıyorum. Şimdi, sol omuzunda, gördüğüm o baş var. Gece olunca süzülüp yatağıma girdi. Hiçbir şey diyemedim, öbür tutuklular işitebilirlerdi bizi. Onu çılgınca bir minnetle ot yatağıma buyur ettim. Coşkusunu ve ümitsizce alev alev yanışını aşktan yoksun kalışına yoruyorum. Bir saat boyunca öpüştük, emiştik, yiyiştik.

*1. La Voix d'Or: Altın ses. (ç.n.)
*2. Agave: Nergisgillerden bir Amerika bitkisi. Uzun, enli yapraklı bir tür kaktüs.

Öbürleri gibi Divers de Mettray'den ayrılınca donanmaya yazıldı ve hem de yalnız Toulon'a gitmedi. Tüm ıslahevi çocukları, adam ayaklı bu veletler, düşman saflarını bozup kaçan savaşçılar ya da okulu asan öğrenciler gibi, Fransa içine salıverildiler mi, arkalarına bakmadan kaçarlar Mettray'den. Tayfa olmayı seçtiler. Saçtıkları suç tohumları limanlarda, denizlerde, uğrak yerlerinde yeşerecek. Kadınları olacak hepsinin, ne var ki uzun süre vurdurmuş ya da abazanları peşinden koşturmuş olan bu veletlerin yüreklerinde, ruhlarında ve kaslarında Mettray'den ezikler, çürükler kalmamış olduğuna inanmak istiyorum. Rio, örneğin, bir limanda bir kıza tatlı sert yapmak isterken ona Jacqueline diyeceği yerde sözcüğe, en sevecen vurguyu basarak "Jacquot'um benim'* diyecektir. Düşünüyorum da bu sözcük onu bayağı rahatlatacaktır şimdi beni rahatlattığı gibi.

Sükûnete gereksinmem var; gemim sıcak ve düz bir denizde yol alırken, tayfaların beni büyük seren direğine tırmanmaya zorladıkları o akşamı anımsatacak büyük sükûnete. Tayfalar, pantolonumu çıkarıp beni çırılçıplak bırakmışlardı. Kahkahalarından, sövüp saymalarından kurtulmak için debelenmeye bile cesaret edemiyordum. Her hareketim yeni çığlıklarla bağırışmalara yol açardı ancak. Elimden geldiğince hareketsiz duruyordum, ama direğe çıkacağımdan çoktan emindim. Dibindeydim zaten. Direğin, akşamın alacakaranlığında sarı gökyüzüne doğru dümdüz, net, haçtan daha belirgin dikildiğini gördüm. Gözlerim yaş dolu, önce çelimsiz kollarımla sarıldım direğe, sonra bacaklarımla. Bir ayağımı ötekinin üzerine çapraz koyuyordum. Heriflerin kudurganlığı doruğuna çıkmıştı. Artık sövüp saymıyorlar, kulak tırmalayıcı hırıltılar, ulumalar çıkıyordu boğazlarından. Ve ben direğe tırmandım. Kaptanı kamarasından çıkartan, göğüslerden kopup gelen canhıraş çığlıklar olmuştur kuşkusuz. Tayfaların oluşturdukları halkaya geldiğinde direğin yarısına varmıştım ben de. Çığlıklar yatışmaya başlamıştı, mürettebatı başka türden bir heyecan sarıyor olmalıydı. Tırmanırken kaptanın geldiğini görüyordum. Halkanın dışında durdu, bir bana bir onlara bakıyordu. Tırmanmayı sürdürüyordum. Çektiğim işkenceyi durdurmayı göze alamadığını iyi biliyordum. O anda adamlarına söz geçiremezdi ve berikiler çığ-

* Jacquot: Bir erkek adı olan Jacques'ın küçültme biçimi. (ç.n.)

rından çıkmış öfkelerini ona çevirebilirlerdi. Tayfaları gittikçe hareketsizleştiren o heyecana kaptan da mı yakalanmıştı yoksa? Herifler hırıltı bile çıkarmaz olmuşlardı. Sık sık soluk alıp veriyorlar ya da hırıltıları, ulaşmış olduğum yükseklikte, bana soluma sesi gibi geliyordu. Tepeye varmama az kalmıştı, en üst düzlüğe değmek üzere elimi uzatmıştım ki... Düştüm. Ertesi sabah kaptanın güçlü kollarında kendime geldim. Geminin bomba denilen seren direğine takılı hamağındaydım kaptanın.

Mettray'deki serserilerin tümü bir azılının boğum boğum şiş kollu, hamhalat bacaklı gizemli nişanlısı olmuştur. Kaba saba başlarına konacak olan gelin duvaklarını tutkuyla, genç olsun yaşlı olsun, balıkçılar yapabilir ancak, hani o limanın dalgakıranı üstüne oturup iri parmaklarıyla, korsanlara tutsak düşmüş yakınlarının en yakışıklısına siyah tül ya da giysi dokuyan balıkçılar.

Divers'in Villeroy'yı kıskandığını; kendine de insanüstü bir rakibin hakkından geldiği izlenimini vermek için onu ülküselleştirdiğini anladım. Ama Divers'in Mettray'deyken söylediği; ağzından kaçırdığı, farkında olmadan söyleyiverdiği bir laf geldi aklıma. Eğlence olsun diye, bir gazeteye vermek üzere gırgırına ilanlar uyduruyorduk; ona ne istediğini sordum. Bana damdan düşercesine "Bir küçük adam" yanıtını verdi. Anladığıma göre benliğinin derinliklerinde arzuladığı şey, hareketli bir valsin rüzgârıyla uçuşan ateş rengi bir kravattı. Kendisini bir azılı olarak yutturmak için olağanüstü, harika bir numara çekmişti. Hem de benden çok daha iyi çekmişti. İçinde bir şorolo ruhu saklıymış meğer.

Kendi yatağına gitmek için doğruldu. Gece lambası yanık olduğundan yetersiz ışığa karşın omuzunda bir dövme fark ettim. Motif bir genç adamın başı gibi görünüyordu. Bundan başka hiçbir dövmesi yoktu. Ama bu baş, omuzuna öbür dünyadan gelip konmuş bu baş! Özel bir seferde ele geçirilmiş olan bir Amazon Jivaro yerlisinin küçültüp mumyaladığı kafaya benzeyen bu küçük baş. Bu pezevenk dövmeliydi ve kendisini "saplamamı" istemişti. Düşündükçe allak bullak oluyordum. Tuhaftır, o günden sonra ona olan sevgim azalmadı ama, yavaş yavaş işin şiirselliğini bozmanın sonucunu ilerde göreceğiz. Mettray'de Gaveille'in tepeden tırnağa dövmeli olduğunu ve de kendisini düzdürdüğünü anımsıyorum. Onun, puştuyla birlikte defnelerin arkasına dolandığını görünce

içim burkulurdu. İşte, derdim, bir erkeğin somut örneği –bir erkek çiçek– ama birazdan harcanacak, bekâreti bozulacak. Kutsal yazılarla kaplı bir Bizans sancağı ayaklar altında çiğnenecekti. Divers yatağın üstünde şöyle bir dönünce lamba omuzunu biraz daha iyi aydınlattı, o zaman o dövmedeki şekli iyice gördüm, Bulkaen'in bana sürpriz diye gösterdiğinin aynıydı: Cankurtaran simidi içinde bir tayfa başı.

Ertesi gün sabahtan akşama dek, yürüyüş işkencesi boyunca, Divers bana dostluk işaretleri yaptı durdu. Mettray'deki gizli kaçak numaralarını, çabukluğunu yeniden kazanmıştı. Ama pek oralı olmadım ben. Bulkaen'den ihanetinin öcünü almalıydım. Gün boyunca, yürüyüş halkasında, kıskançlıktan kıvranarak onun yaşamını benimkine kattım. Ne gece ne de ertesi gün çıktım hayal dünyamdan. Günlerce düşümde onunla çılgınca bir yaşam sürdükten sonra bir gece, saat ikiye doğru, sıra ölümüne geldi. Daha önce söylediğim gibi şiddetin ta kendisi olan bu çocuğa şiddetli, yaman bir ölüm biçimi düşleyebilirdim ancak. Giyotin altında kanlı bir ölüm biçtim ona. Sabahleyin, kalk borusuyla kapımı açtıklarında dostumu yitirmiş olmanın acısıyla delirmiştim sanki, bir yandan da böyle bir delikanlının ölümünde parmağı olmanın verdiği büyüklük başımı döndürüyordu hazdan. Normal dünyaya dönmem gerekti tabii ve gerçek Bulkaen'in yüzünü gözünü, ayrıntılarını anımsamaya çalıştım. Tüm kıskançlığımın ölümüyle birlikte uçup gittiğini hayretle fark ettim. Sonra o denizci başını düşündüm, onun da omuzda mı, başka yerde mi, gerçek mi yoksa düş mü olduğunu bilemiyordum artık.

Azılılar canını yakıp rahatsız ederek bir gariban, bir zağar (ispiyoncu) ya da verek bir çaylakla kafa bulmak isteyince aramaya çıkarlardı. Genellikle aile binasının duvarına sırtını dayamış olurdu o da. Kopuklar onun çevresinde şöyle halka olurlardı. Biri gider garibanın, gacı ya da zağarın sağında kolunu duvara dayar durur, ikinci biri onun omuzuna, üçüncü ikincinin omuzuna yine gergin koluyla dayanır ve böylece sonuncu sol tarafta tıpkı birincinin yaptığı gibi duvara dayanarak bir yarım çember oluştururlardı. Kuş kafeste, hapistedir artık. Sırıta sırıta çemberi daraltan kopuklar, metazori kurbanlarının verdiği hazla hep pis pis sırıtarak yakası açılmadık küfürler, hakaretler savururlardı. Bulkaen'le mercimeği

fırına verdiğimden emin olduktan sonra dayıların dostça gülümsemelerle bana doğru geldiklerini görünce vahşi hayvanlara dönüşüp çevremde o şeytan çemberini oluşturacaklar ben de içinde kalacağım diye ödüm koptu, ama, Mettray'de olduğu gibi pısıp sinmek yerine biraz tepeden bakan ve onları önemsemeyen bir tavır takındım. Sıyrılıp çıktım aralarından.

Bulkaen otuz bir çekiyordu. Günlerden beri gözlerinin altında mor halkalar görüyordum. Morluk yüzüne de vuruyor, bir maske gibi duruyordu. Aslında yüzü solgundu ve özellikle gözlerinin altında, elmacık kemiklerinin üstünde olağanüstü inceydi cildi. Sabahleyin gözlerinin altındaki halkalar geceleyin gene tek bir kürekle hem de birçok kez mehtaba çıktığını haber veriyordu bana. Bunlar onun en özel hazlarıydı. Hâlâ soruyorum kendime, gecelerinin karanlığında, yüreği ve bedeninin gizinde kimi seviyordu diye. Yalnızca güzelliğe tutkulu olduğum için, bana göre, yakışıklı bir çocuğu ya da güzel bir kızı sevmesi gerekirdi. Ne var ki apaçık kadınsılığı ve Mettray'de kalmış olması, kafasında canlandırdığı bir kızı ya da hoş bir oğlanı (bir sürü oğlan var burada, isteseydi birine rahatça atlayabilir, ya da atlama isteğini dile getirebilirdi. Ama hepsini görmezden geliyordu) sevdiğini düşünmekten alıkoyuyordu beni. Geriye bir kopuğa sevdalanması olasılığı kalıyordu. En güzelin en çirkinle yetinmek zorunda kaldığı çok çift gördüm fakat bundan doğal bir yasa, beni alçakça teselli edecek bir dengeleme yasası çıkartacak değilim. Pierrot'un kabadayıların en yakışıklısına vurulduğunu (kuşkusuz Rocky'yi *sevmiş* olduğunu söyledi bir gün bana ve "...fena çocuk değildi..." diye ekledi. Rocky'yi tanıyordum ben, geceleyin adamı el arabasına bindirecek tiplerden değil o) aklımdan geçirmeye cesaret edemiyordum, en yakışıklıyı, ki en babayiğitti de aynı zamanda bu yakışıklı, seviyorduysa, (Lou-du-Point-du-Jour'u kastediyorum) neden karısı değildi peki onun? Lou, Bulkaen'in güzelliğine karşı duyarsız mıydı yani? Geceleyin kendisini saranın en güçlü ama çirkin kimse yani haydut Botchako olmasını dileyecek denli dişi miydi yoksa Bulkaen?

Islahevi çocuklarının içinden pezevenk çıktığını duymadım hiç. Muhabbet tellallığı mesleği, başka pezolarla tanışıp ahbaplığı ilerleterek, yavaş yavaş öğrenilir. Yaşlı zozik genç olana yol gösterir, özendirir onu bu işe. Çok küçük yaşlarda başlamak gerekir. Oysa

biz on sekiz yirmi yaşımıza dek ıslahevinde kaldık. Sonra ver elini donanma... Mettray'de bir kadını sırf okşamak için düşlemişizdir. Hüznümüz derinden derine ve umutsuzca, şefkatiyle bizi avutup mutsuzluğumuzu unutturacak bir kadın çağrıştırırdı. Düşlerimiz özellikle serüven üzerine kurulurdu bu yüzden. Saflığımız o boyuttaydı ki, erkeklerin kadınların sırtından para kazandığı bir "serseriler, hırsızlar, dolandırıcılar dünyası"nın varlığından habersizdik. Aslında tamamen bilmiyor da değildik; bedenimizle istesek, arzulasak da ruhumuzla böyle bir şeyin var olmamasını diliyorduk. Değirmencilerin, hallaçların, satıcıların varlığını da bilmiyorduk. Hırsızları, tufacıları, dolandırıcıları *bilirdik* biz, dünya böyle olsun isterdik.

Bu kitap bana pek zor geldi. Yazarken tat almadım hiç. Zevk almadan dalıyorum balıklama bu olağandışı çocukluğun serüvenlerine. İçimden kendi kendime eğlendiğim, bu anının işaretiyle eski öykülerimle kafayı bulduğum hâlâ oluyor elbette. Onları kafamda tekrar canlandırıyor, her birini esas oğlanı ben olduğum destanlara dönüştüren günün acıklılık, korkunçluk modasına göre tamamlayabiliyorum ama aynı tutkuyla olmuyor artık. Bu sadece kendime tanıdığım bir lüks oluyor. Hücrede hareketler aşırı yavaşlıkla yapılabilir. Her hareketten sonra durulabilir. İnsan zamana ve hareketlerine egemendir. Yavaşlığından dolayı güçlüdür. Her hareket belirgin bir eğri boyunca kıvrılır, duraksar, bir seçim yapar insan. Hücrede insanın kendine ne tür bir lüks sunabileceğini anladınız mı şimdi? Hareketlerdeki bu yavaşlık, hızla gelişen bir yavaşlıktır ama. Koşan bir yavaşlıktır. Bir hareketin eğrisinde sonsuzluk akar. Hücrenize egemen olursunuz, her yerini uyanık bir bilinçle doldurursunuz çünkü. Hiçbir önemi olmasa bile her hareketi ağır ağır yapmak ne lükstür! Hiçbir şey karamsarlığımı, acımı yok etmeyecek tamamen. Salgısı kendi içine akan bir bez tarafından ayarlanıyor çünkü. Kendi içinden fışkırıyor, bazen yavaşlasa da durmuyor bir an bile. Mettray'den söz ederken simgelerden yararlanmak, sadece göstermektense olguları tanımlamak ve yorumlamak eğilimindeyim. Mettray bana, bir yarmadan yediği yumrukla iki seksen uzanmış yatan, ağzından köpükler saçan, nutku tutulup duman olmuş Pierrot'nun görünüşü kadar büyük manzaralar ya da ona:

— Rocky, adamın... dediğim günkü gibi izlenimler bağışladı.

Katıla katıla gülmüştü o zaman. Gülüşü öyle birdenbire patlamıştı ki tüm bu hareketlerin duyguların doğrudan ifadesi olduğunu anladım. Üzüldüm. Gülmekten kırılıyordu ama birden kalbine götürdüğü eli, yaralı olduğunu gösteriyordu. Kahkahaları yüzünden silindikten sonra bile yarasının iyileşmeyeceğini düşünmek zalimliğim tuttu. Bu gülüş güzelleştiriyordu onu. Ona yaptığım kötülüğün ışık ışık yüzünde parladığını düşünerek bir kez daha üzüldüm. O da bu hareketin acısını ortaya dökebileceğini duyumsamış olmalı ki yüreğine götürürken sıktığı yumruğunu açtı, onu öksürtecek kadar çılgın bir gülüşü tutmak istermiş gibi, sarsıntılar içindeki göğsünün üstüne dümdüz koydu elini. Şimdi, bu zoraki gülüşün, bir oyuncu –hem de çok büyük bir tiyatrocu– gülüşü olduğunu düşünüyorum. Kendine has bir gülüştü, çalımından yanına varılmayan bayanların attıkları kahkahalara benziyordu, pek sevimli olduklarından hep analarının yanında duran, saten giysilerinin yerde sürünen uzantıları ya da çıplak kolları üzerinde büzülen oğullarının çaldığı kahkahalara. Böyle gülmeyi ancak annesinden kapmış olabilirdi Bulkaen, merdiveni koşarak çıktığını, en üst kata gelince eğildiğini de anımsıyorum. Hapishanenin çatı penceresinden gelen ışıkla aydınlanan yüzünü gördüm. Bir tür huzur kapladı benliğimi, içime işleyen güzelliğinden dolayı güçlü duyumsadım kendimi. Hiç kuşkusuz hayranlıktan kendimden geçmiş durumdaydım. "İçine işlemek" sözcüğünü kullandım ve bu sözcükte ısrar ediyorum: Güzelliği ayaklarımdan vücuduma girmiş, bacaklarıma tırmanmış oradan bedenime geçmiş, başıma yükselmiş ve yüzüme yayılmış, orada ışıldıyordu. Anlamıştım ki tekrar benim içime doldurduğu bu tatlılığı çok güzel yapıtın karşısında beni savunmasız bırakan güçsüzlüğü Bulkaen'e vermekle haksızlık ediyordum, bu güzellik bendeydi çünkü, onda değil. Güzellik yüzünde, hatlarında, bedeninde olduğuna göre onda değildi demek. Bende yaşattığı güzellikten o zevk alamıyordu, o kadar.

Her özel ayrıntısı: Ağzındaki gülüş, gözlerinin parıltısı, cildinin tatlı solgunluğu, dişlerinin sağlamlığı, yüz çizgilerinin yıldız yıldız kesişmesi, tadına doyulmaz ölümler veren oklar salıyor yüreğime. Yayı geren okçuydu kendisi de. Yayı gerip atıyordu oku ama bana atıyordu, kendine değil.

Devlet memurları bazen bir oyuk, bir yarıktan bir parça gökyüzü görürler. Aman pek şaşırtır bu onları. Gökyüzü görmeye alışık değillerdir, o gökyüzü parçası da, kapıdan bacadan kovulsun diye, inadına doldurur orayı. Mettray'deki sonbaharı tekrar görmek istedim ben de. Beni alıp uzaklara götüren sözcüklerle, burada, hücremde yapayalnız anıyorum onu. Hayalimde Pierrot'yla kutsal bir yeri ziyaretten dönüyoruz, sisin yapraklarını ıslattığı bir defne öbeği içinde, nemli yosun ve yapraklar üzerinde sevişiyoruz. Bizi görmeye geldiği zaman gördüğümüz piskoposu taklit ederek, aynı onunkiler gibi ağır adımlar atarak kestaneli yoldan yukarı doğru yürüyoruz. Onun gibi yolun tam ortasında yavaş ve törensel bir biçimde ilerliyoruz. Eminim orada bir yerlere saklanmış o zamanki arkadaşlarımızın dikkatli bakışları arasından geçiyoruz. On beş yıl önce bir gece, küçük kilisede yapılan düğünü kutsuyorlar.

Tours Piskoposu Mettray'i ziyarete geldiğinde arabası ana yoldan kestaneli yolun başına dek geldi. Rahip, müdür, Dudule, rahibeler onu orada bekliyorlardı. Piskoposun parmaklarını öptüler sırayla, o da bir yığın papazın eşliğinde sarı-kırmızı bir şemsiyenin altında, dantelli giysileri içinde, karşılıklı iki sıra dizilmiş eciş bücüş ıslahevi çocuğunun arasından geçerek taa kiliseye dek yürüdü. Sunak taşının yanında kendisi için hazırlanan koltuğa kuruldu. Sonra akşam duası okundu ve Dudule piskoposa bir hoşgeldin söylevi çekti. Piskopos buna, özellikle "yolunu şaşırmış kuzular" dediği çocuklara hitaben yaptığı konuşmasıyla karşılık verdi. Savaşın başında soluk mavi giysili yaşlı bayanlar "ah bizim askerciklerimiz, piyupiyucuklarımız!"* diyerek ortalıkta döner dururlardı. Onlarsa cephede boy siperi içinde çamurlu elleriyle babatoriği avuçlarlardı geceleri. Sıralara oturmuş, eller cepte, Tanrı'nın kuzucukları da öyle yapıyorlardı. Her yerde öne geçen dayılar, kiliseye gelince ayin boyunca karanlıkta kalacakları en dipteki son sıralara yerleşmeye özen gösterirlerdi. Ayağa kalkmak, diz çökmek zahmetine bile katlanmazlardı. Onların yerine bütün çök-kalkları öndeki garibanlar yapardı. Dualarını bile, Allah bilir, onlar için de okuyuveriyorlardı. Ama piskopos geldiği gün nedense ön sırada bulunmak istediler. Oysa önceki pazarlar ayine bile gitmezlerdi. O denli seyreltmişlerdi kiliseye gitmeyi, artık bu

* Pioupiou: (Eski) piyade eri "bitli piyade" gibi. (ç.n.)

işleri bıraktıkları bile söylenebilirdi. Koroya girdiklerinde tüm fırlamalıklarına karşı Paskalya ayininde kiliseye gitmiş köylü çocuklar kadar sakardılar ve zarif bir sevimlilik gelmişti üzerlerine. Dudule'ün hoşgeldin söylevinde neler söylediğini şöyle bir anımsamaya çalışayım bakalım.

*Monsenyör**

Bu konuşmayı yapma şerefini bana bağışlayan Sayın Müdürümüz adına siz Yüce Efendimize aramıza hoş geldiniz diyorum. Baron de Courteveille'in, müessesemizin kurucusu olan muhterem zatın bu ölmez eseri ziyaretinizin büyük şerefini idrak ediyor. Zaman maalesef kötü. Kilise ve cemiyet şeytanın sinsi tasallutu altında. Tours piskoposluğu din adamlarının en müşfiği olan zatı âlinizin koruyucu kanatları altında mesut ve bahtiyardır. Montsanjoye Monsenyörü'nün bize cömertçe bağışladığı Tanrı'nın mübarek beldesi Touraine'imizde yüzyıllardır gelenek olan lütuflar, zatı âlinizin sayelerinde şaşmaz bir düzenlilikle devam ediyor. Hepimizin kendimizi adadığımız bu yeniden eğitme, bu dini ve ahlâki hidayete erdirme müessesesine zatı âlinizin gösterdiği yakın alaka herkesin malumudur. Tours piskoposluğu Mettray zirai kolonisine mühim miktarlarda para yardımı yapması yanında, buraya, kendine, bize ve bu müesseseye yaraşır din adamları göndermekte itinalı davranmıştır. Bu bakımdan da size teşekkür borçluyuz, Monsenyör. Islahevimizin çocukları, pişmanlık getirmiş olan bu günahkarlar ziyaretinizden gurur duyuyor ve bu şerefe layık olmak için birbirleriyle yarışıyorlar. Ziyaret haberiniz burada ağırbaşlı ve sürekli bir sevinç yarattı. Aralarında bulunmanızdan muhakkak ki büyük şeref duyuyorlar ve bu andan itibaren züht ve takva üzere yaşayacaklarına şüphe yoktur. Zatı âlinizin yüksek izinleriyle şahsi minnet ve hürmetlerime umumi hissiyatı da katmak isterim. Piskoposluk huzuruna çıkmak şerefine nail ve koloninin bu mütevazı hizmetkârına gösterilen hüsnü kabule şahit oldum. Bu büyük hayır hasenat yuvasının hizmetlerine yeni yeni iftihar vesileleri ilave edileceği bugünden bellidir.

Piskopos şöyle karşılık verdi:

* Monsenyör: (Fr. Monseigneur) Yüksek aşamalı papazlara hitap sözcüğü. (ç.n.)

Müdür Bey, Başmuavin Bey, Genç Arkadaşlarım,

Aslında mübarek dininizin kaidelerine sadakatinize işaret eden hüsnü kabulünüzden ziyadesiyle mütehassis oldum. Kokuşmuşluğun Tanrı'yı unutturmaya çalıştırdığı şehirlerden gelip huzurlu bir din köşesi olan beldenizi görünce umudum tazelendi. Baron de Courteveille'in bu muhteşem eserini takdir ediyor ve ne çabalara, ne fedakârlıklara mal olduğunu iyi biliyoruz. Müdür Bey ve Başmuavin Bey, hem her yerden farklı hem her yerin aynı olan bir ortamda yalnızca bu mübarek müessesenin muvaffakiyeti için aynı yakın alakayla el birliği etmiş bulunmaktadırlar: Düşmüş çocuklarımızı tekrar yüceltmek için canla başla çalışıyorlar.

Bu esere mesailerini hasretmiş mübarek hanımefendiler var, Mukaddes bakanlığımızın daima yanlarında olduğunu, hayatlarının teminat altına alınmış bulunduğunu ifade etmek isterim. Bizi karşılamak için yaptığınız hazırlıklardan pek memnun kaldık. Kilisenizi pek büyük bir zevklilikle süslemişsiniz, Tanrı'ya gösterdiğiniz bu halisane kulluk elbette karşılıksız kalmayacaktır. Küçük kilisenizin papazı, cansiperane çalışmalarını takdir ettiğimiz Rahip Viale müminane bir tevekkülle çekmekte olduğu ağır hastalıktan çıkmış bulunuyor çok şükür. Cenabı Allah salih kullarına böyle dertler verir bazen, elbette onun hikmetinden sual olunmaz (burada piskopos bizim papaza bakıp güldü ve şöyle dedi: Ama Rahman ve Rahim olan Cenab-ı Hak koyunlarını tanır, içlerinden biri yanılıp dikenli yollara sapar, çöğürlere, çalılara takılırsa onu kollarına alır ve ağılına getirir).

Sonra çocuklara dönüp geri kalan sözlerin onlara yönelik olduğunu belirtecek biçimde sesini yükselterek sürdürdü konuşmasını:

Genç arkadaşlarım, elbette Tanrı'nın niyeti sizi sonsuza dek hata üzere bırakmak olamazdı. Bir avuç dindar insan sizi tekrar doğru yola getirmek için teşrik-i mesai ediyorlar. Onlar sizi, komşunuz olan ve korkunç görünüşüyle her gün size iyi olmayı hatırlatması gereken bu tutukevine düşmek felaketinden esirgeyeceklerdir. Halisane temennileri onlara ne kadar kuvvet ve cesaret veriyor olsa da işlerinin pek zor olduğunu teslim etmek

icap eder. Onlar, maalesef hâlâ bazılarınızın fikrini çelen şeytan ile mücadele ediyorlar ve bu pek çetin bir mücadeledir. Yine de ümit ediyoruz, hatta eminiz ki o iblis-i laine galebe çalacaklardır. Rabbımız: "Bırakın küçücük çocukları, bana gelsinler" buyuruyor. Hangi taş kalp bu ulvi davete kulaklarını tıkar da şeytanın, içinde alevler kaynayan, siyah sinesini tercih eder?Bu koloni, hiç şüphe yok ki, Allah yoluna kazanılmış insanlar fidanlığıdır. Dikkatle göz kulak olduğumuz bu yolda azm ile sebat ile yürüyün. Mübarek Roma Kilisesi bundan büyük memnuniyet duyacaktır. Şimdi mübarek Papa Hazretleri, hastalar, hapisler ve ölülerimizin ruhu için dua edeceğiz.

Çocuklar dinlediler ama piskoposun bu Tanrı evi (Mettray) sayesinde Santral felaketinden korunacağımızı vurgulayarak Fontevrault'dan söz ettiği sırada iyice kulak kesildiler. Dikkatimizin doruklarındaydık, sinek vızıldasa duyulurdu. Böyle iyi giyimli, yanında bir sürü adamı bulunan, böylesine bilgili, Tanrı'ya böylesine yakın bir adamın Jo la Voix d'Or* ve tüm Santral hakkında çarpıcı şeyler söyleyeceğini ummuştuk. Ama piskopos bu konuda pek bir şey bilmiyor olmalıydı, şöyle bir değinmekle yetindi çünkü. Nefesimizi tutup kulak kesilerek beklediğimizle kaldık ve soluklarımızı, bir salonda uzun süre tutulmuş osuruk gibi, koyuverdik.

Sonra piskopos asasını bir uşağa verdi (o da koltuğun yanına dayadı). Sunak taşının on iki basamaklı merdivenini çıkıp üstüne dikildi. Kutsal ekmek kabını kaldırarak bizi kutsamaya hazırlandı. Rigaux ile Rey'in kavgası, törenin bir parçasıymış gibi sanki, işte tam bu anda patlak verdi. Yeniden gündeme gelen baldır sargısı davasıydı bu. Uzun süre uyutulmuş olan bu çatışma, sonunda su yüzüne çıkıyordu işte. Rey'in, Rigaux'nun fıstığına ettiği bir iki kaş göz işareti mi, yoksa Rey'e vurduğu bir omuz muydu dövüşü başlatan bilemiyorum, hiçbir zaman da öğrenemedim ama aslında bir hiç uğruna adamakıllı dövüştüler. Sunak taşının dibinde öyle kıyasıya vuruştular ki kan geldi sonunda ağızlarından, burunlarından (Mettray'de rakip yere düşüp hırıltılar çıkardığı zaman bile vurmaya devam ederler). Birbirlerini öldürmek, cehenneme

* Jo la Voix d'Or: Altın sesli Jo.

postalamak için vuruyorlardı sanki. Basamakların en üstünde, elinde tuttuğu kutsal ekmek kabıyla piskopos kutsayayım mı kutsamayayım mı diye tereddüt ederken, bizim dansçılar, demir nalçalı ökçelerini birbirlerinin kafasına, göğsüne Allah yarattı demeden yapıştırıyor, yumruk, kafa atıyor; birbirlerini tırmalıyorlardı (tırmalama, çocukların dövüşlerinde çok büyük rol oynar). Nefes alışları çok sıklaşmıştı. Sonunda, dangalak aile reisleri iki kahramanın üzerine atılıp ayırdılar ve onları bitkin bir durumda, kısaca bina ya da hücre dediğimiz ceza binasına taşıdılar. Piskopos da bizi tek eliyle kutsadı, keçe gibi eliyle. Bağışladığını gösteren bir el işareti de yaptı. Saygıdeğer bir ağırbaşlılıkla gizli saklımız kalmayan bizlerin önümüzden geçip gitti. Bilmiyordu ki bu dövüş, şaraplı ekmek âyini onuruna yapılan bu dans, bütün koloniye yayılacak ve Rey ile Rigaux yandaşları arasında yaklaşık iki hafta sürecektir. Yandaşlar görülmemiş bir kıyıcılıkla dövüştüler. Askere zorunluluktan ya da vatan borcu diye gidilir ama bir aşk uğruna ölünür. Hiçbir aile onur tahtasına yazılmadı haftalar boyunca. Pazar günü, hafta içinde ceza almayan ailede duran bayrak, tören salonunun en karanlık köşesinde, kara kılıfın içinde bekledi durdu.

Azılılar gözdelerini en güzel tıfıllar arasından seçerler ama bu oğlanların hep "karı" kalmasını zorunlu kılmaz. Gün gelir erkeklikleri uyanır ve öteki erkekler arasında yerlerini alırlar. Hatta pek de şaşırtıcı olmayan şey de olur, güzellikleri onları en dişli çetelere sokardı. En fıstık yavrular neredeyse tam bir eşitlikle kabul edilirlerdi çeteye. Azılılarla içli dışlı olduklarını görenler onların vurdurduklarını akıllarından bile geçirmezlerdi. Oysa folluk gibiydiler tabii. Fakat onlar güzelliklerinden aldıkları güçle ibneliklerini öyle yüceltiyorlardı ki bu durum bir süs, bir üstünlük oluyordu onlar için.

Güzel şiirlerin şairleri hep ölmüş olur. Mettray çocukları anlamışlardı bunu ve söz dokuz yaşında bir kız çocuğunu öldürmüş olan Harcamone'dan açılınca hep geçmiş zaman kipiyle konuşurduk. Harcamone aramızda yaşıyorsa da bizim için sonsuzluğa göçmüş biriydi sadece. Cinayetten hiç söz etmiyorduk ve eminim o da bizim gibi çoktan unutmuştu olayı. Aramızda olan, kımıldayan, devinense herkesin bir arkadaşıydı. Herkesin arkadaşı olan tek kişi

Harcamone'du. Ne "vurucu" ne de "vurduran" olmadı hiçbir zaman. Herkese, hatta zibidi garibanlara bile iyi davrandı. Çok namuslu bir yaşam sürüyordu ve ben dürüstlüğünün onu pişirip dayanıklı kıldığına, ona bu parıltıyı verdiğine inanıyordum. Karşısında "göt"ten, "ibne"den filan dem vurulunca ilgisiz kalıyordu. Kendisine bu konuda soru sorulduğunda –aslında pek seyrek rastlanan bir durumdu, cesaret edemezdik çünkü, yalnızca onu henüz tanımadıklarından pek saymayan yeni gelenler kalkışırdı soru sormaya (bu çocukların ne kadar tehlikeli olduğunu göresiniz diye söylüyorum bunu)– kızıp sinirlenmeden omuz silkerdi. Bir keresinde öbür genç katillerin kişilik ve alışkanlıkları üzerine birkaç soru soracaktım neredeyse. Hepsinin aynı ailede –Atride'ler ailesinde– olmaları, hepsinin birbirini tanımaları, elli yıl ayrı bile kalsalar arkadaşlarının huylarını biliyor olmaları derinden etkiliyordu beni. Bir Bade prensinin Tolédo'lu bir prensin özel yaşamından büyük bir kesinlikle söz etmesi gibi bir şeydi bu. Onları tanıştıran, Avrupa'nın bir ucundakine öbür ucundakini sevdiren ya da düşman eden ilişkileri çok merak ediyorum.

Aralarında büyük rekabetler olduğunu düşünür, genç alınlarında felaketler, bazen da ölüm ve sürgün fermanları okurdum. Şivesinin bir tuhaf oluşu dikkatimi çekiyordu ama hiçbir zaman anlayamadım nereli olduğunu. Argo konuşuyordu tabii ama bir şeyler onu diğerlerinden ayırıyordu: Katıydı katı olmasına fakat öteki kabadayılara göre olağanüstü yumuşaktı kasları ve kemikleri de pek öyle güçlü değildi. Oldukça ağır bir özle dolu (şişirilmiş değil) gibi görünüyordu. Gazeteler "cani", "canavar" benzeri sıfatlara boğmuşlardı onu. Dik başı, yukarı kıvrık üst dudağı, çıplak ayaklarından baş aşağı göğe asılmış görünmez bir varlığı öper ya da onun tarafından öpülürmüşçesine duruyordu.

Harcamone kolonide alçı işçiliği ve duvarcılık yapıyordu. Tepeden tırnağa alçıya boyanıyor, ince ve sert yüzü zarif bir tatlılığa bürünüyordu. Başka binbir gerekçeyle koloni cehennemlik bir yere benzetilebilirdi ama tek bu yüzün büyüsü yeterdi burayı olağanüstü bir yere çevirmeye. Yürürken ayağını sürürdü Harcamone. Yüzüne karşı gülerek, ee derlerdi, adam sürgünde prangaya vurulunca ağır gülleyi sürümek böyle yapar adamı. Bu şakadan hoşlanmaz, yüzü

kararırdı. İşemek için fırça atölyesinden bir an çıktığımda onun, omuzunda merdivenle Grand Carré'den geçtiğini görürdüm. Merdiven, yetersizliğinden dolayı, koca evrende tek bir aktör gibi parlar, kısalığı durumu acıklı bir drama dönüştürürdü. Omuzunda taşıdığı firarların, kız kaçırmaların merdiveniydi. Gemilerin, sirklerin, yaz geceleri balkonlara yapılan serenadların, gamların, arpejlerin daha ne bileyim nelerin merdiveniydi. Merdiven onu götürürdü sanki. Bu katilin kanatlarıydı merdiven. Yürürken bazen vücudu öne eğik, bir ayağı geride öylece gergin, yalnız başı hareketli, durur, sağa sola çevirerek başını, kulak kabartırdı etrafa. Sağı solu dinlemek için durup başını kaldıran bir maral olurdu. Jeanne d'Arc da böyle duyuyor olmalıydı gaipten gelen sesleri. Küçük kız cinayeti olayında ölümün öyle yakınından geçmiş, bize gelinceye dek öyle boralar, fırtınalardan sıyırtmıştı ki onsekiz yaşında olmasına karşın bedavadan, fazladan yaşadığına inanıyordu. Ölümle tanıştığına göre, şimdiden bıçakla kesilmiş gibi olmuştu yaşamı. Ölümle içli dışlıydı. Yaşamdan çok ölüme aitti. İşte ona kasvetli havasını veren nedenlerden biri daha. Tüm hoşluğuna, çekiciliğine karşın ölüm kokusu sinmişti üzerine. Tabutun üstüne konan güller, aşk ve ölüm simgesi olan güller gibiydi. Grand Carré'den geçerken yürüyen o değil, yalanın koluna girmiş zarafetti. Harcamone'dan sonra yazgısı santrallere tıkılmak olan başka çocuklarla da karşılaştım. İçlerinden biri cinayetinin kendisine nasıl on beş yıl ağır hapse patladığını öyle tatlı bir güzellikle anlattı ki ona acıdığım için kıpkırmızı oldum utançtan. Bu cinayetin, onu, bütün ruhuyla olmak istediği kimse, ötekiler arasında bir azılı yaptığını duyumsuyordum. On beş yıl boyunca içerde yatarken olsun, cezasını çektikten sonra olsun, sizin gençlik dediğiniz dönemin içine edilmiş olmasından dolayı zaman zaman aklından pişmanlık bulutları geçse bile, yaptığının, bunu yapma isteğinin yanında hiç kalır o pişmanlık gölgeleri. Tersine, azılı biri olma tutkusu gençliğini hatta yaşamını ona feda ettirecek denli büyüktü; burada, sevdalının, yaşamı bahasına; bedeni ve ruhuna gelebilecek bin türlü bela pahasına taptığı putun nitelikleriyle kendini donatmak istediği o aşk mucizelerinden biriyle karşı karşıyayız. Tanrı'nın kendilerine böyle kahramanlık fırsatları bağışlamadığı çocukların hapislerde; merdivende, duşta, revirde rastlaşmaları

sayesinde anasının gözü pezevenklere nasıl yaklaştıklarını görmek gerekir. Küçük serseriler içgüdüsel olarak onlara yönelir, etraflarını sarar, ağızları açık dinlerler onları. Pezevenk, onların beyinlerini yıkar. Şimdi kalkıp size gülünç gelen bir ülküye omuz silkip geçerseniz haksızlık etmiş olursunuz; sevdikleri kimseye benzemeye zorlayan aşkın itici gücüne itaat ediyorlardır çünkü: Azılı olmak istiyorlar ve sonunda o sevdikleri kişi oluncaya dek iç güdülerinin buyruklarına uyacaklardır. Azılı olunca katılaşarak, yalnızca bir geçiş dönemi olan ve olgunlaşmaya koşan gençliğin durulmamış akışını, hedefe doğru yürüyüşün verdiği duygulandırıcı esneklik ve tatlılığı yitirirler. Bu sevdalı yürüyüşü tümden unuturlar o zaman. Sıradan bir puşt olup çıkar ve bu duruma gelmek için başlarından geçen serüvenleri akıllarına bile getirmezler. Başka tıfıllar için bir hayranlık kutbu olma sırası kendilerine gelmiştir. Hapishanelerdeki ruhsuz, duygusuz herifleri yaratmak için Tanrı, belki de biraz uygunsuz olan bu yola başvurur.

Harcamone'un öbür güzelliklerinden biri de beyaz emaye kaplı elidir. İncecik derisinden ya da pek narin etinden mi geliyordu bu beyazlık acaba? Yoksa mesleğinden mi kaynaklanıyordu? En küçük bir şey yaralardı onu. Bir şey olmazdı da yaralanmış numarası çekerdi belki. Eline metrelerce beyaz gazlı bez dolardı. Karavana saatlerinde bu haliyle, akla gelmez çılgınca serüvenlerden; dövüşler, saldırılar, çıngarlardan çıkıp geliyormuş gibi görünürdü gözümüze. O çaputlar, meleklerin en tatlısı olan Harcamone'u kıyıcı birine çevirir, bizim yüreklerimizde de bir hemşire şefkati uyanırdı ona karşı.

Azılıların pek çoğu gibi sağ bileğinde, üzerinde bakır ve çelik çiviler bulunan deriden geniş bir bileklik vardı. Bunun ilk gerekçesi, çok büyük çaba harcanan durumlarda bileğe destek vermek, yükünü hafifletmek olduğundan "bilek zoru" deniyordu adına, ama bir süs olmuştu artık: Bir erkeklik simgesi olmuştu. Yine deri bir kordonla bağlanıyordu.

Koloni, dolayısıyla Divers, "Harcamone" ekseni çevresinde dönüyordu. Yine koloni, dolayısıyla Harcamone "Divers" ekseni çevresinde dönüyordu. Sonra Villeroy ve daha birçoklarının çevresinde dönüyordu. *Merkezi her yerdeydi.*

Berduşları, garibanları da anlatayım mı? Eh, hadi hatırları kal-

masın. Kendileri olmasaydı soylu sınıfın var olamayacağı yalaka, zayıf, çirkin, kara budundu onlar. Köleler gibi yaşarlardı.

Larochedieu, bu kokmuş ayakları irin içindeki zibidi, bu ihbarcı, bu resmi ispiyoncu, bu kemikli vücudu kalın sert bir deriyle kaplı olan dürzü, bir gün yolda Bel-Air'in kendisine vurduğundan sızlandığı bir yumruğun izini aile reisine göstermek için avluda soyunmak durumunda kaldı. Sol memesinin hizasında mürekkeple yazılmış (bir tür sahte dövme) "Pietro M. D. V." yazısını okudum ve parke karosu üzerine kazınmış "Vampirler Kralı Pietro, o benim işte" yazısı geldi aklıma. Böyle bir dövme yaptırmaya dünyada cesaret edemezdi, kendisi yapacak yürek de yoktu onda. Derisine işlenmiş bu işaret ve onun şiddetiyle kışkırtıldığı için bundan böyle ölüm tehlikesiyle burun buruna yaşamaya zorlanmaktan mı korkuyordu ki?

Neredeyse tepeden tırnağa morarmış bir sürü küçük çıplak beden görmüş ve gördüklerim karşısında boğazım kurumuş, nefes alamaz olmuşumdur birçok kez. Bu çocukları adım adım ölüme iten bir yazgının korkunç ifadesi karşısında bulurdum kendimi. Yazgıları onlara yaşamı uzaktan, anlaşılmaz, dokunulmaz, mavi dantelden bir ağ arasından görme olanağı bırakıyordu yalnızca.

Bulkaen'in bana daha önce de anımsattığı bu Bel-Air adı, çocukların gerçek acılarını, pancar tarlalarında iki büklüm çektikleri yürekler acısı sıkıntıları görebilmem için beni, anılarımın içinde büyüleyici ne varsa her şeyden bir an için ayrılmaya zorluyor. Çocuklar yaz kış tarlada çalışırlardı. Çok ağır hareket ederlerdi: Çamur içindeki saboları canlılıklarını toprağa yapıştırırdı sanki. Gençlikleri ve hareketlilikleri, bir orman perisinin ağaç kabuğu altına hapsolup kalması gibi, killi çamura gömülüp kalmıştı. Yağmurda, karda, ortalarında hareketsiz, dimdik duran aile reisinin buz gibi bakışları altında, üşürlerdi. Tüm ıslahevinin kahrını, acısını onlar yüklenmişti desem yeridir. Onları düşünüp, Bulkaen'in onlardan biri olduğunu düşünüp içim sızlıyor, izi bile kalmadığını sandığım bir iyilik yumuşatıyor yüreğimi. Bu aşk ve acıma haykırışımdan dolayı bağışlayın beni. Kuşkusuz çok çekmiştir Bulkaen ama gururundan dolayı asla belli etmemiştir. Sonuna dek bir yıldız gibi parladığını, mektuplarından çıkarıyorum bugün. Ateşli yanıtlarla onu övüp göklere çıkarıyordum. İspanya'ya dek

uzanan kaçış planları anlatıyordu bana. Mektupları, sözcükleriyle, onun tarafından yazılmış üstü örtülü sözcüklerle, bilinmedik sıradağlarda çete reisleri olduğumuz gizli serüvenler getirir gibiydi. Bulkaen fındık ağacından büyülü bir değnekti, bir dokunuşuyla gönlünce değiştiriyordu dünyayı. Ne var ki benimle çözülmemesine karışıp dolaştığı en uçuk serüvenlerde bile Rocky'nin anısı onu terk etmiyordu. Neden derseniz, bir gün, ben bir şey sormadan zindan üstüne şiirleri, buradan gitmeden o istedi, Rocky istedi yani, dedi bana. Duyarlılığının, beni avutmak için bu açıklamayı uydurduğunu anladım. Bu avuntuyu verdi de bana, ama üzüntülü olduğum anda değil, bana acı verdiğini sandığı, bambaşka şeylerden söz ederken en yoğun biçimde Rocky'yi düşündüğü anda verdi. Merdivendeydik, ikimizden başka kimse yoktu. Elimi yavaşça omuzuna koydum. Başını çevirip bana baktı, gözlerime çakıldı kaldı bakışları. Tedbiri elden bıraktı. Dalgın dalgın, birlikte yaptıkları "iş"leri, sıcacık ısıtılmış binalarda kattan kata, bir daireden ötekine geçişlerini, kolayca açılıveren kapıları, üzerinde yürüdükleri yumuşacık halıları, göz kamaştıran avizeleri, korkularını, adeta ırzına geçtikleri yarı açık mobilya kapaklarından duydukları heyecanı, parmakları arasında gıcırdayan kâğıt paraları, altınları anlattı bana.

— Bilseler ne olacak, umurumda değil. Anlatayım sana. Girerdik işte evlere, odalara. Ortalığı duman ederdik. Beraber çalışırdık hep. Ayrı yapamazdık. Güpegündüz girerdik evlere. Önce küskü, sonra takozlar, takk! Kurtulur kilidin dili. Kapıyı örterdik arkamızdan, sadece ikimiz kalırdık koskoca evde. İşe koyulurduk. Başbaşa. Ne bileyim, Jeannot, bilirlerse bilsinler işte. Bir keresinde... Bütün bunları bir solukta söyledi. Elimi çektim omuzundan, başımı çevirdim biraz. Kendi içine kapandı, beni unutup eski günlere daldı. Benim yardımım olmadan yürüyordu. Konuşuyor, sesi boğuklaşıyordu konuştukça. Rocky'le birlikte atıldıkları ilk tehlikenin korku ve mutluluğunu anlatıyordu. Kendini güvende hissetmek için iyice sokulmuş Rocky'ye, bir beden olmuşlar sanki. İki dakikada kilidi attırıp girmişler eve. Pek az şey yürütüp hemen tüymüşler. İkinci tufada coşkuları öyle büyük olmuş ki girdikleri dairenin kocaman yatağına yatıp yuvarlanmışlar, sonra sevişmeye başlamış ve o güne dek tatmadıkları

hazlar vermişler birbirlerine. Arkalarında lekeli çarşaflar bırakarak çıkmışlar daireden. Alçak sesle ama makaradan boşanır gibi çabuk çabuk söylediği sözcükleri içerek onu dinliyordum. Elimi yeniden omuzuna koydum. Bu kadar çok sevmiş olduğu doğru muydu? Öylesine allak bullak olmuştuk ki bir tutuklu bizi görmeden yanımızdan geçip gitti. Bulkaen'i tuttum, göğsüme bastırdım. Hafifçe başını çevirdi, gözlerinin derinliği serildi önüme. Hiç aklımda yokken, bakışlarının duruluğu Along Körfezi'ni çağrıştırdı bana, mutluluğuma dünyanın en baş döndürücü manzarasını aşkımla birleştirmenin coşkusu gelip eklendi. Ağzı, Harcamone'un esrarengiz bahçesinden aşırdığım ve sapını hâlâ dişlerimin arasında tuttuğum gülü ezdi ağzımın üstünde. Kodesin tüm delikanlıları hatta tüm suçluları ürpermiş olmalılar. Gizemli bir akrabalık bağı, ayrıksı bir hısımlık dünyanın bütün suçlularını birbirine bağlar ve birine bir şey olsa hepsi etkilenirler. Birinin heyecanı, çalkantısı döngüsel bir hareketle zincirleme olarak birinden öbürüne geçer, tıpkı şu siyah Japon bambuları gibi. Denir ki bu bambular, her elli yılda bir, dünyanın neresinde olursa olsunlar, çiçek açarmış. Sapların ucunda aynı yıl, aynı mevsim ve aynı saatte aynı çiçekler açıverirmiş. Suçlular da aynı tepkiyi gösterirler.

Elini ağzına koyarak daha da kıstığı dokunaklı çığlıklarında, kendi soygunlarım sırasında yüreğime dolan kıvancı buluyordum. Bu kıvanç, bu heyecan hiçbir zaman böylesine güzel getirilmemişti dile; benimki kadar sıcak bir yürekle el ele vererek hiçbir zaman böylesine güzel, böylesine kesinlikle dökülmemişti sözlere. Benliğimin derinliklerinde bir köşede tek başına durmuştu bugüne dek, işte şimdi, benim gizli gizli düşlediğim, en güzel biçimini veriyordu Bulkaen ona.

Soygunlarımı, ilkinden tutun da beni Fontevrault'ya getiren sonuncusuna dek, yalnız başıma yaptım ben. Bu süreç içinde, her geçen gün daha arınıyordum. Tufalarımı, başkalarıyla söyleşilerimde öğrendiğim gelenek-göreneklere göre yapıyordum. Boş inançlara saygılı davranıyor, olağanüstü bir duygululuk –en taş yüreklinin bile bir yerinde saklı duran duygululuğu– gösteriyordum. Ben de onlar gibi, şöminenin üzerinde duran bir çocuk kumbarasını cebime boşaltırsam Tanrı'nın gazabını üzerime çekeceğimden korkuyordum. Fakat hep üçkâğıda çalışan zekâm bu

büyük arınma isteğimi durmadan rahatsız ediyordu. Azrail'e el ense çekmek gibi tehlikeli işlere balıklama dalarken –bunların arasında P... müzesi soygununu sayabilirim– klasik cesarete bana özgü hainlikler katmaktan alıkoyamıyordum kendimi. Örneğin, kapağı tümsek bir sandık olan antika bir mobilyanın içine saklanıp geceyi orada geçiriyordum, ya da topuklarıma basa basa rahatça gezindikten sonra (altın yaldızlı tavan kaplamalarının altında, ünlü antikaların arasında topuklarına basarak yürürken, ayak uçlarına basarak yürüdüğü zamankinden daha sessiz oluyor insan) dürüp sardığım halıları pencereden atmayı huy edindim. Zalimin* ölümü doğrultusunda oy verdikten sonra her Saint-Just'ün,** gecenin, yalnızlığın ya da düşlerin gizliliğine sığınıp boynu vurulmuş kralın zambak desenli mantosuna sarınıp tacını da başına oturtabileceğini anladım sonunda. Aklım işleri karıştırsa da bedenim, herhangi bir tufacınınki gibi, her zaman çevik ve güçlüydü. Bu yaşam beni kurtarıyordu. Çok ince yöntemler, inceden inceye düşünülmüş olmaları sayesinde, giderek zekâ ürünü olmayı aşar ve sihirbazlığa dönüşür de beni, hiç istemediğim halde korktuğum o büyülü dünyayla, perilerin göze görünmeyen belalı dünyasıyla haşır neşir eder diye ödüm kopuyordu çünkü. Bu yüzden, öteki tufacıların zora dayanan, güvenli, herkesin anlayabileceği ve "hırsız girmiş işte" diyeceği doğrudan yöntemlerini zekâmın tüm ince yollarına yeğliyordum. Haydut Botchako'nun imrenilecek hoyratlığı, aşırı öfkesi yalnız gezer bir yaban domuzunun umutsuz yırtıcılığına benziyordu ve kendisi de bilincindeydi bu benzerliğin. Tepesinin attığı zamanlarda gardiyanlar hemen yanından toz olur ya da yatışmasını beklerlerdi. Yalnız Brulard ona yaklaşmaya cesaret edebilirdi. Birlikte onun hücresine girer, kapıyı üstlerine kapatır ve ancak Botchako'nun kızgınlığı geçince çıkardı oradan. Hücrenin, içinde şeytan çıkarma ve murat oldurma ayinleri yapılan bir masal mağarasına dönüştüğünü söylerlerdi. Bakın anlatayım size tam olarak neler geçtiğini içeride: Botchako'nun sonradan bize anlattığına göre, Gardiyan Brulard içeri girermiş, onu yatıştırmak için öbür meslektaşlarına, şeflerine, müdüre verip veriştirirmiş. Öfke ve ku-

* Zalim: Fransızca metinde "tyran". XVI. Louis'den söz ediliyor. (ç.n.)
** Saint-Just: 1789 Devrimi'nin ileri gelenlerinden. 28 Temmuz 1794'te giyotinde can verdiğinde 27 yaşındaydı. (ç.n.)

durganlık nöbeti gelirmiş sanki ikisine de. Uzun süre sövüp saydıktan sonra yavaş yavaş dinermiş azgınlıkları, sonunda yatışmış olan haydut tabureye oturur ve başını elleri arasına alırmış.

Mettray'de ayakyoluna şöyle giderdik: Helalar avluda, her ailenin arkasındaydı. Öğleyin ve akşam saat altıda atölyeden dönüşte, ağabey bizi sıraya sokup uygun adımla dört genel işeme yerinin karşısına getirirdi. Dörder dörder gider işer, ya da işermiş gibi yapardık. Solda, dışkı fıçısı yer hizasında olsun diye dört-beş basamakla yükseltilmiş büyük aptes yerleri vardı. Gereksinmesi olan sıradan çıkıp oraya gider ve dolu olduğu anlaşılsın diye kemerini kapının üstüne atardı. Hiçbir zaman kağıt olmazdı helalarda. Üç yıl boyunca kıçımı işaret parmağımla sildim, onu da duvarlara sürterek temizledim.

Bana yaşattığı böylesi anlar için seviyorum koloniyi. Güzellik düşmanı dangalaklar Danan, Helsey, Londres ve diğerleri çocuk hapishanelerinin yok edilmesi gerektiğini yazdılar. Bilmiyorlar ki ıslahevleri kapatılsa çocuklar onları yeniden kuruverirler. İnsanlıktan çıkmış bu veletler kendi yarattıkları gizli ve karmaşık töreleri yerine getirmek için, iyi niyetli gazetecilerin gözleri önünde birbiri ardınca mucizeler (evet doğru sözcük bu, mucizeler) yaratacaklardır. Eskiden savaş güzeldi; kanlı şan şeref çiçekleri açtırırdı. Bugün daha da güzel; acı, şiddet ve umutsuzluk yaratıyor çünkü. Yenenlerin kollarında ağlayan, hıçkıran ya da avuntu bulan dullar yaratıyor. Savaşı, en güzel dostlarımı parçalayıp yutan o canavarı, seviyorum. Mettray'i, baştan başa 15-16 yaşında küçük dullarla ya da en güzel köşelerde yıldırım çarpmış erkeklerle dolu eşsiz Touraine'imizin göbeğindeki bu cenneti seviyorum. Şimdi ikisi de ölmüş olan Harcamone ve Bulkaen içimde (bana göre) Fontevrault manastırlarının penceresiz, karanlık odaları kadar ayrıksı mahzenlerde gömülüdürler. Cehennem nemli ve hüzün dolu olsaydı o salonlar için "cehennemi" nitemini kullanırdım. Yüksek tavanlı, loş mu loş, buz gibi yerlerdir oraları, Plantagenet'lerin, Arslan Yürekli Richard'ın mezarları etrafında sözle, yazıyla betimlemesi olanaksız ne ayinlere katılmak zorunda kaldık biz! Keşişler ve rahibeler, burada, benim bağlılıkla sürdürdüğüm unutulmuş bir ayin yaparlar.

Sağımdaki Divers'e karşın, Bulkaen'e karşın Harcamone'un

anısı aklıma geliyor. Islahevinin duvarcıya dönüştürdüğü on sekiz yaşındaki bu katil, çekülü, su düzeci, malası elinde dalgın dalgın duvarlara bakar, sonra gizem dolu bir karar verip tırmanırdı birinin üstüne. Koloninin Santral'i mesken tutmuş şeytanıydı o ve hâlâ beni ziyarete geliyordu. Beni sevindirmek için olsa gerek neredeyse somutlaşarak insan biçiminde ortaya çıkıverecek olduğu ve gülleri açtırdığı son görünüşünü asla unutmayacağım. Densizliği Fontevrault'nun müdürünü bile hayretlere düşürdü. Şık, kibar, zarif mi zarif, oldukça zeki bir beydir müdür. Tutukluların moralini yükseltmeyi düşünüyor olmalıydı ama Harcamone'un cinayeti tutumunu değiştirmesine yol açtı. Adli polisle yargıcın sorgulamasından önce hapishanenin yargı odasında olup bitenleri, gardiyanların aralarında fısıldaşırlarken ağızlarından kaçırdıkları laflardan öğrendim. Öfkeden kudurmuş haldeki müdürün karşısına çıkmıştı. Müdürün öfkesi yeni açmış bir gülünki kadar akıl almaz bir gizem karşısında olmasından geliyordu. Bu cinayetin; gardiyanın, katilin beyaz ayakları dibine yuvarlanmasının ne anlama geldiğini bilmek istiyor ama Harcamone'un hiçbir şey anlamaz, bilmezmiş gibi davranmasıyla karşılaşıyordu. Uydurma, kafadan atma bir açıklamaya da güvenmiyordu. Yazgısı sayesinde katil bütün misilleme biçimlerinden daha güçlüydü çünkü; Fransız hapishanelerinde yürürlükte olan en ağır yaptırım prangaya vurmak, kuru ekmek ve suya yatırmaktı, oysa idamlıklar zaten prangaya vurulurlardı ama her yerde titizlikle uyulan bir yönetmelik maddesi de onlara düzenli ve iyi yemek verilmesini gerektiriyordu. Harcamone'u cezalandırmak için müdürün, ölüm cezasının "yaşam boyu kürek cezası"na çevrilmesini dilemekten başka yapacağı bir şey yoktu. Elinden bir şey gelmediği için hırsından titriyordu. Katili dövmek ya da dövdürmenin çocuk oyunu gibi olacağını anlıyordu. İki gardiyanın arasında, ayakları zincire vurulu Harcamone bıyık altından gülerek müdüre bakıyordu. Gardiyanlar ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Sonunda Harcamone müdürün bakışlarında öyle korkunç bir çaresizlik okudu ki neredeyse Bois-de-Rose'a karşı ancak ölümün yatıştırabileceği bir kin ve nefret duyduğunu söyleyiverecek kadar acıdı ona. Bir an duraksadı. Tam yelkenleri suya indiriyordu ki müdürün: "Haydi, götürün onu. Siz bir zavallısınız" dediği duyuldu. Hücresine geri götürdüler tabii.

Gemiyi isyana kışkırtan tayfalarla arasında bir yakınlık olduğundan kuşkulanıyorum. Gemi yaşamı kolay değildi, ancak güzel bir şiir teknesinde hoş bir serüven yaşadığını düşünürse katlanabilir insan bu yaşama. Kaptan, adamlarının yükünü biraz hafifletmek üzere bulutların elektriğini kendinde topladığı zaman açlığı ve sevgisizliği tanıyacaktım gemide. Hele bir gün, öbürlerinden besbeter oldu durum. Bir türlü patlamak bilmeyen fırtına sinirlerimizi iyice bozmuştu. Hatta öylesine gerginleşti ki durum, hiçbir şey patlamasın istedik artık. Korkunç bir mucize olacak da bir tanrı ya da yeni bir yıldız doğacak, savaş ya da veba salgını çıkacak diye korkmaya başlamıştık. Kaptan yanımdan geçtiğinde grandi direğinin dibine çömelmiş öylece duruyordum. Bana olan aşkını biliyordum kaptanın. Bununla birlikte, içlerinde insan olmanın tüm sıkıntı ve kahrını okuduğum gözleriyle kötü kötü baktı bana. Neredeyse bir şeyler de söyleyecekti. Biraz daha yaklaştı, sonra geri geri gitti ve pek de bağırmadan: "Hey! Çocuklar!" diye seslendi. Boğucu sessizliğin ortasında top gibi patladı sesi. Korsanlar koşuştular. Göz açıp kapayıncaya dek bedenleri güneş altında terden parlayan yüz elli babayiğitle çevrildi etrafımız. Bu kadar çok güçlü kuvvetli adamın arasında kaldığım için ödüm koptu ama böyle bir manzara karşısında bulunmak, bana bağışlanmış bir onurdu da aynı zamanda. Kabarık kaslı erkekler, çekinmeden, birbirlerinin boynuna, beline koyuyorlardı ellerini; çıplak omuzları birbirine sürtünüyordu. Kaslı, taş gibi etten oluşan, kesintisiz bir halka oluşturuyorlardı. Aralarında oldukça güçlü bir elektrik akımı vardı. Öyle ki dikkatsiz biri, parmağının ucuyla şişkin kaslardan birine dokunsa çarpılırdı. Kaptan onları görmüyordu. Fakat adamlarının böyle gerilimli bir içli-dışlılık içinde yaşamalarına izin verdiği seziliyordu. Kaptan hâlâ önümde, ayakta duruyordu. Bacak kasları pantolonunu gerdiriyordu. Hatta bir yerinden yırtıldı bile pantolon. Yırtık yerden gördüğüm amber gibi cilt öylesine ince, öylesine eşsizdi ki gözlerim kamaştı güzelliğinden.

Neredeyse çıt çıkmadan olup biten bu tür sahneler aklımı başımdan alıyordu. Aslında ben onları içimde yaşıyordum ama korsanlar öylesine gerçektiler ki etimde, yüreğimde, beynimde duyuyordum verdikleri acıyı.

"Öfke dolduruyordu yelkenlerimizi." Sık sık yineliyorum bu cümleyi. Hamağımda büzülüp, çılgına dönmüş erkeklerle dolu bir gemiye dönüştüğüm o günlere dek uzanıyordur anısı belki.

Gemi adamları, daha önce de söyledim ya, hiçbir zaman bizim kadar, hatta benim kadar bile zenginleşmiyorlardı. Beni birden zenginleştiriverecek bir soygun fırsatını kaçırdığım zaman hem üzülüyor hem de bu üzüntüyü saklamadan, onunla birlikte büyük bir avuntu da duyuyorsam, nedeni; bu fırsatın beni artık yeniden harekete geçmek, yeni soygunlar yapmak zorunluluğundan kurtaracak olmasıydı belki (eylemlerimizin zorunluluktan • kaynaklanması gerekiyordu çünkü). Üstelik beklenmedik bir durum bana büyük işler de yaptırabilirdi ve de işte o büyük işleri yapmaktan sıyırttığım için de mutlu oluyordum; büyük haydut olmanın alnıma yazılmadığını sezinliyorum çünkü. Öyle olsaydım ben kendim olmaktan çıkardım. İçimdeki o avutucu bölgelere girip gizlenemezdim bir daha. Oturduğum küçük karanlık köşe yetiyor bana ve de çaplı bir haydut olmak yok hiçbirimizin yazgısında, Mettray'in bize verdiği ve Santral'de geliştirdiğimiz niteliklerden çok daha başka özellikler gerektiriyor çünkü bu meslek. Büyük yırtıcı kuşların şiiri bana göre değil. Çaplı gangsterlerin hiçbirinde bizim çocukluğumuzun aldığı, hatta bizzat yarattığı yaralar yoktur. Bu yüzden başaramıyordu Harcamone, yüceliğine karşın.

Bulkaen'in tıpatıp benzerim, duygudaşım olması gerekirdi. Boğazımdan kesiyor, en iyi yiyeceklerimi veriyordum ona. Beni sevmesi için iki gözümü bile verirdim. Ama bir akşam beni merdivene götürüp beşinci ya da altıncı basamakta kolunu boynuma dolayarak yüzüme karşı "Al bakalım ahbap... bir öpücük sana" dediği zaman duyduğum heyecanı anlayabilecek misiniz acaba? Kurtulmak istedim fakat o ağzını ağzıma yapıştırdı. Giysinin altından kol kaslarının sertliğini duyumsadım. Öper öpmez de duvara dek geri kaçtı ve "Hapı yuttum ben Jeannot" dedi. Bir gardiyanın geçtiğini gördü galiba, ona öyle gelmişti ya da; bana numara yapmıştı belki. Koşarak geri indi merdivenden; elimi sıkmadan, tek söz söylemeden, dönüp geriye bile bakmadan atölyesine gitti. Müfettiş Peyre'in, "Al bakalım ahbap!" diyen sesini çağrıştıran ünlemin şoku içinde kalakaldım bir süre. Ya kaçıp kurtulmak için ettiği lafa ne demeli: "Hapı yuttum ben"? Tehlike anında beni düşünmemişti

hiç. Ertesi gün bir darbe daha yedim. Bir sıra tutuklunun arkasında duruyordu ve camlı kapının önünde bulunuyor olmasaydı göremeyecektim onu. Böylece sırtını ve aynadan hareketlerini görebiliyordum. Rocky'ye yetişti ve biraz önce benim kendisine verdiğim yuvarlak ekmeği ona uzattı. Ama sonradan caymış gibi elini geri çekti. Çabucak bir göz attı sağa sola, başını neredeyse koltuğuna kadar eğdi ve en sıradan hareketleri –ama bu hareket öyle değildi– bile yaparken takındığı o sinsi tavırla ekmeği ısırdı, bir de kalktı ekmeğin ısırdığı tarafındaki nemli ısırık izini göstererek Rocky'ye güldü. Rocky de gülerek dostunun gülümseyişine karşılık verdi, ekmeği çabucak aldı, aynı sinsi hareketi yaptı, ekmeği ısırdığı yerden o da ısırdı ve ceketinin altına sakladı. Bütün bu olup bitenleri kapının camları ayna gibi gösteriyordu bana. Bulkaen'i dövmek ya da Rocky'yi kışkırtmak için atılsaydım hücreyi boylardım hemen. Bu da, Bulkaen'i yitirmek demekti. Doğrusunu söylemek gerekirse, büyük bir boşluk duyumsadım içimde. Gardiyanların da, Pierriot'nun da görmemesine dikkat ederek, tutukluların oluşturduğu aramızdaki sıra boyunca geri geri gittim ve yine sakin sakin atölyeme döndüm. Çok gerilimli bir sahneden sonra kadın kahramanlarının çok güçlükle, düşecekmiş gibi yürüyebildiklerini anlatan roman yazarlarına ilk kez hak verdim.

Ne zaman bir "sap" düşlesem, Harcamone'un beyaz çuval bezi içinde, kolonide kimsenin görmediği malafatı olmuştur bu. Serseriler arasında yaygın olan boşboğazlıklar sayesinde sonradan öğrendiğime göre öyle herkesinki gibi bir sapı yokmuş oysa onun. Zamalifkasıyla karışıp bütünleşiyordu Harcamone. Hiç gülmeyen suratıyla doğaüstü güç ve güzellikteki bir erkeğin ağır "sap"ı değil miydi zaten kendisi. Uzun süre kimin kamışı olduğunu düşündüm. Gerçek şu ki Harcamone, bizden söz edildiğini duymuş olan bir korsan-prense aitti. Bir sürü bakır zırh, bilezik, bezek ve benzeri kıvır zıvırla kaplı adamlarıyla dolaştığı uzak denizlerden görkemli babatoriğini gönderiyordu bize korsanlar prensi. Bu kamış genç bir duvarcının hatları arasında, katilin kendisinin bir gülün kıvrımları arasına saklanabileceği kadar kötü gizlenmişti. O yanımdan geçerken olsun, gündüz onu ya da kamışını düşünürken olsun, geceleyin yatakhanede sabahlara dek, bizden başka herkese güzel bir gün müjdeleyen bir yaz sabahına penceremizi açan borazan sesini

duyuncaya dek bir denizde süzülürken olsun, ağzımın bir karış açık kalmasının nedeni buymuş demek.

Gözlerimin önünden hiç gitmeyen bir anı da üç yüz çocuğun insanı altüst eden davranışlarla yaptıkları danstır. Biri, pantolonunun kemerini kaldırıp, yere paralel olarak, yatay bir biçimde havada tutar iki eliyle. Elinin biri önde, öbürü arkadadır. Bir başkası yalnız bir eli pantolon cebinde, bacaklarını açarak gelir yemekhanenin kapısına dikilir, dayıların pek kısa kestirerek giydikleri, bir çeşit üstlük olan gök mavisi renkli küçük iş gömleğini bir yanından kaldırır. Bu gömleklerinin de bir modası vardır çünkü. Bu moda ilke olarak pezevenklerle tufacıların modasına benzer, aynı gizli yasalardan doğmuştur o da. Dayılar icat etmiştir bu modayı.

Maymun iştahlı birinin keyfi kararlarından ileri gelmez. Bundan çok daha güçlü bir irade koymuştur onun kuralını: Gövde ve bacak kaslarını sergilemek isteyen dayının iradesi koymuştur. Ceket ve pantolonlarını söktürüp bedenlerine göre düzelttirir, yüz ifadelerindeki sertliği vurgulamak için boyunlarına mavi renkli, sert, yüksek ve geniş bir boyunbağı dolarlardı. Kolonide pazar günlerinin şapka modası; tayfa beresi ve apaş başlığıydı. Bere başlıklara pompon yerine gül takardı veletler ki bu da koloniyi beş yüz yıl öncesine, kabadayıların şapkalarının yanında gül de taşıdıkları döneme götürüyordu. Şair Villon onlara şöyle diyordu:

Yakışıklı çocuklar
Yitiriyorsunuz şapkalarınızın en güzel güllerini...

Tabii başlık tufacı usulü konuyordu başa, biliyoruz bunu. Fransa'nın çiçekli bağrındaki bu koloninin çok yüksek fantezileri vardı. Fantezi diyorum, dikkat edin; hoppalık, gereksizlik demiyorum. Bir çocuk yaşamında ilk kez siyah dantel görünce sarsılır, bir tel kopar bir yerlerinde: Dantelin, *kumaşların* en *uçucusunun* yas belirtisi olabileceğini öğrenmenin şokudur bu. Böylelikle yüreğimizde ince bir sızıyla öğreniyoruz ağırbaşlı, kasvetli bir fantezinin varlığını. Şimdi neredeyse yeniden gerçekleşiyormuşçasına gözlerimde canlanan o mucizelerle dolu sahneleri yöneten fantezilerin varlığını içimiz burkularak böyle öğreniyorduk.

Fontevrault'ya gelen herkes, Santral'in arşivine eşkâl, parmak

izi, boy, ağırlık, göz ve saç rengi gibi özelliklerini vermek zorundadır. İşte bu nedenle saat on dörde doğru kayıt kalemine çıkmak üzere salondan aldılar beni. Tepeden tırnağa ölçü alınıp (ayaklar, eller, parmaklar, alın, burun) fotoğrafım çekildi... Hafiften kar yağıyordu. Avlulardan geçip geri döndüğümde gece olmuştu neredeyse. Avluyu çevreleyen dehlizden geçip ikinci avluya geçilen merdivenin kapısına geldiğimde neredeyse Harcamone'a çarpacaktım. Bir gardiyan, bilmem hangi formalite için, onu da kayıt kalemine götürüyormuş. Başı öne eğikti. Kara basmamak için hafifçe sola sıçradı ve gözden kayboldu.

Tekrar salona döndüm.

Bu karşılaşma ne denli kısa olduysa o denli de şiddetli bir şok etkisi yaptı bana.

Hem sayılı hem de ölgün adımlarla yürüyen cezalıların arasında yerimi aldım. Her ne kadar daha yüksek bir dünyada katillerin göğüslerinden yayılan hava içinde yaşasam da asıl mantıklı parçam disiplin salonunda bulunuyordu. Tekrar önünden geçerken Divers'e:

— Onu gördüm, dedim.

Geride kaldığından yüzünün ne şekil aldığını göremedim. Gözetmen yüzünden de çok çabuk konuşmak zorunda kalmıştım zaten.

Yaşamın zorluğu bizi kendi içimize daldırıyor, biz de oradan gardiyanlara, müdürlere göre ayrıksı, gülünç davranışlar çıkarıp getiriyorduk. Yani diyeceğim, orada, büyüklüğünü haksız bir suçlama sayesinde kavradığım yalnızlığı buluyorduk.

İşkencenin can yakıcı, keskin köşeleri vardı: Afrika taburlarında "silo" deniyordu adına, disiplin şubelerinde "mezar"dır adı, Mettray'de ceza binası, Bell-Île'de "kuyu", burada da "salon" deniyor. Bunların örsünde dövülüp işlendik hepimiz.

Mettray'deki bazı yaşantıların çok özel tadını size acaba hangi yolla, hangi düzenle aktarabilirim diye didinip duruyorum. Pazar sabahlarının lezzetini –lezzetini demek zorundayım– sizin için nasıl anlaşılabilir, elle tutulurcasına somut kılabilirim örneğin? Yatakhaneden biraz daha geç indiğimizi söyleyebilirim size. Bu sabaha, kravatlarımızı bir fırçanın tersiyle düzeltip ütülediğimiz, erken kalkacağımız için erken yattığımız geceden hazırlandığımızı,

kendimizi bu yaşamın akışına bıraktığımız için daha az gergin olduğumuzu söyleyebilirim. Pazarın, dinlenmenin umuduyla; bildiğimiz yorucu, bıktırıcı, sözlerle süslü, gösterişlerle yüklü törenleri düşünerek uykuya dalar, geceyi uykunun güçlü ve güvenilir kollarında geçirerek sabaha çıkardık. Belli bir düzenle geçirdiğimiz haftadan sonra birazcık daha özgür olurduk pazar günü. Yatakhaneden keyfimize göre çıkardık sanki. Ayrıca size, o sabah aile reisinin usturayı Deloffre'a verdiğini, Deloffre'un, ayin vakti gelmeden yemekhanede, bir sıranın üstünde, içimizde en tüylü olanları tıraş ettiğini de söyleyeceğim. Durumu uygun bulunan ve bu uygunluğa şaşırmış kalmış olan diğerleri avluda gezinirlerdi. Avluda gezmesi uygun görülenler her hafta değişirdi oysa.

O sabahlarda duyumsadığım çok özel duyguları size hâlâ söylememiş olduğumdan eminim. Çanlar ayini duyurmak için çalıyordu. Kart bir serseri bir yandan yanaklarımı tıraş ederken bir yandan da okşardı. On altı yaşındaydım ve dünyada yapayalnızdım. Koloni tüm dünyamdı benim. Hayır, evrenimdi. B ailesi, ailemdi. Hayata yeni atılıyordum. Hayata yanımda, masanın üstünde duran, üzerinde usturanın getirdiği bir avuç tüylü köpük bulunan bir gazete parçasıyla atılıyordum. Biliyorum, çok şey çıkaramıyorsunuz bütün bu dediklerimden. Daha iyi anlatabilmek için şiirsel bir anlatım esini gelsin diye bekliyorum. Bu duygu belki de boşvermişliğimden, üzüntümden, aynı zamanda da burada bulunmanın mutluluğundan oluşuyordu. Özellikle pazar sabahları aynı anda duyumsarım bunların hepsini. Şimdi bile herhangi bir olgu, örneğin geceleyin, katar beni önüne Mettray'e götürür. Azıcık çabayla yüzlerin ayrıntılarını, çocukların özelliklerini anımsar hatta bir gazete üzerindeki sakallı sabun köpüğünü gözümde canlandırırım. Ama bu duygu –ya da yansıması– içimde şimşek gibi bir an parlar ve geçer gider. Onu uzatmayı beceremem. Bir gün becersem, Mettray'in ne halt olduğunu *bilecek misiniz?* Sanıyorum ki ağzımdaki tadın benim için ne olduğunu anlatmak, şimdi onu size aktarmak kadar zor. Yine de size diyeceğim ki beyaz bayraklar, sedir ağaçları, E ailesinin duvarındaki Kutsal Bakire heykeli, bütün bunlar, her yerde rastlanan, sıradan şeyler değildi. Birer belirgeydi hepsi. Şiirlerde sözcükler yerlerinden alınır, başka bir yere konurlar, olağan anlamlarına bir yenisi eklenir böylece: Şiirsel anlam

deriz buna. Aklıma gelen şeylerin, nesnelerin, her biri bir şiir oluşturuyordu. Mettray'deki her nesne mutsuzluk anlamına gelen bir belirgeydi.

Hapishanedeki günlerin pek bir boktan olduğunu, içine tıkılmış heriflerin ölü gibi solgun, sağlıksız ve şişirilmiş olduğunu bilmiyorduk. En genç, en sıska gardiyanın onları aç bir köpek gibi aşağılanarak merhamet diletinceye dek döverek neşesini bulduğunu bilmiyorduk. Hapishaneler, hücrelerinde, bez patiklerini sürüyerek, sessizce, bir duvardan öbürüne, kapıdan pencereye gidip gelen gölgelerle doludur. İçinde hayaletlere dönmüş tutukluların kaldığı bu odalar yığını polisiye haberler koleksiyonuna benzetilebilir. Ne kadar derine de daldırsam elimi, sayfanın altından, bindirme yapılmış gibi ortaya çıkan, yine başka bir suçlu fotoğrafıdır. Bu durum, bir akşam duyduğum, daha önce size sözünü ettiğim, birbirine girmiş art arda duyulan o seslere benziyor. Hani derler ya, alçaklığın tüm basamaklarını indim. Burada hücreden hücreye fark etmez durum, aynıdır hepsi. Gözetmenler, avukatlar, polisler var elbette ama onlar güzel ve saygıdeğer yaşamlarını bizim utancımızın (ve onun görkeminin) karşısına koyarak onu daha da belirginleştirmek için buradadırlar. Ne kâğıt yığınları tuttum ellerimde ben, parmaklarım kasılıyordu üzerlerinde. Tek bir tümce yazmadım ki yazınsal olsun: Parmaklarım yapıyordu o işi. Umutsuzluktan avucumda buruştururdum onları, kolayca yutabileceğim anlamsız bir top olsunlar diyedir belki kim bilir. Yutmak niye mi? Yok etmek ya da erdemlerini özümsemek için. Bulkaen bir gün Clairvaux'dan söz ederken "Annıyo musun Jeannot" dedi, "kollarımızı kavuşturur öylece dururduk bütün gün. Ağız açıp gık dememek gerekiyordu. Yanılıp da başını çevirsen, hop, koğuşbaşına yollardı gardiyan seni. O da dakka sektirmez mıçardı adamın ağzına, harcardı bi güzel. Kıpraşmadan yıllarca öyle duran herifler var annıyo musun! Gardiyanın onları hücreye tıkmayı kesmezdi gözü. Dokunsan, demezlerdi sana bi şey. Düşünüyorum da Rocky de ötekilerle aynı şeyi yapıyordu; düşünür dururdu garibim..." Rocky'nin davranışları, yapıp ettikleri ve söylediklerini anlatırken Bulkaen'in uzaklara gittiğini, Hersir'in anılarına daldığını anlıyordum. Başa gelen çekilir demeyen serseri azdır. Yıpranma en azılıların bile hakkından gelir. Fontevrault'da

yalnızca kararsız bir dostluk var artık. Kafa vuruşları ve haykırışlarla kendini gösteren kişisel kinlerimize karşın hepimizi birbirimize bağlayan bir dostluk yumağı var. Gizli, içten içe bir dostluk, bazen, o kavga dövüşler gibi hıçkırıklara benzeyen ani çığlıklarla döküverir kendini ortaya.

Mettray akşamlarını, o akşamların insana ürküntü veren güzelliğini de anlatacak mıyım size? Her şeyden önce şunu bilin ki alım-satım binasının duvarına tırmanarak sarmaş dolaş olmuş bir gülle bir kiraz ağacı vardı. Çiçekleri, kokuları karışırdı birbirine. Yazın, akşam saat beşe doğru, çılgınlar gibi sevişen bu bitkiler kokularını bir el cepte, cebin yırtığından orta bacağı okşayan on beş-yirmi yaşlarındaki bir grup tosuncuğun üzerine saçarlardı. Yine yazları, ikindi çorbasından sonra birkaç dakikalığına ailenin önündeki avluya çıkardık. Sözünü ettiğim o güzellik, o tatlılık bize verilen bu araların kısalığından ileri gelirdi belki de. Bir oyun kuramayacak kadar az bir zaman vardı (ayrıca ben size oyun oynadığımızı söyledim mi hiç?). Hiçbir zaman oyun oynamazdık. Her yaptığımızın yarara yönelik bir amacı vardı: Daha iyi parlayan boya yapmak, avluda çakmak taşı aramaktı bizim oyunumuz. Taşı bulduk mu bir topuk vuruşuyla sökerdik topraktan. Eğer Bay Guépin bizim yere eğildiğimizi ve cebimize bir şey attığımızı görmüşse koşar gelir, hiçbir şey söylemeden üstümüzü ararda. Bizi koruyup gözeten bu elli yetişkin insanı andıkça gözlerim dolar, ağlamaklı olurum. Bizi hiç anlamazlardı, işkenceci rollerini inançla oynarlardı çünkü. Ya onları işleten, numaralar çeken o üç yüz yumurcak! İzmaritlerimizi değişir, kaçış planlarımızı görüştüğümüz kısa ve hızlı toplantılar yapardık, bütün bunlar büyük bir ciddiyetle yürütülürdü. Bilmem hangi resmi işi görürken, atölyede çalışırken, yemekhanede, ayin sırasında, sakin ve dertsiz bir yaşam boyunca, o yaşama şeytanca bir astar geçirir gibi tüm benliğim bu gizli oyunla dolardı. Öğle paydosunda da sürüp giderdi içsel oyunumuz; gardiyanlar, yönetim kurulu üyeleri, önemli ziyaretçiler bize bakıp dinlenmenin keyfini çıkardığımızı sanırlardı saf saf. Ya şu gardiyanların bakarkörlüğüne ne demeli? İçlerinde en anasının gözü bizim ailenin reisi Gabillé'ydi. "Parmak attırmak" deyimi, eskiden, kalçalarını okşattırdıktan sonra, fırlamanın, parmağını (işaret parmağını) oraya sokmasına ses çıkarmamak anlamına gelirmiş. Es-

kiden, çapkınca bir hareketmiş bu. Bizim zamanımızdaysa, hafif kızları ağzının kıyısından öpmekle birdi aramızdaki anlamı. Deyim zamanla değişmiş biraz. "Eskiden, zamanla" diyorum ama deyimin geçmişi nereye dek uzanıyor bilemiyorum. Koloni yalnızca yüz yıllık çünkü. Cici naşlatan bir delikanlının bilek sporu yaptığını, yani otuz bir çektiğini doğuştan bilirdik. Ben bunda çocukların ortak, masalsı kökenini görürüm hep. Yine de jargonumuzun dokusunun pek öyle sıkı olmayışı şaşırtır beni. Her gün yeni bir şeyler kattığımızdan mı böyleydi acaba? Ama şimdi anlıyorum ki ne demiş, ne düşünmüşsek Fransız diliyle ifade edilemezdi. İşte fırlamanın birinin kafasına göre değiştirdiği deyim: "O biçim parmak attım." Bu söz "Bir öpücük çaldım ağbi" demek gibi bir şeydi. Parmak sofrada, avluda, sıraların üstünde, kilisede, yani her yerde atılırdı. Yalnız gardiyanlara çaktırmadan, kaşla göz arasında oluverirdi. Ama sonunda gardiyanlar da ağızlarda dolaşan bu deyimi duydular. Herkesten önce de Bay Gabille duydu. Çünkü en uyanık gardiyan oydu. Bir gün yemekhanede, gözlerinin altında mor halkalar oluşmuş, yanakları çökmüş Villeroy'ya takılmak için:

— Gene bir parmak attırdın galiba bu gece, demişti.

Villeroy'nın otuz bir çektiğini söylemek istiyordu. Oğlan lafı gerçek anlamına çekti. Masasından fırladığı gibi öfkeden kudurmuş halde Gabillé'nin üstüne atıldı. Böyle bir şeyi hiç beklemediğinden şaşıran Gabillé sandalyesinden yere düştü, Villeroy, demirli ökçeleriyle böğürlerine, sırtına, ağzına, burnuna, neresine denk geldiyse artık, patlattı tekmeleri. Biri yarı baygın öteki kendinden geçmiş Gabillé ile Villeroy'yı kaldırdılar yerden. İşte böyle yitirdim adamımı, ceza binasına götürdüler çünkü onu. Çıkınca da ailesini değiştirdiler.

Bu konuyu açmadan önce öğle paydosunda içsel oyunumuzu sürdürdüğümüzü söylüyordum. İlke olarak boş oturduğumuzdan bu eylem içten içe oluyor, avluyu, anlatacak çok şeyleri olan çocuklar, gizemli yüzlerden oluşan ışıl ışıl, çok tatlı bir kenar süsüyle kuşatıyordu.

Öykülerinin hepsini (Deloffre'un eli, Villeroy'nun yüreği öykülerini örneğin) tam ve kesin olarak bilmiyorduk. İster olayın kahramanı üstü örtülü sözcüklerle anlatsın serüvenini, ister kendinden çok önce namı katlana katlana La Petite Roquette'den bu-

raya dek yürümüş olsun, önünde sonunda öğrenilirdi her olay, ne var ki netlikten uzak ve belirsiz bir biçim alırdı. Çocuklar için, ortaya çıkan ün geçerliydi çünkü burada; yapılan yiğitlikler, gözüpeklikler, hatta kahramanı buraya getiren insanüstü marifetler bile pek önemli değildi. Yalnız Harcamone'u ayrı tutuyorum tabii. Sonuçta, herkesin öyküsü, az çok belirgin bir biçem ve destansı bir biçimde herkes tarafından bilinirdi. Bazı çocukların başında bir şeyler döndüğünü, bazı olaylara karıştıklarını, korku dolu yüreklerinin, parmakları yüzükle kaplı bir el tarafından sıkıldığını sezinlerdik.

Akşamları zamanımız az olurdu, bir işe kalkışmaz, durumdan yararlanıp akşamın tadını çıkarırdık. Gemilerin buza sıkışıp kalması gibi biz de öyle, boş kalıverirdik birden. Ahbabı olduğumuz gecenin yakınlığı, havadaki kokular ve derinlik bizi etkiler de belki biz bilmezdik bunu. Davranışlarımız yumuşardı, seslerimiz de. Borazan çaldığında neredeyse uyumak üzere olurduk. Sıra olup uygun adım çıkardık yatakhaneye gidilen merdiveni. İnsanlara özgülenmiş bir-iki formaliteyi daha tamamladıktan sonra kolon yaşantımız başlardı. Kolon; bizi niteleyen utanç verici sözcüklerden biriydi, benimsemiştik ama. Mermer üzerine altın harflerle yazıldığını değilse de erkeklerimizin gövde ve kollarına kazındığını görmüştük. Yine de iğrenç duruyordu, bilincindeydik bunun ve altın suyuna dalar gibi daldırırdık kendimizi bu seçkin iğrençliğinin içine. Koloni'de, hoş Santral'de de öyle ya, it-uğursuz lafının hiçbir anlamı yoktur. Biri kalkıp bu lafı etse amma da gülünç düşerdi ha!

Fontevrault yapılan iyilikler, yardımlarla doludur. İşte sigara çalıp hücre kapısının altından cezalı bir ahbaba uzatan Carletti. Santral, bu gibi davranışları yapacak, bembeyaz yüzlü; zayıflığın ve başlarına geçirdikleri kukuletanın pek bir güzelleştirdiği, açlıktan kadidi çıkmış azılılarla doludur. Kazınmış başlarına taktıkları bu beyaz bezden kukuletayı volta sırasında yüzlerini örtecek biçimde indirmek zorundadırlar. Voltada şu dayıca yanıtlar işitilir:

Nöbetçi: "Başlığınızı kaldırın."

Tutuklu kıpırdamadan, dik dik: "Yapamam şef."

— Yaa; nedenmiş o?

— Ellerim cebimde de ondan.

Sesi, hoyratlığı, iplemezliği ve sertliği arındırmıştır onu, inceltmiştir. Zorluklar, çekilen çileler bedeni nasıl kurutur ve sırf sinir bırakırsa öfke ve kızgınlık da azılıların sesine bir kırbaç zarifliği vermiştir. Şaklar kırbaç gibi bu ses ve yaralar.

Başka davranışlar da vardır Santral'de.

Bir sürü delikanlının, gardiyanların arkasından yaptıkları ne hareketler gördüm ve bir argo sözcüğünün zamanla anlamının değişmesi gibi, o hareketlerin de yıllar geçtikçe dönüşüme uğradıklarını gördüm. Eli açarak dümdüz biçimde ön bacağa vurduktan sonra yukarıya doğru çekerek pantolon düğmelerinin üstüne getirip işemek üzere kamışı tutacakmış gibi yapılan hareket şimdi şöyle değişti: El, bacağa vurduktan sonra yine düz olarak ağıza kadar çıkıyor ve orada "burama geldi" işaretini yapıyor.

Şeytanca bir başka davranış da şu herifin yaptığı: Bir gün önce ya da sabahleyin kendi üstünden topladığı bit ve tahtakurularını, nefret ettiği ama yarmanın teki olduğu için çekindiği rakibinin kapısının önüne hızla çömelip çaktırmadan düşman hücreye atıverir, üfler bir de.

Bütün bunlar gerçek mi diye sorarım kendi kendime ve tabii gerçek derim, eğer Santral bir sihirbazlık yuvası değilse!

Bulkaen eşsizdir bu tür ince işlerde.

Erkeklerin ("Biz erkekler, siz kekler" diye konuşanların) albenisine kapılmış olan Bulkaen o ayaklara yatmaya bayılır. Sayesinde ona tamamen egemen olabileceğim açık bir dişilik umdum onda. Çaktırmadan mendiline bakıyor, kanlı olup olmadığını görmeye çalışıyordum saf saf. Bazı vereklerin ayda bir burun kanamasına yakalandıkları söylenir. Onların aybaşısıdır bu. Ne ki dikkat ettikçe oğlanda daha sert hatta bazen, gülümsemesine karşın, korkutucu bir hava buluyordum. Atılganlığı, kararlı tutumu ve güzel yüzü nedeniyle kopuklar genellikle hoşgörülü bir dostluk besliyorlardı ona karşı. Genç yaşına karşın adam yerine koyuyorlardı onu. Aralarına karışmasına kimse ses çıkarmıyordu. Heriflerden biri dostluk ayaklarında onu dümen suyuna alabilecek, tufalarında çalıştırıp bayağı çıkar sağlayacaktı sırtından, fakat şöyle dedim ona:

— Bak aslanım, senin dostluğun, içine sevgi bile karışsa, bir kadına duyacağı aşkın yerini tutmaz, satar seni günün birinde. Seni

de hiçbir zaman tatmin etmeyecek bu aşk.

Anlıyordu bunu, ama düşünerek, üstünde kafa yorunca anlıyordu. Doğru söylediğimi ve benim aşkımın çok daha candan olacağını biliyordu. Benim aşkım da yetmiyordu ona ve duyduğu hayranlığa kapılıp beni anında unutarak erkeklerin peşinden koşuyordu. Ona sitem etmeyi yemiyordu gözüm. Öte yandan azılılarla olan ilişkisini aklım almıyor, hele de Rocky'le olan durumu allak bullak ediyordu beni. Hâlâ dost olmalarına karşın birbirlerine hiç dokunmuyorlardı. Bundan daha yaraşıklı bir davranış olamazdı. İkiyüzlülük değildi bu, şu belirtilerden dost oldukları açıkça anlaşılıyordu: Aynı çamaşırı giyiyor, aynı bıçağı kullanıyor, aynı tastan su içiyorlardı; bazen biri öbürüne "Canım yazarsın ona olur biter!" diyordu. Bundan da ortak bir erkek arkadaşları ya da ortak bir kadınları olduğu anlaşılıyordu. Ama aşklarını hiçbir zaman dostluklarını sergilediklerinden başka türlü koymadılar ortaya.

Bir sabah Bulkaen'i bir koridor köşesinde gördüm. Her zamanki gibi bir grup dayıyla beraberdi. İki eski kürek mahkûmunun etrafını çevirmiş dinliyorlardı. Yaklaştım ben de. Çaktırmadan omuzuna dokunmak ve ona gel işareti yapmak istiyordum. Ama konuştukları konu sarıverdi beni ve hele Botchako'nun omuzuna yaslanmasına Bulkaen'in ses çıkarmadığını görünce şaşkınlıktan ağzım bir karış açık kaldı. Heriflerden biri kürekten kaçmış, yakalandıktan sonra Fontevrault'ya getirilmiş, Saint-Martin-de-Ré'ye götürülmeyi bekliyordu, öteki de geçici olarak buradaydı. Bu ikinci herif yeni bir davadan dolayı yargılanmak üzere Fransa'ya getirilmişti ve birinciye geldiği yerden en son haberleri aktarıyordu. Mestorino, Barataud, Guy Davin ve diğerlerinin adlarını tanıdıklarından söz eder gibi söylüyordu. Bu iki herif gazetelerin göklere çıkardığı suç prenslerinden, hiç abartmadan, bazen sevdikleri bazen kızdıkları arkadaşlar olarak söz ediyorlardı. Öyle rahat, öyle doğaldılar ki onları dinlerken Murat'nın Napoléon'la senli benli konuştuğunu duymuş gibi büyülenip kalmıştım. İki kürek mahkûmu, doğal bir iğrençlikle, bize dağdan gelmişler izlenimini veren bir ağız kullanıyorlardı. Konuştukları dil, geldikleri yerin bitki örtüsü gibi ayrıksıydı ve orada almıştı bu biçimi belki de. Çıkardıkları geğirti, homurtu gibi seslerin Fransızca'nın konuşulduğu en uzak yerlerden kaynaklandığı belli oluyordu. Ar-

gonun da argosunu konuşuyorlar ve Harcamone'un varlığından hiç etkilenmemişe benziyorlardı. Kürek cezasının çekildiği zindan bin kez daha güçlü bir katildi kuşkusuz. Dinlemek için kaldım. Dönüp bakarsa Bulkaen heyecanımı anlamasın diye ellerim cebimde, ilgisiz bir tavır takındım. Ama bir gardiyanın yaklaştığı haber verilip grup dağıldığında Bulkaen öylesine büyülenmiş görünüyordu ki Botchako'nun omuzundan çekildiğini ve kendisini özgür bıraktığını duyumsamadı bile. Beni fark etmesi için ona dokundum artık, ne yapayım! Daldığı düşten o anda sıyrılıp dünyaya döndü. Beni görünce bakışları tatlılaştı ve:

— Ha, Jean, burada mıydın? Görmemişim seni, dedi.

— Şimdi gördün işte. Bir saattir seni dikizliyorum.

Sitemim yüzünden biraz ağırlaşmış adımlarla yürüdü gitti azılıların arkasından.

Pierrot'nun, dostu olan bu kopukları benden üstün tutması konusunda ne düşüneceğimi, nasıl davranmam gerektiğini tam olarak bilmiyordum. Yine de bir tuzaktan çekiniyordum; benim karışık durumumu netleştirmek için bir pusu kuruyor olabilirdi bana. Gülümsemelerine iplemezmiş gibi karşılıklar vermeyi kararlaştırdım. Bakın ne oldu: Botchako birkaç başka kopukla merdivenin başında duruyordu. Ben de yatakhaneden gelip inmeye hazırlanıyordum. Bir elinde yanar bir sigara saklayarak öbür elini uzatıp bana doğru yürüdü.

— Al dostum, çek bir nefes, dedi ve gülerek uzattı sipsiyi. Duman almak için sıralarını bekleyen öbür kopuklardan önce çekmek ayrıcalığını veriyordu bana açıkça. Yine açıktan açığa pek kibarca bir öncelik veriyordu bana ve salt bu nezaketi, saygılı davranmamı gerektiriyordu. Ama ben, bana verilen bu onura aldırmazmış gibi davrandım ve oralı olmadan elimi uzatarak:

— Ver bakalım, dedim.

Sigarayı alıp bir nefes çekmek zorunluluğunu duydum ama, birden, iki adım ötede, eskiden Fresnes'den tanıdığım bir herif görüverdim. Botchako'ya uzanan elimi çekerek öbür puşta uzattım. Aynı zamanda da pek gürültülü bir biçimde onu görmekten duyduğum şaşkınlık ve sevinci sergiliyordum. Herif aşağıya indiğinden ben de onunla beraber inmeye başladım. Biraz önceki ikramı unutmuş numarası çekiyordum tabii. Ancak, sonradan bu

nobranlığın önceden tasarlanmış gibi görünebileceğini düşünerek üçüncü basamakta bir şey unutmuş da o an hatırlamışım gibi durdum, döndüm ve yukarı çıkmaya koyuldum tekrar. Pezolar bana bakıyorlardı. Botchako bana göre yan duruyordu, yüzünü tam göremiyordum ama utançla karardığını tahmin ediyordum. Bu sert adam, kibarlığına karşılık, gördüğü tepkiden incinmişti. Benim kaprisli, tepeden bakan bir aktris olduğumu düşündüğünü ve ne halt edeceğini bilemediğini anladım. Bir tufacı ve pezoların karşıtı olduğum için incinmişliği daha da yaralıyordu ruhunu. Onunla olabilecekken genç bir pezevenkle iniyordum güle oynaya. "Boş ver" der gibi bir ağız hareketi yaparak önemsiz bir şeyden vazgeçtiğimi gösterircesine salladım elimi ve indim yine gerisin geri. Davranışım önceden hesaplanmış gibi görünmedi böylece. Başkalarının elde edebilmek için kimi kez alçaldıkları ikramını küçümseyişime fena bozum oldu Botchako. Arkamdan, en yakınındaki herife;

— Çek, Milou, diyen yumuşak ama titreyen sesini duydum.

Büyük bir zafer kazanmıştım. Fresnes'deyken korktuğum bu pezevenge büyük bir yakınlık duydum birden. Çıkışım güzel ve görkemli olsun diye yazgı tam zamanında çıkarmıştı onu karşıma. Bu duyguyla aşağıya indim.

Sabahleyin nöbetçi borazancı hâlâ üzerinde gecelikle pencereyi açar, bir ayağını pervaza koyar, gözleri kamaşarak acıklı bir haykırışla güneşi harekete geçirirdi. Belalı bir kentin yıkılmış duvarlarını dikerdi yeniden. Ama her şey, ey koloni, senden gelen ve ölümcül bir mekanizmanın ince işleyişini gündüz gözüyle bana göstermek için iki kanadını da ardına dek açan Bulkaen'in göğsünü çağrıştıran bir tümce yazmama yol açan her şey pek tatlıdır benim için. Senden kalan anıların en üzücüleri bile ne kadar sevinç verici! Cenaze törenleri bile bayrama dönüştü ve Rigaux ile Rey için yaptığımız törenlerden daha güzelini anımsamıyorum. İki büyük düşmana aynı gün toprağa verilmek, tek bir törenle birbirlerine karıştırılarak gömülmek kısmet oldu. Bu çifte merasim, çiftin gizeminden söz etme zamanının geldiğini gösteriyor belki de bana.

C ailesinde iki ağabey vardı. Olağandışılığın büyüleyici güzellikteki ayrıksılığı geliyor işte yine gözümün önüne. Yalnız C ai-

lesinin "ağabeyler"i vardı ve bu iki ağabeyin çifte egemenliği, iki çocuk çar tarafından yönetilen Rus imparatorluğu kadar şaşırtıcı, Rigaux ve Rey'in çifte ölümü ve cenazeden çok düğüne benzeyen törenin, onları sonsuza dek birleştirmesi kadar çarpıcı geliyor bana.

Ailenin içinde, iki taçlı çocuk arasında gizli çatışmalar, saray entrikaları, sonu ölüme dek varabilecek rekabetlerin varlığını sezinliyordum. Çok güzel iki oğlan söz konusuydu. İki güvercin –ya da kumru, her neyse işte; C ve D ailelerinin ağabeyleri, A ya da B ailesinden bir dayının gacısı olurdu daima çünkü– bu iki güvercin yumruk, tekme, tokat atarak, söverek ve tükürerek, kimi zaman da beklenmedik biçimde iyi davranarak henüz reşit olmamış çocuklardan oluşan küçük uluslarını yönetiyorlardı. Sırayla ya da iş bölümü yaparak yürütmüyorlardı işleri. Yönetimleri birbirine karışıyor, birbirini tamamlıyor, genellikle de birinin yaptığını öbürü bozuyordu. Tüm muhalefetlerine karşın, çektikleri numaralar bile birbirlerine iyice girmiş, karman çorman olmuş durumda bulunduklarından sonunda her türlü anlaşma ve anlaşmazlığın ötesinde ayrıksı bir köşede karşılaşıp birbirlerini sevmemeleri olanaksızdı. Bu iki uyuyan yürek uyku durumunda hüküm sürüyor ve uykularının kalın duvarının arkasında birbirlerine tapıyordu. Birbirlerini yok etmiş ölü savaşçıların sevgisi de böyle olur.

Toprağa veriliş sırasında yağmur yağıyordu. Küçük mezarlığın çamuru siyah galoşlarımızı kirletti. Bizim dünyamız bir tarafını genellikle en yontulmamış terbiyesizliklerden alır. Mettray'de bir çocuk ağzından "Git dibini dövdür" sözünü duymak pek sık rastlanan bir durumdu. Akşam, pencerelerimizi açtığımız o birkaç dakikalık sürenin Fontevrault'da nasıl sona erdiğini söylemiştim. Biri bir laf eder, atılır öteki:

— Hay sokayım senin götüne.

— Ben sokarsam taşaklar da girer, orospu çocuğu.

— Taşak mı var lan sende! Her yerin göt senin be!

Lafı yiyen sonuncu susabilir, nasıl olsa bir ahbabı onun yerine bir şeyler söyleyecektir kesin:

— Gel de senin motora bir yıkama-yağlama çekeyim yavrum.

Son olarak en tumturaklısı gelir:

— Bir sokarsam ağzından çıkar kafası.

Bunları sıralayarak kitabımı göz alıcı deyimlerle süslemeye ça-

lıştığımı sanmayın. Bunlar, geceleri, daha başka niceleriyle birlikte haykırılıyor pencerelerden ve benim için doyumsuz tutukluların ateşli ve azgın aşk çağrılarıdır. Böyle ağız dolusu söverek cehennemi olmayan (sözcük, ancak aşırıya kaçınca bir anlam kazanıyor çünkü, kendi anlamında kullanılmıyor burada) ama dünya yaradılalı beri fizik ve psikolojik yasalara uyan bölgelere iniyorlar. Her biri (düşünmeden, ama anlaşılmaz bir biçimde) bir tümce seçmiş ve sık sık yinelediği bu tümce ya da kalıp söz onun sloganı olmuştur. Mettray'deki ve buradaki azılıların derilerinin üstüne yaptırdıkları dövme rolünü oynar bu slogan.

Bin yıllarından önceki Roma, Hint ya da Frank soylu sınıfları dinsel bir saygınlıktan yararlanmamışa benzemektedirler. Fakat yıkılan soyluluğun yararlandığı türden ama daha güçlü ve dindışı bir saygınlık söz konusu. Armaların yapılışlarına bakarak varıyorum bu sonuca. Üzerinde hayvan, bitki ya da bir nesne resmi bulunan amblemlerin kökenini araştırmak bana düşmez. Ancak sanıyorum ki, önceleri askeri bir önder olan senyörler, bir belirge, bir simge olan kalkanın arkasında kayboldular. Oluşturdukları seçkin kesim, soyut bir göğün altındaki soylu bir alana çekildi birden ve yerleşti oraya. Yazılacak, simgelerle gösterilecek olan soyluluğu oluşturdu. Onu gösteren simgeler ne denli gizemliyse köylüyü, kasabalıyı –ve soyluluğun gerisinde kalan soyluyu– o denli korkutuyor, onları da kendilerine, kökü tarihinin derinliklerine inen bir anlam aramaya zorluyordu. Böyle kutsallaştırdı dövmeler serserileri. Basit bile olsa bir figür işlenince kollarına, bir platforma yükselirler ve tüm geceler gibi uzak, tehlikeli bir geceye dalarlar. Senyör, ölümlü bir beşer olarak, simgeyle ağırlaşmış kalkanın arkasında yeniden ortaya çıktığında, simgenin karanlık anlamıyla yüklü ve tüm gece sakinleri, düş dünyası sakinleri gibi tehlikeliydi. Düşler dünyası, hepsi birer simge olan kişi, hayvan, bitki ve nesnelerle doludur. Her düş güçlüdür ve düşe yol açan şey simgeye dönüştü mü bu gizemli güçten yararlanılır. Belirgenin gücü demek düşün gücü demektir ve nasyonal sosyalizm de, bir karanlıklar kâşifinin yardımıyla, gitti gamalı haçı düşlerde buldu.

Başka olgular da, bizi ayrıksılaştırarak iyice soyutluyordu dünyadan.

İçinde eski dostlarımızın uyuduğu, alışkın olduğumuz, yalnız

bize özgü, gizli, küçük bir mezarlığımız vardı. İki çocuğun tabutları, mezarlığa götürülmeden önce, çok basit, süssüz bir katafalka yerleştirildi. Mağrur beylerin cenaze arabalarınınkine benzeyen bu sadelik, küçük ölülere bilge kişilerin soyluluğunu veriyordu.

Revirde ölen çocukların mezarları porsuk ağaçlarının altına sıralanmıştı, huzur içinde cavlağı çeken rahibelerle papazların mezarları ise duvarın dibinde, daha korunaklı bir yerdeydi. Mezarlığın sonunda, iki küçük kilise içinde de kurucuların yerin altına kazılmış özel odalardaki mezarları bulunuyordu: Kilisenin siyah mermeri üzerine yazıldığı gibi Monsieur Demetz ve Baron de Courteille "çok sevdikleri bu çocukların arasında" sonsuz uykularını uyuyorlardı. Rey ve Rigaux'nun cenazelerine eşlik etmek üzere on kişi kadar seçilmiştik. Ben Villeroy ile beraberdim. Ölü bir çifti toprağa vermek üzere bir araya gelmiş iki sevdalıydık. Kısa bir süre sonra Stoklay'in tabutunun yanında da yürüyecektim; on yıl sonra ise hayalimde Botchako'yla birleşerek Bulkaen'i gömecektim yine hayalimde, en sonra da Pilorge'u verecektim toprağa.

Neydi benim için Stoklay? Villeroy'nın yakınlarda olmadığını bildiği zamanlarda yaptığı sayısız iltifatların yanında iki kez de yaşam çizgilerimiz çakıştı onunla. Bir gün aklıma esti kaçmak istedim. Mutsuz ve umutsuz olmamdan mı kaynaklanıyordu kaçmak isteyişim? Bugün karamsarlığım doruğuna çıktığında beni harekete geçiren şiddet, eminim bana başka kaçış yolları aratacaktır. Sürgüne mahkûm edilişimin bu yolları buldurup buldurmayacağını soruyorum kendime. "Sürgün Yönetmeliği" sözlerinin tadını, –tat sözcüğünde ısrar ediyorum, ağzımda, damağımın ortasında bir lezzet duyumsuyordum çünkü– bu sözlerin hüzünlü tadını söyledim size daha önce. Yine de ümitsizliğim daha iyi anlaşılsın diye bir cüzzamlıya benzetmek istiyorum kendimi. Evet, elinde bir mumla, iğrenç yüzünü örttüğü kukuletasının altında ölüler duası *libera me*'yi dinleyen, yaşayan ölü, cüzzamlıyım ben. Ama umutsuzluk kendinizden dışarı uğratır sizi (sözcüklerimi tartıp da söylüyorum). Umutsuzluğum öyle derindi ki yaşamak için (yaşamı sürdürmek, en büyük sorundu) önce düşgücüm, ilk olarak, hem de hızla düşüşümün ortalık yerinde, bana bir sığınak ayarladı ve çok güzel bir yaşam kurdu. Düşgücü pek hızlı çalıştığından çabucak oluverdi bu.

Uçurumun dibine çarpışımı yumuşatmak için olsa gerek –uçurumun bir dibi olduğunu sanıyordum çünkü, oysa umutsuzluğun sonu yoktur– bir yığın serüvenle sarıp sarmaladı beni düşgücüm. Dibe doğru hızla indikçe, düşüş hızım beyin işlevimi de hızlandırıyor ve hayalgücüm durmadan dokuyordu mekik gibi. Yeni başka serüvenler örüyor ve giderek daha çabuk yapıyordu bunu. Sonunda öyle coştu, şiddeti öyle arttı ki bu düşgücü değildi de, daha yüksek bir yeti, kurtarıcı bir işleviydi beynin. Bu görkemli uyduruk serüvenler, fizik dünyaya gittikçe daha çok giriyorlar, daha çok kalıyorlardı orada. Burada değilse bile mutlaka bir yerlerde maddeler dünyasının malı oluyorlardı, duyumsuyordum bunu. Ben değildim onları yaşayan. Başka bir yerde bensiz yaşıyordu onlar. Düşgücünden doğmuş ama ondan daha yüksek olan bu yeni yetenek bu serüvenleri bana gösteriyor, hazırlıyor, neredeyse büyük bir iştahla onları beni kabul edecek biçimde düzenliyordu. Bedenimin yaşadığı felaketlerle dolu serüvenden, bedenimin kendisinden sıyrılmanın (umutsuzluk, insanı kendinden dışarı uğratır demekte haklıymışım değil mi!) ve benim zavallı serüvenime koşut olarak akıp giden öbür avutucu serüvenlere atılmam için az bir çaba yetip artıyordu. Büyük bir korku sayesinde tansıklı yollarına düşüp gizemli Hindistan'a da gittim mi acaba?

Çocukken Mettray'in avlusundan kaçtım. Bir pazar öğleden sonra çiçeklerden oluşan büyülü çemberi kırmamı, sabolarımı atıp kırlarda uçarcasına koşmamı bana kim ya da ne buyurdu bilemiyorum. Defneleri geçince arazi bir bayıra dönüşüyordu. Çayırlardan, çalılıklardan yuvarlanırcasına indim. Tarlalardan geçerken araziye daha iyi uyarım da göremezler beni diye arıklardan yürüyordum içgüdüsel olarak. İzleniyormuşum gibi geliyordu çünkü bana. Irmak bir an duraklattı beni, soluk soluğa kalmış olduğumu o zaman anladım. Ayak sesleri duydum ve kıyı boyunca tekrar koşmak istedim, ama nefesim kesilmişti; koşamadım. Dehşetten giysilerime dek bembeyaz kesildiğimi sanıyordum. Suya girdim ve işte orada, kendisi suya girmeden, Stoklay tuttu beni. Kolunu uzattı, o kadar. Aslında su mu yakaladı beni yoksa çocuk hırsızı çocuk mu yakaladı bilemiyorum ama birileri tarafından tutulmuş olmanın sevincini çok iyi anımsıyorum. Ele geçirecek olduğum daha doğrusu koşmaya başladığım an ele geçirdiğim öz-

gürlük, –koşmaya başlayışım ilk özgür davranışımdı çünkü– evet, özgürlük, buyruk almaya, alışkın olan bir çocuk için çok ağır bir sorumluluktu. Beni tuttuğu için Stoklay'e minnettar oldum (burada, bir polis beni yakaladığı zaman da aynı mutluluğu duyduğumu söylemek istiyorum, hatta belki de elimde olmadan anımsayıverdiğim bu çocukluk sahnesidir mutlu eden şimdi beni). Elini, klasik bir biçimde, omuzuma koydu. Korku ve hazdan neredeyse suyun dibini boylayacaktım. Korkudan diyorum, kalkıştığım işin korkunçluğu, beyaz bir ışık içinde gözüme görünmüştü çünkü: Gizli ve töredışı bir dünyadan kaçışım gerçek ölümcül günahtı. Sonunda kendime geldim. Bu kez de öfke ve nefretim kabardı. Buna karşılık Stoklay çok iyi davrandı bana; Guépin Baba'nın kendisini peşimden koşmak zorunda bıraktığını söyledi. Bir sürü haklı gerekçe sıraladıysa da yalnız bir tanesi yerindeydi, utancından olsa gerek unutuyor, söylemiyordu onu da, kendini biliyordu çünkü: Güçlü ve yakışıklı oluşu bir yana, duyulur duyulmaz Marescot adlı kızcağızın katili Stoklay'i çağrıştıran bir adı vardı, en rezil namussuzlukları yapmak hakkıydı ya da yaptığı adiliklerin benliğinde kahramanca eylemlere dönüştüğünü biliyordu. Bu olguyu öbür dayılar da kendi içlerinde duymuş olmalılar ki beni yakalayıp geri getirdiğinden dolayı en yakışıklılardan biri olan Stoklay'i dışlayacak yerde, ona kızmadıkları gibi, güçlerine güvenip, garibanlarla veletleri gardiyanlara satma ayrıcalığını tanıdılar bir de kendilerine.

Stoklay beni Koloni'ye geri götürürken kolumu sıkı sıkı tutuyordu. Onun yanında, saraydan kaçmış ama bir savaşçının yakalayıp geri getirdiği cariye gibi görüyordum kendimi. Koloni'nin küçük yoluna saptığımızda bir ağaççık öbeğinin gereltisinde durdu, bana baktı, sağ eliyle başımı kendisininkine doğru çevirdi. Yüzümün kibirli bir ilgisizliğe, bir tür ıssızlığa büründüğünü duyumsadım. Bu tepeden bakan ıssızlık Stoklay'ı kaçırdı, yani özbenliği olan şey tavrım karşısında geriledi, biçiminin sınırlarından ayrıldı: Teninden ayrıldı Stoklay'ın özü; ağzından, gözlerinden, parmak uçlarından çekildi canı. Elektrik akımından bile hızlı bir biçimde ıssız, tenha, gizli kıvrımlardan geçerek yüreğinin gizli odasına dek çekildi. Bana bakan bir ölünün karşısındaydım artık. İntikamım, istediğimden de beter olmuştu. İçinde bulunduğu uyu-

şukluktan çıkmak için kahkahalarla gülmeye başladı, sonra beni eliyle iterek önüne kattı. Elleriyle omuzlarımdan tuttu ve hızla çekti kendine, gülmesini hiç kesmeden beni yürürken düzüyormuş gibi hareketler yaptı. Son hareketi öyle şiddetli oldu ki çelik bir yaydan fırlamış gibi üç metre ileriye fırladım. Dosdoğru yürüyerek onun önünde yoluma yalnız devam ettim ve öyle bir malafat vuruşuyla fırlatılmış olarak geri döndüm Koloni'ye. Doğruca ceza binasına gittim tabii. Islak olan pantolonum Stoklay'ın önünde geniş bir ıslaklık izi bırakmıştı. Bu da, onun yapmadığı ama yapmayı arzuladığı suçu açık ettiğinden hücreye tıkılmasına yetti. Cezaevi müdürlerince yapılan sorgulamaların nasıl olacağı bilinmese de beni sorgulattırarak kolayca savunabilirdi aslında kendini. Mettray'ın müdürü Fontevrault'unkinden daha salak değildi. Ancak, Harcamone'un saflığına ulaşan tutukluların karıştıkları en yalın olaylarda bile eli ayağı dolaşırdı yine de.

Tanıklığıma başvurulursa vereceğim ifadeye güvenemediğinden olsa gerek, Stoklay savunmadı kendini. Bir tıfılı düzdüğü için hücreye konmuş olmakla böbürlenmek için böyle yapmıştır belki. Beni lekeleyerek intikamını aldığını düşünüyor da olabilir. Benim ceza binasından salıverilmemden birkaç gün önce tabura katılmak üzere hücreden çıktı (cezalı fırlamalar bütün gün taş zeminde uyudukları hücreye konurlar, öteki bebeler de sabahtan akşama dek uygun adım avlunun etrafında dönerlerdi: Tabur derdik buna). Çektiği otuzbirlerle birlikte hücre yaşantısı canına okumuştu. Zayıflamış, solmuş, ayakta duracak gücü kalmamıştı. Bir lokma ekmek, bir yudum çorba dileniyordu garibanlardan. Gülmeyin, açlığın birbirinden inanılmaz küçüklükler yaptırdığını görüyordum her gün, öyle alçalmalar yaşanıyor ki bu hiç kalır yanlarında. Bir gün, kendisi gibi zayıf ve güçsüz olan Bertrand'la dövüştü. Korkunç ve gülünç bir kavga seyri çıktı bize de. Gözümüzün önünde birbirlerine okşar gibi vuruyorlardı. Ağır çekimle gösterilen bir film izler gibiydik. Biri ya da öteki bazen şiddetle saldıracak gibi oluyor ama hareketini tamamlayamıyordu. Yalnız gözleri güçlüydü. Hâlâ yaz mevsimindeydik. İki çocuk toz toprak içinde beceriksizce debeleniyorlardı. Karşımızda gülünç duruma düştüklerini biliyorlardı (gündüz ellerimiz yeterince boş olmazdı, yalnızca gecelerimiz vardı kendimizi tüketmek için, ne geceler

ama sert tahtaların üstünde!). Bundan utanıyor ama dövüşü de sürdürüyorlardı. Yukarıdan aşağı birbirlerini yırtan hayaletlerdi bunlar ve yırtık yerlerinden ölümün gizlerinin belirsiz ama yine de net olan görüntüleri seçiliyordu. Kaldı ki açlığın çektirdiği acılar ve yol açtığı büyüleri açıkça anımsamayı göze alamıyordum. Açlıktan öylesine acılar çektim ve acılar içinde o kadar çok arkadaş gördüm ki sözcüklerimi özellikle seçmeden yazacağım ve onlar haykırmasalar bile iç çekişlerle yansıtacaklar felaketimi size.

Ceza binasında o zamanlar ağabey olan Piug yoklukların pek büyük zararlar veremediği babayiğit bir oğlandı. Gülerek attığı bir tekmeyle dövüşenleri ayırdı. İki herekten her biri bir yana gitti, birbirlerinden kurtuldukları için de pek memnundular. Stoklay sırığı benim için her zaman gücü tükenmişliğin o pek soylu gülünçlüğünün simgesi olarak kaldı. Ceza binasından çıkışımdan birkaç gün sonra, o içinde öleceği revire giriyordu. Yüce Yaradan mezarlığa gitmek üzere yine beni seçtirdi. Stoklay'e son yolculuğunda sonuna dek eşlik edecektim. Müdür ta kiliseye kadar geldi. Mettray'de, artık kimsenin akrabası yoktur. Mezara birkaç damla kutsal su serptik ve öteki çocuklarla birlikte mezardan çıktım. Dönüşte Villeroy, Morvan ve Mono'nun kaçmaktan söz ettiklerini duydum. Onlara pek yakın olan Métayer de duymuş olmalıydı kuşkusuz konuşulanları. Hüzün dolu çilli yüzünden çekindikleri bu kral çocuğundan uzaklaştılar. Aynı gece kaçtılar Mettray'den.

Bugün, her hücrenin içinde en genç tutukluların Harcamone'un yazgısını düşlediğine kuşku yoktur. Tüm düşünceleri ona adanmıştır ve ben Bulkaen'in payını da ona ayırıyorum. Harcamone kurbanın görkemine ve savaşçının hoyrat güzelliğine büründü. Saygın belirgeler, dövmeler gibi omuzlarında cinayet yükü taşıyan büyüklerin tıfılları dölleme olgusu Fontevrault'da da yineleniyor, tam bir benzerlikle değil ama, bu kez veletler Harcamone olmayı düşlemiyorlar; çünkü –yargılandığı oturumları saymazsak– onu taklit etmeyi de düşünmüyorlar artık. Müthiş yazgısına hayranlık duyuyorlar ve karşısında her türlü alçakgönüllülüğü yapmaya hazırlar. İdamlık katilin hapishanede, aralarında olması amaçsız, belirsiz coşkuyla heyecanlandırıyordu onları. Oysa Mettray de, belki daha az derinden olmakla birlikte, Fontevrault karşısında heyecanlanıyor ve Fontevrault olmaya kalkışıyordu. O zamanlar ora-

daki azılıların, yalnız kendileri için ve onların yasalarına göre yaşayan bizleri düşündüklerini umardım. Her birinin yakışıklı olduğunu, gizlice sevmek, ayrıksı aşklar düşlemek ve uzaktan göz kulak olmak için aramızdan bir çocuk seçtiğini düşlerdim. Koloniden söz ederken bazen "yaşlı kadın" ya da "sert kadın" dediğim oluyor. Bu iki deyim Koloni'yi bir kadınla karıştırmama yetmezdi, ama genellikle anneleri nitelemelerinden başka, bu deyimler Koloni'yle ilgili olarak, aklıma, düşmüş çocuk yalnızlığımdan bezdiğim ve bir anneyi çok özlediğim bir sırada geldi. Ve yalnızca kadınlara özgü şu nitelikleri: şefkati, yarı aralık ağzından gelen o hoş koku, soluğunun kaldırıp indirdiği geniş göğsü, beklenmedik dayaklar gibi, anneyi anne yapan şeyleri aradığım bir dönemdi işte (bunları yazarken, yalnızca bizim papazın anısı gelip dayatıyor kendini. Bütün tümcelerinde kadın konuşmalarına ve kadın yazınına özgü o coşkulu "öyle" sözcüğünü kullanırdı. "*Öyle* mutluyduk ki..." "Birden *öyle* uzaklaştım ki her şeyden..." Kadınların kalkıp inen göğüs kitlesini görmüşsünüzdür, rahibin göbeği de öyle şişkindi. Her hareketi göğsünden başlıyordu. Elleri ya göğsüne gider ya da oradan ayrılırdı, öyle ki görenler "Hareketleri, köklerini yüreğinden alan bir iyilikseverlikten mi kaynaklanıyor acaba, yoksa göğsü bedeninin en önemli parçası mı?" diye sorardı kendi kendine). Koloni'yi cinsiyetin tüm bu gülünç ve çarpıcı nitelikleriyle doldurdum. Sonunda bir kadının fiziksel görünümüyle hayalimde canlanmakla kalmadı, onunla aramızda, aldatılması olanaksız ruhumun kabul ettiği ve ancak ana-oğul arasında var olabilecek türden bir ruhsal bütünleşme doğdu. Ondan yardım ister durumuna geldim. Hayalimde yeniden var olsun diye yalvardım ona. O benim mistik dönemim oldu. Gözümdeki tanrısallığı, daha bir sabiyken ölen çocukların gittiği yerde, uzak ve törensel uykusu içinde yatıyordu. Yavaş yavaş düştü onu örten perdeler. Anne belirginleşti. Hücremde inip kalkan göğsünü yeniden buldum ciddi ciddi, gerçek konuşmalara girişti onunla. Mettray'i benim annem yapan tüm bu acı serüvenler, aynı anadan doğmuş olan Divers'e duyduğum aşkı bir ensest duygusuyla sararak iyice koyulaştırdılar belki de.

Günden güne daha bir masalsı görünüyordu gözüme. Ondaki

her şey beni hâlâ şaşırtıyor, hâlâ büyülüyor. Achillée* ya da Achille otu adının, bu otla topuğunun yarasını iyileştiren savaşçının adından kaynaklaması gibi *diversité* (çeşitlilik, ayrılık, değişiklik, farklılık) sözcüğü ondan kaynaklanmış gibi geliyor bana. Divers sık sık "Hay taşağım" derdi. Bunu "Ulan ne salozluk be!" yerine söylerdi. Yüzü hep ciddiydi. Düğün gecemizde yüzünü ilk kez öptüğümde (Villeroy aileden ayrılmış bile olsa, gözü üzerimdeydi ve genellikle, defnelerin arkasında buluştuğumuzda, bana bir parça kantin peyniri getiriyordu) evet iç içe olmanın sarhoşluğu içinde onu ilk kez öptüğümde böyle güzel yüzlü, güzel vücutlu, sapına kadar erkek olan biriyle birlikteliğin olanaksızlığını anladım. Bu baş, mermerden bir kafa gibi sertti. Tutunca bileklerinizi uyuşturuyordu. Soğuktu da. Taş gibi kıpırtısızdı Divers. Hiçbir çizik, hiçbir çatlak bir duygu ya da düşünce sızdırmıyordu. Gözenekli değildi. Bazı kimseler gözeneklidir. Onlardan bir buğu yayılır ve gelir sizin içinize dolar. Divers'in yüzü kötü olmaktan çok, ayrıksıydı. Ancak onu öperken anlayabiliyordum bunu biraz. Yeni bir görünüm altında ortaya çıkıyormuş, bilinmedik çehreler sergiliyormuş gibi geliyordu bana. Bir polis haber gazetesinden Pilorge'un fotoğrafını kestiğim zaman aynı heyecanı duydum. Makas, yüz hatları boyunca yavaş yavaş ilerliyor, bu yavaşlık bir ben, burnun yanaklara düşen gölgesi gibi ayrıntıları seçmeme yol açıyordu. Bu sevgili yüze yeni bir bakış açısından bakıyordum. Daha kolay keseyim diye fotoğrafı baş aşağı çevirince, bir Tibet manzarasından daha ıssız ve hüzünlü, ay yüzeyi gibi pürtüklü, dağlık bir görünüm çıktı birden karşıma. Alın çizgisi boyunca ilerliyor, dönüyordum biraz ve karanlık bölgeler, acı uçurumlar atılıyordu üzerime istimini almış bir lokomotif hızıyla. İşimi bitirebilmek için birçok kez yeniden başlamam gerekti. Çok uzaklardan hıçkırıklar geliyor boğazımda düğümleniyor durduruyorlardı beni. Makasın iki ağzı kâğıtta ilerlemeye cesaret edemeyip açık kalıyordu, öylesine güzeldi gözkapaklarının görünüşü. Hemen bitirmek istemiyordum. Bir katil suratını keşfetmenin etkisiyle, bir boğazda ya da yalçınkaya tepesinde tek başıma kalmış gibi olmuştum. Bu fırlama yumurcağa sahip olacağımı sanarak bir söz-

* Achillée: Civanperçemi, binyaprakotu, arapsaçı.

cüğü okşar gibi son bir kez okşuyordum. Yüzlerin ve davranışların olağanüstü bireşimleri işte böyle alışılmamış yollardan ansızın çıkıp gelerek keşfedilir. Bulkaen'in kimi erdemlerini de tamamen rastlantı sonucu öğrendim. Karşılaşmamızın onuncu gününde bir taraftan eliyle ağzımı tutarak merdivende bana:

–Bir öpücük Jeannot, tek bir öpücük, dedi.

Bulkaen bana René Rocky'nin kalbinin kapılarını açmıştı. Öpme olayına lapuş demek âdetim vardı. Bulkaen "öpücük" demişti. Aşk oyunlarında kullanılan kösnül dil, heyecan ve iniltilerin doruğa çıktığı anda dudaklardan akan bir tür salgı, yoğun bir özsudur. Tutkunun ana ifade biçimi olduğundan deyin isterseniz, her aşık çiftin, kendine özgü aroması, parfümü olan çok özel bir dili vardır. Bana "öpücük" demekle Bulkaen, Rocky"yle oluşturdukları çifte özgü özsuyu salgılamayı sürdürüyordu. Yeni olduğu için yabancı ve kuşku uyandırmayan bir vücut, Bulkaen'e duyduğum aşkın içine sızıyordu. Aynı zamanda da bu sözcük sayesinde Rocky-Bulkaen çiftinin gizli özel yaşantısıyla iletişim kurmuş oluyordum. "Bir öpücük", yatakta, koridor girintilerinde, belki de bu merdivende birbirlerine fısıldadıkları sözcüklerdi. "Bir öpücük", sona ermiş aşklarından arta kalan şeydi. O, aşk öldükten sonra ondan çıkan kokuydu. Bulkaen'in, benim soluğuma karışan nefesinin kokusunun aynısıydı bu. Bana yöneltilen bu sözcükle ve onunla birlikte söyledikleriyle Bulkaen'in başını döndürmüştü Rocky, birlikte kendilerinden bile geçmişlerdi hatta. Bir anda, Bulkaen'in en az benimki kadar aşk dolu bir yaşam sürdüğünü anlayıverdim. Geçmişi öyle yüklüydü ki büyük bir aşkın gizli kurallarına göre sevişen iki kişinin baş başa kaldıkları zaman söylenen sözler ve yapılan davranışlar işte böyle ağzından kaçıveriyor, ya da elinden çıkıveriyordu. Bulkaen'in bana bağlı kalmasına özen göstererek Rocky'le dostluk kuruyordum. Bulkaen'in, Rocky ile dost kalmasına da dikkat ediyordum.

Gizliden gizliye oluşmasını dilediğim rastlantı fazla bekletmeden oldu. Dokuzuncu karşılaşmamızdı, bir öğleyin atölyeden yukarı çıkarken bez pabuçlarımdan biri açıldı bir yerinden, ben de çömeldim onarmak için. Bütün atölye boşaldı ve herkes önüme geçti tabii. Bir gardiyan benimle en arkada kaldı. İşimi bitirip doğrulduğumda kendimi Bulkaen'in atölyesinin hizasında buldum.

Tam o sırada atölyesinden çıkıyormuş o da. En önde Lou vardı. O ikinci sıradaydı. Atölyedeki herkesin yaptığı gibi ellerini düz olarak kuşaklarının altına sokmuş karınlarına yapıştırmışlardı. Lou, ışığa siper olsun diye sağ elini gözlerinin üstüne doğru tuttu. Bulkaen de aynı hareketi yaptı ama Lou elini yere paralel olarak alnı hizasında tutarken o önce kazınmış kafasını sıvazladı, yavaş yavaş kaydırarak alnına getirdi ve orada durdurdu; işte o anda Lou, mükemmel bir eşzamanlılıkla bu hareketi Bulkaen'in bıraktığı yerden alarak kendi üstünde sürdürdü. Elini gözlerinin üstüne indirdi ve yavaşça pantolonunun kemerine getirip koydu. Hafif bir gecikmeyle Bulkaen de aynı harekete başladı kendi üstünde, ancak biraz hızlıca yaptığından eli kemerine neredeyse Lou'nun eliyle aynı zamanda vardı. Aynı anda pantolonlarını çektiler. Kıskanmıyor olsaydım bile, biraz önce yaptıkları hareket gibi basit bir davranışı birlikte yapacak kadar gizlice anlaşmışa benzeyen bu iki tutuklunun birbiri ardınca böyle davrandıklarını görünce allak bullak olurdum zaten. Ama son birkaç günkü kızgınlığım olayı inanılmaz boyutlara götürdü. Onları görmezlikten gelerek yemekhanede atölye arkadaşlarıma yetiştim. Bu hareketlerin içine benimkilerden bir tekini bile sokacak, hatta yapmasını arzulatacak zaman ve yer bulamadığım için kendimi Bulkaen'in dünyasının dışında duyumsuyordum. Ne pahasına olursa olsun, onun içine girmeliydim.

Hiç olmazsa Divers, ölü Pilorge'dan daha iyi savunabiliyordu yüzünü ve yüreğinin yansımalarını. Onu belki de bu savunma sarsıyor, titretiyordu. Divers'in içinde yaşadığı sürekli korku, varlığının derinliklerine gömülmüş, gözüpeklik ve dobralık kılıfları altında çok iyi gizlenmiş bir korkuydu. Bazen yüzeye kadar yükseliyor ve canına okuyordu çocuğun. Bu bastırılmış, derin korku Divers'i hafifçe pençesinde tutuyordu her zaman. Hareketlerinin hiçbiri yüzde yüz katıksız değildi. Üzerinde ışıkla rüzgârın oyunlar oynadığı bir heykelin hareketleriydiler. Çizgileri hafifçe bulanıktı. Yüzünü ellerime aldığım zaman, vücut bulmuş bir düş kişisinin yüzünü avuçlamış gibi oldum. Kendimi ona sevdirmenin olanaksızlığı karşısında dehşete kapılmıştım. Bana gülerek: "Ah yavrum, arana bir koyabilsem" dediği zaman bunu gerçekten istediğini anladım, en tutulan yavruydum çünkü ben, ama

kalemle çizilmiş gibi zarif ağzından çıkan şaşırtıcı ağırlıktaki kendine özgü vurgulamasıyla bunu söylemesi yetiyordu (genellikle tombul yüzleri süsleyen çizgi gibi, incecik dudakları bilirsiniz; işte bu da donuk ve zayıf bir yüzde bulunan benzer bir ağızdı). Söylediği tek bir söz onu ıslahevi çocukluğundan soyuyor, şatafatlı giysilerle donatıyordu. Bir kraldı o. Geminin kaptanı kadar güçlü ve zengin bir kraldı, kamışı dantel ve ipekten dalgalar arasında beliren kaptan kadar. O kamış ki kıyıdan, dalların gölgesinden korkunç gürlemelerle gemiyi topa tutan namluların törensel otoritesine sahiptir. O topların anısı beni güllelerin kendisinden daha çok korkutuyordu. Topun gerilemesine yol açmıştı o atışlar. Daha fazla girmek için yapılan bel hareketi gibi hesaplı bir geri çekilmeydi ama bu; Santral'de bizim ördüğümüz ağlar, dallar ve yapraklar altında gizlenmiş kurşuni Alman toplarının saldırısı gibi, dantellerin altından yeniden saldırıya geçmek için düzenlenmiş bir geri çekilmeydi. Beni sevdiğini öğrenmek için yedi yıl beklemem gerekti. Yedi yıl yüz çizgilerini sertleştirmiş, ama insancıllaştırmıştı da. Yüzü daha az parlak, daha az düz; zaman vurmuş damgasını. Divers'i bulduğum hücreye inerken, beni sevmek için elinden geleni yapan hem çok tatlı hem de pis bir Bulkaen bırakıyordum geride.

Divers bana:

— Sen gidince aile reisi beni senin hamağa, ağabeyin yanına yatırdı. Vay babam vay, ne işti be! Ne otuzbirler çektim seni düşleyip. Senin hamaktaydım, anlıyor musun! Oradayken dünyada inanamazdım beni sevdiğine. Beni hiç iplemediğini sanırdım her zaman. Dalgacısın sen çünkü! Villeroy'nın bizi yemekhaneye kapatışını anımsıyor musun? Ne dangalak görünmüşümdür sana, değil mi?

— Dangalak, evet, biraz.

Bir cumartesi akşamı Villeroy, Divers ve ben herkesten biraz uzakta, yemekhanenin açık kapısının yanında duruyorduk. Divers'e âşıkmışım gibi davranarak kafa buluyorduk ama durumu ciddiye almak hiçbirimizin aklından bile geçmiyordu. Mettray'de aşkımı gırgıra almak zorundaydım, bunaltıyordu çünkü beni. Onu sergilemem, söylemem, haykırmam gerekiyordu. Ne var ki, küçücük bir söz Divers'in canını sıkar da benimle alay eder, aşkımın yü-

künü biraz olsun hafifleten ilişkileri, okşamaları, yumuşak davranışları kesiverir korkusuyla aşkımı karikatürleştirecek kadar abartarak koyuyordum ortaya. Divers'i, aşkımı ve kendimi gülünçleştiriyordum. Çok temiz, çok güzel duygularla seviyordum ama onu Magic-City'nin iğrenç kahkaha aynalarından biri gibi yansıtıyordum. Divers, alaylarımdan çekiniyordu. Sevdalı davranışları ve sevda sözcüklerini gülünçleştirmek, aşkın saygınlığını yok etmişti bende zaten; daha doğrusu gülünçlük içinde ya da gülünçlüğüne karşın sevmeye alıştım. Demek istiyorum ki, bir oğlanın gülünç bir yanını görsem, bir kusurunu, güzelliğinde bir leke fark etsem bile bu beni ona aşık olmaktan alıkoyamazdı. Hatta sırf bu yüzden vurulduğum bile oluyordu. Sevmekten bezerek güzelliklerinden şişinen çocukları, büyü bozulsun diye az mı izledim, az mı gözetledim gizli gizli! Bana çirkin yeri gösterecek anı, bir anlık o bakışı, çirkinliği vurgulayacak açıyı, güzelliği alıp berbat edecek çizgi ya da kitleyi kolluyordum, bu sevda yükünden kurtulayım böylece diyordum, ama genellikle tersi oluyordu. Tüm görünümleri altında incelediğim oğlan, binbir yeni yalazla balkıyor ve her bir yüzüne ayrı ayrı sarmaş dolaş olmuş albenisiyle ruhumu sarıveriyordu. Bulduğum ayıp bile beni aşktan çekip çıkarmaya yetmiyordu artık. Tersine, kusur bulayım derken bu başyapıtın başka bakış açılarından yeni güzelliklerine ulaşıyordum her seferinde. Benim aşk konusundaki çarpıklıklarımın kaynağı bu mu yoksa? Taparcasına sevdiğim aşıklarımdan birinin kulakları yapışıktı, başka biri hafifçe kekeliyordu, bir başkasının üç parmağı kopmuştu. Hepsini yazsam uzun bir liste olur. Divers'le öylesine dalga geçmiş, onu –ve benimle ilişkilerini– öylesine acayip gülünçlüklerle donatmıştım ki, başkasında iğrenç duracak olan cildinin beyazlığı doğal karşılandı önce, sonra da bir çekicilik öğesi oldu. Bu durumun sonunda beni dışkıseverliğe götürmesi olanaksız değildi –oysa bu dışkıseverlik sözcüğünü duyar duymaz midem kalkardı– ondan sonra daha da ileri gidebilir, bu aşk yüzünden delirebilirdim bile. Bu hücrelerde birbirine karışan kokular arasına kendi osuruğumu salmaya korkmak yerine o puştlardan çıkan kokuları önce kabullendim, sonra da hiçbir ayrım gözetmeksizin zevk almaya başladım. Giderek bok kokusuna da, boka da alıştım. Hatta kendimi iyice kaptırdım buna, dünyadan uzaklaşıyordum böylece

çünkü. Hızı ve dikeyliğiyle beni dünyaya bağlayan tüm bağları koparan bir düşüşe kapılmış gidiyordum. Hapishaneye, pisliğe, düşe ve cehennemin derinliklerine gömüyor beni bu düşüş. Varıp bir azizler bahçesine konacağımı en son: Renk renk güllerin açtığı bir bahçeye, güzelliklerini –o zaman öğreneceğim bunu– taçyaprakların kıvrımlarının, yırtıklarının; lekelerin, böcek deliklerinin, kızıllıkların ve dikenlerle kaplı sapların oluşturduğu güllerin açtığı bir bahçeye varıp konacağım.

Villeroy, yalnız acıklı maskaralıklarını gördüğü Divers'e olan aşkımla kafa buluyor ama benim bir çaylak olduğumu da unutmuyordu. Geleceğimle ilgileniyor, saygınlığıma özen gösteriyordu. Davranışlarım daha bir anlam kazanıyordu sayesinde. Daha bir havalı oluyordu her hareketim. Bu da bana bisikletinin direksiyonuna yumulmuş bayır aşağı uçarcasına inen, inişin hızıyla şişen gömleğinin içinde tahta gibi düz ve küçük bağrı görünen yumurcağı çağrıştırıyordu. Villeroy beni bir erkek olarak yetiştirmek istiyordu. Öyle görünüyor ki çocukken düşlerimde tutsak bir cariye olmayı reddediyor, kaptanın yanında *büyüyüp* sonunda onun yerine geçebilmek için muço oluyordum. Sanki, dayılardan çaylaklara geçen onur kuralları –bir tür savaşçı onuru ilkeleri– vardı. Villeroy, çaylağının bir şorolo olmasını asla kabul etmezdi –hoş hiçbir apaş da kabul etmezdi ya! Beni dövüşmeye zorluyordu, ama bu yeterli değildi. Attığım yumrukların okkalı, gücümün ve otoritemin daha etkili olması için birini korumam gerekiyordu. Bana bir çaylak tutmaya karar verdi. Gidip kendi eliyle E ailesinden bir yumurcak seçti bana. Bir yaz öğleden sonrası Villeroy defnelerin ardında bizi tanıştırdığında yüzüme karşı gülüp beni gırgıra alan anasının gözü bir veletti. Beni göstererek:

–Bak, dedi Villeroy, işte adamın bu. Ben öyle uygun gördüm, tamam mı!

Küçük puştu gözünün önünde düzmemi istiyordu. Bir akşam B ailesinin arkasında bir buluşma ayarladı. Artık ne numara çekti E ailesinin evinden çıkmak için bilmiyorum ama Grand Carré'yi geçip kimseye görünmeden çıkageldi velet. Gelir gelmez Villeroy otların, ısırganların üzerine yatırdı onu.

— Çıkar donunu, diye buyurdu.

Çocuk da pantolonunu sıyırdı. Vakit akşamdı. Kızarıp bo-

zardığımı görmese bile tutuk hareketlerimden utandığımı sezdi Villeroy. Bana.:

— Haydi Jeannot, dedi atla şuna.

Ona baktım. Dizlerine kapanmak istiyordum. Canımı sıkan, karşısında erkek postuna bürünürsem beni daha az çekici bulacağı, daha az sevebileceği düşüncesiydi.

— Haydi lan, çabuk ol, vaktimiz yok fazla, dedi yine. Korkuyon mu yoksa?

Yere uzanıp götü açılmış olan çocuk neredeyse ilgisiz bir sabırla bekliyordu. Villeroy kolumu yakaladı.

— Dur sana yardım edeyim. Önce ben bir geçeyim üstünden.

Gacının üzerine abandı, başı yılan gibi dik duruyordu. Bana:

— Gel şöyle karşıma geç, dedi.

Oğlanın başına çömeldim. Villeroy adeti üzerine dalmış olmalıydı hemen.

— Şimdi, tam gaz.

Bundan sonrası bir çocuk oyunu tasviri, tamamlamayı size bırakıyorum.

Villeroy veledi öpmediğinden bakışlarını yüzüme dikmiş baygın baygın bana bakıyordu. Çabucak boşaldıysa da ben ondan da çabuk bitirdim işi. Hiç utanma sıkılma duymadan üçümüz de ayağa kalktık. Hele çocuk hiçbir şey olmamış gibi rahattı. Villeroy onu bana doğru itti.

— Öpüşün bakalım.

Öptüm onu.

— Şimdi adamın oldu işte, diye sürdürdü konuşmayı ve bana dönerek:

— Sen de dedi, onu koruyacaksın tamam mı!

Bu kaçamak hareketlerden sonra otoriter ağabey tavırlarını takınarak çocuğa:

— Haydi şimdi uza bakalım, dedi, yeter gördüğümüz seni.

Velet gidince Villeroy dostça ensemi tuttu ve:

— Ee, küçük adam, iyi miydi ha? dedi bana.

Yatakhaneye çıkmaya hazırlanan öteki çocuklara karıştık.

Güçlüydüm. Villeroy'nın etkisinden kurtulabiliyordum ama beni çeken Dives, beni severek bu erkeklik çabasını suya düşürebilirdi, oysa ona olan bu aşkımı gırgıra alıyordu. Villeroy, kıs-

kanacağı davranışları bile bile yapmayı ilginç buluyor olmalıydı. Birden Dives'le beni boş yemekhaneye itti ve kapıyı üstümüze kapattı. On saniye kadar aynı kararsızlık içinde öylece kalakaldık karanlıkta. Kendini toparlayan Divers:

— Hay angut, diye bağırdı.

Karanlıkta, karanlığa karşın, tedirginliğini duyumsadım. Ona yaklaştım ve öpmek istedim, fakat o gülerek durdurdu beni, ben de gülerek ona "Sen istemiyorsun beni" dedim. Karanlıkta gülmesini sürdürürken "İstemiyorum, evet" dedi. Büyük bir utanç sardı benliğimi, bugüne dek bana sırf gırgır olsun diye asıldığını anlamıştım. "Ah, yavrum, arana bir koysam" derken taşak geçiyormuş benimle demek, aslında istemiyormuş, dayılık olsun diye söylüyormuş. Saçları kazınmış başım, yüzümdeki biraz sakalla çirkinliğim dank etti işte o zaman kafama, dayıların çoğu bir kadın görmek istiyormuş meğer bende. Bozum olmuşluğumu hiç çaktırmadan kapıyı tekmeleyip yumrukladım, açması için Villeroy'ya yalvardım. Bizimle alay ederek açtı kapıyı. Bizi, birlikte kapatırken neydi amacı bilmiyorum. Belki beni küçük düşürmekti; çünkü bir akşam –ve onun sevdiği, aşkıyla sarıp sarmaladığı, çaylağı olan ben, dostluğundan kuşkulanamazdım– evet bir akşam yemekten sonra, gidip bulaşıkları kurulamamı buyurdu bana. Şaşırmıştım, kalktım, tam giderken herkesin önünde leş gibi bulaşık bezini yüzüme fırlattı sonra da yaptığı bu beni aşağılayan şakaya katıla katıla güldü.

Adamıma saflıkla ihanet ediyordum. Bütün çocuklar bu aynı saflıkla ihanet ederler. İhanetlerinden kuşkulandığım Bulkaen için "Beni sevmiyor mu yoksa?" diye düşünüyordum. Belki beni sandığımdan çok seviyordu; ona sahip olursam daha da çok sevecekti belki. Onunla yatmalıydım, gerekliydi bu.

Kamuflaj ağları atölyesinden dönerken gözlerim onu aradı. Oralarda yoktu. Rocky'den haber alabilmek için gizlice altıncı kısıma mı gitti acaba diye korktum. Yanımda yürüyen Rasseneur'e döndüm ve Pierrot'yu görüp görmediğini sordum. Solgun yüzlü Lou-du-Point-du-Jour yanıtladı soruyu onun yerine. Sesine ilgisiz bir ton vermeye çalışarak, Bulkaen'e bağlılığımı da bilmiyormuş gibi şöyle dedi usul usul:

— Ha o mu? Gardiyanlar gidip pezevenklerini bulsun diye göz

yumuyorlar ona. Biraz önce çıktı.

Ses çıkarmadım. Sıradaki yürüyüşümü sürdürdüm sakin görünerek. Rasseneur düzeltti: "Laf bunlar be, dedikodu." Arkadan konuşan Lou'nun sesini duydum yine:

— Botchako onunla aynı hücreye girmeye çalışıyor.

Merdivenin ayağına gelince ayarlanmış gibi yandı bütün ışıklar ve Santral, akşamın saat beşinde, uyuyan bir kentte sessizce çalışan bir fırın görünümüne büründü. İlk çıkanlara çarpıp toslayarak ileri fırladım ve ilk üç katı hızla çıktım, yukarıdaydı, hareketsiz, dimdik duruyordu, âdeti olduğu üzere iki elini pantolonunun kemerinin altından geçirmiş, açık durumda karnına dayamıştı. Benim böyle pür telaş geldiğimi görünce güldü, benden dört basamak yukarıda olduğundan bu gülüşü beni küçümsüyormuş gibi geldi bana.

— Kaltak, orospu, dedim, nefes nefese olduğumdan sesim boğuk ve zayıf çıkmıştı; fiziksel çaba harcamanın verdiği sıkıntılardan utanmamayı öğrenmiştim artık.

— Ne var, ne oluyorsun Jeannot?

Dobra dobralığını bildiğimden hemen bir tepki bekliyordum kendinden. Bir yumruk atar diye umuyordum. Kendiliğindenliğini sergileyecek bir şiddet eylemi yapar sanıyordum. Ama gelmedi o tepki. Boğuk boğuk uludum:

— O senin puşt var ya, onun da yedi göbek sülalesini!...

Birden üzerinde hiçbir hakkım olmadığını düşündüm. Bir bakışımla ya da elini tutmakla bana ait olduğunu ona duyumsatacak denli doğal bir otoritem yoktu. Öte yandan, eğer aşk anlamında kullanılmamışsa dostluk sözcüğünün Santral'de hiçbir şey ifade etmediğini de biliyordum. Hiçbir şey onu bana sadık kalmaya zorlamıyordu demek ki. Bir şeyin dışında: Somut olarak ona sahip olmak. Oysa düşümde bile yatmamıştım onunla. Yineledi sorusunu:

— Neyin var Jeannot, söylesene!

Arkamdan merdiveni çıkan tutuklu sürüsü yaklaşıyordu. Ayak seslerini duyuyorduk.

— Git lütfen Jeannot. Bizi yine birlikte görürlerse olmadık laf çıkarırlar hakkımda.

Ama ben yaklaştım ve dişlerimi gıcırdatarak kolumu beline doladım, sıkı sıkı sarıldım. Şaşkınlığım da büyük oldu, kurtulmaya

bile çalışmadı çünkü. Yalvaran gözlerle bana bakarak:

— Bırak beni Jeannot! dedi yine.

Fısıltıyla da ekledi: "Ben seninim, yemin ederim."

Bıraktım. Doğruca hücresine kaçtı. Tam zamanında bırakmıştım. Sessiz mahkûmlar yanıma gelmişlerdi, aralarına karıştım. Ne var ki Bulkaen'in benim olduğunu söylemesine karşın yalnızca dostu, dostluğun vereceği haklarla dostu olduğumu duyumsuyordum onun. Oysa her gece uzun uzun düşündüğüm Bulkaen'e sahip olmak istiyordum ben. Sahip olmak, tam sözcük bu mu? Oynaşırken nasıl da giriyor birbirine bedenlerimiz... Şunu söylemeden geçemeyeceğim; çok değil birkaç gece önce onunla pek güzel bir aşk sahnesi hayal ettim ama sabah uyanınca hüzne boğuldum. Onun ölmüş olduğu, bedeninin Santral'in mezarlığında, Botchako'nunkiyle birlikte çürümekte olduğu geldi aklıma çünkü.

Bulkaen'i yazdıkça onda gördüğüm her albeniden, güzellikten arındırıyorum onu. Dostumun tüm güzellikleriyle donattığım olağanüstü bir varlığa can verdim kâğıt üstünde. Giderek sıradanlıktan uzaklaşan Bulkaen'i etten kemikten soyundurdum. Onun tüm bu güzelliklere sahip olup olmadığını soruyordum kendime, yüreğim heyecanla çarparak. Bulkaen'in rolü sadece kendini sevdirmekti belki. Şimdi kâğıda yazarak saptadığım bu ülküsel varlığın niteliklerini –dil sayesinde– bir bir bulup çıkarmamı sağlayan bu aşkın verdiği sarhoşluktur. Bu nitelikleri şimdi bulup çıkarıyorum dedim diye Bulkaen'i gerçekten sevmedin mi diye sorabilirsiniz bana. Yanıt veremem.

Giderek daha az seviyordum onu ve dünyanın en güzel aşk mektupları olmasını dilediğim bu mektupları yazmak gelmiyordu artık içimden. Esin vermiyordu artık bana. Ondan alabileceğim her şeyi almıştım; ister benim gücüm tükenmiş olsun, ister onun içi boşalmış olsun, alamıyordum ondan bir şey. Sözcük oyunları ve söz sanatları sayesinde bir varlığı betimlemeye, ona güç ve can vermeye yaramış olacak şimdi. Kesin olarak ne oldu rolü?

Ben bu kitapta onun yaptıklarını, davranışlarını, sivri köşeli bir yıldız biçiminde belirginleşen kişiliğini sevda sözleriyle yazdım. Aslında, bir sanat yapıtı için Bulkaen'i ülküselleştirecek söyleşileri kendimde aramaya –ya da aramadan bulmaya– hiç gerek yok. Bizimle aynı yaşamı sürmüş olan oğlanı düşündüğümde onu büyülü

sözlerin yardımı olmadan davranır *görmekle* yetiniyorum. Artık nitelikler düzmüyorum ona. Söyleyebileceğim ne varsa söyledim onunla ilgili. Yapıt ışıldıyor şimdi ve modeli ölüyor. Bulabildiğim en güzel adları, kitaplarımda tutsak yaşayan öteki yumurcaklara vermiş olmaktan mutluluk duyduğum zaman, bunun nedeni, bedenimle etimle sevdiğim maddi varlığı, Bulkaen'i yapıtlarımın dışında tutmak gibi pek de beceremediğim bir düşünceydi. Şimdi yalnızca sonsuz bir acımadır artık uçamayan o zavallı serçe için duyduğum, uçamaz artık, tek tek yoldum çünkü tüm tüylerini.

Yaldızlı başmelek, başmelek Harcamone'un serüveni göklerde, yani benliğimin en yüce bölgesinde olup geçiyordu dediysem, bu tümceyi bahane edip Harcamone diye biri hiçbir zaman var olmadı sanmayın sakın. Katili tanıdım ben. Benim yanımda yeryüzünde yürüdü o, ama öyle uzaklara gitti ki vardığı en son noktalarda tek tanığı ben oldum. "Benliğimin en yüce bölgesinde..." sözü şu demeye geliyor: Harcamone'un yeryüzündeki insansı davranışlarının ölümlülere özgü eylemlerinin yarattığı titreşimlerin grafiklerini, diagramlarını benliğimin en yüksek, en uzak noktalarında algılayabilmek için, ancak seçebiliyordum çünkü onları, tüm dikkatimi toplamam gerekiyordu.

Bu başmelek olmasaydı, Bulkaen de Divers'in hüzünlü yazgısına sahip olmayacaktı. Çünkü ona asla açıklıkla söz etmedim Harcamone'dan. Bir Harcamone hayranlığı vardıysa da onun, gizliydi bu. Utancından açık edemezdi, yüreğinin en gizli yerinde saklıyordu bu yüzden. Divers hapishaneyi herkesin günlük yaşamı sevdiği gibi seviyordu. Günlük hapishane yaşamını sürdürüyordu, süsleyip püslemeden. Yaşam boyu içerde kalacağını biliyordu. Bulkaen içeride vals yapıyordu, valsti çünkü onun doğal ritmi. Dönerek yürüyüşlerinin, kıvrılıp bükülüşlerinin, çevrinmelerinin hapishane duvarlarını yıkarak onu güneşe götüreceğini umuyordu. Bir eylem, bir özgürlük marşı söylüyordu bedeniyle. Neşeli olduğunu ve bana neşeyi öğrettiğini söyledim. Zindan üzerine şiir yazmamı istediği pusulayı bana ulaştırdığı zamanki şaşkınlığımı anlayasınız diye önceki durumu da yazdım. Mettray can alıcı yerinden vurmuştu onu. Sağlığına ve kahkahalarına karşın yarası ölümcüldü. Hepimizi alıp götüren bu öldürücü safranın onu da götürmesine hiçbir şey engel olamazdı. Rocky'yi kurtarmak için

ölümü göze almıştı –sonunda bulacak da– kuşkusuz. Kendisininkilerden sonra onun parmaklıklarını da kesmeyi koymuştu kafasına. Sevdiğini kurtarmak istiyordu. Bana göre Bulkaen, hapishane çevresinde döneleyen, kendilerinden küçük olsun, büyük olsun içerideki dost ve suç ortaklarına, ayarladıkları gardiyanla, gizlice çamaşır, sigara ve ucu yanık bir umut pusulası yollayan o kalabalık genç çocuklar kitlesine ait. Dünyanın tüm hapishanelerinin çevresinde aylak aylak dolanır bu sessiz ve esnek gölgeler. Yüzleri gülse de yanıktır bağırları. Çile çeken ruhlar denir onlara.

Bulkaen'e olan aşkımdaki her düşüş, Harcamone'u biraz daha parlatıp ışıtıyor. Ama pişmanlık getiren bir yüreğin önce vazgeçip sonra tekrar sarıldığı bu aşka tamamen ait olabilmem için Bulkaen'in ondan yüz çevirmesini, bilmezden gelmesini isterdim. Harcamone'un hayali üstünde hiçbir gücü yok sözcüklerin. Yıpratamazlar onu. Yıpranmaz bir tözden yaratılmıştır çünkü.

Romanlar insanlığa hizmet için yazılmış tutanaklar değildir. Tersine, içlerinde yeterince acımasızlık bulunduğu için sevinelim; o olmasaydı güzellik olur muydu! Hapishanelerde suçlulara ilişkin yönetmelik katı ve kesindir. Böyle olması da –güzelliğin hizmetindeki özel adalet yasasına göre– en katı, aynı zamanda en nazik cevheri işleyecek araçlardan biri olduğu için, yerinde bir şey. O cevher ne mi? Katillerin yüreği ve bedeni tabii. Harcamone'un mahkûmiyeti, mahkemece sözlü olarak bildirildikten sonra aynı akşam, onu, üzerinde insan konumunu bırakıp ölüm konumuna geçtiği bir basamağa yükseltiyor diye yüreğimiz acıma duygusuyla dolmamalı. Kaçmak için yararlanılmıştır belki o basamaktan, bize verilen bazı olağanüstü durumları pratik amaçlara hizmet ettirebilmek zorundayızdır çünkü. "Öte dünyalı" deyimi bu yeni varoluş biçimini nitelemeye uygun düşer sanıyorum. Harcamone'u eski hücresine çıkarmamakla başladılar işe. Mahkeme kaleminde şu korkunç muameleyi uygun görmüşler ona: Üstünü aramamışlar. Dövmemişler de, o da buna pek şaşmış. Oysa gardiyanlar pek kötü davranmışlardı ona. Gül Ağacı'nı boğazladığı gün kelepçeyi taktılar bileklerine ve tüm gardiyanlar sırayla dövdüler onu. Yaralı bir hayvan gibi uluyordu. Aralıksız vuruyorlardı, işkence ettikleri hücreden çıkardıklarında kanlar içindeydi. Mahkeme kararını bek-

leyen tutukluların konduğu hücreye yardımcı mahkûmların kollarında taşındı. Yol boyunca kan kaybetti hep. Hem ölüydü hem öldüren. Gücünü duyumsayınca da itip kaktılar onu. Mucizelerini duydukları, gülün; aşk, dostluk, ölüm... ve sessizlik anlamına geldiğini öğrendikleri zaman ne diyeceklerdi! Dilin zeki ve bilgili Çinlilerce öğretildiği gizemli bir toplum içinde yerini aldı Harcamone onların kafasında. İki gardiyan ve bir şef etrafını alarak doğruca idamlıkların hücresine götürdüler onu. Kapıyı açan gözetmen bu işi törensel bir biçimde, bir çeşit şefkatle yaptı. Davranışlarından çıkarılamazdı duyguları, ama ben o gardiyanın birden, gözyaşlarına boğulacak kadar yufkalaştığını biliyordum. Görünüşte kuşkulu, alışılmamış en küçük olay onda bir şoka yol açabilir ve şu olağanüstü erdemi, iyiliği ortaya çıkarabilirdi. Küçücük bir şey yüreğini açabilirdi. Alışılmış, ürkütücü bir gürültüyle kapandı kapı.

Kitabımın bu bölümü bir umutsuzluk şarkısı olacak yalnızca ve korkarım ki bu umutsuzluk sözcüğü sık sık gelecek kalemimin ucuna. Harcamone girdi ilk olarak. Umutsuzluğa da gömüldü aynı anda. Şimdilik bedene dokunmayan ama tutkuyu dünya dışına taşıyacak törenlere başlanmıştı bile. Gerçekten de Ağır Ceza Mahkemesi'nin debdebesi çok özel bir din adamları sınıfının katılımıyla yapılacak olan birinci sınıf bir cenaze törenini düşündürebilir bize. Bu törende, çoktan mahkûm edilmiş olan sanık en yüksek noktada, yaşamının doruğunda olan anıtsal bir canlının yerinde oturuyor. Tüm bu şatafatlar, görkemler onun onuruna; bu dev organizmayı yaşatacak kanı yollayan yürek o çünkü. Mahkeme kurulu, askerler, dinleyiciler ve dışarıda adını ölümün adıyla karıştıran kalabalık, daha uzakta gazeteler, radyo; doğaüstü döl suyuyla yaşam verdiği, gizli bir öğeyle de desteklenmiş gibi duran, saklı, dikkatli koca bir ulus; boğazları kaygıyla düğümlenmiş ve tüm yaşamları boyunca, uçurulan kafanın kutsal yara izini yüreklerinde taşıyacak olan yeni yetmeler hep onun kanıyla besleniyor. Ölümün bedeni belirleyen ve bedenin yakından ilgili olduğu çok kesin ayrıntılarıyla tanışıyordu. Yücelik burada sona eriyordu ve hiçbir sözcük onun yerini tam tutamazdı artık. Hücresinin, yargılandığı üç ay süresince kaldığı ikinci kattaki hücrenin benzeri olmakla birlikte bazı korkutucu özellikleri vardı. Ce-

hennem korkunçluğu tüyleri diken diken eden, görülmedik, kalıcı bir düşsellik dekoru içinde bulunmuyor. Gündelik yaşamın dekor ve hareketlerine uyuyor. Yalnızca bir, bilemediniz iki ayrıntı onları dönüştürüyor (durması gereken yerde olmayan ya da ters duran ya da dışından değil de içinden görülen bir nesne) o dünyanın anlamına bürünüyor, onu simgeliyor ve bu dekorun cehenneme özgülüğünü açık ediyor. Hücre, öteki hücrelere benzediği gibi Harcamone'un orada süreceği yaşam da ötekilerine benziyordu. Ne ki penceresi yarıya dek tuğlayla örülmüştü ve kapıdaki dikiz deliğinin manastırlardakiler gibi küçük bir kafesten başka kapağı yoktu. Dışarıda, kapının yanında, koca bir tahta tabure vardı. Gardiyanlar nöbetleşe oturacak, oturdukları yerden, bir saniye bile gözden kaybetmeden katili gözetleyeceklerdi. Bu, gerçekten özel bir hücreydi. Harcamone hücresine henüz girmişti ki peşinden yardımcı mahkûmla gardiyan girdi içeri. Çarşaf, nevresim, sert bezden bir gömlek, bir çift pabuç, aba bir pantolon ve ceket getirmişlerdi. Harcamone yatağa oturdu, bir gardiyan yargılama sırasında giymesine izin verilen sivil giysilerini çıkarmaya başladı. Önce kravatını çıkardı, sonra ayakkabılarını, ceketini çıkardı ve çırılçıplak kaldıktan sonra da gömleğini, aba pantolonunu ve ceketini giydirdi ona. Masalsı denebilecek durumlardan birindeydi aynen. Harcamone periydi ve periler ellerini sürmezlerdi dünya çul-çaputuna. Bütün bu işler boyunca ağzını açıp tek bir laf etmedi. Dört gardiyanla yardımcı mahkûm ona hizmet ediyorlardı. Şef gözetmen:

— Affın için Cumhurbaşkanı'na başvurursan iyi olur sanırım, dedi.

Ama ne Harcamone ne de başkası ses çıkarmadı. Artık giyinmiş olduğundan tekrar yatağa oturdu ve vücudunu artık duyumsamayacağı hafiften bir düşünceler denizine daldı. Çok uzun bir yolculuktan sonra nereye olursa olsun uzanıverince anlaşılan bedensel yorgunluk. Başka bir şey daha vardı benim gemiyi ve gemicilerimi tatlı tatlı sallayan denize onu daldıran; çok özel bir gürültü ve sanki başka yerde oluyormuşa benzeyen alışılmamış bir hareketti bu. Nereden geldiği bilinmeyen ve sizi uyandıran o şoklardan biri gerekiyordu, oldu da: Ayaklarının dibinde, doğrudan zemine diz çökmüş dört gardiyanın el ve ayak bileklerine zincir vurduklarını görüverdi. Önce yenlerine, sonra bacaklarına, gergin

pantolonuna dokundu. Korktu.

Dışarıdan kulakları sağır edici bir uğultu geliyordu hâlâ. Sonradan Bulkaen bana: "Ölüm! Ölüm" diye bağırtılar duyduğunu söyledi. Duymamıştır; çünkü yatakhanelerin avlulara ve atölyelere bakan tarafta pencereleri var yalnızca, ama ben yine de inanıyorum ona, neden derseniz, yığınlar, arabayla adliyeden hapishanesine dönen katili hep böyle ululamışlardır da ondan.

Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki celselerden dönen mahkûmu taşıyan marul küfesinin hızlı gitmesine olanak yoktur, türlü çeşit cenaze bezekleriyle, gökyüzünün tüm ağırlığıyla yüklüdür çünkü. Motor var gücünü tüketiyor bugün, arabanın atlarla çekildiği zamanlar –ki ben hâlâ öyle görüyorum– atlar göğüslerine kadar kara çamura batarak ilerler, canları çıkardı. İnim inim inlerdi dingiller.

Mahkemeden iki türlü dönülür: Ya arabada yalnızca muhafızıyla katil vardır –bu daha az trajik olanıdır– ya da ölümden kurtulmuş olan suç ortakları, daracık hücrelerde olmak üzere, katille aynı arabadadırlar. Ölümden yırtmış olanlar sevinçten uçuyorlardır. Tepeden tırnağa bir yaşam şarkısıdırlar, kemanların birbirine karıştığı bir valstir; ölümü gırgıra alan daha şimdiden ölmüş arkadaşlarına eşlik ederken sessizce ve hüzünle yapılan bir vals. Öteki içinse ateş düşmüştür canevine; ne demektir yaşamın avuçlarındayken akıp gitmesi! Sabahleyin candan sevdiği, bu akşamsa nefret ettiği şu dostları, ellerini uzatıp ona dokunabilecek kadar yakın olan arkadaşları yaşamı sımsıkı tutarken, ne demektir yaşamın kapısından yüz geri edilmek! Harcamone yalnız dönmüştür.

Eğer suçlular, tamamen fantastik giysilere bürünmüş bir mahkeme heyetince yargılansalardı, yani yargıçlar, örneğin rahipler gibi insanüstü, insanlıkdışı varlıkların oluşturduğu ürkünç bir karnavalda opera tipleri gibi giyinmiş olsalardı celseler çok daha az korkunç olurdu. Ne var ki mahkeme heyeti gündelik, sıradan yaşamın içinden geliyor, hepimiz gördük onları sıradan insanlar yapan tiklerini, kaş-göz işaretlerini. Şimdi bu adamlar, insanlıklarından bir şey yitirmeden idam kararı veren yargıçlar olunca birden, insanların, bizlerin işte canım, bir yanımızla cehennemle sıkı ilişkiler içinde olduğumuzu düşünmek gerekiyor. Birden cehenneme özgü kararlar alıyorlar çünkü. Cehennemi içimizde duymak yerine onu bize insanın dışında gösterecek bir canavarlıkla

burun buruna gelseydik yılgınlığımız elbette daha az olurdu. Cehennemi kendi içinde olan ne mucize umsun ki? Harcamone'un zincirleri bağlanmıştı, gizemli bir irade tarafından bağlanmış da değillerdi üstelik. İnsandı, insanlıktı onları vuran. Usta demircilere taş çıkartacak beceriyle demircilik yapan dört gardiyanı görevlendirmişti toplumsal irade.

Harcamone, konuşmak, ne olursa olsun bir şeyler söylemek istedi, ama çıkmadı sesi, sözcükler boğazına dizildi. Bu uyuşukluk denizine daha bir dalıp gitmek için susmak gerektiğini anladı o zaman. Gardiyanlar konuşabilir, işlerini görebilirlerdi. Zincirleri düşünen, civataları sıkan, kapıları örten insanların dünyasına aitti onlar. Oysa kendisi üstünde uçuyordu bu dünyanın, şef gözetmen:

— Aç mısın? dedi.

Başıyla hayır işareti yaptı Harcamone.

— Biraz çorba istemez misin?

İyice alçak sesle "Hayır, hayır" dedi. Harcamone sabahtan beri bir şey yememişti, ama şef üstelememesi gerektiğini anladı. Öbürlerine çıkmalarını işaret etti, kendi eliyle kapıyı çekerek sürgüsünü sürdü. Kapıdaki küçük delikten mahkûmu gözetleme nöbetine kalacak muhafız olarak görevlendirilmişti. Tabureye oturdu ve gözetleme görevine başladı. Harcamone uyumayı, bunun için de yatağa uzanmayı düşündü, ama ayakları –zincir yüzünden– öyle ağırdı ki onları iki eliyle kaldırarak yatağa koymak zorunda kaldı. Gardiyanı daha dikkatli bakmaya sevk eden metalik gürültüler çıkardı tabii. Harcamone uyuyor gibiydi. Başını yastığa öylece bırakıvermişti. Duruşmayı yeniden yaşadığını, onu keyfince, kendisini aklayacak biçimde yeniden düzenlediğini söylemek sanırım yerinde olur. Ama acı veren bir ayrıntıya; avukatının yaptığı bir yanlışa, yanıt verilemeyen bir soruya, Başkan'ın hiddetlendiği bir ana geldikçe utanç ve öfkeden titriyordu. Napoléon gönlünce uyuyup uyanabilir miydi? Akşam oluyordu. Hücre hemen hemen karanlıktı, birden içeride beyaz duvarlara çarpan çiğ bir aydınlık belirdi. Gardiyan ışığı açmıştı. Bu şok, Harcamone'u ele geçirmekte olan uyuşukluğu dağıttı. Bütün gece ve kırk beş gece boyunca ışığın yanık kalacağını anladı.

Haberin yatakhanelerde nasıl yayıldığını söyledi bana Bulkaen. Kasvetli soyup giydirme işine yardım eden yardımcı mahkûm, o

zaman cezalı olan Bulkaen'le paylaştığı hücrelerine dönmüştü. Hücre 8 numaralı yatakhanenin yanındaydı. Kaşığıyla soldaki duvara yedi kez vurarak işaret vermiş: "Sökülecek çoraplarım var..." diye. Bulkaen bir kâğıda çiviyle "idam yedi" sözlerini ve her harfin üzerine de alfabedeki sırasını gösteren numarayı kazımış. 8 numaralı yatakhanenin ilk hücresi işarete karşılık verince –kıvrak parmaklı– Bulkaen kâğıda bakarak mesajı geçmiş: İ-bir, iki, üç,..... on iki–, D-bir, iki, üç, dört-, A-bir, M-bir, iki,..... 16. Haber aynı yolla 8. koğuştan 6. koğuşa, 6.'dan 9.'ya geçmiş. Hapishane her yönden gelip her yana dağılan boğuk darbeler, bir sürü tıkırtılarla dolmuş. Kara haber duvarları aşıyormuş. Koşuyor, uçuyor, vahşilerin rüzgârlarla cangılın üstünde süzülen yalancı müjdelerinden hızlı yayılıyormuş. Gardiyanların takibinden kurtuluyormuş. Duvarlar, yankılar, tavanlar, hava çekecekleri heyecandan çalkalanıyor, karanlıkta hapishane yoğun, evrensel bir gece, bir 14 Temmuz bayramı gecesi yaşıyormuş. Vatanın tehlikede olduğu duyurulduğu zaman uyanan heyecan gibi sevdalı, coşkulu bir etkinlik başlattıkları için yardımcı mahkûmla Bulkaen adeta sarhoş olmuşlar. Sağdaki duvardan gelen bir sinyal sıçratmış ikisini de. Bir şeylerin kendi yarattıkları hareketi silip götüreceğini sanıp korkmuşlar daha acısına doymadık diye. Yine Bulkaen kaşığı alıp "dinliyoruz" işareti vermiş, birlikte dinlemişler: "Bir... İki... Üç... -İ". Sessizlik. Tekrar: "Bir... İki.... Üç... Dört -D". Sağdaki hücre Harcamone'un idam yediğini haber veriyormuş onlara.

Gecenin karanlığı koyuymuş.

Santral duvarlarının arkasında kalabalık susmuş; naralarını, küfürlerini, homurtularını kısmış, dağılmış, Sessizlik çökmüş her yana.

Hapishane sessizdi. Kimse şarkı söylemeye cesaret edemiyordu. Gardiyan, nöbeti devralacak arkadaşını beklerken soğuk kumanya yiyordu. Dışarıda, hapishanenin etrafında, yosunlu ağaç gövdelerine yaslanmış delikanlılar, başları göğüslerine düşmüş, üzüntülü ve yorgunluktan sık sık gözleri kapanarak bekleşiyorlar, kimileri de ay ışığının otlar arasında oynaştığı yere uzanmış uyuyorlardı. Bu doğa üstü bağlılık gösterisi bana sonsuz bir umutsuzluk veriyor, Bulkaen'i terk edişimin ya da salonda zula ettiği pusulanın verdiği acıdan daha çok koyuyor çünkü bana. Fakat baş-

kalarının gözüne katı yürekli biri gibi göründüğümü tahmin ediyorum. Bulkaen'in katılığı da kendini terk edilmiş görmenin verdiği büyük üzüntüden kaynaklanıyordu. Bu sonsuz hüzün, içinde kabarıyor, yükseliyor, gözlerinde duruyordu, gururu engel oluyordu ağlamasına ve katılığını işte bu bastırılmış hüzün oluşturuyordu. Ben yukarıdayken terk edeceğim korkusu onu her gün bana yazmaya itiyor, beni de yanıtlamak zorunda bırakıyordu. Bu korku yumuşatıyordu onu biraz. Düşüncemin aynı kaldığını görüyor, beni yanında duyumsuyordu. Bizi birbirimize bağlayan bağı örmeyi sürdürüyor ve sıkı sıkı tutuyordu onu her zaman. Bense hüzünden çok, bir çeşit huzur duyuyordum. Oğlanın bana gereksinmesi kalmadığı anda, benim işlevim de, onunla ilişkilerimin gerektirdiği saf, parıltılı ne varsa sona eriyor. Zaten bu hücreden bir şey yapamıyordum onun için. Yaşadığımız o son sahneye karşın otoriteme de güvenemezdim. Merdivenin üst başındaydım. Bir pusula vermek için atölyeden çıkmasını bekledim. Gülerek bana doğru koştu. Belki benim de kendisine doğru yürümemi ummuştur, ama kımıldamadım yerimden. Neredeyse boynuma sarıldı, ben yine öylece durdum. Hareketsizliğim şaşırttı onu, gülümsedi. Kıpırdatmak için vurdu hafifçe, bozmadım istifimi. Bir daha vurdu, hızlıca bu kez. Taştan bir heykel gibi duruyordum. Kafası iyice bozuldu; gözlerinde parlayan kudurmuş öfke tüm bedenini sardı. Yüzüme vurdu. Benliğimin derinliklerinden öfke ve kahkahalarla gülme isteği geliyordu. Bu sessiz, bu yüzümden anlaşılmayan gülme isteği öfkemi iyice kışkırtıyor, azdırıyordu. Bulkaen'e boyun eğdirme zamanının geldiğini anlıyordum. Bir daha vurmasına ses çıkarmadım. Yüzündeki gülüş kaybolmuştu. Sonra, Tanrı gibi bir şey oldum birden; insanların küstahlık ve sövgülerine artık dayanamayan bir Tanrı! Patlattım yumruğu. Gelmekte bu denli geciken karşılık şaşırttı onu önce. Üzerine eğilmiş tüm bedenimle egemendim ona, ezmek istiyordum. Toparlandı ve durumu geçiştirmek istedi, ama yatışacağım yerde, her hareketi kudurtuyordu beni tersine. Tekme tokat giriştim. Basamaklara düşüp büzüldü. Dokunsam yuvarlanıp gidecekti aşağıya, zavallı bir durumdaydı, acımadım hiç. Ağzımdan köpükler saçarak: "Kalk lan!" dedim. Kalktı hemen. Tekrar giriştim vurmaya ama bu kez ne karşılık veriyor ne de savunuyordu kendini. Hiçbir engelin ko-

rumadığı vücuduna iyice yaklaştım. Ona dokunuyordum. Bedenim onun bedenine değiyordu. Durmadan vuruyordum ama sıcaklığı benim sıcaklığıma karışıyordu. Yanaklarım alev alev yanıyordu, onunkiler de. Suratına inecek bir yumruktan kaçmak için üst gövdesini çeyrek tur döndürdü, ıskaladım ve dengemi yitirerek ona yapıştım. Bacaklarım bacaklarına değiyordu. Vuruşlarım şiddetini yitirdi. Ayakta, sırtı göğsüme dönük durumda sıktım onu kollarımda. Sağ elim yüzünü yakaladı, bana çevirmek istedim ama direndi o. Bacaklarını bacaklarımın arasına hapsederek daha sıkı sarıldım. Ağzından öpmek istedim, başını çevirdi, gözlerini yumruklarıyla kapattı. Onları oradan ayırmak istedim ve beni Mettray'e götüren şu iğrenç hareketi yineliyormuşum duygusuna kapıldım: On altı yaşımın kıyıcılığı, bir çocuğun sol gözünü çıkarmamı buyurmuştu bana. Acımasız bakışımdan korkan çocuk gözünün beni çektiğini anlayıp yumruğunu üstüne koyarak korumak istedi gözüne. Ben daha güçlü çıktım, yumruğunu bulunduğu yerden çektim ve çakımla gözünü çıkardım. Bulkaen aynı o korunma hareketini yaptı. İyice yapıştım ona. Benden kurtulmaya çalışmadı. Biraz daha güçlü sıktım... Sonra birden bir elimi karnına, ötekini ensesine koyarak, serserilere özgü, ikiye katlamasına yol açan hareketi yaptım şiddetle. Böylece on saniye tuttum onu, daha fazla tutmaya cesaret edemedim. Pes ettiğini anladım. Soluğunu kestim ama soluk soluğa kalmıştım ben de. Onu bıraktığımda ikimiz de utanıyorduk.

Dişlerimi sıkarak pis pis:

— Yine de geçirdim sana, dedim.

— Yok yaa, hiçbi halt yiyemedin. Pantolonum vardı.

— Olsun, ben zevk aldım ya! Üstelik ne zaman istesem atlarım sana.

— Jeannot.

Birbirimize baktık.

Şaşkınlık yoktu bakışlarında, bu dövüşün görünür bir nedeni olmadığını anlamışa benzemiyor, tersine yüreğimizin derinliklerinde bunun olması gerektiğini duyumsuyorduk. Ona,

— Uza bakalım, dedim. Çok oldun.

Üstünü başını toplayıp uzaklaştı. Efendi bendim artık.

Mettray'deki yavru değildi artık benim için, görüyordum bunu. Atölyeme döndüm. Bu sahne sayesinde gözümde canlanan şey,

koloni dışında yaptığımız pazar gezintileri oldu. Bunun nedeni, yatıştırıcı bir tonda adımın söylenmesine küçümsemeyle karşılık vermiş olmamdı.

Pazarları öğleden sonra akşam duasını kilisede dinleyip, bando ve bayrak önde, gezmeye çıkardık. Yollarda, tarlalarda dolaşır, bazen çok uzaklara, Membrolle'a kadar giderdik. Hatta bir gün öyle uzağa gittik ki Fontevrault bile göründü. Pencerelere üşüşmüş kendilerine dek ulaşan müziğimizi dinleyerek gelişimizi seyreden tutukluları seçebiliyorduk. On altı yaş boru ve trompetlerinin çaldığı askeri marşlarla uygun adım yürümek hoşumuza giderdi. En kıytırık evin bir prens konutu zarafetine sahip olduğu bu ülkede şato çoktur. Gezerken rastlardık onlara yol boyunca. Önlerinden geçerken müziği keser, susardık. Uzun kış geceleri sabaha karşı uyanıp, soğuk ve sövgüler içinde, utanç verici bir düşün dehşetinden sıyrılmak için bir derebeyi yurtluğu hayal etmiş olan her birimiz şatoyu böyle yakından görünce düşlerimizin birden karşımıza çıkıverdiğini sanırdık. İçeri girip yörenin efendisi olacakmışız gibi gelirdi bize. Buna hem inanır hem de inanamazdık. Durmaz, yürürdük. Şato gerilerde kalırken konuşmalar yeniden başlardı. Özel öykümüz bitmiş durumda, geriye dönüp dönüp bakar, şatonun, gerçekten bizden uzaklaştığından emin olmak isterdik. Şatoları hep böyle benden çok uzak olarak gördüm. Bu berbat yaşantımızdan kaçmak için geceleri hamağımda birçok kez aynalarını, halılarını, mermerlerini düşledim onların. Öyle uzun süre büyük bir güçle düşlerime konu oldular ve ben öylesine yoksulum ki hâlâ inanamıyorum gerçek şatoların varlığına.

Bulkaen bile bir gün bana şöyle dedi:

"Ben hep beş parasızdım." Ölümünden sonra, bu itirafı duymuş olduğum için utançtan kıpkırmızı oluyorum. Bu durum, her zaman başarılı olduğunu yazdığı, buram buram içtenlik kokan ısrarlı mektuplarını yalanlıyordu çünkü. Soygunlarımın hiçbiri hemen zenginliğe götürmedi beni, ama daha iyisini yaptılar belki. Ciltleri armalı kitaplar, lüks Japon porselenleri, kaba şilteli maroken koltuklar, armalı tabaklar, altın kakmalı kılıçlar karman çorman olup saçılmış Çin heykelciklerine, oniks taşı ve yaldızlı gümüşten yapılmış mühürlere, ipeklilere, dantellere karışıyor, tufacı çu-

valından sonra odamı bir korsan gemisi güvertesine dönüştürüyordu.

Bir gece, şimdi unuttuğum bir düşü kurmayı bırakarak, hamağımın kenarından eğilip bakınca, Villeroy'nın hamağının altında bir döşeme kapağının sessizce kapandığını gördüm. Villeroy da yatağında yoktu. O dönünceye dek uyumadan bekledim. Döşeme tahtalarını neyle söktüğünü, yatakhaneden yemekhaneye hangi ip ya da birbirine bağlanmış çarşaflarla ve kiminle indiğini düşünüp durdum. Nereye, ne yapmaya gitmişti? Belki de inek gibi hiçbir şeyden kuşkulanmayan benim burnumun dibindeki delikten tüm dayı sürüsü atlamıştı karanlıkta. Kim gitmiş kim gitmemiş diye kalkıp öteki hamaklara bakmaya cesaretim yoktu. Aşağı yukarı iki saat kadar bekledim. Yatakhanenin dip tarafından doğru birinin "Aşk ile şevk ile sallanın..." dediğini duyar gibi oldum. "Aşk ile sevişin, sarılın..." anladım. Sonunda aşağıdan, yemekhaneden hafif bir tıkırtı geldi, ardından tahtaları kaldıran Villeroy'nın başı göründü. Sonra, bir an için belden aşağısı kesikmiş gibi duruveren üst gövdesi çıktı ortaya, derken vücudunun en heyecan verici bölümü belirdi yarıkta, bir dizini yarığın kenarına koyup öbür bacağını çekti ve zemine bastı. Üzerinde ceketi ve pantolonu vardı. Aşağıya sarkan bir ipi geri çekti, hamakların çubuğuna bağlıymış da görmemişim ben. İşini bitirip doğruldu, uyanık olduğumu görünce bana doğru yaklaştı, kısa bir süre önce kodesten çıkmış olan ahbabı Robert'le buluşmaktan döndüğünü söyledi.

— Nereden çıkmış? diye sordum.

— Fontevrault'dan tabii. Dün görmüştüm onu. Çaktırmadan bir mektup zula etmişti bana.

Etraftan duyulmasın diye yavaş konuşmasından, biraz da tedirgin olmasından kaynaklanan bir sıkıntıyla söyledi bunları bana. Derin bir nefes aldı ve soluğunu koyuverirken en büyük itiraf da çıkıverdi ağzından:

— Acayip ekildik dostum, dedi. Sonra kısaca açıkladı sözünü.

— Bu akşam beni götürmedi, benim için giysi bulamamış çünkü henüz. Sakın ağzından bir şey kaçırma, tamam mı!

Ağzını kulağıma iyice yaklaştırarak fısıldamıştı bunu. Sözcükleri içime akıyor, beni karanlık bir dünyanın dibine sürüklüyordu. O dünyaya tümüyle dalmak için kolumu Villeroy'nın

ama göze alamadım bunu yapmayı. Çok kısa saçlı başını yüzüme yaklaştırarak, (her şey olabilirdi çünkü şimdi) tekrar fısıldadı:

— Nasıl güzel kokuyor muyum?

Ta canevimden gelen bir iç çekişle "evet" dedim usulca, bağırabilirdim çünkü. Nihayet en dostça duygular sarmıştı ikimizi de, neredeyse duruma boşvermiş bir tavırla konuştu yine:

— Güzel kokuyorum, dedi ve öptü beni.

Gizlice sigara içenler nefesi çektikten sonra ağızlarından çıkan dumanı ellerini sallayarak dağıtır, uzaklaştırırlar ya, (delikanlıyı dayı sınıfına sokan, onu "bizden" yapan birçok hareketten biridir bu) Villeroy da öyle yaptı, oysa hiç gerek yoktu buna, sigarası yoktu ki o anda. Demek ki bu hareketi ağzında bir yerde kalmış duman olur da dostunun parfüm kokusunu bozar korkusuyla yapmıştı. Bu hareketi sarhoş etti, baydı beni. Beni öpen, kokusunu bana veren adamım, erkeğim, belalım, daha güçlü bir serseriye öptürüyor, okşatıyordu kendini demek. Bir tufacı öpmüştü onu. Hırsızlar öpüşürlermiş demek! Şimdi yazmakta olduğum bu anıyla yüreğim sıkışıyor. Lou-du-Point-du-Jour'un gizlice, herkesin gözünden saklayarak Bulkaen'i sevmiş olabileceğini anlıyorum çünkü böylece. Bunun ayırımına varmam için gecenin bir vaktinde bir döşeme tahtasının açılması gerekiyormuş. Hırsızlar öpüşüyorlardı; o günden sonra hırsızlar birbirlerine sarılıp öpüşen kokulu genç adamlar olarak kaldılar benim için. Burada benim hırsızlığa olan eğilimimin kaynağını mı görmeliyim acaba? İşlerimizi Santral'de çektiğimiz numaralar kadar ince ve etkili biçimde çeviremiyorsak da, bizi dağlar, denizler ötesine ileten, çağlar atlatan, yaşantımızda hırsızlığa yer verdiren çılgın hayaller uyduruyorduk. Bu çılgın düşler geleceğe yönelttiğimiz yaşamımızı Fontevrault belalılarının gözükara ve acılı varlıklarıyla karıştırmamıza yol açıyordu. Pantolonlarının içinde bizi taşıyordu o puştlar.

Araklama eylemini seviyorum; çünkü onu, bütünü içinde, zarif bir işlem olarak görüyorum. Yarı aralık, yuvarlak ağızlarından küçük ince dişleri görülen yirmi yaşındaki hırsızları seviyorum özellikle. Öyle çok sevdim ki onları, sonunda onlara benzedim aynen. Bu fırlamaların inceliğini kaptığım için bir zarafet kazandı, inceldi benim kısa ve ağır hareketlerim. Tufalarım sırasında, benzer durumda onların yapacakları hareketleri değil yalnız; sayesinde

onları sevdiğim o güzelim hareketleri de yaptım. Süzülürcesine yürüyen gece hırsızlarını seviyordum; kayan yıldız gibi bir hırsız oldum. Öyle ki polis ve ispiyoncuları hemen buldular izimi. O zaman rolünü oynadığım tapılacak kişinin parlaklığını içimde saklamak gerektiğini anladım. Daha sıkı sarıldım ona; uyanıklığını, fırsatları değerlendirme beceri ve zekâsını aldım, hareketlerini bıraktım. Yavaş yavaş kayboldu içimde. Benliğimde eridi. Yapıldığını görmekten hoşlandığım davranışları yapmadım artık. Bu çok özel koşulda kesin olarak yapmam gerekenleri yaptım. İçimden gözlüyordu beni taptığım kişi. Koruyucu meleğimdi o benim. Böylece, salt durumun gerektirdiği ve yalnız bana özgü olan davranışları yapmaya başladım, içime yer etmiş zarif haytalardan da kurtulmuş oldum. Hırsızlığın, bir saniye bile sürse, bizi olmaya zorladığı sinsiliğin utancını yenmek için uğraştım biraz yalnız. Göz yumup açıncaya dek bile olsa, saklanmak zorunda kalışımdan yüzüm kızarıyordu. Ama yine anladım ki, hırsız, bu gerekli sinsiliği bir haz öğesine dönüştürmelidir. Hırsız geceyi sever (baş önde etrafı kolaçan etmek, sağı solu kollamak, gecenin içinde olmaktır; maskeli olmak, yüzünü gözünü boyamak, gecenin içinde olmaktır). Çalmayı sevmek gerekir. Genç hırsız, seni, senin bile benzemek isteyeceğin o gösterişli kişi yapan düşlere bırak her zaman kendini! Yalnızca, sevdikleri hayduda benzemek –ya da o olmak– için haydutluğa soyunan çocuklar cesaret edebilir bu kumarı sonuna dek oynamaya. Davranışlarınızın güzel olması çok önemlidir. Yüzde uyandırdığı buruşukluklara, vücuda verdiği çirkin duruşlara karşın acı içinde yapılan, acıdan yontulan, acı ve tehlikeden doğan her hareket, saygıyı hak eder. Size anlattığım çocukların kabadayı olmanın güzelliğine erişmek için yaptıkları gibi, o güzel davranışları edinin, kazanın, çoğaltın siz de. Çalmak güzeldir. Hırsızı küçük düşüren, kısa, çok kısa, görünmez bir hareket olduğu için canınız sıkılacak belki (ama eylemin iliğidir, özüdür bu): Kaşla göz arasında bir bakar ve yürütür hırsız. Hırsız olmak için gereken zaman işte bu kadar kısadır ne yazık ki! Ama göstererek, görünür kılıp sergileyerek aşın bu utancı. Gururunuz, görkemine ulaşmak için, utanç köprüsünden geçmek gerektiğini bilmelidir.

Kıyıcılıkta, ilahlarımız olan gözükara gangsterlerden çok daha

ileri giden vahşi çocuklardık. Gerçi iri yarı adamların özelliklerini çalıp kendime mal etme yeteneğimi yitirmişsem de hücredeki ilk günlerimde bir kesekâğıdı üzerine Bulkaen için bir resmimi yaparken, hiç ayrımına varmadan kendimi güçlü kuvvetli biri gibi çizmeme şaşmasın kimse. Kendimi kaslı, pazılı biri olarak çizdim, güçlü sanıyordum çünkü kendimi. Balonumun sönmesi için Bulkaen'in ölmesi ve ihanetlerinin ortaya çıkması gerekiyormuş.

Koloni, olacak olduğum adam doğrultusunda işliyordu beni. Öğretmenlerin sözünü ettiği "kötü etki" gibi, yavaş yavaş etkileyen zehir gibi, beklenmedik zamanlarda çiçek açan gecikmeli tohumlar gibi anlamak gerekir bunu. O tufacının Villeroy'yı öpmesi tuz biber ekti her şeyin üstüne. Kendini öptürmüş olmasının beni allak bullak etmesi yanında her erkeğin de hayran olduğu bir erkeği olduğu düşüncesi yıldırım gibi çarptı beni. Erkeksi güzellik ve güç dünyasında sevgi böyle bir zincir; her halka bir sonrakine bağlanarak kaslı, sert, dikenli çiçeklerden bir taç oluşturuyormuş demek. Şaşırtıcı bir dünyayla karşı karşıyaydım. Bu pezevenkler kendilerinden daha güçlü ve yakışıklı olana karı oluyorlardı. Benden uzaklaştıkça, dişilikleri azala azala, gemisinde hüküm süren ve hepsinin üstünde yer alan o çok saf serseriye varılıyordu. Onun o güzelim uzak, ağır malafatı da duvarcı kılığında kolonide dolaşıyordu. Harcamone! Bu halkanın beri ucundayım ben ve Villeroy bana atladığı zaman dünyanın tüm erkeklerinin ağırlığı çöküyordu gergin böğürlerime. Hersir'in Aniane'da ıslahevinde bulunmuş olduğunu öğrendiğim zaman, buna benzer bir başdönmesi sarhoş etti beni.

Aniane, aşılmaz kalın duvarlarla çevrili, aynı Eysses gibi, kapalı bir koloniydi. Zindanların tüm özelliklerini bilirdik, Mettary'de hapishanelerden, sürgünlerden, zindanlardan başka şey konuşmazdık çünkü. Birbirimize "Filanca terfi etti, şimdi Belle-Île'de" ya da "Falanca Aniane'da" derdik. Henüz ailesinin yanında olan bir çocuğun gözlerini kamaştıracak ya da ödünü koparacak olan bu adları, bir Singapurlu'nun "Sourabaya'dan geçeceğim" demesi gibi rahat ve doğal söylüyorduk. Aniane'ın havası, duvarları yüzünden, daha boğucu olmalıydı bizimkinden. Orada, duvarların arkasında yetişen çocuklar, bizim için, buradakilerden çok başkaydı; başka bitkiler taçlandırıyordu başlarını, elleri başka dallar,

başka çiçeklerdendi; yine de bizim gibi, benim gibi ıslahevi çocuklarıydılar. Bir ıslahevinde yetişmiş olan ben, ıslahevinden çıkmış bir herifi seviyordum, o da ıslahevine gelen ve ıslahevinde yetişmiş bir çocuğu seven birini seviyordu.

Villeroy ağzımdan öptü beni, ama ben hâlâ cesaret edemiyordum kolumu boynuna dolamaya ve sarhoş olamadan tek başıma kalakaldım sarhoşluğun kıyısında.

Bir gün Toscano'nun sonunda düzüldüğünü öğrendik ve bundan sonsuz üzüntü duydum. Yemekhane angaryasındaydı. Öğle yemeğinden sonra hepimiz avludaydık, sınır çeşmesinden bir testi su almaya gitmişti. Köyün kızları hemen etrafını sarıp onunla alay etmeye başlamışlar. Neden mi? Rüzgârın yüzüne sıçrattığı birkaç su damlasını eteğiyle silmek isterken yine birden esiveren yel gömleği ters çevirmiş, o da kadınların iş yaparken giysileri üstüne giydikleri önlüğe benzemiş, buymuş olay. O tür önlüklerden *Faust*'u resimleyen gravürlerde Marguerite'in üstünde görmüştüm. Böyle olur bazen, beklenmedik bir hareket sizi tarihin tanıdığı ünlü sahnelerden birinin oyuncusu yapıverir; ya da şuraya buraya gelişigüzel konmuş bir nesne o sahnenin geçtiği dekoru oluşturur, bizim de içimizde uzun bir uykuyla kesilmiş serüveni sürdürmek hevesi uyanır, sanki sadece birkaç hareket kalmış gibidir tamamlanacak. Ya da her bireyinin olayları kaldığı yerden üstlendiği kahraman bir ailedenmişsiniz gibi gelir size. Bazen de mekânın aynada yansıması gibi geçmiş bir olayın zamandaki yansıması sanırsınız kendinizi. Bana kaç kez öyle olmuştur metroda. Kapıların arasındaki ince dikey demiri iki elimle tutarken Reims'deki ayinde bayrağını sapından sıkı sıkı kavramış olan Jeanne d'Arc'ın yansıması değil miydim? Hücresinin küçük parmaklığından bakarak beyaz yatağına yüzü koyun uzanıp çenesini ellerinin üstüne koyarak Sphinx gibi durduğunu az mı gördüm Bulkaen'in! Ve sevişmeye hazır olan ben, onun önünde, elimde bir haç asası, kendisine bilmeceler sorulan Oidipus olmadım mı! Gizlice onu atölyesinde görmeye her gidişimde iş arkadaşları bana:

— Sonunda seni azılıların arasına gönderecekler! diyorlardı.

Gülüyor, şakayla geçiştiriyordum, bir tür bürümcük Bulkaen'le beni örtüyordu. Şakada bütün kehanetlerin doğal kokusu var çünkü ve yüzündeki bu yas gölgesi, mahkûmların tıraşlı suratlarına düşen

büyük hasır şapkanın gölgesiydi. Biz, yazarının Edebi Dönüş'ün işaretlerini çözebildiği tanıdık ve canlı bir tarih kitabıyız. Toscano'nun yüzünde taşıdığı ayıbı hemen tanınmıştı; çünkü aynı gece Larochedieu, Deloffre'u çaylağın hamağından inerken görmüştü. Bu kibirli iffet böylece teslim olmuştu. Belirli, tanınmış bir çaylak olma korkusuyla desteklenen tüm çabalarını, dövüşlerini, numaralarını; küçümseyici kanıların desteklediği uğraşlarını pek az bir zahmetle hayal edebiliyorum. Ama tüm bunlarla savaşırken Deloffe'un çıplak kolları bedenine sarıldığı zaman şehvetle de savaşmak zorundaydı. Pes etmişti. Onunla birlikte eski bir şarkının kişileri olan bizler, çeşmede sarmıştık etrafını. Herkes onunla dalga geçiyordu. Bense, hüzünlü bir çapkındım. Deloffre ışıldayarak çıkıp gelince bir ayağını sınır taşı durumundaki çeşmeye, yumruğunu da kıpkırmızı olan Toscano'nun omuzuna koydu. Serserinin gelişi kızları susturmuştu.

Toscano'yu ceza binasına gönderecek bir suç bulundu tabii. Bir grup çocuğun aralarında ondan söz ettiklerini duyunca sordum:

— O, hücrede ha? Neden ama, ne yapmış?

— Adamına bir pipo verirken enselenmiş.

Toscano küçük bir kraliçe oldu. Bizler de koğuş ağalarıyla tartışarak kafa bulduk. Bulkaen bir akşam, onu son kez gördüğüm akşam, duşta bana böyle benzer bir itiraf yapacak kadar zaman buldu. Benden sabun istemek bahanesiyle küçük kabinime girmeyi başarmıştı. Çoktan duşun altına girmiştim ben. Sıcak su beyaz bir buğuyla sarıyordu bizi, kendisi de görünmeyen gardiyana görünmemeyi becermişti demek. Sabunlanıyordum, onu geri itmek istedim.

— Kaybol lan, dedim, görmeyeyim orospu suratını!

Hafifçe gülümsedi.

— Ne yapalım oğlum, yüzüm kan gibiyse suç benim mi? Ben böyleyim işte. Mettray'de ne biçim işletirdim herifleri... Hiç yoktan girerlerdi birbirlerine... Ben oradayken en çok benim için, sonra da... Régis adında ufak tefek bir tip yüzünden dövüşürdü dayılar. Bazı kereler... Sabunlanırken mırıldanıyordu bunları. Su kamburlaşan sırtına, ensesine çarpıyordu. Sabunumuz köpürüyordu.

Konuştukça ve bana kendi yaşamını anlattıkça, fırça atöl-

yesinin tozları altında çiçek açmış kestane ağaçlarının örttüğü koloniyi yeniden yaşıyordum. Dudule'ün kabarttığı gülünç bıyığı yeniden canlanıyordu gözlerimin önünde...

Mırıl mırıl konuşmayı sürdürüyordu Bulkaen:

— bazı kereler dinlenme aralarında birbirimizi görüyorduk. Ona "Ee, Régis" derdim, "kaç kere dövüştürdün bakalım bugün herifleri." Ya da "Bak, Millaud'yu (Millaud onun reisiydi) benimkiyle tam yirmi ikinci kez kapıştırdım. Bir temiz marizleteyim ister misin?" derdim ona. O zaman bana, "Yok yav, derdi, yirmi iki olmamıştır, atma!" İkimiz de gacıydık. On dört, on beş yaşlarındaydık. Bir pusula yazar, sonra benim reise gider "Al" derdim, "Bak Millaud bana ne göndermiş." Dinlenmede karşılaşırlar, benimki gider ona bir omuz koyarak "Gel benim gacıyı al" derdi ona, "Valla vericem istiyorsan." Öbürü yutmazdı tabii numarayı, pataküte girişirler, ağızdan burundan kan gelesiye dövüşürlerdi.

Giderek hızlanıyordu anlatması. Bu anı sinirlendiriyordu onu. Son sözcükleri neredeyse sıkılmış dişleri arasında ıslık gibi çıktı. Çıplak, düz, gergin kolu ayakları arasında gidip geliyordu. Sabun köpüğünü ayaklarıyla ezip eliyle mıncıklıyordu.

Güldü, hafifçe başını salladı.

— Çoklarını işlettim...

Elini tuttum ama ancak sürtünmüştüm ki ona, üzerinden sular akarak yoğun buhar bulutunun içinde kayboldu. "Sular akarak", bana onun ölümünü anlatan gardiyanın kullandığı sözlerdi: "Üzerinden sular akarak duvarın dibinde duruyordu...". Yağmurun şakır şakır yağdığı bir geceymiş. Bana öyle geliyor ki buharın içinde kaybolup gittiği gün ölmüştü o.

Divers'i yeniden gördüğümden beri ne Harcomone'da ne de Pierrot'da bulunmayan bir şeyler fark ettim onda: Kadınların izi. Harcamone'un sertliği ve yazgısı hangi türden olursa olsun aşkı uzaklaştırmıştı ondan.

Bulkaen'e gelince; o kadar az özgür kalmış, sivil olarak o kadar az yaşamıştı ki koloninin etkilerinden kurtulacak zaman bulamamıştı. Daima aylası içinde yaşamış ve davranışları bu boğucu gölgenin –zakkumların gölgesinin– içinde kalmıştı tüm kurtulma çabalarına karşın. Oysa Divers kadını tanımıştı. İlk önce konuşmalarından çıkarıyordum bunu, büyük bir doğallıkla ay-

başlarından, kadın çamaşırlarından söz ediyordu. Bir de "atlamak, vurmak" verine "sahip olmak" fiilini kullanıyordu. Ayrıca en yırtık davranışlarında bile bizde olmayan bir sıkılganlık vardı.

Bu kitapta hırsızlığın da övgüsünü yapmak isterdim. Küçük yoldaşlarım zarif, sevimli, Merkür* gibi hızlı ve çevik hırsızlar olsalar ne hoş olurdu. Ama gerçekten hırsız mıydık bizler? Sanmıyorum, bu yüzden de şaşkın ve üzgünüm. Çevirmekle övündüğümüz haltlar, ayrıksılık ve görkemleriyle, bugün sinema oyuncularının takındıkları barbar bezek ve takılarını çağrıştırıyordu ancak. Aktörleri çılgın ilahlar yapan casusluk, gül ağacından tabutlar, suda boğmalar, eşarpla kendini asmalar, oğlancılık, göçebe arabasında doğmalar, benim öykümdeki çocukların kendilerine yakıştırmayı pek becerdikleri masallardı. Genellikle trajik ve soylu bir geçmişle geliyorlardı buraya. Uydurdukça, acımasız ve somurtkan dudaklı küçük ağızlarından dökülürdü geçmişleri. Onları böyle anlattığıma göre böyledirler, hiçbir şey uydurmuyorum ben. Onlara belli bir açıdan yaklaşıyorsam, o konumdan bakılınca öyle görünüyorlar da ondan –bu durum, ışığın kırılmasından kaynaklanıyor olabilir– ama kendileri ne olduklarını bilmeseler bile göründükleri gibidirler. En gözükara, kendine en inanılmaz geçmişi yakıştıran velet, Métayer oldu.

Bütün çocukların kral oğlu olduğunu, özellikle onu düşünerek söyledim. On sekiz yaşındaydı Métayer. Çirkin olan genç insanları betimlemeyi hiç sevmem. Fakat bu bana öyle düşler kurdurdu ki kırmızı çıbanlarını, üçgen biçimindeki çilli yüzünü, tehlikeli ve keskin hareketlerini anımsamayı kabul ediyorum şimdi. İlgilenenlere ve özellikle bana, doğrudan Fransa krallarının soyundan geldiğini anlattı. Soyağacı zincirinin halkaları incecik dudaklarının arasından tespih taneleri gibi dökülüyordu. Tahtta hak iddia ediyordu. Çocuklardaki bu krallık düşüncesini hiç kimse incelememiştir. Métayer'nin bunları anlatırken ne Lavisse ya da Bayet'nin *Fransa Tarihi*'nden ne de kendini veliaht ya da soydan bir prens sanan herhangi birinden haberi olmadığını da söylemeliyim. Onun bu düşlerine hapisten kaçan XVII. Louis söylencesi kaynaklık etmiştir özellikle. Métayer bu hikâyeden yola

* Mercure: Latincede Mercurius. Yunan mitolojisinde tanrıların habercisi, ulağı. Haberci tanrı. Ayaklarında kanatlı sandallarla gösterilir. (ç.n.)

çıkmış olmalı. Kendini Fransa krallarının doğal mirasçısı olarak görüyordu. Métayer'nin megalomanisini bana güçlü bir aileden geliyormuş gibi düşler kurduran dolapçılığımla karıştırmamak gerekir. Métayer'nin kendini kral oğlu ya da torunu sandığına dikkatinizi çekerim. Yıkılmış düzeni yeniden kurmak için kral olmak istiyordu o. Bir kraldı o. Bense, bir çaylak olduğum halde kabadayılar arasında kendimi kabul ettirerek onların "kast"larını kirlettiğim gibi, umulmadık bir pislik yaparak bir ailenin iffetini lekelemekten başka bir şey istemiyordum.

Ben yazdıkça netleşiyor bu çocuğun anısı. Kendine yaraştırdığı yüce düşüncelerden ileri geliyordu soyluluğu. Koca sabolar içindeki zayıf ve çıplak ayakları bir Louvre'un buz gibi taş döşemeleri üzerinde ya da küller içindeki zavallı prens ayaklarıydı. Bu debdebeli ve olağanüstü dil uzluğu karşısında Divers de her davranışıyla ne zarafet ne üstün bir sadelik sergiliyordu ama! Biri prensi, öbürü Amerika'yı fethe giden İspanyol serüvencisi!

B ailesinin fırlamaları, kral olduğu düşüncesini gizliden gizliye içinde taşımayı sürdüren Métayer'den habersizdiler ya da habersizmiş numarası yapıyorlardı. Fakat krallık düşüncesini içinde saklayan bu ayaklı, canlı, kutsal hazine sandığının kurumlu çalımı için için kudurtuyordu bizi. İçin için diyorum, çünkü hiç çaktırmıyorduk öfkemizi, hatta kendimiz bile bu kadar kızdığımızı bilmiyorduk. Derken bir akşam kustuk kinimizi. Yatakhaneye çıkılan merdivenin ilk basamağında oturuyordu. Meşe ağacının altında adalet dağıtan Kral Aziz Louis mi sanıyordu kendini acaba? O konuşurken biri yüksek sesle dalga geçti. Herkes makaraları koyverdi. Métayer küçümseyerek bakıyordu gülenlere. O zaman içimizde biriken kin ve nefret seli kendini yıktı ve oğlanı boğdu: Yumruk, tekme, tokat, tükürük hatta pislik atıyorduk çocuğa. Aile, Derelle, Leroy ve Morvan'ın kaçış planlarını onun ispiyonladığını anımsamıştı. Gerçek olsun iftira olsun, bu tür bir suçlama korkunçtu. Hiçbir çocuk biraz insaflı olmayı getirmiyordu aklına. Sırf kuşku üzerine acımasızca cezalandırıyorduk onu. Cezayı infaz ediyorduk yani. Krallar soyundan gelen prens cezalandırılmış oldu böylece. Otuz çocuk etrafını kuşatmış uluyarak, atası krala dokumacı işçilerinin yaptığından da kudurgan bir hırsla saldırıyordu. Her fırtınanın ortasında oluşan ölü nokta gibi, ortaya çıkan ses-

sizliklerden birinde şöyle mırıldandığını duyduk:

— İsa Mesih'e de yaptılar bunu!

Ağlamadı. Ani bir yüceliğe bürünen bir tahta oturmuş gibi oldu. Hepimiz Tanrı'nın, hem de kendi sesiyle, ona "Kral olacaksın ama başına konan taç kızgın demirden olacak" dediğini duyduk sanki. *O'nu gördüm.* Sevdim de. Bu, okulda bir yüz resmi yapmak gerektiğinde duyduğum korkuya benziyordu. İnsana saygıdan dolayı surat resmi çizmek yasaktı. Resim olmalarından dolayı bütün yüzler birbirine benzer. Genel çizgileriyle bir yüz çizmek hiç heyecanlandırmadı beni, ama benzerliği aramaya gelince sıra, yalnızca maddi, fizik bir güçlük değil; metafizik türden bir şey beni adeta felç etti. Yüz, önümde duruyordu ama benzerlik uçup gitmişti. Birden gözüm açılıverdi. Çenesinin özel olduğunu, alnının özel olduğunu görmüştüm... Gönül gözüm açılmış, bilgiler dünyasında ilerliyordum. Ellerini, Yahudi mezarlarına kazınmış eller gibi, baş parmaklar uç uca gelecek biçimde iyice açarak göğsü hizasında tutarak gökleri ikiye ayırdığı zaman Métayer, Métayer oldu. Bazen hareketlere uymak gerekir. Beni yöneten zorunluluk, müthiş sahneleri olan içsel bir tiyatrodan ileri geliyor.

Divers bazen gülerek bana:

— Hamağıma gel seni güzelleştireyim, derdi. Hem atım iyi mi görmüş olursun.

Harcamone bir gün sarhoş oldu. Şarap, görev başındaki bir meleği karartamıyor ama morartıyor. Şaraptan morarmış bir durumda geğirip hıçkırarak, sendeleyip sağa sola çarparak hiç kimseye görünmeden kolonide dolaştı. Defneler arasında yalpalayan kafası dumanlı bu katil hâlâ gözümün önünde. Ah! Cinayetin tüm bu ayrıksı gülünçlüklerini çıldırasıya seviyorum. Yüksek utanmazlar sınıfından bu prens ve prensesler, insanı sersem eden bu "Marie-Antoinette"ler, bu "Lamballe"ler benim iflâhımı kesen güzellikler saçıyorlar. Koştuktan sonra koltuk altlarından yayılan koku, meyve bahçelerinin kokusudur. Sarhoş Harcamone dal-taşak açıkça şarkı söyleyerek dolanıyordu avluda. Kimse görmedi onu, ya o, o görüyor muydu birilerini acaba? Kocaman açılmış gözlerine karşın bir bakar-kördü.

Sözünü ettiğim akşam, okuma işini, Harcamone'un yerine ben üstlendim. Her ailede, diğerleri yemeğini yerken çocuklardan biri

pembe diziden bir kitap okurdu. B ailesinde genelde Harcamone okurdu ama sarhoştu. Her sözcüğünü yalnız bizim anladığımız, aile reisininse en masum sözcüğünden bile tuhaf anlamlar çıkardığı çocuk kitabını onun elinden aldım. İşte o zaman okudum Kontes de Ségur'ün yazdığı "İyi bir atı vardı bu atlının" tümcesini. O, atlının güçlü, güzel bir atı olduğunu söylüyor, Divers ise görkemli cinsel organından söz ediyordu. Bu tümceyi okuyunca Divers'i yalnızca kendim için azgın bir Kentauros'a* dönüştürmenin hayranlık ve şaşkınlığını duydum.

Mettray'in revirinde pek iyi bakılmazdı bize, hoş burada da bakmıyorlar ya! Çıban mı çıkmış, kamışı mı kırmış her neyse, Divers her hafta iğne olmaya giderdi. Ama öbür hastalar gibi o da "iğne olmaya" demezdi, "cıss olmaya" derdi. Bu serserinin, hiçbir zaman kurtulamayacağı hastalığı ve onun ilacına duyduğu gizli sevginin yarattığı bir sözcüktü. Rahibe–hemşireler, ne denli özverili olurlarsa olsunlar, yaralanmış teni iyi etmeyi hiçbir zaman bilememişlerdir. Yine de bizim için cennetti revir. Beyazlığı sayesinde günlük yorgunluğumuzu attığımız bir mola yeri, serin bir vaha gibi görünürdü gözümüze. Rahibe başlıklarının, gömleklerin, önlüklerin, örtülerin, ekmeklerin, pürelerin, porselenlerin beyazlığıydı bu duyguyu veren. Bu beyazlık, bu kar içine gömülüp gitmek isterdik bazen. Bu yüksek tepeye, Rahibe Zoé zorbalığın kırmızı-siyah bayrağının demir sapını dikmişti. Yataktan yatağa birbirlerine göz atan, laf atan veletleri azarlar, hırpalardı. Bir gün onun, yeni borazancı Daniel'in parmaklarına ağır dış kapı anahtarını var gücüyle vurduğunu gördüm. Acaba oğlandan çok kıza benzeyen bir yığın çocukla birlikteliği miydi hemşireye bu erkek tavırlarını veren? Çocuk, sıkılı dişleri arasından homurdandı:

— Göstereceğim sana, kaltak.

Duydu bunu rahibe ve çocuğu, çıbanlarına bakılmadan uzaklaştırdı revirden. Birlikte çıktık, ama o bir yolunu bulup defne öbeklerinin arkasında kendisini bekleyen çaylağı Renaudeau-d'Arc'ın yanına gitti.

Yazgının gözlerimi açmak ya da geceyi ikiye ayırarak içindekini bana göstermek için başka olanakları da vardı. Divers'in bir

* Kentauros: Centaure. Yarı insan yarı at biçimindeki mitolojik varlık. (ç.n.)

keresinde bana "Trampetim benim!" dediğini söylemiş miydim size? İnce, zarif değnekleriyle vurmuştu bana. Trampetiyle boru takımı çalışmasından döndüğü bir öğle üzeri ötekilerin arkasında ikimiz yalnız kaldık bir ara. Çalgısını sırtında taşıyordu. Ani bir hareketle çevirerek önüne getirdi trampeti. Elini iyice açarak iki üç kez okşadı derisini, sonra heyecandan titreyen yumruğunu deriye geçirdi. Bir şövalyeden daha kıyıcı ve kötüydü. Sonunda kendini toparladı, güzel ıslak ağzı gülümsemeyle aralandı. İyice ağzıma sokularak biraz soluk soluğa:

— Nasıl korktun ama, küçük sıpa! Söylemezsin tabii. Bak şimdi pantolonuna!

Yırtık bir çeviklikle eteklerimi kaldırmıştı, harika ağırlığıyla üstüme abanarak bir kanapeye ya da taze yosunların üstüne yatırdı beni. Bir saray muhafızının atladığı prenses, içine boşalan döl suyunu duyumsayınca düşünür ancak haysiyetini! Hızlı bir sahne canlandı gözümde: "Gidin, diye haykırdım içimden. Gidin! Gidin be! Siz bakarken kendime hâkim olamıyorum!" Çapkın muhafız başını eğmiş "Atlayacağım sana, şıllık!" der gibi sinsi sinsi bakıyordu bana. "İhtiras ve arzudan bembeyaz kesilmeliyim!" diye bağırdım yine. Divers trampetin yerini değiştirmişti. Önünde sönümlenmekte olan şişkinliğin üzerinde, sıcaklığını etimde duyduğum lekenin aynısını gördüm. Beceriksiz, saçma, zırva birkaç hareket yaptım. Bunlar, muhafızın ateşli ve diri bedeninin prensese verdiği hazzı benden uzaklaştırmak için yaptığım bir tür şeytan kovma hareketleriydi. Sonra benliğimde ölümün yaklaşmasıyla birden geliveren o kararmalardan biri oldu yine. Yüreğimiz örtünüyor. Gecedir bu. Buna benzer bir gece Bulkaen'in ölüm haberini getirdi bana.

Önce kesin hiçbir şey öğrenemedim ama bana öyle geliyor ki hapishanenin üstüne çekilen Bulkaen adı nazlı bir bayrak gibi dalgalandı rüzgârda. Yol açtığı dalgalar gelip beni ta salonda buldu ve tanımlayamadığım bu rahatsızlığı verdi bana. Kaçma düşüncesi aklını başından almış olmalıydı.

Botchako, bir çul-çaput yığınının arkasına çömelip saklanarak bir yıldan uzun bir süre her gün çalışıp terziler atölyesinin zemin döşemesinde bir tür kapak açmayı başarmıştı. İş –firardan beş altı gün sonra bir kucak yamanmış pantolon almak için gittiğimde gör-

düm– Çin işi gibi ince ve sağlam yapılmıştı. Falçete ya da makas kullanmış olmalıydı. Sonra, aynı aletle, yatay ana kirişte üst gövdesini saklayacak kadar büyük bir oyuk yapmıştı. İki bacağı kirişin sağ ve solundan toplantı salonunun tavanında boşluğa sarkacak, gövdesi de oyuğa gizlenecek biçimde tasarlamıştı konumunu. Bir yıl çalışmış orada. Kaçmayı kararlaştırdığı akşam yanına –nereden bulduysa– tütün ve ekmek alarak oraya gizlenmiş. Sonra bir ahbabı tekrar yerine koyduğu kapağın üstüne çul-çaput yığmış yine.

Saat altıda mahkûmları almaya gelen gardiyan, her akşam yaptığı gibi, saymış onları. Eksik mahkûmu kodesin her yerinde aramış, bulamamışlar. Kaçtı sanmışlar. Oysa beklemiş ve ancak üçüncü gece kaçmış Botchako.

Bir süre önce demirhaneden bir demir testeresi çaldığını da öğrendim. Bu hırsızlığın tüm Santral'de uyandırdığı heyecan yatışsın diye birkaç gün beklemiş. Ondan kuşkulanmamış kimse. Gardiyanlar önlemleri sıklaştırdılar. Devriyeler üç katına çıkarıldı ve daha sıkı yapılmaya başlandı, ama on beş gün sonra her şey unutulmuş ve denetim işleri eski normal akışına dönmüştü. Botchako'nun dediklerinden anlaşıldığına göre, önce kendisi terzihanenin penceresini sökmüş, bir parmaklık demirini testereyle kesmiş ve avluya inmiş. Bulkaen, penceresinden ip sarkıtmış, aleti yukarı çekmiş, o da penceresinin parmaklık demirini demir testeresiyle kesmiş, Botchako gibi aşağıya inmiş. Birbirlerine omuz verip el uzatarak ilk duvara tırmanmışlar, devriye yoluna gelince Botchako somyasının demir dilimlerinden kendi yaptığı bir aleti üst duvara fırlatmış: Gövdesine ip doladığı bir çeşit kancaymış bu. Kanca duvarın tepesine takılmış. Önce Bulkaen tırmanmaya başlamış, ama kokusunu alan polis köpekleri havlayınca alarm çalışmış. Önce bir iki havlama duyduk sonra köpekler kudurmuş gibi ulumaya, gardiyanlar bağırıp çağırmaya başladılar. Yataklarımızda kulak kesilmiştik. Birden karanlıkta biri "Durun, yoksa ateş ederim!" diye bağırdı. Sonrasını şöyle anlattılar bana: Bulkaen çabucak tırmanmış, sonra Botchako yakalamış sarkan ipin ucunu ve tırmanmaya başlamış. İp sağlammış, kancanın tırnağı iyi tutuyormuş, ama duvarın tepesi sağlam örülmemişmiş. O gece yağmur yağıyordu. İki vücudun ağırlığıyla duvarın üstten bir sırası göçmüş aynen. Botchako'nun bacakları kırılmış. Bulkaen kaçmak istemiş.

Silah elde kendisine doğru koşan üç gardiyanın üzerine saldırmış. Heriflerden biri ateş etmiş, Bulkaen gerilemiş. Köpekler üşüşmüş bu kez. Tekrar duvara dek gerilemiş. Gardiyanlar onu yakalamak üzere yaklaşmışlar ama, diziyle kalçası arasında bir yerden sanıyorum, yaralı olan Bulkaen karşı koymuş. Köpekler ve muhafızlarla boğuşmuş. Kendine yedirememiş yakalanmış olmayı. Tekme tokat girişmiş gardiyanlara. Bir silaha gelen bir darbe onu Bulkaen'in ayakları dibine düşürmüş. Hızla kaptığı gibi gardiyanlara ateşe başlamış Bulkaen, ama bu sırada başgözetmen altı yeni muhafızla yetişmiş; bir kurşun yağmuru dostumu duvara çivilemiş. Yere yuvarlanmış sonra. Onu, ellerini ağzına götürüp boru gibi yaparak sessiz bir "imdat" çığlığı atarken düşünmekten alamıyorum kendimi. Üzerinden sular akarak duman, su ve göğsünde açan yirmi-otuz ölümcül ateş çiçeğinin içinde yavaş yavaş kayboluşunu görür gibi oluyorum.

Ayakları hâlâ yıkık duvar taşlarının altında olan Botchako inliyormuş. Revire taşımışlar onu. Birkaç gün yattıktan sonra kendine gelemeden öldü. Bunun üzerine Lou-du-Point-du-Jour şöyle dedi:

— Melekler arasında yine kavuşacak Pierrot kırığına.

Bizim gruptaki bütün düşmanlıkları, gizli homurtuları Lou sayesinde tüm pezolar koğuşu duymuştur eminim. Bizi küçümsüyorlar mıydı, yoksa tersine, bu sonsuz devinim, ardı arkası kesilmeyen bu duygu alışverişi şaşkına mı çeviriyordu onları?

İkisini de Santral'in küçük mezarlığına gömdüler. Bir gün beş arkadaş ot yatak angaryasına verilmiştik (iyice incelmiş yataklara ot-saman dolduruyorduk). Az sayıda olduğumuzdan gardiyanlar biraz yakınlık gösteriyorlardı. Havadan sudan konuşuyorduk, hatta biraz şaka bile yapıyorduk onlarla. Birden biri:

— Bay Brulard, Bulkaen'le Botchako'nun tüymeye kalkıştıkları gece orada mıydınız siz de?

Biz minderlere ot doldururken, Bulkaen'e yakınlığımı bilen gardiyan –hepsi biliyordu zaten– bizimle bu tür konuları konuşmalarını yasaklayan yönetmeliğe karşın, yaşadığı o geceyi anlattı bize. Pierrot'ya neler yaptığını iyi anlayayım diye onu rahatsız eden yağmur üzerinde özellikle durdu. Toz gözlerimi yakıyor, boğazımı tıkıyordu. Anlattıkları ağlatamadı ama beni. Hatta "O dos-

tundu senin" dediğinde, sesimi çıkarmadım. Ötekiler bana bakmadan sürdürüyordu çalışmayı. Ne onu delik deşik eden kurşunları, ne duvara çarpıp seken mermileri, ne acıyla açılıp kapanan ağzını, ne sessizliğini, kısacası hiçbir ayrıntıyı unutmadı. Daha acı başka ayrıntılar da duydum sonraları, ama ne hayranlık duyacak manevi özgürlüğüm vardı, ne de şaşacak zamanım. Tutkulu bir uzman gibi, bunun, Bulkaen'in kanlı serüveninin genel bir tekrarı olan başka bir olayı anımsayan bir gözlemci gibi izliyordum sahneyi. Hiçbir şey duyumsamıyordum: İzliyordum yalnızca ve içerideki tutuklu sürüsü serüveninin güzelliği hakkında durmadan bilgiler veriyordu bana. Etrafımı çeviren bu kalabalığın faltaşı gibi açılmış gözlerine, birden aralanıveren ağızlarına, susuvermelerine, göğüs geçirmelerine bakarak olayın daha güzel ve hayran olunması gereken bir bölümünü dinlediğimi anlıyorum.

Biri şöyle dedi:

— Ayağını bir çimento çıkıntısına koydu, kopuverdi o da. Bacağını orda parçaladı diyor herkes.

Bütün boğazlardan bir anda kopan boğuk "ahh!"lar bana anlatımın bayağı dokunaklı olduğunu duyuruyordu. Dostumun ölümü coşkulu bir tonda anlatılıyordu bana, ama tükenmiştim ben, bitmiştim; tüm hapishane, ruhunu bana ödünç veriyordu sanki bir şeyler duyumsayayım diye. Üç gün sonra da Bulkaen'in hücredeyken kaçtığını öğrendim. Pierrot'nun cesedinin ailesi tarafından alınması diye bir şey söz konusu değildi: Ailesi yoktu, varsa da ailesini bilen yoktu. Botchako'ya gelince, eğer bir mahkûm tutukluluk süresini Santral'de doldurmak zorundaysa, ailesi cesedini ancak üç yıl sonra isteyebilirdi. Onun ortak bir çukura atıldığını duydum mezarcılardan. Bütün vücudunu saran dövmelerin mavi danteli Pierrot'nun kefeni oldu. Cankurtaran simidi ve içindeki tayfa, kızın saçları, memelerin ucundaki yıldızlar, gemi, kamışındaki domuz, çıplak kadın, çiçekler, avuç içindeki beş nokta, gözlerini çekikmiş gibi uzatan hafif çizgi dövmeleri kefen oldu ona.

Kerizin biri değerli bir eşyasını çaldırır da polise şikâyette bulunursa "Keriz osurdu" denir, "üstüne bir bardak su içsin" derler. Elveda! Ben sizin yasınızı tutuyorum.

Ölümünüz, Bulkaen, sizi ölmüş görmekten şaşkına döndü,

kabul edemiyor bir türlü sizi. Elinizi benden çabuk tuttunuz. Öldünüz, geçtiniz beni, geride bıraktınız. Işığınız söndü. Şairler gibi turfanda yiğitler de erken ölüyorlar. Sizden, yaşamınızdan, ölümünüzden elimde olmadan gösterişli bir dille söz edeceğim. Bulkaen! O kadar aşk arasında neydi sizin yeriniz? Kısa bir aşk olmalı değil mi, sizi yalnızca on iki gün görebildiğime göre. Rastlantı beni bir başka aşkı anlatmak zorunda bırakabilirdi.

Size Koloni'de pusuya yatmış tüm gizleri aktardığımı (ve onları açıkladığımı) iddia etmiyorum. Daha pek çok şey vardı. Arıyorum. Onları düşünüyorum, ama aklıma gelseler bile iz bırakamıyorlar. Hele kâğıda dökecek hiçbir şey kalmıyor aklımda. Beklemek gerek, kitabın sonunda ortaya çıkacaklardır.

Islahevi çocuklarının gülüşlerinden de söz edeyim mi? Özellikle şu sinsi ve gıcık, pis pis ve sevimli; gacıların yanından geçtikleri büyüklere Bulkaen'in de dövmelilere gıcık verdiği, kızlarınkinden daha işveli olağanüstü gülüşleri anlatayım mı? Bir keresinde bana dediği gibi "yürekleri çarptırdığından ve yürekli dayıları çarpıştırdığından" eminim.

Yararlı şeyler yapıyorlardı yalnızca. Yaşamlarının, hapishanedeki mahkûm yaşantısının bir kopyası olduğunu söylediğim için bu size olağanüstü görünebilir. Oluyordu ama bu mucize ve ben onu kanıtlamaya çalışacağım. Yaptıklarının her biri Santral'deki eşinin kopyası olmakla –ya da çocuklar öyle sanmakla– birlikte, hemen mantıklı bir gerekçeye bağlanırdı her zaman. Oyun oynamazlardı. İlkeller ve çocuklar ciddidirler. Onlarda bazen neşeli eğlenceler gözlendiğinde de, bu neşe o denli güçlüdür ki (daima dinsel olan) oyunlarından buram buram yayılır, patlayan kahkahalara dönüşür. Eğlenceler, bayramlar öyle hemencecik oluvermezler. Bayramların kutlanışı bile yararlı eylemlerdir. Bu kutlamalar kazanılmak istenen azize yönelik dinsel hareketlerdir. Métayer'ye dersinin verilmesi tam bir bayram oldu: Önce kurban eylemi gerçekleştirildi, arkasından vur patlasın, çal oynasın. Bu çocukların neşesinin özünde Bacchus'ten* izler olduğuna inanıyorum. Neşeli yırtıcılıktan kaynaklanan bir tür sarhoşluktu. Öyle güçlüydü ki yırtıcılıkları, bu neşe ancak boğuk ama müzikal bir gülüşle gelebiliyordu dile. Bazen gülümsemeleri, her tür yüksek nitelikli trajediyi saran bu

* Latince Bacchus, Grekçe Dionysos: Şarap Tanrısı. (ç.n.)

müzikal ve sarmal neşeye sırt çevirmediklerindendi –hatta bunu akıllarına bile getirmediklerindendi. Gülüşleri karanlıktı ama. Çiçekler sevinçtir, bazı sevinçlerse çiçeğe dönüştürülmüş hüzündürler. Islahevi çocuklarının, özellikle de Harcamone'un gülüşü, suratının yüzeyinde hafif bir çevrim, küçük bir burgaç oluştururdu. Oysa kendisinin kalın bir çamurun dibinde yaşadığı açıkça görülür. O dipten bir hava kabarcığının yükselerek göz pınarından bir damla yaş gibi süzüldüğü bile izlenirdi kimi zaman. Tüm Koloni koca bir Harcamone'du aslında.

Ne ki, kalın duvarlar arasındadır delikanlılar şimdi. Bizim geleceğimizi ummazlar bile ve Tourraine kırlarının öteki ucundaki Mettray ıssız, bakımsızdır artık. O katı hapishanenin zaman tarafından törpülenerek açılarını yumuşatması ve sıcak görünüşlü, kalplere şefkat salan romantik bir anıt taşı yapması olası mı? Koloniyi tekrar gördüğümde taşlarında, duvarlarında ot bitmişti. Çocukların baldırlarını pervaza dayayıp girdikleri pencereleri dikenli yapraklı böğürtlenler sarmıştı. Karolar kırılmış, binanın içine kırlangıçlar yuva yapmıştı. Bize öpüşme, birbirimize sarılma ortamı hazırlayan üstü örtülü, karanlık merdiven çökmüştü.

Bu harabeye bir göz atmış olmak ruhumun hüznünü dağıtamayacaktır asla. Yavaşça ilerledim ve birkaç kuşun çığlığından başka hiçbir şey duymadım. Yalnızca bir cesetti bulduğum. Gençliğimin öldüğünü biliyorum. O kadar çok veledin gelip geçtiği yerde, kalmamış anlardan bir iz. Ceza binasındaki hücrelerin duvarlarına ya da zemin tahtalarına kazınmış bir tarih, kargacık burgacık harfler kalmıştır belki. Koloni'yi şöyle bir turaladım önce, sonra daha büyük bir tur, derken bir başka tur attım. Daha geniş daireler çizerek uzaklaştıkça gençliğimin öldüğünü duyumsuyordum. Bu kadar çocuğu çekmiş olan bu dev yılan kangalı, çiçekleriyle birlikte kurumuş olabilir mi? Yine de bir çocuk bir köşeden çıkıverecekmiş gibi geliyordu bana. Bir yol dönemecinde, atölye şefi yönetiminde angaryadan dönen bir gruba rastlamayı umuyordum. Beş yıllık bir uyuşukluktan sonra terk edilmiş olan Koloni'ye birden can verecek son bir mucizeye bel bağlamıştım artık.

Onu bu yıkık, bu perişan halde görmüş olmak, düşler uydurma oyununa son verdiriyordu. Düş gücümün suyu çekilip damarları

kuruyor, buna karşılık gençliğime yöneliyor, kendimi onun kollarına bırakıyordum. Her çareye başvurup onu yeniden yaşatmaya çalışıyorum. Kendi halindeyken pek tatlı olan bu yöreye sertliğini veren haşin çocuklar Fransa'nın başka hapishanelerine dağılıp gittiklerine göre onların anılarını kendimde aramalıydım. Kolonimi sevdiğimi anlıyorum. Fransa da, kendisine yaptıkları katılığı yumuşatıp gidiş hazırlıkları yaparken Almanları sevmiş olduğunu anlamıştı. Kalçalarını sıkıyordu. Hasmını içinde tutmak için yalvarıyor: "Biraz daha kal" diye bağırıyordu. Tourraine'i dölleyen yoktu artık.

Üzüntüm içinde bir parıltıya öyle şiddetli gereksinmem var ki yüreğimi söküp yüzüne fırlatabilirim.

Meleklerin çocukları nerede toplanıyorlar ki şimdi? Sevgili Mettray'im benim! İsa'nın o yalın öğüdü olan "Sevgi" en olağanüstü canavarlar takımına can verseydi şu an; çiçekli başkalaşımlar, meleklerce kaçırılmalar, ızgara işkenceleri, öldükten sonra dirilmeler, dinsiz hayvanlarla dans, parçalanan böğürler, öpülerek iyileştirilen cüzzamlılar, kutsanan insan bağırsakları, saygıdeğer konsillerin ciddi ciddi kınadığı çiçekler yani Altın Yaldızlı olarak nitelendirilen bütün bir efsane, ailelerimiz içinde kum gibi kaynayan en çarpıcı mucizeler gelir kazanlara dökülür, pişer, kaynar, erir, birbirine karışır, özümlenir ve yüreğimin dibinde kristallerin en parlağı, en ışıltılısı, yani Sevgi olarak belirirdi; üzgünün demirinde kıvrım kıvrım dövülen, binbir kurnazlıkla pişip serpilen o ailelerin anısına adadığım saf ve yalın Sevgi olur çıkardı ortaya.

Evet, bir türlü yakamı kurtaramadığım hüzün dolu bir Sevgi! Pierrot ile burada kendisine –Han sıfatına eşit olarak– haydut denilen Botchako arasında varlığını keşfettiğimi sandığım aşk! Hangi verek denk gelirse atlayacak tipte bir herifti o, öyle yanıp tutuşan âşıklardan değildi. Eller kemerde sallanarak dolaşmak, hoşuna giden ilk veledi yatırmaktı onun yaşam biçimi. Ama ya Bulkaen'i hücreden kaçırması ve kendisiyle birlikte götürmeye kalkmasına ne demeli? Evet, hücreden kaçtı çünkü Bulkaen. Yalnızca bir gün kalmış hücrede, benim disiplin salonuna geldiğim gün tüymüş, bu yüzden göremedim onu salonda.

Bunu öğrendiğim zaman duyduğum sevinç ve üzüntünün büyüklüğünü kolayca tahmin edebilirsiniz. Sonunda hücreye düş-

müştü; hem umduğum hem de korktuğum gibi, beni görmek için cezalandırtmıştı işte kendini. Bana aşkının kanıtını sunmuştu. Kaçmış olması bu kanıtı geçersiz kılmaz. Neden derseniz, isteseydi çok daha kolaylıkla kaçabilirdi yatakhaneden ve de Botchako inmemişti hücreye.

Ölümünden sonra bir sabah salondaki tiplerden biri bana şöyle dedi:

— Ben de görmüştüm onu geçerken, hücreleri süpürüyordu. Bizim ailedeydi.

— Sen de gördün demek onu. Nereden geliyordu peki?

— Yargı odasından, evet, oradan geliyordu.

İçimden tüm evrene karşı, bana böyle bir an bağışladığı için büyük bir minnettarlık yükseldi ve tam mutluluğu yakalayacakken araya ölümü sokuşturuveren yazgımızın sefaletine de hayran oldum aynı anda.

— Niye gitmiş yargı odasına?

— Yatakhanede sigara içmiş.

Bulkaen'in yatakhanesinden başka bir tutuklu düzeltti lafı:

— Sigara içen o değil, Pouint-du-Jour'du.

— Eee?

— Eeesi, Pierrot kendisinin içtiğini söyledi.

— Evet, Pierrot gardiyana "Ben içtim şef," dedi.

Bundan arkadaşlarımızın aşk oyunlarını anlamanın ne müthiş bir şey olduğunu çıkardım, biz de o aynı yollardan geçtik çünkü. Mettray'de, yatakhanede, Divers'in suçunu üstüme almıştım. Bulkaen de Lou-du-Point-du-Jour'inkini üstlenmiş işte.

Peki oğlanı kaçırmaya kalkıştığında, biliyor muydu Botchako bunu? Bulkaen'e, Pierrot'ya yani, inanılmaz bir ilgi duymuş, öyle kanı kaynamış ki ona, birlikte kaçmak, en büyük tehlikeye onunla atılmak istemiş, bu sevgiyi doruğuna çıkarmak için Pierrot'yu kurtarmak ya da serüven dolu bir yaşamın akışına onu da ortak etmek istemiştir. Bu gerekçelerden her biri Pierrot'nun hapishanedeki öteki vereklerden farklı nesi olduğunu, bir belalı tarafından seçilmesine neyinin yol açtığını araştırmaya zorluyor beni. Başka bir soru da şu: Eğer Botchako kaçarken kendisine yoldaş olarak Bulkaen'i seçtiyse bu, onun birlikte kaçılacak bir arkadaşta aranan özellikleri, her şeyden önce de erkeğe özgü nitelikler olan so-

ğukkanlılık ve gözüpekliği Bulkaen'de bulduğunu gösterir. Üstelik bunlar vardı da onda, hatta Bulkaen'in duygusuz, buz gibi ve kör olduğunu bile söyleyebilirim. Mettray'deki ortak anılarımızın Bulkaen'le beni burada sarmaş dolaş edeceğini, oğlanın sonsuz aşk göllerine, heyecan büklümlerine beni de alacağını umuyordum. Geçmiş yaşantısının kıvrımları arasında kaybolur ve bir ikizin eskiden kendinin öteki yarısı olmuş olan eşini sevmesi gibi beni ille de sevebilirdi. Ne var ki bu, sözcüklerin yarattığı bir açıklama; olaylarsa bambaşka! Kendisine Mettray'i anımsatıyorum diye Bulkaen beni sevmek durumunda değildi, ama ben onu Mettray'den dolayı seviyordum. Mettray'i bu denli sevişimin nedeni oğlanların en güzeli Bulkaen'in orada bulunmuş olmasındandır. Benim Bulkaen'e olan aşkımla onun beni hor görmesi birbirine karışıyordu. Bu laf size pek tutarsız görünmüştür şimdi, ama üzerinde biraz düşünün isterdim. Bulkaen'de patlayıp yayılan bu küçümseme kolayca içime sızıyor ve aşkımı daha bir kamçılıyordu. Yavaş yavaş bütünlüğümü bozuyor, yaşamımı yıkıp dağıtıyordu.

Sonunda çöktü her şey. Benim için Bulkaen'i ya da kendimi öldürmekten başka seçenek kalmamıştı. Bana bu mutluluğu, bu acıyı ve ölümü vermek olan rolüm bittiğine göre yaşamak için bir neden kalmıyordu.

Ne var ki Bulkaen benden yüksekti. Ona hiçbir zaman ulaşamayacağımdan emindim. Onu solgun yüzlü üzgün serseri gerçeği içinde görsem bile; ruhu yaşanmış gerçekçi şarkıların duyguluğuyla yüklü olsa bile benden yüksekti o, daha onurluydu çünkü. Bana pek yukarıdan bakıyordu. O beni sevmiyordu, ben seviyordum onu. Beni daha âşık, daha sert, daha atak olmaya kışkırtan şeytandı. Bulkaen benim erkekliğimdi, Harcamone bir başkasının.

Onu bu niteliklerle sevebilmesi için Botchako'nun soğukkanlılık ve gözüpeklik açısından biraz zayıfça olması gerekiyordu: O zayıf noktadan öbürünün ataklık ve soğukkanlılığı içine doluyordu. Botchako sevecen ve zayıfmış demek ve bana bir nefes çekmem için sigarayı uzattığı zaman dostluğumu gerçekten istemiş olabilir. Dostluğu, daha doğrusu orada dostluğu simgeleyen sigarayı o zaman geri çevirmiş olduğum için hâlâ utanıyorum.

Mettray'de bir fırlamanın Stoklay'e "Rigaux'nun izmaritinden

bir nefes çektim..." dediğini duymam, iki serserinin arasında, onları garibanlar ve çaylaklardan ayıran bir dostluk, bir suç ortaklığı bulunduğunu düşünmeme yol açardı hemen. Oysa onları bağlayacak bir ant, bir yemin duyulmamıştır. Birbirlerini tahminle, içgüdüyle tanırlardı onlar; aynı beğeniler, aynı nefretler yaklaştırırdı. "Sigaradan nefes çektirme" aslında bir "sınama"ydı. Hapishanede az bulunan izmarit, ıslanmış, emilmiş, kararmış, kirli, leziz, iğrenç bir sevecenlik göstergesi gibi ağızdan ağıza dolaşırdı, ama bu ağızların her biri ruhu hıçkırıklarla ağırlaşmış kimi çocuklarda, bir umutsuzluğun kışkırttığı hassas çocuklarda görülen asık ve kötü yüzlerden yansırdı. Bizde dayılar asla ağlamazdı, hiçbir şey yufkalaştıramazdı çünkü onları; hoş hiç kimse ağlamazdı zaten. Mavi iş gömlekleri içinde dimdik, katı, eller cepte, kırılgan sertliklerine yaraşan bir yaz güneşi altında bir sürü küçük adam çitleri aşar, küçük yollarda dolaşırlardı. Gururlu, soğuk, saldırmaya hazır ve yaşadıkları sertlikten dolayı insanlıktan çıkmış durumdaydılar. Hoşlukları, güzellikleri, tatlılıkları bilmiyorlardı. Birbirine kenetlenmiş bir gruptan atılmanın acılarını tatmamışlardı; dostluğu ve onun hazinelerini bilmiyorlardı çünkü. Bu bakımdan da Romalıydılar. Aşkı tanıdıklarından garibanları istemişlerdi. Dayılar birbirlerini şiddete başvurmadan seviyorlardı. Aşklarını savunmak için bir rakibe gereksinimleri vardı. Rakip zorunludur, aşkı somutlaştırır, ona biçim verir çünkü. Âşığın saldırıp yıktığı, bu sayede kendi bilincine vardığı benttir rakip.

Daniel borazancı görevine tekrar başlamıştı. Bir sabah Guépin'in buyuracağı herhangi bir iş borusunu çalmaya hazır olmak için boş Carré alanında, havuzun yanındaki yerinde dururken, ayine katılmak için revirden kiliseye giden Rahibe Zoé onun yanından geçmiş. Öfke çocuğun yüreğinde fırtına gibi esmiş olmalı o an. Kendisiyle olabilmek için rahibe yüzünden parmağını kesen gacısını düşünmüştür herhalde. Bağırarak rahibeye "Günaydın hemşire Zoé" demiş. Rahibe-hemşireler görev saatleri dışında pek sevimli olurlar genellikle. O da günaydın diye karşılık vermiş tabii. Borazancı çocuk ona yaklaşmış ve tam havuzun kenarında karşı karşıya gelmişler. Çakı gibi velet, yaşlı kadına bir omuz koymuş, soluğu kesilen zavallı rahibe kendini havuzda bulmuş. Kat kat etekleri onu kocaman ve gülünç bir nilüfer gibi bir süre suyun yü-

zünde tutmuş, giysileri ıslanınca korku ve utançtan dili tutulan rahibe havuzun dibini boylamış tabii. Suyun bacaklarına, kalçalarına, karnına teması, alışık olmadığı bir öğenin yeniliği bakireyi felç ediyormuş. Ne debelenebiliyor ne de bağırıp yardım isteyebiliyormuş. Dibe çökmüş. Suyun yüzünde hafif bir burgaç olmuş, sonra tüm nisan sabahlarının çarşaf gibi dinginliğine bürünmüş havuz. Kestane ağaçlarının çiçekli dalları altında boğularak ölmüş bakire. Oğlan başka bir omuz hareketiyle borazanın kırmızı-beyaz askısını düzeltmiş, ellerini tekrar cebine sokmuş, hiçbir şey olmamışçasına uzaklaşmış havuzdan. Ancak ertesi gün bulundu havuzdaki ceset. Tabii herkes bunun bir kaza olduğu, ayağı kayan rahibenin havuza düştüğü sonucuna vardı. Olayı izleyen ilk pazar günü ayinden önce müdür bizi salonda toplayarak hemşire Zoe'nin kaza sonucu öldüğünü söyledi ve ruhu için dua ettirdi bize.

Villeroy'nın H ailesine gidişi beni bağımlılıktan kurtarmıştı biraz. Ardından benim için bir utanç dönemi başladı. Hiçbir zaman gürültülü bir utanç olmadı bu. Kimse yüksek sesle söz etmedi durumumdan, Villeroy bir yerlerden çıkagelir de beni savunmak için onlara girişir diye korkuyorlardı. Ne var ki bu utanç, sizden yayılan ama çevrenizde bulunanların duymazlıktan geldikleri bir koku gibi sarıyordu beni. Birden susuvermelerinden, alınlarının anlamlı bir biçimde kırışıvermesinden durumu bildikleri anlaşılıyordu. Sırayla her gece hamağımdan geçiyordu fırlamalar. Sevişmelerimiz çok çabuk oluyordu ama Larochedieu anladı yine de. Yargı odasına götürüldüm. Ceza binasına yakın kireç badanalı küçük beyaz bir bölmeydi. Mobilya olarak yeşil çuhalı bir masa ve iki sandalye vardı. Müdür efendi masaya oturmuştu. Dudule, yanında, ayakta duruyordu. Arkasındaki duvarda kocaman bir haç vardı. Günün bütün suçluları cezalandırılmak üzere kapıda sıra bekliyorlardı. Cezalar sekiz öğün kuru ekmek, on öğün kuru ekmek, sekiz gün idman (her gün iki saat, ceza binasının avlusunda, teneffüs yerine ağır idman) ya da bir ay ceza binası, bir-iki ay hücre olarak belirleniyor, ama genellikle yeni bir emre kadar hücre ya da ceza binası çıkıyordu müdürün ağzından. Ben de bekledim tabii kapıda. Cezalı çocukların ritmik yürüyüşlerinden çıkan altı demir kabaralı sabo gürültüleri ruhuma doluyor ve büsbütün

umutsuzlaştırıyordu beni. "Bir... kiii!, Bir, kii. Bir, kii! (Burada bir şey söyleyeyim. Marifet bu "bir, iki" komutunu elden geldiğince anlaşılmaz bir biçimde, örneğin "bır, kı" biçiminde neredeyse bir geğirti, homurtu gibi vermekti. Ağabeyin bu komutu ne denli ayrıksı ve kaba olursa o denli sayılırdı ağabey. Bu haykırışın gücünü şimdi tekrar düşünüyorum. Giderek bir yaban hayvanının ulumasına benziyordu. Normal olarak "Bir, iki" diye bağıran birisi pek gülünç duruma düşerdi. Bu bir erkek haykırışıydı. Çaylakları allak bullak ederdi. Kimi kez biraz ara verip tekrar duyulmaya başlandığında sanki kısa bir aradan sonra erkek imparatorluğunun egemenliği altına girerdik tekrar. Gücünü belirginleştirmek için bu haykırışı savaş naralarıyla, dövmelerle, tuhaf mühürler, altıngümüş kakmalı hükümdar asaları ve dimdik malafatlarla karşılaştırmak yerinde olur. Her erkeğin kendine özgü, kamışının şekli ve büyüklüğüne uygun bir komut verme biçimi vardı.) Yargı odasının kapısında bekledim. Çakmağın çelik parçasını ağzıma saklamıştım. Cezam okunduktan sonra gözetmen Bay Bienveau beni çırılçıplak soyarak arayacak sonra da hücreye tıkacaktı. Ancak ağzımda kaçırabilirdim çelik parçayı. Sıram geldi, girdim içeri. Dudule bir kâğıt aldı ve bana:

— Seni başkasının hamağından çıkarken görmüşler. Çok aşağılık bir şey bu! dedi.

Yanaklarının tüm derisi kıpır kıpır oynayan Müdür Bey de şöyle söyledi:

— Rezillik bu! Hem de bu yaşta!

Bir ay büyük hücre cezası yedim.

Büyük hücreye bir Saplı Sultan gelince, akşamları gardiyanlar uyuduğumuzu sanırdı ama fırlamalar acımasız kumpaslarını kurarlardı hemen. Onlarla konuşurken düzdükleri kadınlara dedikleri türden yatık, yollu, paçoz gibi sözcüklerle seslenir, pis pis sırıtarak "Ayağın kokuyor" ya da "Niye yıkamadın lan dötünü?" diye kafa bulurlardı çocuklarla. Ayak tırnakları çok uzun olan bir çocuğa "Tırnakları lüle lüle olmuş" derlerdi. Yine "Senin bal çanağı", "Şu senin balçanağına bir banayım" diye asılırlardı. Solgun ve eslek çocukların bu acımasız deyimler kırbacı altında yürüdükleri söylenebilirdi. Bununla birlikte mide bulandırıcı kabukları soyulunca ortaya nefis, iştah açıcı bir şey çıkacağı kesindi. Azılı abazanlar

arasında kalmış, biraz sonra arı kanatlarıyla uçuverecekmiş gibi duran ama şu an için saplarından yakalanmış birer gül olan çok genç askerlere benziyorlardı. Azılı fırlamalar korkunç ağlarıyla kuşatıyordu çocukları. Ceza binasında bir gün tek bir sözle Angelo, Lemercier ve Gevillé'ye ayaklarını yıkattırdılar. Ben oradaydım. Dayılara karşı ayıp olmasın diye ayakkabılarımı çıkarttırmadım. B ailesinden Deloffre ve Rival, A'dan Germain ve Daniel, C'den Gerlet, Villeroy'yı saydıklarından beni olayın dışında tuttular. Töreni Deloffre icat etmişti. Bölmenin önünden geçen her çocuk görevini yerine getirdi. Angelo elinde bir leğenle su taşıyor, Lemercier ıslattığı mendiliyle serserilerin çıplak ayaklarını yıkıyor, Gevillé de gömleğiyle kuruluyordu. Sonra üçü birlikte diz çökerek yıkadıkları ayakları öpüyorlardı. Büyük hücreye girince zulüm pençesini mi geçiriyordu hemen bize? Kıpırdamadan duran dayıların çıplak üst gövdeleri parlıyordu karanlıkta. İçeride sidik, ter, iyot ve bok kokusu vardı. Fırlamalar çiçek gibi ağızlarından okkalı balgamlarla yakası açılmadık küfürler saçıyorlardı. Lorenque de oradaydı, gizlice Angélo'yu seviyor olmalıydı, onu korumak istedi çünkü. Ama gacı onun gerçek bir dayı olmadığını seziyordu. Deloffre'un zulmüne karşı cılız bir çıkış yaptı ve:

— Bırak onu, uğraşma çocukla, dedi.

Deloffre duymazdan geldi, biraz sonra tiksintiden midesi bulanan çocuğa diliyle burnunun deliklerini temizletiyordu. Lorenque yine:

— Yapma yav Deloffre, bırak şunu gitsin, dedi.

Bu kez Deloffre, gerçek yüzünü sergileyerek pis pis sırıttı ve:

— Bana bak lan yarım porsiyon, sen git kendi dötünü kolla, dedi.

Burnundan soluyordu, elleşmeye gelmezdi. Suratına bir yumruk yemekten korktuğunu da sergileyen kudurganlığı bütün organizmasını sarsan bir öfke uyandırıyordu onda. Dar boğazlı zehir şişelerinin, sürüngenlerin ve hançerlerin zeki ve kötü görünüşü, aynı zamanda benim içeri düşmeme yol açan bir mücevherin, bir yüzüğün sert, keskin, sakin kötülüğü de vardı bu Deloffre'da. Kötülük, bir kere kaptırınca, öldürmeye kadar varabilir ve Deloffre'un kötülüğünden söz ederken işte bu ölümcül silahtır söylemek istediğim. Harcamone'a, gönüllü bir kötülüğün parıldadığı ölgün

yüzlü küçük kızı, sizin bahtsızlığınızı kışkırtacak bütün nesneleri çağrıştırıyordu. Harcamone ona kin duymadan bakamıyor olmalıydı.

Angelo, Deloffre'a sokuldu yılışarak. Lorenque'e dudak büktü ve:

— Onunla uğraşmaya değmez, dedi belalı fırlamaya. Şövalyesine karşı tavır alarak Deloffre'un gözüne girmek için fırsattan yararlanmak istiyordu. Lorenque sustu. Cezalandırılanın sırtına yüklenen mide bulandırıcı anlaşma tamamlanmış oldu. Serserinin burun deliklerini diliyle yalayıp sildi Angelo.

Bu sahneyi andım, çünkü bizi burada, Fontevrault'da bir araya getirdikleri hücreye her bakımdan benzeyen bir ceza hücresinde olup geçmişti. Ben de bu hücrede bir aşk öyküsünün sondeyişini dinlemiştim biraz önce. Hücreden on kişi vardılar. Hiçbiri benim Bulkaen'le dost olduğumu bilmiyordu. Aralarında altıncı kısımda yardımcılık yapmış bir mahkûm gördüm. Altıncı kısım, benim için esrarengiz bir yerdi hâlâ. Ben hiç gitmemiştim oraya, ama Bulkaen benden gizli sık sık gidermiş. Rocky'nin bulunduğu kısımdı orası. Yardımcı mahkûma Rocky'yi tanıyıp tanımadığını sordum. Tanıdığını söyledi. "Uzun, ince biriydi" diye belirtti. "İyi çocuktu. Evet, tanıdım onu, Ré adasına gitti ama o. Gitmeden evlenmişti burada. Çok olmadı daha." "Yasal olarak" evlenmişti. O anda Bulkaen'in gelin olduğu bir düğün töreni sahnesi canlandı gözümün önünde. Beyaz satenden kuyruğu olan bir giysi vardı üstünde, omuzları çıplaktı, kollarında, kazınmış başında, portakal çiçekleri, zambaklar mis kokular saçıyordu. Beni allak bullak eden heyecan Mettray'de, yıldızların altındaki o düğün gecesini çağrıştırmasından ileri geliyordu. Hayalimde Rocky'nin berraklığını bir ölçüde yitirmiş olan görüntüsü, kırmızı halılar ve yeşil bitkilerden oluşan bir dekor içinde fraklı bir damadın, âşık bir zindan hükümlüsünün imgesiyle karışıyordu. Bir avuntu, tatlı bir huzur da yüreğimi dolduruyordu öte yandan, Rocky içerideyken evlendiğine göre Bulkaen'i sevmediğinden emin olabileceğime inanıyordum çünkü. Emin olduğum bir şey varsa o da Bulkaen'in bu evliliği bildiği ve çok bozulduğu, böylece beni küçümsemesinin öcünün alınmış olduğuydu. Bir de vahşi bir dostluğun Rocky, Lou-du-Point-du-Jour, Botchako, Divers ve beni bağlamamış olmasına, bizi Kle-

opatra'nın beş savaşçısına dönüştürmemiş olmasına hayıflanıyordum. İçimizden birine Bulkaen'le geçireceği bir aşk gecesi satın alması için servetlerimizi birleştirip tümünü verebilirdik kraliçeye.

Mettray'de bulunduğum için iyiyim, yani o yalın alçakgönüllü insanlara karşı iyiliğim, sevdiklerime olan bağlılığımdan yapılmış. Zenginliğin ıssız yalnızlığı içinde yetişseydim, ruhum serpilip gelişemezdi, baskı altında ezilmişleri sevmem çünkü ben. Sevdiklerimi, her zaman güzel, kimi zaman ezilen ama isyan içinde dimdik ayakta olanları seviyorum.

Yaşamının kırk yılını ya da tümünü çocuklar ve melekler arasında geçirip hesabı şaşırmamak olası değil. Çocuklara işkence edenlerin de çocuk kokusu siniyor üstlerine.

Bay Bienveau ceza binasının büyük patronuydu. İnce dudaklı ağzı iki sıra sık dizilmiş dişin üstüne kapanıyordu. Burnunun üstüne kondurduğu sapsız gözlüklerinin arkasındaki kötü bakışlarını göremezdi kimse. Yaz kış gök mavisi bir kurdeleyle çevrili kocaman bir hasır şapka koyardı başına. Bienveau, penceresi ağabeyin komut hızına göre döndüğümüz avluya bakan küçük bir odaya tıkılmıştı. Bir parmaklığın arkasında, yerinde kıpırdayan ya da sessizlikte konuşan bir veledin günlük tek karavanasını çıkarıyordu listeden, üstünü çizerek. Yazları, kendisine bir leğen dolusu soğuk su getirtmeyi icat etmişti: Ayaklarını suya sokup üç saat boyunca güneşin altında pişen çocuklara bakardı. Ama başka bir hastalıktan öldü, sıcaktan değil. Cenazesinin Mettray köyü mezarlığında toprağa verilişinde bütün koloni hazır bulundu. Ama kiliseden çıkınca, bando şefi cenaze marşı işareti vermek üzere kolunu indirdiğinde, koloninin büyük, neşeli ruhu sessiz bir *Marseillaise*'le* dalga dalga yayıldı.

Burada tüm Santral'in özünü nasıl disiplin salonu oluşturuyor, kendinde yoğunlaştırıyorsa Mettray'de de aşk gücünü ceza binasından, özellikle de büyük hücreden alıyordu koloni. Karanlıkta iş gören kimi fırlamalar öyle hemen çabucak arkası kesilmeyecek dalgalar yayarlardı büyük hücreden.

Bulkaen'le Botchako'nun ölümleri onları ululamalı, kutsallaştırmalıydı ama neylersiniz ki ermişliğe katılma törenlerinin

* Marseillaise: Fransız Ulusal Marşı.

tümünde mutlaka şeytanın bir avukatı bulunur ve bu olayda avukatlığı Lou-du-Point-du-Jour yaptı.

— Ee n'olmuş yav, Botchako da birçokları gibi kerizin biriydi!

— Ne diyon lan sen?

— Valla, inanmazsan Sansar'a sor. Birlikte çalışıyorlarmış. Haydut Botchako, somun pehlivanı yani, girdiği dairelerden mektup yürütemezmiş, üstlerini okumaktan ödü koparmış. İşte dayanaksızlığının, zayıflığının kanıtı. Bir de güçlü kuvvetliyim diye kasılırdı zurna.

Ölümü, Bulkaen'i benim gözümde yüceltmekten başka bir etki yapmadı ama içimde ulaşabileceğim bir yere yerleştirdi yine de onu. Şunları da dinleyin hele: Hücre yönetmeliği gereğince birbirimizden ayrılıp onu görmemin artık olanaksız olduğu haberini alınca içine düştüğüm umutsuzluktan onu pek büyük bir aşkla seviyor olduğumu anladım. Geceleri kendimi tatmin zevkim için hayalinden yararlanamaz oldum. Kısa bir süre sonra ölümü onu birkaç gün boyunca kahramanlaştırdı, tabu gibi dokunulmaz kıldı ama alevlerinin yatıştığı şu anda onu şefkatle sevmeyi sürdüreceğimi duyumsuyorum. İkimizin ortak serüveni belleğimde insanca görünümlere bürünüyor. Sertliği gidince bir sevecenlik geliyor üzerine, en kıyıcı eylemleri bile tatlılaştırıyor.

Davranışlarından aklımda kalanlar, beni rahatlatanlar, küçümsemesiyle birlikte bir yitip bir görünen aşkını da sergileyenlerdir yalnızca. Haşin hareketlerinin içinden, mermer kabuğunun yarıklarından bir kükürtatarın buharları gibi yayılan insanüstü tatlılığını saklayabiliyorum ancak. Sonuçta bakıyorum da işte beni seven bir veledi sevmişim ben yalnızca. Öylesine tatlı, tadından yenmez bir çocuğu sevmişim ve ölümünden sonra onunla birlikte, onun tadını çıkarmama engel olabilecek hiçbir şey kalmamış. Ölümü onu ırzına geçilmez kılacağı yerde, tersine, ölümü sayesinde düzüyorum onu. Hatta daha bu gece hayaletini bana şu itirafı yapmaya zorladım: "Ah adamım, bir elim olsun isterdim kâsemin dibinde, senin oraya soktuğun şeyi tutup okşamak için!" İşim daha da kolaylaşsın diye Bulkaen'i bana bir kahramandan çok daha başka gösterecek ne varsa getirip üstüne yığıyorum. Karşılaştığımızın dokuzuncu günü, Jeanne d'Arc ailesindeki reisinin onu ilk kez sevişini bana anlatırkenki sevimli şaşkınlığını zevkle

anımsıyorum. Yuttuğu kiraz çekirdeğini anımsamıştı birden. Anababalar çekirdeği yutmaması için "Bak karnından ağaç çıkar ha!" diye korkuturlar ya çocuğu, o da, sperm içinde gelişir de "Çocuk olursa ya?" diye korkmuşmuş. Mettray'de tarla işleri atölyesinde çalıştığı, dolayısıyla garibanlar arasında bulunduğu da geliyor aklıma. Bu, baştan çıkarıcılığını hiç azaltmadığı gibi artırıyor bile. Hangi garibanda bir serseri ruhu yoktur ki?

Güzelliği, Winter'e pek pahalıya patladı. Azılılar fena tutuldular ona da, on iki kamışın sırayla üstünden geçmesinin acısını ve bunun neredeyse herkesin ortasında yapılmış olmasının utancını yaşadı. Çok sonra, Paris'teki genç pezo yaşantısını bana anlatırken geçmişin utancından kaynaklanan ince bir heyecan sesini, yüzünü, hatta tüm bedenini titretiyordu. Haşin hareketlerinin ardında, saydamlığı sayesinde, alçaltıcı hücre yaşamının izleri fark ediliyordu. Yaralı organı biraz ovalayınca yara izi çıkıyordu ortaya.

Güzel yüzü ve baygın hareketleri fırlamaları kışkırtmış da sırayla atlamışlardı çocuğa.

— Kaymak gibi bir yumuşağa kaydım, diyordu Divers ve bana dönüp devam ediyordu:

— Sen de alıcan bir gün benim zamalifkayı.

Ne yazık ki Winter uzun süre yaşamadı hibinoluğun sefaleti içinde. Düşlerimizin doğaüstü krallığında onu arşidük olarak görmeyi ne çok isterdim. Hani ulaşmaya çalıştığımız ama azılıların kamışları, göğüsleri, bacakları ve pençeleriyle yıkıp utanca boğdukları o yüksek dünyanın bir soylusu olarak diyorum! Winter çirkinleşmek için kirpiklerini kesti. Aile değiştirip gariban oldu. On iki fırlama tarafından düzüldükten sonra gözyaşlarını yıkarken görmüştüm onu. Winter'i tüm üyelerinin, hatta ağabeylerinin bile çaylak olduğu C ailesine verdiler. Ağabeylerden biri B ailesinden bir azılının, öteki de A ailesinden bir fırlamanın gacısıydılar, onlar tarafından korunup saydırılıyorlardı öbür çocuklara. Küçük çaylaklar yemekhanede sabolarıyla gürültü çıkararak yürüyen bir garibanı duvar dibinde kuru ekmek yemeğe gönderdikten sonra bağıra bağıra:

— Bu var ya, dibine vurduruyor, o da gürültü yapıyor tabii, derlerdi.

Bu şahane böbürleniş her türlü gülüşme ve karşı çıkmayı önlerdi.

Sapıkça davranışları kendim mi uydurdum bilmiyorum, ama şairin ilk kez duyduğu ve kendisine yeni ufuklar açan sözcüklerden, söyleyiş biçimlerinden, hele de bunları kendisine ilk kez söyleyerek öğreten kişiden etkilenmemesi olanaksız. Bana, sözünü ettiğim o kaba saba iltifatlarından birini yaparken gülerek bir gün Divers:

— Gel benim kancık kedim, seni bir öpeyim, bademciklerini sökeyim, dedi ve beni öpmüş de tadı damağında kalmış gibi dudaklarını şapırdattı.

Divers'in ancak erkeklere özgü olabilecek hareketleri vardı. Bir gün masaya otururken altıma çekmek ve masaya yaklaştırmak için sandalyeyi her zaman yaptığım gibi iki elimle yanlarından tutmadım. Bir elimi iki bacağımın arasından geçirerek çektim sandalyeyi. Bu bir erkek hareketidir, beni biraz bocalatan yiğitçe bir davranıştır, böyle bir şeyi yapabileceğimi düşünemezdim bile. Tekrar tekrar yaptım sonradan ve sonunda âdetim olup çıktı bu hareket.

Divers üç yıl boyunca yüz kadar şahane delikanlı barındıran koloni'nin en yakışıklı çocuğu olarak kaldı. Pantolonlarını bedenine yapışacak kadar daralttırabiliyordu –ve tek o becerebiliyordu bunu. Kişiliğinin bu yanı koloninin merkezi bir yeriydi. Divers yokken bile gözlerimi onun bulunduğu yere çevrilmiş duyumsardım. Tuhaftır, en küçük hareketi (kolunu kaldırışı, yumruğunu sıkışı, koşması, yakışıklı pezoma ata biner gibi atlaması, gülüşü) ya da vücudunun bir bölümünün, diyelim çıplak olsun giysili olsun kolunun, güçlü bileğinin, ensesinin, dar ve kıpırtısız omuzlarının, özellikle de çuval bezinden pantolonunu kabartan havalı baldırlarının (gerçekten en güçlü, en güzel çocukların, pantolon kumaşının altından beliren biçimli baldırları vardı) evet baldırının masumca görünüşü (Harcamone'un kabarık kaslarını anımsayın) güzelliğin bu sertlikte yattığını, bunların insana saygınlık vereceğini içgüdüsel olarak sezdirmişti bize. Baldırlarımızın izi çıkmış gibi görünsün diye gizli gizli pantolonlarımızın paçalarına biçim vermeye çalışır, diz yeri yapsın diye de pantolonun diz arkasına gelen yerini gerdirirdik. Bu ayrıntılardan birini Divers'de görmek, tüm bunların erkekliğinin değerli paketinin edeplice sergilenmesi demek olduğunu düşünmemize yeterdi.

Elin üstüne, başparmağın bilekle ilk eklem arasındaki düzlüğüne tavla zarının beş sayısı gibi işlenmiş beş mavi dövme noktası başkalarında "Polisi takmam ben" anlamına gelirdi. Divers'de ise buna çok eskilerden, çok daha ciddi, İncil'den, mitolojilerden bir açıklama bulmak gerekiyordu. Hangi dine hizmet ettiğini hiçbir zaman bilemediğim bir rahibin simgeleriydi çünkü bunlar. Tutkuyu şarkıyla dile getiren müzisyenleri şimdi anlıyorum işte. Divers'in davranışlarından duyduğum melodinin notalarını yazabilmeyi ne kadar çok isterdim!

Geçit törenlerinde ya da yemekhaneden atölyeye, şeref salonundan aile evine giderken Divers hemen arkamda sıraya girerdi kimi kez. Adımlarını benimkilere uydurmaya çalışır, resmen yapışırdı bana. Sağ bacağı sağ bacağıma bitişik, sol bacağı yine sol bacağımla gider gelirdi. Göğsü sırtıma dayanır, burnunu, sıcak nefesini ensemde duyardım. Beni alıp götürdüğünü sanırdım. Altına almıştı da sanki tüm ağırlığıyla abanıp kartal pençeleriyle omuzlarımdan çekerek düzüyordu beni. Onunla geçirdiğim dördüncü gece aynen öyle yaptı zaten. Kendimi hazırlamış olduğumdan, bıraktım, koca gövdesiyle üstüme abandı (gök çökmüştü sanki üzerime), pençelerini omuzuma gömdü, bir yandan da ensemi ısırarak köküne kadar geçirdi. Bedenime dikilmiş, etimde bitmiş, yaprakları kurşundan bir ağaç oldu.

(Beyaz gömleğinin yarı aralık yakasından, mavi-beyaz bir denizci fanilası gördüm. Derisi üstüne ikinci bir denizci derisi giydiren ne tür bir bağlılıktı acaba? Ama kadının giysisi altında bir gömleğin kenarını gören erkeklerin hazzını anlıyorum. Uygar görünüşünün altında, nazik ve mantıklı sözlerinde Mettray'den izler buluyor ve yarı aralık gömleğinin içinde mavi-beyaz çizgili üçgeni gördüğüm andaki kadar heyecanlanıyorum.)

Aile reislerinin, her yatakhanenin hemen girişinde düzenlenmiş bir odada uyuduklarını herkes bilir. Duvara açılmış bir pencereden, hareketli kapağını açarak bizi gözleyen nöbetçinin denetiminden kurtulmanın bir yolunu bulurduk her zaman. Diri ve çevikti nöbetçi; hareketleri suçlu gibi çabuk ve kaçamaktı, bakışları ve davranışları hızlı ve kısaydı. Hareketleri aynı zamanda açık ve netti, gizlisi saklısı olmayan hareketlerdi, dosdoğru, yerinde hareketlerdi çünkü. Bu karışıma sık rastlanırdı. Ben bu karışımı Bulkaen'de

buldum tekrar. Yeniyetmeler, esneklikten hızla katılığa geçmeyi bilirler, bu da onların saflığına inandırırdı insanı. Bir gece Daniel, hırsızlık için, hamakların altına süzülmüş. Aslında ıslahevi çocukları arasında hırsızlık olmaz. Güçlüyseler, bir şeylerini çalmaya kalkmak ağzı burnu kırdırmaktan başka şeye yaramaz. Güçsüzseler ne gerek var gecenin bir yarısında gizlice yürütmeye? İstediğin neyse söylersin, sahibi paşa paşa getirir verir gündüz gözüyle ve kendi eliyle.

Daniel'in hırsızlığa çıktığını ben gördüm işte o gece.

Ertesi sabah, yemekhanede duadan sonra, –çorba ve kara ekmekten oluşan– kahvaltıdan önce öğrendik ki gözetmenin saatiyle tütünü çalınmış. O gün Daniel akşam yoklamasında bulunmadı. Son kez saat üçe doğru birisi onun fırçahaneden helaya gittiğini görmüş. Kaçmıştır dedi herkes. Ama üç gün sonra defnelerin oluşturduğu çitler içinde kokmaya başlamış olan küçük cesedi bulundu. Dudakları kesilmiş, bir gözü oyulmuş, on dört yerinden falçeteyle şişlenmiş cesedi oraya atılmıştı. O gece Daniel'in hamakların altında dolaştığını gören tek kişi olduğumu sanıyor ve bu gece gezintisiyle ölümünü nasıl bağdaştıracağımı bilemiyorum. O günden sonra yatakhanede hamağıma çıktıktan ve herkes uyuduktan sonra gözümü açıp da hiç bakamadım bu hareketsiz dalgalar denizine. Hamağını şöyle böyle çökerten her küçük velet ölümün esrarına bürünüyordu çünkü.

Deloffre'un sevdiği Toscano'yla olan dostluğumdan dolayı, geceleri, adamından gizli olarak Toscano'nun yanına giderdim. Hamağının altında buluşur, iç içe dürülmüş iki nevresimin üstüne çömelip laflardık. Toscano'ya duyduğum dostluk öylesine temizdi ki birbirimize çiçek verdiğimiz gece kendimi her şeyden arınmış duyumsadım ve her akşam olduğu gibi Villeroy'la sevişmeyi kabul etmeme karşın, benden daha güçlü bir iffet duygusu en küçük bir zevk bile almamı engelledi. Bir rahatsızlık uydurdum ve Toscano'ya değil de ona olan dostluğuma kavuşmak için hamağıma gömüldüm hemen. Arka arkaya birçok kez dibinde uyku tulumunun içinde büzüştüğü hamağından inmeyi reddetti. Bir keresinde, ondan ayrılmadan önce kulağıma eğilip:

— Muçoların saçlarının kesilip kesilmediğini biliyor musun? diye sormuştu.

Hemen Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nden söz ettiğini anladım, ama ne yanıt vereceğimi bilemedim. Evet, 18. yüzyıl korsanları üzerine roman okumuştum pek çok. Bir sürü borda çatışması, kaza, fırtına, isyan öyküsü biliyordum, seren direğine asılan tayfalardan, harika ön kasaralardan haberim vardı, kirli, buruşuk kâğıtlara kargacık burgacık yazılarla yazılmış rom, zenci köle, altın ve tütsülenmiş et dalaverelerine kaptırıp kendimi kafamın karıştığı çok olmuştu, ama o zamanlar muçoların saçları kesiliyor muydu, yoksa kesilmiyor muydu bilmiyorum işte! Herhalde bitliydi o keratalar. Sonunda bir akşam örtündüklerini üstünden atmaya, hamağından inip yere, eskiden olduğu gibi, benimle söyleşmeye razı oldu çocuk. Kurukafalı siyah korsan bayrağı çekili gemideki ya da Karaib Denizi'nde çalışmaya götürmek üzere kürek cezasını çekmekte olduğu zindandan onu alan kadırga üzerinde geçen düşleri bitirmişti eminim. Yolculukların en güzelinden döndüğü günün akşamı gizlice çağırdı beni ve Dainel'in aile reisinden çaldığı gümüş saati gösterdi. Nereden eline geçtiğini sorduysam da hiçbir şey çıtlatmadı. Polis, katili bulmak için ortalığı altüst etmişti, ama yöntemleri Paris'te alışılmış olan cinayetlere özgüydü ve çocukların dünyasına uygun düşmüyordu. Öykünün sonunu Brest hapishanesinde öğrendim. Deloffre'la karşılaştım orada. Heyecanlı heyecanlı Toscano'nun gözümüzün önünde boğuluşunu anlattı bana. Kendini öyle kaptırmıştı ki Daniel cinayetini de anlattığının farkına varmadı. O da görmüş benim gibi, aile reisinin odasına girdiğini. Sabah sesini çıkarmamış ama öğleye doğru, bir defne kümesi içinde, ganimetten pay istediğini söylemiş Daniel'e. Reddetmiş tabii hırsız çocuk. Boğuşmaya başlamışlar ve Daniel on dört falçete darbesiyle kanlar içinde düşünceye dek sürmüş kavga (bizim falçetelerimiz sağlam hançerlerden daha keskin, daha kıyıcı ve daha tehlikeliydi ellerimizde) ve koyu yeşil defne öbekleri arasında ölmüş oğlan. Hiç bağırmamış. Dövüş, dilsiz dallar arasında, sessizce olup bitmiş. Touraine kırları dal gibi incecik ya da yapılı, çıplak kollu küçük ölülerle doludur benim için. Avunacakları tek bir saç örgüsü sarkmaz üzerlerine, tek bir damla gözyaşı düşmez gömülü oldukları toprağa. Ağız kapalı, dişler sıkılı olarak İtalyan usulü ölmüşlerdir. Bu cinayet, üç sıra halinde gelen çocuklarla karşılaşan silahlı adam safları, abanoz ağacı sıraları, küçük yol di-

zileriyle ağaççıklardan oluşan geçeneklerin kesiştiği bir dört yol ağzında, bir ağaççık öbeğinin arkasında oldu. On altı yaşında bir çocuğun kahramanca varlığı sayesinde bir Racine sarayının sütunlu iç avlusuydu burası. Tütünü kendine, saati de çaylağına diye almış. Hiç sevmediği halde belalısını satmak için asla ağzını açmayan ve yalnız bir kerecik saati bana göstermek ihtiyatsızlığında bulunan çaylağın kahramanlığına hayran olmaktan alamıyorum kendimi.

Toulon'a hareketinden sekiz gün önce, H ailesinden Villeroy, resmen sattı beni. Bir kez salıverilmiş, ancak kötü yaşantısından dolayı tekrar koloniye getirilmiş bir serseri olan Van Roy'a sattı. Bana yedirdiği peynir dilimlerinin nereden geldiğini anlamış oldum böylece. Benim satış bedelimmiş meğer o peynirler. Üç ay boyunca Van Roy, payından vazgeçmiş beni satın alabilmek için. Ödendikçe de ben kendim yemiştim başlık paramı. Satış belgesi filan düzenlenmedi tabii, ama bir akşam Villeroy avluda Deloffre, Divers ve daha beş başka fırlamaların önünde beni Van Roy'a bıraktığını ve oradakiler arasında durumdan hoşlanmayan varsa Van Roy'a değil kendisine çatmasını söyledi. Korktum ve Divers konuşur belki diye umutlandım bir an. Konuşmadı ama. Van Roy'un düşündüklerini zaten önceden bilen öteki çocuklar her şeyin kurallara uygun olduğunu söylediler. Bunun üzerine Van Roy arkamdan kabaca yakaladı beni ve kolları, bacakları arasına hapsetti. Bir ay sonra, sonradan satacağı başka bir çaylağa tutuldu. Size anlattığım bir düğünle evlendiğim Divers'e bıraktı beni de.

Deloffre Parisli olduğundan, birçok kez metroya inip gazdan boğulanlara yapılacak ilkyardımı gösteren o saçma afişi çok kez okumuş olmalıydı. Mettray'de geçirdiğim üç temmuzdan hangisinin bilmiyorum, galiba ikincisinin sanıyorum, bir öğleden sonrasında, yine boru-trampet takımı başta, tepenin eteğinden geçtiğini söylediğim çaya indik hepimiz. Yüzmek için kısa iç donları dağıtmışlardı bize ve biraz havlumuza silinip daha çok güneşte kurulanmamızı tembihlemişlerdi. Damat gibi kravatlı gardiyanın gözü önünde soyunduk. Dört yüz çocuğun ırmakta, kıyıda, çayırda çelimsiz vücutlarını suya salıverip güneşe sergilemelerini görmek pek hoş oldu. Irmak çok derin değildi. Toscano, Deloffre'la biraz uzaklaştı. Gittiği yerde bir çukura düşmüş olmalı, suyun içinde

kayboldu çünkü. Bir süre sonra Deloffre boğulmuş olarak kollarında getirdi onu. Kıyıdaki otların üzerine yatırdı. B ailesi olarak eksiksiz ve aile reisinden oldukça uzaktık. Kendimizi olup bitenlere kaptırmış öylece bakıyorduk. Deloffre, Toscano'yu yüzükoyun yatırdı, ata biner gibi çocuğun üstüne çıkarak metrodan afişin öğütlediği gibi ritmik olarak bastırıp bırakmaya başladı. O afişte ilginç bir resim vardır: Genç bir adam karnı üstüne yatmış olan bir başka gencin sırtına oturmuş, iki dizini yatanın yanında yere koymuş durumdadır (durum öyle gerektirdiği için). Bu sahneyi anımsayan Deloffre'un aklına edepsizce şeyler mi geldi, yoksa (sonradan bana dediği gibi) duruşu mu yetti edepsizce düşünmesine? Yoksa ölümün yakınlığı mı yaptı bunu? Ritmik bastırıp bırakmalar önce umutsuz, ama umut, çılgınca bir umut yüklüydü. Bu umutsuzluk, en küçük umut ışığı karşısında uçup gitti. Hareketleri yavaşladı, ama yavaşladıkça olağanüstü bir güç kazandı, manevi bir yaşam belirtileri sergilemeye başladı. Yeşil çayırın üstünde endişeli, tedirgin bir halka oluşturuyorduk. Güneş çıplak bedenlerimizi kurutuyordu. Çoğumuz dimdik durup bakıyorduk. Bazılarımız öne eğilmişti. Jeanne d'Arc'ın ölü çocukları dirilttiği o mucizelerden birine tanık olmaktan korkuyorduk. Deloffre, Toscano'yu diriltmek için korkunç bir yaşam savaşına kaptırmıştı kendini ve güçlü öğle doğasıyla yakın ilişkilerinden alıyordu gücünü. Ne olur arkadaşı ölmesindi! Cenazesinin toprağa verildiği gün Deloffre'un, Toscano'yu tüm tiklerini, mimik ve jestlerini öykünerek tabutu izleyen kalabalık arasında yeniden canlandırmadığından da emin değilim ya, neyse! Deloffre hırsla gidip geldikçe kamışı, ıslak iç donunun altında belirginleşen kalçalarına dokunuyordu ölü çaylağın. Hepimiz görüyorduk bunu ama kimse bir şey diyemiyordu. Deloffre dostunu yaşama döndürmek için ıslık çalsa yetecekti sanki! Şarkı söylesin ya da eskiden Bulkaen'in reisinin yaptığı gibi ıslık çalsındı.

(Bulkaen hakkında "eskiden" diye yazdım şimdi. Neden? Bütün Koloni anılarıma ağır basıyor çünkü Bulkaen şu anda. Hepsinin babası o. Öyleyse hepsinden de eskidir demek ki!) Belalısı, sevişmeye hazırlanırken, usuldan bir tango çaldırırmış Bulkaen'e ıslıkla.

— Ah Jeannot ah, neler gördük biz neleer! derdi gülerek Bul-

kaen.

Gülmezdim ben. Bu tutum bir köy ayinini çağrıştırırdı bana. Çünkü, söylendiğine göre, Vendée köylüleri iki eşeği çiftleştirirken, kancık eşeğe aşacak olan erkek eşeğin şeyi kalksın diye keman ve akordeon çaldırırlarmış.

Bu yeşil çayırın ortasında Deloffre'un yaptığı kutsal bir şeydi. Gülmedi kimse.

Derken bütün vücudunu bir titreme sardı. Ne omuzlarındaki suyu kurutan rüzgârdan, ne korkudan ne de utançtandı bu ürperme, şehvettendi. Aynı anda tüm ağırlığıyla küçük ölünün bedeni üzerine çöktü. Acısı, üzüntüsü korkunç olmuştu ve onu yatıştırmak için bir kadının gerektiğini anladık.

Çok sonra yolum disiplin salonundan geçti, değme babayiğitlerin, soylu kabadayıların yürümekten bitkin düşerek dizleri üstüne çöktüklerini gördüm. Galiz küfürler savurdukları için kara sırtlı, som altından göğüs kasları olan gardiyanların, vahşi hayvan eğiticisi havaları içinde, kaslı bedenlerini sopayla dövdüklerini gördüm onların. "Vur, vur" diye inliyordu azılılar. Yattıkları kanlar gibi inliyor kendileri de. Çığlıkları mahzenlerden, duvarlardan, kiriş aralarından geçerek bana kadar geliyor. Erkeklerin yoğrulup yeniden biçimlendirildikleri bir okul burası. Filmlerde Romalıların kölelerini kırbaçlattıkları gibi Santral'in mahzenlerinin dibinde gardiyanların, neredeyse çırılçıplak kalmış görkemli güneşleri kanlar içinde bırakıncaya dek kırbaçladıklarını gördüm. Kırbaç altında kıvranıyor, yerlerde sürünüyorlardı. Kaplanlardan daha çeviktiler. Aynı çeviklikte ama çok daha sinsice saldırıp kötü bakışlı gardiyanın karnını deşebilirlerdi. O da işkence gören güzelliğe ilgisiz olan kolu kadar duygusuz olarak kamçılıyordu bıkıp usanmadan. Dönüştürme işlevini gereği gibi yapıyordu. Azılılar, utançtan sapsarı ve başları eğik kurtuluyordu ellerinden. Gerdek gecesine hazır birer genç kız olup çıkıyorlardı.

Fontevrault'da nasıl isyan olduysa, bizim Mettray'de de oldu.

Kolonide hiçbir kâğıt dolaşmadı, ama bütün dayılar öğrendiler her şeyi. Özgür olmak umudundan başka bir şey vardı; özgürlük düşüncesi tek başına söküp alamazdı yoksa bizi alışkanlıklarımızdan. Aşk gerekiyordu. Hareketin başına Richard geçti ve ona giderek coşan bir ivme kazandırdı. Aslında hiç birimiz içtenlikle is-

temiyorduk kaçmayı. Dışarıda hırsızlarla dolandırıcıların, pezevenklerin, jigoloların cilalı pabuçlarla kostak kostak gezindikleri parlak bir sosyete yaşamının varlığını sezgilesek de, kıvrım kıvrım koridorlarında Koloni'de olduğu gibi gönlümüzde dolanabileceğimiz mağara kadar karanlık bir mekân bulamayacağımızı sezinliyorduk. Bizim aradığımız Santral'de vardı bir tek. Üstelik sevdalı bir otorite buyuruyormuş gibi görünmesinin ötesinde, ayaklanmayı salt ayaklanmış olmak için istiyorduk. Ayaklanmadan kitle halinde bir kaçış anlayacaksınız tabii siz, oysa bir şeyin patlak vermesi söz konusu değildi. Koloni'nin çevresinde duvar yoktu ki! Oysa bir şeyin patlaması için bir yerde kapalı olması gerekir en azından değil mi? Koloni'deki yaşantımızın genelde pek öyle insanı öfkeden kudurtacak, çileden çıkartacak türden olmadığını şimdiye dek size gösterebildiğimden emin değilim. Vadilerde görülenler gibi hiçbir fırtına çıkmazdı evlerimizde. Kafalarımızın ve yüreklerimizin elektriği binbir yoldan kırlara, çiçeklere, ağaçlara, havaya boşalıyordu çünkü. Yaşantımız gergin idiyse eğer bu da sırf durmadan sidik yarıştıran ve herkesten kuşkulanan çocukların trajik tutumlarından kaynaklanırdı. Kurşun kılıfı üstümüze çöksün de bizi ezsin, yavaş yavaş pişirip haşlama yapsın bizi diye günün öfkesinin dalgalarını iyice hırçınlaştırmak istiyorduk. Kimse telaşlanmadı. Erkeklerin olaydan haberdar ettiği gacılar sessiz kaldılar. Korkudan olsun, ihanetten olsun kimse çözülüp konuşmadı. Her yatakhanenin tabanından üç-dört döşeme tahtası sökülecek, oradan yemekhaneye inilecek –Villeroy da öyle yapmıştı ya– birer birer kırlara çıkılacak ve oradan da dört bir yana dağılınacaktı. Teker teker kaçma kararı yerindeydi ama yine hepimiz iyi biliyorduk ki gece çocukları önce ikişer ikişer bir araya getirmekte sonra da takımlar, çeteler oluşturmakta gecikmeyecekti. Ayrıca her şeyi ayrıntılı olarak da düşünmüyorduk, başarının kesin olduğunu gösteren saçma bir umuda karşın, başarı şansımızın az olduğundan emindik çünkü.

Özenle işleyip içimizde büyüttüğümüz kaçma düşüncesi dört gün boyunca bize egemen oldu. En azından ben öyle biliyorum. Konu üzerinde konuşmak için küçük gruplar halinde bir duvarın dibinde toplanıyorduk. İçimizden biri tavuk kışalar gibi garibanları kovalıyor, yanımıza yaklaştırmıyordu. Dışarıya hiçbir şey sız-

dırmadık sanıyorum. Pazarı pazartesiye bağlayan bir gece harekete geçilmesi kararlaştırıldı.

O gün öğleden sonra, ayaklanmanın elebaşısı olan yedi fırlamanın Van Roy ve Divers tarafından gammazlandığı söylentisi yayıldığı zaman neler duyumsadığımı şimdi bilemeyeceğim. Divers'in aramızda çok önemli bir yeri vardı. Güçlü bir dayıydı o, herkes sayardı onu. Bu nedenle her türlü dalaşmanın dışında kalmak ve hiçbir zaman yenik duruma düşmemek gibi bir avantajı da vardı. İhanetinden dolayı onu küçümsemekle birlikte sevmekten vazgeçmedim. Hatta tersine, aşağılanmaya, nefrete yer bırakmamak için aşkımı daha da körüklemeye çalıştım ama yine de ondan biraz soğuduğumu duyumsadım. Onu gördüğüm yerde neredeyse içgüdüsel olarak başımı çevirdim, oysa eskiden bakışlarım onun güneşine doğru yönelirdi hep. Bütün Koloni kalleşliğini öğrendi ama hiç kimse kızmış gibi görünmedi. Umut dolu dört koca gün yaşamıştık. Hâlâ sıcak olan küllerden yayılan dumanı soluyorduk ve bu bize yetiyordu. Aynı günün akşamı yeni bir bomba daha patladı: Yakalanan yedi kişi arasında bulunan Van Roy salıverilmişti. Oysa daha üç aylık bile iyi hali görülmemişti. Böyle bir durumda salıverilmesi için en az bir yıl iyi hali gözlenmiş olması gerekirdi genellikle. O zaman anladık her şeyi. Korkunç bir haksızlık edip Divers'i suçlamıştık. Ama içimdeki acı uzunca bir süre için yerleşmişti oraya. Gün boyunca ona duyduğum küçümseme yüreğimde iz bırakmış olmalıydı. İçgüdülerim yanılmamıştı ama, Divers'in gerçek elebaşı olmadığını sezmiştim; olayı üstlenerek kendine pay kapmıştı o. Van Roy'un ihanetini duyar duymaz gözümde daha bir önem kazandı bu serseri. Arkadaşlarından en yakışıklı altı tanesini Eysses zindanına gönderecek olan korkunç bir davranışı göze almıştı. En güçlü dayıların muhbir olduğunu bir kez daha anladım. "Bir kez daha" diyorum; çünkü bunu kaçışım sırasında Stoklay beni yakaladığında anlamıştım. Ondan çok önce de bir puştun dangalakça bir yalan söylediğini duyduğum zaman sezmiştim durumu zaten. Ceza binasında, önceden belirlenen tempoyla yürümediği için bir tıfılı pataklayan ağabey ona:

— Gardiyan sana katıksız cezası vermesin diye mahsus seni böyle dövüyormuş gibi yapıyorum, diyordu.

Granit kitlesi gibi sağlam yapılarının derin ve kıvrım kıvrım köstebek yollarıyla delik deşik edilmiş olduğunu düşünmek hoşuma gitti. Hainlerin şövalyeler, en soylu, en yüceler arasından çıktığını öğreniyordum. Bu durumda Divers tam olarak ihanet etmiş olamazdı; çünkü yumuşak yaradılışlıydı aslında o ve göze görünür tüm gereklerini yerine getirerek sert erkek havalarına girmeye çalışıyordu. Herhangi bir limana, bilinmeyen bir yazgıya gitmek üzere Koloni'den ayrıldığının gecesi, kadidi çıkmış o sivilceli pezonun, Van Roy'un bana yaşattığı aşk dakikalarını daha bir başım dönerek, daha çok kendimden geçerek yeniden yaşadım. Kollarında uyuyordum. Divers'in olmadığım kadar onun "küçük kadını"ydım.

Gerçek ayaklanma bir yıl sonra olmuş. Benim ayrıldığım yıl Mettray'e gelmiş olan Guy anlattı olanları.

— Bak dinle. Atölyelere gitmek üzere sıraya dizilmiştik sabahleyin. Senin Guépin teftiş ediyor sıraları. O sırada şimdi kim olduğunu çıkaramadığım bir çocuğun, arkadaşına çakmak demiri verdiğini görüyor, tamam mı! Geliyor, bağırıp, çağırıyor. Çıkarın lan şu çakmak demirini, diyor. Öteki hastir be, ne çakmağı, ne demiri diye karşılık veriyor. Yaka paça birbirlerine girecekler ama çattığı çocuk o biçim dayılardan biri. Öbür dayıların tepesi atıyor. Öteki veletler de, anlarsın ya, sırada mı dururlar? Herkes görmek istiyor tabii durumu. Sıralar dağılıyor atölye şefleriyle aile reislerinin tüm çabalarına karşın (bu karşın sözcüğü çok edebi geliyor Guy'e, becerebildiği kadar kaba ve sıradan bir söyleyişle yineliyor) evet, onlara karşın sıradan çıkıp kavgacılara bakmaya gidiyorlar. Bir curcuna kopuyor. Hep birden bağırışmaya başlıyoruz. Derken fırlamanın biri "Haydi, bir yeri ateşe verip kaçıyoruz, tamam mı!" diye bağırıyor.

Bunun üzerine ortalık karışmış. Çocuklar usta taktiklerle gardiyanları tuzağa düşürüp harcamışlar. Gardiyanlardan ölenler olmuş. Ölürken yalvarıp yakarıyor, "Kıymayın çoluk çocuğum var benim, çocuklarıma bağışlayın beni!" diye haykırıyorlarmış. En suçlu görülen 63 çocuk on yıllığına Eysses zindanına gönderilmiş.

Mettray'deki günlerimin sonuna yaklaşırken gecelerim bayağı tasalı oldu. Hele bir gece yaşamımda en çok korktuğum anılarımdan birini yaşadım. Gecenin bir yarısında uyandım, hâlâ

Mettray'de miyim değil miyim diye sağa sola bakındım, şükür oradaydım daha. Korkudan kan ter içinde kalmıştım. Bedenime yapışan gömleğim yatak-yorganı da ıslatmıştı. Ödümü koparan karabasanlardan birini daha görmüştüm biraz önce. Bir bayırda, yüzünü şimdi unuttuğum birilerinin yanındaydım ve onların yaşlı bir kadını öldürdüklerine tanık olmuştum. Net olarak yalnızca mücevher sahnesi geliyor şimdi gözümün önüne. Düşen şeylerin üzerine bastım ve topuğumla çamura gömdüm onları. Suç ortaklarım dönüp gittikten sonra eğilip topladım. Beni yalnızca biraz aşağıda duran ve yaşlı kadının ölümünü ilgisizce izleyen bir genç adam görmüştü. Cinayetle ilgim olmadığını da biliyordu. Ben de çekinmiyordum ondan. Gözleri önünde eğildim ve mücevherleri aldım yerden. Üç tane yüzüktü hepsi. İkisi elin herhangi bir parmağına takılabilecek halkalardı, üçüncüsünün biçimi bir tuhaftı: Zümrüt müydü, sarı yakut muydu, şimdi bilemiyorum taşın cinsini ama, yüksük biçimindeydi ve başparmağa takılmak için yapılmıştı. Hepsini cebime koydum. Çok pahalıydılar herhalde, bozuk parayla çok çekerlerdi. Genç adam yaptıklarıma hiç ses çıkarmadı, mücevherleri toplayıp cebime koyduktan sonra yanıma geldi ve elini omuzuma koyarak:

— Ne var cebinde? diye sordu.

Sonra da beni bilinen kurallara göre tutukladı, genç adam kılık değiştirmiş bir polis değil miymiş meğer! Önceleri giyotinle kafamın kesilebileceğini hiç düşünmemiştim. Sonra yavaş yavaş beni pençesine aldı bu düşünce. Ve dalga dalga tüm benliğimi kapladı. Öyle korkmuşum ki korku beni uyandırdı ve hücremde olduğumu görerek rahat bir nefes aldım. Bu düş öyle yakındı ki gerçeğe, uyandıktan sonra bile bütün bunları düşümde görmüş olamayacağımdan korkuyordum. Yalnızca bir düş olamazdı gördüklerim. Düş, bir gün önce olmuş bir olayı biraz değiştirerek yeniden yaşatıyordu bana. O gün bir çocuğun ceza binasından salıverilmesinden yararlanarak Van Roy'un ne kadar tütünü varsa yürütmüş ve ot yatağımın içine saklamıştım. Serbest bırakılan çocuk kalk saatinden önce yatakhaneyi terk ettiğinden, malının çalındığını anlayınca hemen çıkan çocuğu suçladı tabii Van Roy. Çok fena öfkelendi ve tüm yatakları tek tek aradı. Benimkine de baktı elbette. Tütünü bulsaydı kesin temizlerdi beni, ama öfkeden

iyi aramadı ve de bir şey bulamadı tabii.

Biraz önce anlattığım düşü ne zaman anımsasam uyandığım anda beni saran o korku çöker hep üzerime. Yazdığım tüm bu serüvenlerin çok adil bir son sözü gibi gelir bana o düş. Bu serüvense görünüşte pek sıradan bir olaydan, Divers'in Harcamone'a inanetinden kaynaklanır. Ona yardım ettiğim ve onu bağışladığım için ben de suç ortağı oldum bu ihanetin.

Mettray'de olduğu gibi, bu düşün –genellikle düşlerin dayanıksız oldukları izlenimine karşın– bir dayanağı olduğu düşüncesine kapıldım: Yaşamımın tüm bu kesitinin derin kökeninde, bu düşün yattığı izlenimi uyandı bende. Yaşamımın bu kesiti, bu düşün (az kalsın "özgür" ve "katıksız" yazacaktım. Yazık!) bir uzantısıydı.

Deloffre'un güvenini kazanmak için hiçbir şey yapmamıştım ama o, çaylaklık günlerinde Toscano'nun ahbabı olduğumu anımsamıştı belki. Bir akşam bana yine onun ölümünü anlattı, çocuğun sık sık gözüne gördüğünü ve bunun kendisini çok korkuttuğunu söyledi.

— Hortlaklara inanıyor musun yoksa? diye sordum ona.

İnanmıyordu tabii, ama cesedi üzerinde yaptığı sevişmeye benzer o hareketler, etten bir katafalk üzerindeki o alışılmamış tören onun gözünde de, herkesin düşündüğü gibi, kutsallığına sataşma, bağışlanmaz bir saygısızlıktı. Utanç içinde –bir ölüyü düzmüş ve hele de bundan zevk almış olmanın dehşeti içinde– yaşıyordu. Bir dramdan sonra şimdi de trajediyi yaşaması gerekiyordu. Bir gün bana şöyle dedi:

— Bana öyle geliyor ki kendi doğumumda hazır bulundum, ölümünden hemen sonra onun içinden çıktım ben. Kafam onun kafası; saçlarım, gözlerim, dişlerim hep onunkiler. Küçük kırığımın ölü bedeninde yaşıyorum sanki!

Düşümün saçaklı, püsküllü, birbirine karışmış derin kökleri kuşkusuz, hiç kuşkusuz buradaydı işte ve bu beklenmedik ipucu bana bir başkasını daha getirecekti. Bu düş, tıpkı benim Divers'in uzantısı olduğum gibi, bir başka düşün uzantısı gibi göründüğüne göre, Harcamone'un cezalandırılmasına yol açtığımız için kendimizi suçladığımız cinayet, eski bir cinayetin (tekrarından çok) uzantısı olamaz mıydı? Bakın ben bunu şöyle anlıyorum: Benim

Divers'e benzediğim söyleniyorduysa da bu benzerlik pek de öyle fazla değildi bence. O küçücük el aynalarından başka ayna yoktu Koloni'de. Onu da –her aileye bir tane olmak üzere– pazar günleri bizi sakal tıraşı etmekle görevli çocuğa verirdi aile reisi. Bu nedenle yüzümün nasıl olduğunu hiç bilmiyordum, pencere camlarından görebildiğimse belli belirsiz bir şeydi çünkü. Öte yandan, benimkinden, Divers'in yüzünden söz etmiş olan çocukların bu benzerliğe aldırış ettikleri de yoktu hiç. Ama ben yine de sardırmıştım bu benzerlik işine. Aramızda gerçek bir akrabalık olacağına inandığım yoktu tabii, ben aşkımıza dehşetli bir ensest karıştırabilmek için en yakın, olabildiğince yakın bir kan bağı uyduruyordum ikimize. Ona fark ettirmeden, aynı zamanda kendi yüzüm olduğuna inandığım yüzüne bakardım. Tüm hatlarını belleğime kazımaya çalışır, beceremezdim. Onu kafamda canlandırmak için gözlerimi yumardım. Onun yüzünden hareketle kendi yüzümü öğrenirdim. Boyu olsun –benden uzundu– yaşı olsun –ben on altı yaşındaydım o on sekizinde– rahatsız etmiyordu beni, tersine, kendimi onun iki yıl gerisinde kalmış bir kopyası sanmama yol açıyordu. Hatta bana öyle geliyordu ki onun yirmi dört yirmi beşli yılları süslediği görkemli davranışlarını, yirmi altı, yirmi yedi yıllarında tekrar yapmaya yazgılanmıştım. Onu sürdürüyordum ben. Aynı ışınla yansıtılmışım ben de, ne ki ekranda ondan iki yıl sonra belirecek, iki yıl sonra görünecektim. Kendisi asla söz etmedi bana bu gizemli benzerliğimizden. Haberi bile yoktu belki de bundan.

Onun benden daha yakışıklı olduğunu biliyorum şimdi. Ama yalnızlığım, tıpatıp ona benzediğime inanmaya, kendimi onunla karıştırmaya kadar götürdü beni. C ailesinin iki ağabeyi birbirinin tıpkısı ikizler gibi, tek bir biyolojik hücrenin bölünmesinden oluşan, bir ve aynı şey olup bir kılıç darbesiyle tam ortadan ikiye bölünmüş olduklarına inanan ikizler gibi bakışıyordu böylelikle. Bir de birbirini seven ve uzun yıllar birlikte yaşayan bazı karı-kocaların sonunda birbirlerine benzediklerini duymuşluğum vardı. Bu bilgi, kaygı verici hatta neredeyse komik bir biçimde, daha önceki bir yaşamda Divers'le birbirimize âşık ve çok düşkün olarak yaşayıp yaşlandığımızı umdurarak sarhoş ediyordu beni.

İşte böyle, daha önce dediğim gibi, Harcamone'la Divers'in

gizlice birleşen varlıklarının yarattığı bu atmosferin derinliklerine gömülmüş durumdayım burada. Harcamone, birçok kez kendi üstünden geçen yavaş ve karmaşık bir ölümün dönemeçlerinde yaşıyordu. Birbirimize kesinlikle söylememekle birlikte –Harcamone'un hayaletinin gelip yerleştiği davranışlarımız ve bakışlarımız sayesinde– Divers'le ben Harcamone'un ölümünde birleşiyorduk. Bulkaen'e verdiğim olağanüstü arılık, onu donattığım ahlâk düzgünlüğü ve canlı ışık, Harcamone'a yönelik eğilimimin hem geleceğini biçimlendirmiş, hem de bu eğilime İsa'nın göğe ağışı gibi bir nitelik kazandırmıştı. Ona doğru yükseldiğimi duyumsuyordum ki bu da kaçınılmaz olarak onu, merdivenin tepesinde ışıl ışıl beni bekleyen Bulkaen'inkinin aynı bir duruşla, çok yüksek yere yerleştirmeye zorluyordu beni. Ne var ki yanlıştı bu yorum.

Alışılagelen ermişlik yolu göklerde tanrısına doğru yükselmekten geçtiğine ve beni Harcamone'a götürmekte olan ermişlik de bunun tam tersi olduğuna göre beni Harcamone'a iletecek olan çabaların göğe çıkaran çabalardan başka nitelikte olması doğaldı tabii. Erdem yolundan başka bir yoldan gitmeliydim ona. Gümbür gümbür bir cinayet değildi arzuladığım. Divers'in tutunduğu iğrençlik ve ikimizin birleşik irademizden doğan ve daha yoğun olan alçaklık bizi baş aşağı, göğe yükselişin tersine, yani karanlıklara batırıyordu. Bu karanlık ne denli koyu olursa, Harcamone da o denli parlak –yani koyu siyah– olacaktı. Ölümünün bizim yüzümüzden olmasından, Divers'in ihanetinden mutluluk duyuyordum. Küçük kızın öldürülmesinden daha canavarca eylemler yapabilecek durumdaydık artık. Birçoklarının alçaklık diye adlandırdıkları bazı davranışları duyduğum zaman yaşadığım sevinç sadizmle karıştırılmasın sakın. Şu on beş yaşındaki oğlanın Alman askeri tarafından katledilişini duyunca aldığım haz da yalnızca aşırılıktan, her şeyi göze alıştan kaynaklanıyor. Yeniyetmelerin nazik tenini delik deşik ederek bu harcanmış güzellikle şu barbarca davranışın karşılaşmasından doğan bir güzellik –ya da şiir– elde etmek için somut ve hazır bir güzelliği yok etmeyi göze alıyordu asker. Bir Barbar, heykelinin tepesinde, çevresindeki eski Yunan başyapıtlarını yıkıp yerle bir ediyordu gülümseyerek.

Harcamone'un etkisi, amacına uygun olarak iyi iş görüyordu;

sayesinde ruhumuz en adi rezilliklere açıktı. Sık sık kullanılan, imgelerle dolu terimleri kullanmalıyım aslında. Benim davranışımı gösteren imgeler, gökteki azizlerin davranışını veren imgelerin tersi olursa şaşmasın kimse. Onlar için "yükseliyordu" denecek tabii ve benim için de "batıyordu"!

İşte ben o zaman geçtim, aslında yüreğimin ve ermişliğin de yolları olan o dolambaçlı kıvrım kıvrım patikalardan. Dardır ermişliğin yolları. Bir kere düştün mü o yola dönemezsin geri. O yoldan geçmemek de elinde değildir bu yola baş koyanın. Tanrı'nın gücü demek olan bu nesnelerin gücüdür insanı ermişliğe götüren! Bulkaen, Mettray'da bir garibandı. Bunun unutulmaması önemli ve madem ki ben bu nedenle onu seviyorum, küçümsemeye ve tiksinmeye hiç yer bırakmayacak biçimde sevmeliyim. Onu acıdığım için sevdiğimi bilseydi nefret ederdi benden. O günlerin küçük berduşunu nasıl sevdiğimi, yüreğimin onun için nasıl şefkatle dolup taştığını anlamasın diye mermer işlercesine sert davranıyordum ona. Rezilliği için seviyordum Bulkaen'i ben.

Harcamone'a ulaşmak için erdemin tersi yönde gitmek gerekiyordu. Başka belirtiler de beni yavaş yavaş biraz sonra anlatacağım hayranlık verici bir görüntüye götürdü. Ama ben daha şimdiden, yolundan kalmış, alaca karanlıkta yol alan ve kendi kendine "Şu tepelerin ardında işte, sisler içinde şu vadiyi geçince varacağım" diyen genç adamım. Afrika gecesinde savaşan, elde tüfek sürünerek ilerleyen ve içinden "Kutsal kent işte şu kayaların ardında duruyor" diyen askerin heyecanı sarıyor delikanlıyı. Ama belki de utancın daha bir derinliklerine inmek gerekiyordu. Bu nedenle Bulkaen'in çocukluğunun en acılı anılarından biri geliyor aklıma. Tutkulu, aşırı giden mizacı yüzünden trajik bir kişiliği vardı. Bulkaen'in. Yaşamın zorluklarıydı onu böyle yapan. Beni hapishaneyi sevdiğine inandırınca (bir sabah, voltada, hiçbir bezginlik ve yorgunluk izi taşımayan çehresini göstererek söyledi bunu bana) bazı insanların hapishaneyi bir yaşam biçimi olarak seçtiklerini anladım. Benim de bundan hoşlanıyor olmam bu olguya inanmama yetmezdi, ama işte tutukluların en güzeli yemin ediyordu hapishaneyi sevdiğine. Disiplin salonunda kollar göğüste kavuşmuş, başlar yere eğik, sofuların Kutsal Sofra'ya yürüdükleri gibi huşu içinde dönerken kendilerine seslenen gardiyan ya da

koğuş başına fena bozuluyordu tutuklular: İçinde çevik hareketlerle devindikleri düşlerinin derinliklerinden çekilip alındıkları için surat asıyor, kaş çatıyor, kafa tutuyor hepsi. İçine yuvarlandıkları hapishaneyi seviyordu, onu dünyadan koparıyordu çünkü. İsteseydim de hapishaneye karşı savaşamayacağımı anlıyorum şimdi. Belirlediğim sona ulaşmak için yazgımın büründüğü biçimin ta kendisiydi çünkü hapishane.

Kimilerinin tüm insanlığın günahını üstlenmesi gibi ben de Bulkaen'in yüklendiği pisliğin tümünü üzerime alacağım. Bulkaen'i sevdiğimi öğrenince Divers biraz sonra aktaracağım olayı anlattı bana. Çünkü ben ayrıldıktan sonra Divers iki yıl daha kaldı Mettray'de. Orada, birinci kez salıverilişinden bir yıl sonra yeni suçlardan dolayı geri gelmiş olan Van Roy'u tanıyan Bulkaen'le tanışmış.

Bana bunu anlatmakla toplumdan kovulmuş kimselerden oluşan grubumuza girecek yetenekli bir Bulkaen tanıttığını bilmiyordu Divers.

ACIYI ÜZERİME ALIYOR VE ANLATIYORUM

"En dar pantolonlarımdan birini giydim. Ne yaptı, nasıl yaptı da, durmadan çocukları kollayan gözetmeni bir saat süren öğle paydosu boyunca atlatabildi ve aralarında Deloffre'la Divers'in de bulunduğu, ailenin en fırlama yedi çocuğunu avluda küçük evin arkasında toplayabildi şu Van Roy diye şaşarım hâlâ! Tam bir mucize yani. Çocukları ayarladıktan sonra beni aramaya çıkmış. Bana doğru yaklaştığını görünce felaket saatimin gelip çattığını anladım. Cezam infaz edilecekti.

"İşte o anda koloni cehennemin en korkunç köşelerinden birine dönüştü. Çiçekler, yapraklar, arılar için günlük güneşlikti yine, ama kötülük sinmişti her yerine. Her ağaç, her çiçek, her arı, mavi gökyüzü, çimenler bir cehennem köşesinin, bir cehennem görünümünün tamamlayıcıları oldular. Kokular aynı koku, temiz hava yine aynıydı, ama kötülük bulaşmıştı onlara da. Tehlikeliydiler artık. Ama bana acı vermekte olan manevi bir cehennemin ortasındaydım. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme ve ilgisiz bir havayla bana doğru geldi. Van Roy:

— Hadi, yürü! dedi.

Ağzım kurumuştu. Hiç ses çıkarmadan ilerledim ve kendiliğimden gittim helaların karşısındaki duvarın dibinde durdum. Gözetmenin denetiminde oyun oynayan çocuklar bulundukları yerden bizi göremiyordu ve tüm öğle paydosu boyunca buraya yaklaşmama emri almış olmalıydılar. Ben varınca elleri cepte tartışan yedi fırlama sustu. Neşeli bir sesle bağırdı Van Roy:

— Haydi başlıyoruz çocuklar! On beş metre uzağa gitsin herkes.

Kendisi de dediği kadar uzağa gidip karşımda durdu. Oradan:

— Aç ağzını, puşt! diye bağırdı bana.

Ben kıpırdamadım. Fırlamalar gülüştüler. Divers'e bakamıyordum, ama onun da ötekiler kadar azmış olduğunu tahmin ediyordum. Van Roy tekrar bağırdı:

— Açsana lan şu ağzını, diye.

Açtım ağzımı.

— Daha çok aç!

Yanıma geldi ve çelik parmaklarıyla çenelerimi iyice araladı. Öylece kaldım. Tekrar on beş metre öteye yürüdü, sağ geriye doğru kaykıldı, nişan aldı ve ağzımın ortalık yerine tükürdü. Elimde olmadan yutkunarak balgamı yuttum. Yedi fırlama sevinç çığlıkları attılar. Tam istediği gibi tükürmüştü ama aile reisinin dikkatini çekmemek için susturdu onları Van Roy.

— Hadi bakalım, sıra sizde, diye bağırdı.

Hâlâ gülmekte olan Deloffre'u omuzlarından tutup demin kendisinin durduğu yere getirdi ve biraz önceki pozu verdirdi ona. Gülmeyi sürdüren Deloffre, gözlerime tükürdü. Yedi çocuk sırayla birçok kez tükürdüler. Onlarla birlikte Divers de tükürdü tabii. Uzun süre açık durmaktan çene kaslarım tutulmuştu, kapanmıyordu ağzım. Tükürükler birbirini izliyor, birçoğu ağzımın içine giriyordu. Oysa küçük, küçücük bir şey bu canavarca işkenceyi soylu bir eğlenceye çevirmeye yeterdi. Böyle tükrük, balgam yerine güller yağabilirdi başıma. Yazgım isteseydi her şeyi değiştirmekte büyük bir güçlük çekmezdi, hareketler aynıydı nasılsa. Oyun baştan başlasaydı... Veletler aynı atma hareketlerini yapsalardı.... Mutluluktan başka ne çıkardı ki sonuçta ortaya! Fransa'nın en çiçekli parkının ortasındaydık. Çiçekler gelsin diye bek-

ledim. İradesini biraz yumuşatsın, çocuklar artık benden nefret etmesin, sevsinler beni diye Tanrı'ya yalvardım. Bu oyunu sürdürebilirlerdi... Ama ellerinde çiçekler, güllerle; Van Roy'un yüreğinin kin ve nefret yerine aşkla dolması için küçük bir çaba yeterliydi çünkü. Bu cezayı Van Roy icat etmişti, ama fırlamalar azgınlaştıkça coşkuları beni de sarıyordu. Her seferinde biraz daha yaklaşıyorlardı, yanıma gelmişlerdi neredeyse. Nişan almadan gelişigüzel tükürüyorlardı artık. Yayını geren okçu gibi bacaklar açık geriye kaykıldıklarını ve tükrüğü fırlatırken hafifçe öne doğru yaylandıklarını görüyordum. Atışların çoğu yüzümü bulduğundan kısa sürede yüzüm sümüksü bir maddeyle kaplandı elma şekeri gibi. O zaman çok daha büyük bir önem kazandı durum; zina yaptığı için taşlanan kadın değildim artık, bu aşk ayininin temel öğesiydim. Daha çok tükürsünler, tepeden tırnağa balgamla kaplanayım istiyordum. Bu durumu ilk Deloffre çaktı. Bacaklarıma yapışan pantolonuma dikkatleri çekmek için.

"— Donuna da bakın şu kaltağın! Ne de yakışmış haspaya! diye bağırdı.

Bunun üzerine ağzımı kapattım ben de ve yenimle yüzümü gözümü silmeye çalıştım. Van Roy üzerime atladı. Karnıma bir kafa geçirerek duvara yapıştırdı beni, ötekiler koşup tuttular onu...

Bulkaen utancın kendisiydi. Maddi varlığımla değilse bile bir ok hızıyla hücresine yönelen düşüncemle Harcamone'u desteklemek gibi çılgın bir serüvene kalkıştığım zaman Bulkaen'in anısı bayağı yardımcı olabilirdi bana.

Bu deneyimi elden geldiğince ayrıntılı anlatmaya çalışacağım. Bulkaen'in ruhu bana bunun için güç ve destek verecek. Yalnız okurun çok dikkatli olmasını istiyorum.

Bütün bedenim –ve hemen hemen tüm ruhum– Harcamone'un yanında uğraş verdi. Çok ama çok sıkıntı çekiyordum, bir yandan Divers de zorluyordu çünkü beni.

Harcamone'un idama mahkûm oluşunun kırk yedinci gününde, bütün gecelerinde yanında bulunup her girişiminde onu destekledikten sonra, gizli güçlerle ilişki kurma çabalarından canım çıkmıştı. Cesaretim kırılmış, bezmiştim. Divers'i kabul etmeye neredeyse hazırdım artık.

Yorgunluktan gözlerimin altı morarmış, ateş yüzümü alev alev pembeleştirmiş olabilir. Aynı günün akşamı, bütün gün salonda dönüp durduktan sonra Harcamone'a ulaşmak için giriştiğim o dayanılmaz çabaların sıkıntısıyla boğuşurken Dédé Carletti'ye yaklaştı Divers. Ona şöyle dediğini duydum:

— Bu akşam Jeannot'yla konuşmaya ihtiyacım var. Hücreni bana bırak, sen benimkine git.

Carletti bir göz işaretiyle olurladı ve:

— Tamam ağa, uyar, dedi.

Zil çalındı. Yürüyen cezalılar durdu. Zil sesinin bizi yakaladığı konumda hareketsiz durarak gardiyanın:

— İstikamet hücreleriniz, ileri, komutunu vermesini bekledik.

Hücrelerimize çıktık. Her gün değişen gardiyanlar yatakhanedeki kümeslerden hangisinde hangimizin kaldığını iyi bilmezlerdi. O akşam nöbetçi olan gardiyan kapıda yanımda dikilen Divers'i gördüğünde hiçbir anormallik sezmedi. Şimdi anlatacağım son dört gece yüzünden öyle yorgundum ki, soyunmadan attım kendimi ot yatağın üstüne. Divers de hemen üstüme çöktü ve yüzümü öpücüklere boğdu.

— Jeannot.

Gözlerimi açtım. Gülümsüyordu. Yorgunluğum onu hiç kuşkulandırmadı. Belki de cilve yaptığımı sanmıştır. Yanıt verecek gücü bile bulamadım kendimde. Bacaklarını benimkilerin arasına yerleştirdi, kolunu da boynumun altından geçirdi. Bir süre sonra örtünmeyi akıl etti. Üşümüş olmalıydı. Bense hâlâ yorgunluktan geberiyordum. Tekrar tekrar denemek ve her seferinde de başaramamış olmak çok acı vermişti bana. Dört günden beri her gece, uyumadan, düşüncemle ona ulaşmaya çalışıyordum.

Hücremdeki duvara asılı ranzama uzanıp faltaşı gibi açılmış gözlerimle karanlığa baktığım bir dönemdi işte bu, Bulkaen öleli on beş gün olmuştu. Her sabah disiplin salonuna gitmek için hücremden çıkıyordum. Hücrem bomboş ve çırılçıplak kalıyordu. Yalnızca üzerlerine olacakları yazdığım kâğıtlara iyi sahip çıkıyor, oturağın deliğine gizliyordum onları. Ranzanın bir köşesine çömeliyor, elden geldiğince az yer kaplamak için bacaklarımı iyice altıma çekiyordum. Karanlıkta hiç belli olmayacak biçimde örtün-

meye çalışıyordum bir de. Beni Harcamone'da yaşatan düşüncemin ya da bilmem hangi yeteneğiminse işte onun bu işlevine hayal kurma denebilir mi? Harcamone da yaşamak diyorum bakın, sanki İspanya'da filan yaşamak der gibi.

Kaçınılmaz sona doğru böylesine şiddetle yol açan yazgısına duyduğum hayranlığa karşın çok büyük bir umutsuzluğun gelip üstüme çöreklenmesine engel olamıyordum. Harcamone hâlâ etten-kemikten bir varlıktı ve yara bere içindeki bu et içimi sızlatıyordu benim. Çok isterdim onu kurtarmayı, ama kendim de bir mahkûmdum. Elim kolum bağlı ve açlıktan dizimde derman kalmamış olduğundan düşüncemin sunduğu yardımlardan başka tür yardıma kalkışamıyordum. Ama belki de bunda kol gücünün sağlayacağından çok daha fazla çareler vardır, kim bilir! Bir keresinde de doğaüstü güçlerin belli bir yönteme göre kullanılmasıyla basit bir firarın mümkün olabileceği düşüncesine taktım kafayı. Bu konu üstünde kafa yoruyordum ve giriştiğim bu çaba hayal kurmak değildi. Başıma çektiğim ceketimin altında gözlerim fıldır fıldır düşünüyordum. Bir yolunu bulmam gerekiyordu. Harcamone sıkıştırıyordu beni, hırpalıyordu. Bir üst mahkemeye itiraz süresi bitmek üzereydi. Bu düşünce kafamı kurcaladıkça Harcamone'den başka şey düşünemiyordum. Yardım etmek istiyordum ona. Başarmalıydı. Uyanık olması, gücünü toplaması gerekiyordu. Güçten düşmemek için de beslenmeliydi. Ona göz kulak oluyor, hiç çıkarmıyordum aklımdan. Sarıp kuşatıyordum onu. Onun dışında her şeyi ve onun duyumlar dünyasından kaçıp gitmekte olduğunu unutuyordum. Ekmek ve çorba getiren yardımcı mahkûmun çıkardığı gürültüleri tanıyamaz olmuştum. Nihayet kırkıncı gece Harcamone'un hücresini gönül gözüyle görür oldum kendi içimde. Kalktı. Üzerinde geceliğiyle pencereye kadar gitti. Bana hâlâ öyle geliyor ki pencereye dek yürüyüşü boyunca tüm varlığı uluyordu. Pencerenin pervazına tırmanıp gökyüzünü yüzünde duyumsadığı zaman sakinleşti. Gecesinden kurtulmuş olan Harcamone, işemek için yeni ve çok doğal bir hareket yaptı. Kendini bilmeyen Tanrı'yı, benim duyduğum onu çağıran sesi duymadan, son damlaları atmak için cinsel organını sallarken görünce içimden bir gök-gürültüsü koptu. Müzikal adımlarıyla aştığı dağların, denizlerin, yıldızların, ormanların, çiçeklerin, kendisinin varlığıyla sarhoş ol-

duklarını biliyor muydu ki? Gökte dolunay vardı ve yarı aralık pencere dehşetten sapsarı kesilmiş kırlara açılıyordu. Yarı aralık duvardan kaçacak, yıldızlardan öteki kendisini yardıma çağıracak da gökyüzü koşup gelerek onu gözümün önünde hücresinden alıp götürecek diye, denizden öteki kendisini çağıracak o da imdadına yetişecek diye ödüm koptu. Hücremden, bu Tanrı'nın geceye, yıldızlara, denize dağılmış korkunç ve olağanüstü parçalarını, yedeklerini, eşlerini, buradan uzaktaki kendisini görüyordum. Yaşamımda hiçbir şeyi böylesine bir doğruluk ve kesinlikle anlamadım; dönüşüme tanık olmanın korku ve umudu öylesine net ve aydınlık kılıyordu zihnimi. Bir ayağı şimdiden kış göklerine basmıştı bile. Süzülüp gidiyordu. Demir parmaklıkların arasından geçebilmek için, inceliyordu ip gibi. Neredeyse geceye karışıp gidecekti, ama bir şey koptu birden. İmparatorluğunu tanımaz oldu ve ağır ağır indi pencerenin kenarından. Bu kez de yatağıma gelir de beni melekler ya da Tanrı konusunda sorguya çeker diye korktum: Bu, benden çok daha iyi bildiği bir şeyi bana sormak olurdu. O zaman beni anlaması için uyduruk bir şeyler söylemem gerekirdi.

Ne tehlikeden ne de mucizeden habersiz, gitti tekrar yatağına yattı. Bense huzurla yumdum gözlerimi, bayağı hak etmişim yani bu dinlenmeyi. Bu hazırlığa bakmaya cüret etmiş olmakla, yakılıp yıkılmış bir ülkenin mucizeyi bozan ve Tanrı'ya kafa tutan kralının gücüne sahip olmuş oluyordum. Şiirsel güçler uyarınca davrandığımı bilmenin gücüydü bu. Tüm bu çabaya Bulkaen'in ruhu diye adlandırmak zorunda olduğum şey egemen oluyor, ona yön veriyordu. Bir kahvehane masasında halka olmuş kız ve oğlan çocuklarının ortasında yer alıyor, bir alışkanlığın ötesinde, o masayı, Harcamone'un hücresindeki sahnelerin gözlendiği altın yaldızlı ve ışıltılı bir sunak olarak görüyordu. Durumla pek az ilgileniyormuş gibi görünse de arada bir bakıyordu Bulkaen ve yalnız varlığı bile bu dramı onayladığının kanıtıydı. Bana yardım ediyordu. Rahatça uyudum ben de. Sabah kalkınca ne lavaboda, ne salona giderken koridorlarda, ne de salonda yemek saatinde tek laf etmedim kimseye. Divers'le karşılaşmamaya çalıştım, belki de oydu benimle karşılaşmaktan kaçınan. Nihayet bu bunalımın ikinci gecesinin sabahında salona gittim. Harcamone'dan aşırdığım o gülün sapını

coşkuyla dişlerimin arasında tutuyordum hâlâ. Görünüşümün değişip değişmediğini bilmiyordum, ama yüz hatlarımın eski durumunda olmadığı kesindi. Çünkü değişmeyen yanımdan, yani giysilerimden beni tanıyan Divers yanıma yaklaşarak hayran olduğum bir cesaretle:

— Sen eski sen değilsin, diye fısıldadı bana.

"Neredeyse bayılacaktım" diye yazmak geliyor içimden, ama yazsam yalan olurdu, hiç bayılmam çünkü ben. Ama kendimi doğaüstü bir bahçeden gelen bu gülü bana bırakan katilin mistik nişanlısı olarak duyumsamaktan doğan heyecanım, şaşkınlığım sonsuzdu.

Divers, benim gecelerimi daha az tehlikeli düşlerle, örneğin onun ya da başka bir sevgilinin hayaliyle doldurduğumu varsayıyordu belki de. Kıskanıyordu beni. Bu akşama dek bekleyebilmek, bütün bir geceyi yanımda geçirmeyi göze alabilmek için çok cesur ya da çok korkak olması gerekmiştir –ne olursa olsun, büyük ruhsal çalkantılar yaşadığı kesin–. Benim nasıl çalıştığım aklına bile gelmiyordu onun. Sonuçta, yukarıda anlattığım biçimde, hücreme girmeyi başardı. Ranzaya, yanıma uzandı. Güvercinin yem yemesi gibi çabuk çabuk ve "pıt pıt pıt" diye sesler çıkararak yüzümü öpmeye başladı. Gözlerimi açtım.

Bedeninin sıcaklığı aklımı başımdan almıştı. Elimde olmadan sarıldım ona biraz. Onun varlığı ve bu sevişme neredeyse yol açacak olduğum mucizeyi düşünüp durmaktan kurtarıyordu beni. Hafifçe sarılışıma, pantolonumu çözen ateşli bir davranışla karşılık verdi (bir iple tutturulduğunu biliyorsunuz zaten, çözüverdi hemen). Harcamone'u terk ediyordum. İhanet ediyordum Harcamone'a. Bu dört gecenin bitkinliği uçup gidiyordu; yerini, tadına doyum olmaz bir rahatlığa bırakıyordu: Uzun süre dipte kaldıktan sonra su yüzüne çıkmış olma duygusu uzayıp gitti. Sözünü ettiğim geceden sonra, hani pencerenin kapıp aldığı Harcamone'un kaçayazdığı o geceden ve onu izleyen yürüyüş gününden sonra ranzama uzandım, başını kanadının altına sokmuş bir tavuk gibi başım hep örtülü olarak tekrar işe koyuldum. Alnım duvarları yıkıyor, karanlıkları yırtıyordu. Sadık şiiri yardıma çağırıyordum. Kan ter içindeydim. Benim "Fransa'nın çocuklarına mesaj" adını vermek istediğim bu bölüm Harcamone için işte tam o saatte başladı. Ka-

ranlık çöküp gecenin tüm özgür sesleri kesilince, gardiyan çıt çıkmayan koridorda fotoromanını okumaya koyulunca, Harcamone ayağa kalktı sessizce, zincirlerini gürültü çıkarmadan taşımayı öğrenmişti çünkü. Kapının yanında, yüzü pencereye dönük olarak hücrenin duvarına dayadı sırtını. Bulunduğu yerden gardiyan göremezdi onu, ne var ki kendisi de gökyüzünün ilgisiz, yıldızsız bir parçasını görebiliyordu. Ama sonuçta harika, sessiz kırları örten bir Fransa göğü bu. Yüreklerimize daha çok üzüntü salmak için yalnızca bayır aşağı inen çıplak tekerlekli, gecenin içinde görünmez bir bisiklet gürültüsünün duyulduğu kırları örten bir gökyüzü. Bedeni iyice duvara yapıştı. Üzüntüyle aynı anda, tutkulu yüzünden okunan sonsuz bir umut da sarıyordu benliğini. Bu umutla çelik gibi sertleşip gerildi. Bir sıçrayışta gitti duvarın biraz ötesine yaslandı. "Tam sırası" dedi, az sonra da "bir daha asla bulamazsın böyle bir fırsatı" diye yineledi. Sağ eli duvardan ayrıldı, pantolon düğmelerini sıvazladı. Pantolonunun kumaşı, müthiş bir iç fırtınayla çalkalanan bir deniz yüzeyi gibi kıpır kıpırdı. Açtı sonra pantolonunun önünü. Yüzden çok güvercin kanat sesleri arasında atılıp çıktı pantolonundan, pencereye yükseldi ve gecenin karanlığına karıştı. Hapishanenin çevresinde bekleşen, ağaç gövdeleri arkasındaki yosunlara uzanmış olan yeniyetmeler ancak sabah olup çiy içinde uyanınca buldular düşlerinin bu güvercinini, avuçlarında büzümüş olarak.

Bu değildi ama beklenen mucize ve zaman daralıyordu. Sinirleniyordu Harcamone, bu sinir de tüketiyordu beni. Sonunda ertesi gece, denemenin üçüncü gecesinde yani, şansını deneyecek güçte olduğuna aklı kesti. Duvarların ötesinden yardımımın ona ulaştığını duyumsuyordu. Akşam yattı ve geceyi bekledi. Hapishanenin etrafına iyice karanlık çökünce davrandı: Zincirler mi şakırdamadı yoksa gardiyan mı uyuyordu? Duymadı hiçbir şey. Yine de büyük bir dikkatle kalktı yerinden Harcamone. Gecenin karanlık olup olmadığını da bilmiyordu aslında, buradaki tüm yaşamı beyaz, çiy mi çiy bir ışık altında geçiyordu çünkü. Zincirlerini tutarak kapıya yaklaştı. Üç-dört adım atmış atmamıştı ki daha, kendiliğinden çözülen zincirleri hücrenin zeminine düştü, yine ses çıkmadı. Hiç şaşırmadı Harcamone. Eşyanın kendisine iyi davranmasına alışık olmalıydı. Kulağını kapıya dayayıp dinledi:

Uyuyordu gardiyan. Ciğerlerini havayla doldurdu. İş zor olacağa benzerdi, içinden bir dua okudu bu yüzden: Bütün gücünü topladı. Sihir-büyü işleri tüketir adamı, içini boşaltır insanın. Onun için aynı günde iki kez yapılmazlar. İlk denemede başarmak gerekir. Geçti. Kapının içinden geçti önce, hareketleri öyle bir melodi yayıyordu ki tahtanın lifleri zahmetsizce ayrıldı o içlerinden geçerken. Sonra da gardiyanın yanından geçti dikkatlice. Kapıdan geçerken giysilerini geride bırakmıştı. Dövmelerle dolu kolundaki, bir kalbi delip geçen ok dövmesini de gardiyanın koluna koydu. Hücresinden daha tatlı bir ışıkla aydınlanan bir koridora çıktı sonra. Çıplak vücudunun kasları kabarıyordu, futbolcuların çorap altındaki bacak kasları gibi şişip iniyorlardı denebilir. Tüm kasları geriliyordu. Koridorun sonundaki merdivene ulaşmak için karanlık bir alandan geçti. Topukları üstünde yürürken kalçaları, çakıl taşları üzerinde yürüyen bir yüzücünün kalçaları gibi inip kalkıyordu. Çıt yoktu yine. Sırtında, bacaklarında, omuzlarında, karnında yıldız yılana, kartal kutan kuşuna dönüşüyordu. Merdivenleri çıktı, üst kata varınca uzun uzun bir kapı aradı, bulunca da önceki gibi yarıp içinden geçmek istedi, ama ilk operasyonun yorgunluğu tüketmişti onu, gücü yetmedi. Bir gardiyan gelsin de açsın diye bekledi bir süre (La Santé'deyken biz de hücrelerimizin kapısında bekleşirdik böyle. Oradan geçen bir gardiyan, bizi içeriye tıkmak için, hapishanemizin kapısını açmaya razı olur belki diye umardık). Bekledi, ama aptalca bir umuttu onunki. Arkasında kürek mahkûmlarının uyuduğu kapalı kapının önüne çöktü. Onu orada öylece görseydi Bois-de-Rose, onun için bir gün dediği gibi:

— Pazar günü seyrana çıkmış bir herif bu be! derdi.

Sabaha karşı yerinden kalktı, uyuyan gardiyanın önünden geçti tekrar ve yorgunluktan tir tir titreyerek gitti yerine yattı.

İsteklerime bir dayanak, bir bahane gerekiyordu. Bu destek, bu bahane Harcamone oldu. Ne var ki o uzun süre bu görevi üstlenemeyecek kadar erişilmezdi. Bulkaen ortaya çıkıp gizli çılgınlığımın tüm bu gereklerini kendiliğinden üstlendi. Papazlığa soyundu. Bu özel ve yalnız Bulkaen'den kaynaklanan ululuğa, onu seçilmiş bir varlık yaparak, en soylu gerçekleri keşfetme onurunu da ekledi yazgı. Yine Lou-du-Point-du-Lour'dan öğrendiğime göre, Bulkaen Fontevrault'ya gitmek üzere La Sante'den ay-

rılmadan önce, Rocky hücresinde kendisiyle bir gün, tam bir gündüz geçirmesi için ayarlamış durumu. Biraz da şarap saklamışmış. İçlerinde ne varsa dökmüşler birbirlerine hemen oracıkta, nasıl bilmiyorum ama, şu düşüncede karar kılmışlar: Öteki dört mahkûmla birlikte bütün ot yatakları bir köşeye yığmışlar, ranzayı da duvara katlamışlar ve saatlerce dans etmişler. Uzun olacağını sandıkları bir ayrılık için vedalaşmalarına izin verildiğinden –Fontevrault'da görüşecekleri akıllarına bile gelmiyormuş tabii– birbirlerine beceriksizce bir iki dostluk sözü ettikten sonra herkesin içinde yapılmasına göz yumulan o tek âşıkane davranışı yapıp dans etmişler. Öteki dört herifle birlikte, bağcıksız ayakkabıları içinde çıplak ayakları üstünde saatler boyu dans ve şarkı gırla gitmiş. Ayakta ıslık çalıp dönerek en sıradan dansları, valsleri ve javaları yapmışlar. Şu satırları yazarken Bulkaen'in gözlerini Rocky'nin kara gözlerine dikmiş orada Hersir'i arayarak döndüğünü görüyorum. Bir gün (karşılaşmamızın onuncu gününde) bana "Gözlerinin Rocky'nin gözlerindeki yansımasına kesiliyorum" derken, işte o günü düşünüyor olmalıydı kuşkusuz. Aslında çok üzgünmüşler tabii, ama aşk ve dans onları sarıp anlaşılmaz ve trajik bir hafiflik, bir neşe veriyormuş. Bilmeden gösteri sanatının en yüksek biçimini icat etmişler. Evet, operayı icat etmişlerdi.

İnsan yaşamlarının en sefilinin çok güzel sözcüklerle yazılması şaşırtmasın sizi. Anlattıklarımın görkemi (edep duygum ve bu kadar mutsuz bir yaşam sürmüş olmaktan duyduğum utançtan dolayı), doğal olarak tüm yaşamımın en acınacak sahnelerinden doğuyor. İki bin yıl önce verilen basit bir idam kararının Altın Efsane'yi yeşertmesi gibi, şarkı söylerken, Botchako'nun kusursuz güzellikteki sesinin kadifeden bir goncayı andırırcasına çıkması gibi, utancımdan kaynaklanan bu öykü giderek coşuyor, büyülüyor beni.

Düşlere dalıp cinsel isteklerimi doyurmaya çalışmıyorum artık –gemide olduğu gibi–, Harcamone'un yaşamını izliyorum. Yalnızca yaşadığı serüvenin ve güzelliğinin eskiden uyandırdığı etkinin yankısıyla şaşıran bir seyirci olarak izliyorum onu. Ama beni, Harcamone'un kişiliğinin en gizli yerlerine dek gitmeye zorlayan, insanın içinde büyüttüğünden çok, onu yönlendiren açlıktır belki. Ben daha az acı çekeyim diye o semiriyordu. Sağlıklıydı,

kan damlıyordu yüzünden. Ne o tüm yaşamı boyunca böyle gürbüz olmuştu, ne de ben böylesine cılız! Yardımcı tutuklu ona her gün bir öncekinden biraz daha iyi bakıyordu. Yüzü biraz tombullaştı. Besili diktatörlerin görkemine bürünüyordu.

Kaçınılmaz an yaklaştıkça Harcamone'un buradan çıkmak için kendi kendisiyle çekiştiğini duyumsuyordum. Gitmek, kaçmak, altın renkli bir buğu gibi yarıklardan sızıp uçmak! Ama önce altın tozuna dönüşmek gerekiyordu. Harcamone iyice asılıyordu bana. İşin sırrını bulayım diye sıkıştırıyordu. Ben de bildik bilmedik ne kadar mucize varsa imdada çağırıyordum: İncil'dekileri, mitolojilerdeki tüm mucizeleri tek tek gözden geçiriyordum. Olası bir açıklama arıyor, kahramanlarının mucizeyi gerçekleştirmelerini sağlayan el çabukluğu türünden o çok basit numarayı bulmaya çalışıyordum. Çok yoruluyordum. Dinlenmiyordum hiç. Yemek de yememeye başladım. Dördüncü gün bir gardiyan bana: "Ne o Genet, iyi değilsin galiba?" dedi. Lafı biter bitmez de tekrar içine kapandı, omuzunu silkerek aramızdaki iletişimi kopardı, bizimki kadar derin olan hayallerine daldı tekrar. Divers şöyle bir baktı bana ve o da, gardiyanın sandığı gibi, beni yiyip bitirenin Bulkaen'in ölümü olduğuna hükmetti.

Sonunda bulmuştu Bulkaen yırtmanın yolunu, bunca perişanlığın ortasında. Aynı yoldan uçup gitti o da.

Parmaklarımı içlerine gömercesine elimi bastırdığım gözlerimden hâlâ görüntüler fışkırıyor dokundukça. İmgeler öyle hızlı geçiyorlardı ki birbiri ardınca, hepsine teker teker bir ad koymam olanaksızdı. Zaman yoktu ad koyacak. İkişer ikişer tayfalar, bisikletçiler, dansözler, köylüler geçti gözümün önünden. En sonra da küçük bir kızla birlikte Harcamone geçti. Bu kişiler hiç konuşmadıklarından öğrenemedim kız çocuğunun adını. Harcamone konuşuyordu. Neresi olduğu belli olmadığından belki de, bana tanıdık gelen bir kırda yan yana yürüyorlardı ikisi. Gülümsüyordu kızcağız. Harcamone ona hoş şeyler anlatıyor olmalıydı. Kız on-on bir yaşındaydı en çok. Şimdi anımsayamıyorsam da, yüzünün güzelliğini ve tatlılığını çok iyi görüyordum o zamanlar. Harcamone onaltı yaşındaydı ama bedeni, daha o zamanlardan, ölümünden iki gün önce ortalıkta göründüğü günkü o biraz da kalıplı eşsiz güzelliğe aday olma yolunu tutmuştu. Kendisinden çok daha üstün bir

gücün yansımasıydı. Eğilmiş çocukla konuşuyordu. Nefesi ensesini ısıtıyordu. Kırların derinliklerine doğru ilerliyorlardı. Bulkaen görev yerinden ayrılmıyor, harekâta başkanlık ediyordu aralıksız. Arada bir, benim canım çektikçe yani, Harcamone'un gittiği yöne doğru bir göz atıyordu çaktırmadan (daha doğrusu düşlerim çatallanıyor, düş gücümün gözü Harcamone'dan ayrılıyor ve Bulkaen'i görüyordum). Pek kımıldamamıştı yerinden. Peygamber tavukları arasında bir bankın üzerinde bulunması ya da yüzünün ayıdan kuşa gidip gelen oynak çizgilere bürünmesi dışında pek kımıldamamıştı. Yerindeydi yani Bulkaen.

Küçük kız cinayetinden sonra yirmi bir yıl vermişler Harcamone'a ve onun için "canavar" sözcüğünü kullanmışlar. Bu cinayetin nedenlerinden birinin katilin o tatlı çekingenliği olduğunu anlamamış kimse. On altı yaşındayken kadınlardan ürkerdi epey; ama daha fazla da "kız oğlan kız" duramazdı ya! Küçük kızdan çekindiği yokmuş. Bir yabangülü öbeğinin gereltisinde saçlarını okşamış. Hazla ürperen küçük zilli sesini çıkarmamış. Böyle durumlarda söylenen türden bir-iki laf etmiş olmalı oğlan, ama eteğinin altına el atınca kız cilvesinden –ya da korkudan– kızarmış ve karşı koymuş. Kızın bu kızarması üzerine şaşıran Harcamone da kızarmış, üstüne düşmüş kızın, bir hendeğin içine yuvarlanmışlar. Kız bir şey demiyormuş ama öyle bir bakıyormuş ki! Korkmuş Harcamone. Kendisini bir çiftlik yanaşmasına dönüştüren serüvenin sona ermekte olduğunu anlamış. Üzerine düşeni yapmalıymış. Kızın bakışlarından korkmuş ama hem kaçmak isteyen hem de korkusuna karşın oğlanın kolları arasında kıvrılıp bükülen bu küçük bedene böylesine yakın olmak onu ilk cinsel ilişkisini gerçekleştirmeye kışkırtıyormuş.

Köylü gençlerin pantolon düğmelerinin her zaman eksik olduğunu herkes bilir: Ana-babaların ya da patronun ihmali, dikiş hatası, çok sık açıp ilikleme, pantolonun iyice eskimiş olması, uzun süre aynı pantolonun giyilmesi gibi nedenlerden dolayı böyledir bu. Harcamone'un ön yırtmacı da açıkmış işte ve de kamışı neredeyse kendiliğinden çıkmış ortaya. Küçük kız önce bacaklarını bitiştirir gibi yapmış ama, açmış sonra. Harcamone kızdan daha uzun olduğundan yüzü otlara gömülüyormuş. Kızı altında eziyormuş, canını yakmış. O da bağırmak istemiş. Oğlan boğazını sıkmış kızın. İşte bu

cinayet, bu kız çocuğunun on altı yaşlarında bir oğlan tarafından öldürülüşü, aldı beni, birinin aslında bana verilmiş olan bir cennete doğru yükselişinin gözümün önüne serildiği bu geceye kadar getirdi.

Harcamone kendinden geçerse, bayılıverirse diye korkudan titriyordum (bedenim değil, ama gerçekten bir şey vardı içimde titreyen). Yine kapıyı ve gardiyanı geçmiş, koridorlar boyunca ilerliyordu. Bir kapıdan ötekine izliyordum yürüyüşünü. Çok isterdim ona yol göstermeyi, ne var ki ruhsal gücümü iletebilirdim ona ancak; bu araştırmasında salt ruhsal bir destek verebilirdim ona. Sonunda durdu. Koca Santral bomboş gibiydi, çıt yoktu. Dışarıdaki rüzgârın sesi bile duyulmuyordu (çok sıkı kapalı olan koridorlarıma hiçbir zaman giremez zaten). Harcamone, üzerinde iri harflerle "Germaine, 40 yaşında, T.F." yazısı bulunan bir levha asılı olan bir kapının önünde bulunuyordu. Girmeye çabaladı, ama daha önceki çabaları tüketmişti onu, bizim güçlerimizden de umudu kesmişti artık. Biliyorduk ki o kapının arkasında güneşiyle, deniziyle; ölümün altedildiği Guyane vardı. Kapının arkasında, sürgüne gitmek için sıralarını bekleyen kürek mahkûmu üç katil vardı. Harcamone onlara gidiyordu ve biz biliyorduk nedenini. Benim ona yöneldiğim gibi o da onlara gidiyordu. Palmiyeleri, hasır şapkanın serinliği altında yapılan kaçamakları, serin gölgeleriyle güneşli bir Guyane'ın huzurunu sunuyorlardı onlar ona.

Ama tükenmişti Harcamone, çöküverdi oracığa.

Korkuyla uluyuşumu duyamıyordu kimse. Sabırsızlık içinde öfkeyle "Kutsal bir sessizlik!" diye bağırdım. Kimse çıt çıkarmasın demek istediğimi sanıyorum. Aynı zamanda bu başarısızlık o kadar güzeldi ki, herkesin onun karşısında dinsel bir saygı duyması gerektiğini, duygularımın ne olduğunu, içgüdünün özünde bile dinsel bir şeyler bulunduğunu da dile getiriyordum bu haykırışla. Bir gazeteci gibi konuşmuş olmaktan kızardığımı duyumsadım. Dudaklarım kıpırdadı. Uyuyup kalmışım sonra. Ertesi sabah gardiyan yatakhanenin kapısını açınca uyandığımda öyle berbat bir haldeydim, geceki insanlık dışı serüvenlere kendimi öylesine kaptırmış durumdaydım ki her yerim ağrıyordu yorgunluktan. Bitkindim. Bu kadar çok kadın heykeli üzerinde duran bir düşten vaz mı geçmeliydim? Bu düş tutkumun yatışması için bir çocuğun beni öpmesi, bir kadının, başımı göğsüne yaslamama izin vermesi yeterdi. Gar-

diyan hücrenin kapısını açtı ve her zaman yaptığı gibi, denetlemek üzere içeri girdi. Dayanılmaz bir biçimde ona yaklaşma gereksinimi duydum. Hatta buna davrandım bile. Bana arkası dönük duruyordu. Omuzunu gördüm. Birden ağlamak geldi içimden: Bu omuza dokunmak için uzattım elimi. Bulkaen de yapmıştı bir gün aynı hareketi. Merdivenlerden iniyordum. Koşarak yetişti bana ve inişinin de hızıyla pat diye vurdu elini omuzuma. Çevirip başımı baktım, o da bana döndü birden yüz yüze geldik. Gülüyordu.

— Neşem yerinde, dedi.

— Sevinç kabalaştırıyor seni.

Adeta yaltaklanarak:

— Acıttım mı Jeannot? diye sordu. Doğru söyle, acıtmadım, değil mi!

Gözleri sevinçten parlıyordu. Genelde soluk olan yanakları pembe pembeydi.

— N'oluyo yaa, dedim. Neyin var senin?

— Dinle bak Jeannot. Neredeyse bir kerizlik yapıyordum az önce, ondan böyleyim. Sevinç işte bu. Ben de bilmiyorum bana ne olduğunu. Bir tane patlatacaktım gardiyanın omuzuna. Kolumu kaldırdım, birinin omuzuna dokunmayı çok istiyordum. Neyse ki tam zamanında tuttum kendimi! Sonra seni gördüm. Koştum geldim. Acıtmadım değil mi, Jeannot? İşte bak, elimi omuzuna, senin bir gün benim omuzuma koyduğun gibi koyuyorum.

Pis pis sırıttım.

— Yok ağa, olmuyor!

Bu kadar sevinç karşısında tedirgin olmuştum. Bu sevincin benim mutluluğumu bozmaya yöneldiğini duyumsuyordum. Soğuk davrandım bu yüzden. Yine soğuk bir sesle:

— Bırak numarayı, sökmez bana, dedim. Haydi uza bakalım şimdi, neredeyse gardiyanlar damlar.

Kuş gibi hafif uzaklaştı, gülümsüyordu hâlâ. Karşılaşmamızın on birinci günüydü.

Bulkaen'in bana yaptığı el hareketinin aynını gardiyana karşı yapmaya kalkmış olmaktan utanıyordum bugün.

Gün çok kötü geçti, yürüyüş tüketti beni. Yine de dönmenin sihirli gücü sayesinde huzur verdi bana. Kollarımızı kavuşturup öne eğik duruşumuz sayesinde kendi kendimizle baş başa kalmanın hu-

zurundan, uygun adım yürüyüşümüzden başka, törensel bir dans içinde yer almanın mutluluğunu da duyuyorduk çünkü. Başlarımızı uyuklar gibi salladığımız bilinçsizlikle karışık bir dansın mutluluğunu duyuyorduk. Farandol gibi, kolo gibi halka olarak ya da yan yana düz bir sıra yaparak el ele oynanan halk oyunlarının, insana, bir arada olduğunu duyumsatan avuntusuydu bu. Bu gücü halkada öbür tutuklulara bağlı olarak yürüdüğümüzü bilmekten alıyorduk. Bir de yine bir kudretlilik duygusu sarıyordu bizi; yenilmiş olanlardık çünkü bizler. Vücudumuz güçlüydü, kırk kas yığınının gücünden yararlanıyordu çünkü. Harcamone'u çok uzun ve çok karanlık olan tünelin öbür ucunda görebiliyordum ancak. Ama, akşam olunca, bizim tavuk kümesinin kapısında daha, tekrar onun yaşantısına karışacağımdan emindim.

Uzun süre sürdüremezdim ama bu deneyimi. Yogi idmanım yoktu benim.

Akşam olunca, daha önce dediğim gibi, yorgunluktan bitkin bir durumda, Divers'in kollarına attım kendimi. Ona sarılınca yorgunluğum geçiyordu azar azar. Sabah kazınmış olan başını okşadım. Ellerimin arasındaki bu baş, kucağımda, kocaman göründü gözüme. Sertçe kaldırdım ve ağırlığına karşın ağzımın hizasına getirdim ağzını. O da kaptı hemen dudaklarımı.

"Riton" diye göğüs geçirdim. Adını söylemem Harcamone'u biraz daha uzaklaştırdı.

Bedenini iyice yapıştırdı bedenime. Ne o ne de ben çıkaramamıştık henüz aba giysilerimizi. Soyunmayı ilk ben akıl ettim. Çok soğuktu. Divers duraksadı.

Ama ben ona daha da yakın olmak için acele ediyordum. Gelen gecenin beni yalnız, yaklaşmakta olduğunu duyumsadığım bir tehlikeye zayıflığım yüzünden teslim olmuş durumda bulmasını istemiyordum.

Gömlekle kaldığımızda tekrar sarmaş dolaş olduk. Ot yatak ılıktı. Koyu renk yünlü kumaştan örtülerimizi başımıza çektik ve bir an kıpırdanmadan durduk öylece. Bizanslı ressamların Meryem Ana'yla İsa'yı çoğu kez gömdükleri o beşiklerin dibindeymişiz gibi kımıltısız durduk. İki kez zevk aldıktan sonra Divers beni öptü ve kollarımda uyuyakaldı. Korktuğum başıma geldi benim de: Yalnız kaldım işte.

Biraz tütün ayarlamıştım; bütün gece boyunca birini söndürüp bi-

rini yaktım cigaranın. Küller battaniyemin, ranzamın üstünü kaplıyordu. Bu görünüm huzursuz ediyordu beni, külden bir yatakta yatıyormuşum gibi geliyordu bana. Divers'in varlığı, son bir kez ve en az öteki gecelerdeki kadar coşkulu bir biçimde evliyalık ve ermişlik marifetlerime girişmemi önleyemedi. Hemen gül kokuları geldi burnuma ve gözlerime Mettray'deki türüzotu manzarası doluverdi. Türüzotunun Grand Carré'nin bitiminde, küçük yola doğru, alım satım bürosunun duvarına sarılmış olduğunu biliyorsunuz. Köklerinin bir yabani gül ağacının kökleriyle karıştığını söylemiştim. Türüzotunun acıyla kıvrılıp bükülen gövdesi kocamandı. Sıra sıra telle bağlanmıştı duvara. Çok iri dallar çatallı bir kazıkla desteklenmişti. Gül ağacı ise paslı çivilerle tutturulmuştu; ışıl ışıldı yaprakları ve çiçekleri et pembesinin tüm tonlarında balkırdı. Fırça atölyesinden çıkınca, boru sesiyle, hep birlikte, uygun adım dönebilmek için öbür atölyelerin de hazır olmalarını beklememiz gerekirdi kimi zaman ve atölye şefi Monsieur Perdoux bizi hep bu yaban gülü ve türüzotu karışımının önünde durdurup bekletirdi. İşte o zaman burnunuzun direğine koku üstüne koku salardı güller. Bu gül anısı gözümde canlanır canlanmaz, belleğimin gözlerine de şimdi anlatacağım sahneler koşuşup doluştu.

Harcamone'un kapısını açtılar. Sırtüstü yatmış uyuyordu. O uyurken dört adam girdi içeri, uyandı sonra Harcamone. Yattığı yerden kalkmadan, hatta biraz bile doğrulmadan başını kapıya doğru çevirdi. Kara giysili adamları görünce hemen anladı durumu, ancak aynı anda da uykuda ölebilmesi için tamamen içinden çıkmadığı bu düş görür durumunu bozmamak gerektiğini anladı hemen. Düş görmeyi sürdürmeye karar verdi. Dağınık saçlarını eliyle düzeltmedi bu yüzden. Kendi kendine "evet" dedi ve gülümsemek gereğini duydu. Ancak başkalarının belli belirsiz görebildikleri gülümsemeydi bu; gülüşün gücü benliğini sarsın da her an daha güçlü olsun diye kendi kendine gülümsemişti. Bu gülümseme, her şeye karşın dünyadan ayrıldığı için duyduğu üzüntüyü, onu mutsuzluğa ve umutsuzluğun doğuracağı tüm acılara boğabilecek olan üzüntüyü uzaklaştıracaktı çünkü. Ölünceye dek yüzünde taşıyacağı o ince gülücüğü kondurdu dudaklarına. Giyotinden başka bir şey düşündüğünü sanmasın sakın kimse, gözünün önünden gitmiyordu aslında giyotin, ama şöyle kahramanca yani neşeli bir on dakika geçirmeye karar verdi. Ga-

zetelerde yazdıkları gibi alaycı bir havaya da girmedi öyle, alay acıdır çünkü ve umutsuzluk tohumları taşır içinde. Doğruldu, hücrenin ortasına gelip dikildiği zaman birden ipek giysiler, dantellerle donandı. Başı, boynu, tüm bedeni, yalnızca dünyasının şeytansı efendilerinin en berbat zamanlarda giydikleri ipekli, işlemeli giysiler arasında beliriverdi. Tek parmağını bile oynatmadan sonsuzca büyüdü, hücreden taştı, evreni doldurdu ve dört adam dört küçük böcek gibi küçülüp kaldılar. Harcamone'un bir tür yüceliğe büründüğünü anlamışsınızdır. Öyle bir yücelik ki giysilerini bile ipek ve dibaya dönüşecek kadar soylulaştırdı. Ayaklarına parlak deriden çizmeler, bacaklarına yumuşak mavi ipekten bir pantolon kuşandı. Bedeni ağır ipekliden, önü yarı aralık bir gömlekle donandı. Görkemli boynunda Altın Post kolyesi sallanıyordu. Göklerden, kadırga kaptanının bacakları arasından geliyordu doğruca. Hem nesnesi hem de odağı olduğu mucize karşısında belki –belki de babası Tanrı'ya şükretmek için– sağ dizini yere koydu. Dört adam fırsattan hemen yararlandılar ve sıçrayıp baldırına çıktılar, oradan da dizden yukarıya, bacağına tırmandılar. Tırmanma zor oldu, bacağın eğiminden dolayı kayıyorlardı çünkü ipek pantolonunun üstünde. Dalgalı bir deniz gibi kabarık ve kıpırtısından yanına yaklaşılamayan pantolon ön yırtmacını geride bırakıp Harcamone'un bacağının üst tarafına koyduğu eline dek geldiler. Sonra bu ele tırmandılar. Elinden koluna, gömleğin dantellerle süslü yerine geçtiler ve sonunda sağ omuzuna vurdular. Oradan sol omuzuna eğilmiş olan boynuna, en sonra da olabildiğince yavaş, yüzüne çıktılar. Harcamone hiç kıpırdamamıştı. Yaptığı tek hareket yarı aralık ağzıyla soluk alıp vermesiydi. Yargıçla avukat kulağa, rahiple cellat da hiç çekinmeden ağıza girdiler. Alt dudağın kenarında ilerlediler önce biraz, sonra ağız boşluğuna düştüler ve daha yutağı geçer geçmez tadına doyulmaz bir eğimle uzanıp giden bir yolda buldular kendilerini. Ağaçların dalları öyle yüksekti ki yaprakları bulundukları yerin gökyüzünü oluşturuyordu. Kokuların türünü seçemiyorlardı, böyle durumlarda özel ayrıntılar pek fark edilmez çünkü: Ormanlardan geçer insan, kırlarda yürür, kayalara tırmanır. Onları en çok şaşırtan, sessizlik oldu. Çıt olsa el ele tutuşacaklardı; bu harikanın içinde yolunu yitiren iki öğrenciye dönmüştü rahiple cellat. Sağa sola bakarak, otları, yosunları kümeleyerek devam ettiler yollarına. Sessizliğin kaynağını arıyor ama

bulamıyorlardı. Birkaç yüz metre gittikten sonra, gökyüzü olmayan bu ortamda hiçbir şey değişmeden karanlık çöktü. Bir şenlikten arta kalan öteberiyi; pullu bir mayoyu, bir kamp ateşinin küllerini, süvari kadınlara özgü bir kamçıyı tekmeleyerek neşeyle saçıp dağıttılar. Sonra geri döndüler. Bu arada hiç farkına varmadan bir maden ocağının galerilerinden daha karmaşık dehlizlere girip çıktıklarını anladılar. Ucu bucağı yoktu Harcamone'un; kralı katledilmiş bir başkent gibi de karalara bürünüyordu içinin her yanı. Yürekten bir ses: "İçerim kan ağlıyor" dedi. Deniz üstünde hafif bir esinti çıkar gibi korku çıkageldi derken, iki yelken gibi korkuyla şişti yürekleri iki adamın. Kuş gibi hafifleyip daha uzaklara gittiler. Hiçbir kartalın konup kalkmadığı yalıyarların üzerinden uçtular, bazen birbirine değecekmiş kadar yaklaşan kaya yarıklarının arasından geçtiler. Daraldıkça daraldı geçtikleri yerler. Harcamone'un korkunç, insanlık ötesi bölgelerine yaklaşıyorlardı.

Kulaktan giren avukatla yargıç, bir sürü daracık sokaklara girip çıktılar önce. Bu sokaklardaki evlerin (hepsinin kapı ve pencereleri kapalıydı) yasal kovuşturma gerektiren tehlikeli aşklar barındırdığından kuşkulanılıyordu. Sokaklara taş döşenmemişti; ayakkabılar ses çıkarmıyordu çünkü yürürken, tersine esnek bir zeminde yürüyormuş gibiydiler, her adımda hafifçe yaylanıyorlardı. Keklik gibi sekiyorlardı sanki. Bu sokakların, Toulon sokakları olduğunu söyleyeceği geliyordu insanın, tam da seke sendeleye yürüyen tayfalara göre dolambaçlı sokaklardı. Doğru yolda olduklarını sanarak sola döndüler, tekrar sola, sonra yine sola döndüler. Bütün sokaklar birbirine benziyordu. Arkalarındaki yıkık dökük bir evden genç bir tayfa çıktı. Sağa sola bakındı. Sakız gibi çiğnediği bir ot vardı ağzında. Başını çeviren yargıç onu gördü, yüzünü seçemiyordu ama; tayfa yandan yürüyordu çünkü ve başını çeviriyordu biri bakınca. Avukat yargıcın göremediğini anladı. Dönüp baktıysa da o da göremedi tayfanın gizlediği yüzünü. Harcamone'un iç dünyasını görmemi ve dört kara adamın bu gizli serüvenine tanık olmamı sağlayan ayrıcalığa hâlâ şaşarım. Küçük ara sokaklar, yalçın dağ başlarındaki sarp geçitler ve ot bürümüş patikalar gibi karmaşıktı. Hepsi de aynı yamaçtan aşağıya uzanıyordu. Sonunda dört adamın dördü de bir çeşit dört yol ağzında karşılaştılar. Şimdi ayrıntısıyla anlatamayacağım bu kavşaktan, yine sola doğru, iki yanında dev ay-

nalar bulunan ışıklı bir koridor başlıyordu. Dördü de neredeyse nefes almayı bile unutup aynı anda sordular birbirlerine:

— Yüreği buldunuz mu, yüreği?

İçlerinden kimsenin yüreği bulamadığını anlayınca o koridora girdiler ve kulaklarını aynalara dayayıp dinleye dinleye yollarına devam ettiler. Bir ellerini kepçe gibi kulaklarına tutarak sık sık da kulaklarını ayna duvara dayayıp dinleyerek usul usul ilerliyorlardı. Vuruşları ilk duyan cellat oldu. Daha çabuk yürümeye başladılar. Korkuları öyle artmıştı ki bu esnek zeminde metrelerce uzunlukta sıçrayışlar yaptılar bu yüzden. Hem soluk soluğaydılar hem de durmadan konuşuyorlardı. Hani düşünde konuşur ya insan, sırf ses olsun diye alçak sesle belli belirsiz bir şeyler mırıldanır ya, öyle konuşuyorlardı işte. Vuruşlar giderek yaklaşıyor ve daha güçlü duyuluyordu. Sonunda dört kara adam, üzerine bir yüzüğün elmas taşıyla çok belirgin biçimde içinden bir ok geçen bir yürek çizilmiş olan bir aynanın önüne geldiler. Yüreğin kapısı olmalıydı burası kuşkusuz. Ne yaptı bilemiyorum ama bir şey yaptı cellat ve bu hareket bize yüreğin kapısını açtı. İlk odaya daldık. Oda bomboş, beyaz ve soğuktu. Hiçbir çıkışı yoktu. Bu boşluğun ortasında, on altı yaşlarında genç bir trampetçi üzerinde kasapların et doğradığı kütüğe benzer bir ağaç kütüğüne çıkmış öylece dimdik ayakta duruyordu. Donuk ve boş gözleri hiçbir şeye bakmıyordu. Gencecik elleriyle trampet çalıyordu. Değnekleri kesin ve net kaldırıp yine öyle vuruyordu. Değnekler Harcamone'un en yüce yaşamını vurguluyordu. Görmüş müdür bizi acaba? Saygısızca içine girilen yüreği görmüş müdür? Ya biz nasıl oldu da paniğe kapılmadık? Üstelik daha birinci odaydı bu. Saklı odanın gizi vardı daha keşfedilecek. Dört kişiden biri henüz yüreğin tam merkezinde olmadıklarını düşünüyordu ki kendiliğinden bir kapı açıldı ve dev boyutlarda, dehşetli de güzel bir gülle karşı karşıya geldik.

— Gizemli Gül, diye mırıldandı rahip.

Gördüklerinin görkemi karşısında şaşkınlıktan donakaldı dört adam. Gülün parıltısı önce gözlerini kamaştırdıysa da hemen toparlandı herifler, saygı maygı bilmez çünkü böyleleri. Heyecanları geçince, şehvetten gözü dönmüş bir satirin bir genç kızın eteklerini hırsla kaldırışı gibi, sarhoş elleriyle taçyaprakları yırta-kopara ara-

layarak gülün içine daldılar. Yaptıkları zındıklığın sarhoşluğuyla kendilerinden geçmişlerdi. Şakakları zonklayarak kan ter içinde gülün göbeğine vardılar: Kapkaranlık kuyu gibi bir yerdi burası, derin ve karanlık bir göze benzeyen bu deliğin iyice kıyısına sokularak eğilip içine baktılar. İşte o anda başları dönmüş olmalı ki dördü de dengesini yitirip düşmemek için debelenen adamlarınkine benzer hareketler yaptılar ama hepsi de bu derin bakışın içine düştüler.

İdam edilen tutukluyu küçük mezarlığa götürecek olan arabayı çeken atların ayak seslerini duydum. Bulkaen'in kurşunlanmasından on bir gün sonra infaz edilmişti ölüm cezası. Divers uyuyordu hâlâ, bir iki homurdandı sadece. Yellendi bir de. Size tuhaf gelecek ama beni cinsel isteklerden uzak tutan zihinsel etkinliğime karşın geceyi boş geçirmedim. Bir kolumla bir bacağımın uyuşmuş olmasına karşın Divers'in kollarından hiç çıkmadım.

Tan henüz ağarmaya başlamıştı. Ayak seslerinin gürültüsünü azaltsın diye hücresinden hapishanenin kapısına dek serilen halı üstünde Harcamone'un sessiz, törensi yürüyüşünü düşledim. Etrafı yardımcı gardiyanlarla çevrili olmalıydı. Cellat önden yürüyordu. Avukat, yargıç, müdür, öteki gardiyanlar arkasından geliyordu... Önce lüle lüle saçlarını kesmişler. Sıfır numara tıraş edilen saçları omuzlarına düşmüş kesilince. Bir gardiyan –Brulard– görmüş onu ölürken. "Bembeyaz" omuzlarını anlattı bana. Bir gardiyanın, bir insanın övünç kaynağı olabilecek omuzlarından bu biçimde söz etmeye kalkışması afallattı bir an için beni. Ne var ki Harcamone'un üzerinde idam mahkûmlarının giydiği beyaz gömlekten başka bir şey olmadığını anımsayınca, idam sehpasına çıkarken atletik, geniş omuzlarının sabah aydınlığında daha bir belirginleştiğini anladım. Gardiyan "Kardan beyazdı omuzları" bile diyebilirdi.

Ben de, çok fazla acı çekmeyeyim diye, elimden geldiğince gevşettim kendimi. Öyle yumuşadım ki, bir ara, Harcamone'un bir annesi olabileceği bile geldi aklıma –kafası kesilen her hükümlünün, giyotini korumakla görevli polis kordonuna yanaşıp ağlayan bir anası olduğunu herkes bilir.– İşte, annesini ve çoktan iki parçaya ayrılmış olan Harcamone'u düşünmek geldi içimden. Yavaşça mırıldandım bezgin bezgin: "Dua edeceğim annen için."

Sabah ziliyle uyanan Divers gerindi, germeşti, öptü beni. Bir şey

söylemedim. Aynı sabah bizi disiplin salonuna götürmek üzere kapımızı açtıklarında, koridorda yetiştim ona. Aklı başından gitmiş, şaşkın şaşkın bakıyordu. Lavaboya gitmek üzere sıraya dizilmiş tutukluların, gardiyanların yüzlerinden dün geceki trajediyi okumuştu. Ona çok yakın durmuyordum ama hay huy içinde, mahkûmların gidiş gelişleri arasında bir an karşı karşıya geldik ve hiç aklımızda yokken başlarımız birisinin ağzından öpmek isterken burunları rahatsız etmesin diye verilen konuma girdi kendiliğinden. Ellerimizse hep pantalonun kemerindeydi. Anahtar kilidin içinde dönerken (gardiyan salonun kapısını açıyordu) gökgürültüsü gibi gümleyince anladık ancak hücremizde olmadığımızı ve ancak o zaman fark ettik durumumuzun ciddiyetini. Disiplin ya da ceza açısından ciddiyetini demek istemiyorum. Başlarımız hüzne, iki kişilik hüzne bu denli alışmış olduğuna göre o anın çok ciddi bir an olduğunu duyumsadık. Anahtarın gümbürtüsünü duyduğumuzda başka bir şey yapıyor olsaydık o davranış da yazgımızın bir işareti gibi gelecekti zaten bize. Sinirlilik, parlamaya hazır oluşumuz yüzünden her şeyden bir anlam çıkarıyorduk. Divers bana:

— Jeannot, dedi, duydun mu sabah olanları?

Bir şey demedim ama evet işareti yaptım. Lou-du-Point-du-Jour yanımıza gelmişti. Güleç bir yüzle Divers'e:

— N'aber lan hergele? dedi.

Ben bu lafta da bir gacıya ya da bir kırığa değil ama bir arkadaşa, yüceltilmek istenen bir dosta seslenmenin sıcaklığını duyuyordum işte. Dün gecenin sözcük dağarcığına aitti ve hem bir sevgi sözcüğüydü hem de değildi. Sonra şöyle sürdürdü konuşmasını:

— Eee, bu da bitti işte! Güzelim oğları ikiye biçtiler. Şimdi sıra kimde?

Ellerini karnına dayamış öylece duruyordu ayakta. Bizim için, Divers'le benim için yani, önüne geçilemeyen o kader saatinin kişileşmiş canlı simgesiydi, tan sökümüydü, gün ağarmasıydı o. Adı* şu andaki kadar anlamlı olmamıştı hiçbir zaman.

— Dalga geçme be, dedi Divers.

— Ne var lan, ne bozuluyorsun? Ne olmuş biraz kafa bulduysak? Herifi senin yüzünden mi biçtiler!

* Point du Jour: Tan sökümü anı, tan.

Bu lafta sinsi bir suçlama mı buldu yoksa Divers?

— Kes dedik lan!

Birisinin suç ortağını açık etmek istediğini belirtmek için kullanılan "Yatırdı onu" deyimini anımsamıştır belki de. Lou yavaşça karşılık verdi:

— Canım ne zaman isterse o zaman susarım.

Bir tane geçirmek istedi Divers. Yumruğunu salladı. Kıpırdamadı Lou. Adı, güzelliğin yüz çevresinde oluşturduğu zırh gibi aşılmaz bir sınır çekiyordu bedeninin çevresine –ben de Bulkaen'e vurdum ama hiçbir zaman öyle suratının orta yerine vurmadım.– Divers kendisine vurmak isteyince, Lou da çaktırmadan adının büyüsünü çağırdı yardıma: Divers'in sol yumruğu aşamadı görünmez engeli, o büyülü sınırı geçemedi. Afallayan Divers, sağ yumruğunu kullanmayı denediyse de aynı duruma düştü; Lou onun iyice yavaşlamış yumruğunu sol eliyle tutup itti ve soluk soluğa kalmış Divers karşısında gücünün ortaya dökülmesinden memnun, gülümseyerek bıraktı didişmeyi.

Divers'in gözleri, anlattığım o merdiven sahnesinde, öpmek istediğim zaman Bulkaen'in gözlerinin parlayışı gibi parladı. Erkeklik onurunu korumak isteyen heriflerin –kimse gülmesin– gözlerindeki parıltının aynısını gördüm. Zaten bunlar da benim insan gözlerinde böylesine kesin kararlı bakışlar gördüğüm sayılı anlar oldu. Bulkaen kötü çıktı. Bu akşam, gece çok tatlı olduğundan, kurduğum düş beni, Bulkaen yaşasaydı hapishaneden çıkınca nasıl olurdu acaba türünden düşüncelere götürdü. Kucaklamak için açılan kollarımı itip çelik gözlerini gözlerime dikerek soğuk bir sesle "Siktir git başımdan be!" dediğini duyar gibi oluyorum. Sonra da sürdürüyor sözünü apışıp kaldığımı görünce, "Ne var yani! Tabii ki kullandım seni dostummuşsun gibi. Şimdi uza bakalım. Artık yaramıyorsun işime, toz ol!"

Böyle bir şey düşledim çünkü benden kesinlikle hoşlanmayan o soğuk bakışlar uzun zamandır belleğime kazınmış durumdaydılar ve ben bu sabah o bakışları Divers'in gözlerinde yeniden gördüm. Bana olan dostluğundan hatta aşkından söz ederken Bulkaen'in yalan söylemiş olduğuna inanmıyorum yine de. Kendisine bu kadar içten bağlı olduğumu bilen bir oğlan, kulampara olsun olmasın, kucaklamak için kollarımı açtığımda aşkın çağrısına karşı koyamazdı

çünkü. Yalan söylemiş olsa bile, Bulkaen'in kendine bu denli güvenmiş olması hayranlık uyandırıyor bende, ama içimdeki sıcaklığı da öldürmüyor değildi, Tanrı büyüktür, yani öyle tuzaklar kurar ki yolumuzun üstüne, sonuna değin yürüyemezsiniz o yolda.

Nefret ediyordu benden. Benden nefret ediyor muydu? Bugün bile uzaktan uzağa Rocky'ye olan dostluğuna karşı hâlâ savaşıyorum. Yapılan büyüyü bozmaya çalışan büyücü gibi, rakibin büyü-cezasını yok etmek isteyen sihirbaz gibi çabalıyorum. Seçilmiş, hedeflenmiş ve ele geçirilmiş kurban gibi direniyorum. Yay gibi gerilmiş tüm dikkatimle kıpırdamadan bekliyorum. Şimşek gibi çakacağım zamanı gelince. İyice pişiyorum şimdi. Boğuşuyorum. Bir suç ortaklığıdır Bulkaen'i Rocky'ye bağlayan. Öyleyse onu bana bağlayacak olan da daha ince bir suç ortaklığı –belki de cinayete ortaklık– olmalıdır. Harcamone'un suçunu üstüme almak ve bunun korkunç sonuçlarını Bulkaen'le paylaşmak isterdim. Fakat edebiyatın, bu, küçük adam tarafından hakkı yenmiş kahraman konusunu birçok kez işlemiş olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum. Çok sıkı, çok tehlikeli işbirliğimizden dolayı asıl seçilmesi gereken ben olsam bile, alınyazısı, açıkça alay edercesine, Rocky'yi seçtirecektir Bulkaen'e. Sonuç olarak bu herifin üstesinden gelemeyeceğimi biliyorum. Bulkaen'e bağlı çünkü o. Çünkü, benden önce, arkadaşların kaşla gözle, bazen de sözle sataşmalarına karşı savunulması gereken bir ilişkiye girdi Bulkaen'le ve tüm tehlikelerini de sonuna dek göze aldı o.

Gün sıkıcı geçti ama daha sabahtan, üzerinde boynuna bir can simidi geçirmiş bir tayfa başı resmi bulunan bir kâğıt bulmanın verdiği sevinçle neşemi buldum bir süre. Bütün Santral'de pek yaygın olan bir örnekti bu. Öyle ki aralarında hiçbir ilişki olmayan en az elli tutuklu bu dövmeyi yaptırmıştı bedenine.

Gün boyunca sessizdi ortalık. Akşam, kendini hücreme kapatabilmek için durumu ayarladı Divers. O da benim gibi, Harcamone'un yasını tutmak için bir araya gelmemiz gerektiğine inanıyordu. Yatınca, kasları gevşediğinden, biraz önce öpücüklere boğduğum beden, yorgun bir kocakarıdan başka bir şey değildi artık. Öpmenin, ilkel ısırmak hatta çatır çutur yemek isteğinin çağdaş biçimi olduğunu hiçbir zaman, işlediği halt karşısında Divers'in korkaklığını gördüğüm bu akşamki kadar duyumsamadım. Korku ben-

zini sarartıp onu sırça köşküne tıkmıştı. Onu tokatlamak ya da yüzüne tükürmek geldi içimden. Fakat seviyordum onu. Sarıldım ona tekrar, soluğunu kesecek kadar sıktım ve hiçbir herifi öpmediğim bir ateşlilikle öptüm. Öyle bir öpüş ki benliğimin en derin yerlerinden kendiliğinden gelen bir hırs fırtınasıydı bu. Ona egemen olmanın şehvetine vardım sonunda. Duygusal olarak en güçlü bendim, kaba kuvvet olarak da bendim en güçlü yine; korku ve utanç kaslarını pörsütmüş, tüketmişti gücünü. Sarılıp kucaklarken boylu boyunca uzandım üstüne, örtmek için utancını. Onu tüm bedenimle, taşan yerlerini de giysilerimin yenleri, etekleriyle örtmek için her şeyi yaptığımı anımsıyorum. Dünya onun aşağılanmış zavallı erkek bakışlarını görmesin diye başını koltuğumun altına saklarken bir kefen ya da antik bir tunik soyluluğuna bürünmüştü giysilerim. Yorgun, yaşlı karıkocaların altın yıldönümlerini kutlamak gibi bir şey yapıyorduk birlikte. Hani yaşlı çiftler vardır, aşkları artık coşkuyu değil acıyı paylaşmaktır ya, öyleydik işte. Belki de başka heriflerde birbirimizi arayarak on beş yıl beklemiştik. Mettray'den ayrılışımdan bu yana on beş yıl görmemiştik birbirimizi ve ben oradan ayrılırken o bir çocukluk suçundan dolayı yönetim binasında cezalıydı.

Yönetim binasının merkez koridorunun bir ucunda demir parmaklıklarla korunan boyası, cilası dökülmüş kocaman camlı kapı vardı. Hemen hemen hiç açılmazdı. Yalnızca üst tarafına bir vasistas takılmıştı, o açılırdı bir tek. Divers'i Mettray'de son kez işte bu kapının arkasında gördüm. Bilmem nereye basmışsa tepedeki pencereye dek tırmanmıştı. Asıldığı pencereden başını çıkartmıştı yalnızca, ağır gövdesi sabahın gizeminden daha şaşırtıcı bir biçimde, camların, bu sudan duvarın ardında güçlü ve gizemli debeleniyordu. Zarif elleri camdan görünen yüzünün iki yanına yapışmıştı. Bana bu durumda güle güle dedi.

İnsanın bakışlarının kendisini avutan şeylere takılıp kalması gibi anılarım da onun yüzünde donup kalıyor. Yüzüne tekrar tekrar bakıyorum, tıpkı bir sürgünün, müebbet yemiş bir mahpusun şu 3. paragrafı bir daha, bir daha okuması gibi: "Müebbet sürgüne mahkûm olan tutuklular, sürgün cezalarının başlamasından üç yıl sonra şartlı olarak tahliye olunabileceklerdir..."

Harcamone öldü, Bulkaen öldü. Eğer çıkarsam, Pilorge'un ölümünden sonra olduğu gibi gazeteleri didik didik karıştıracağım. Pi-

lorge'dan kaldığı gibi, bu sefer de kötü saman kâğıda basılmış kısa bir yazı kalacak bana. İdam cezasının sabaha karşı infaz edildiğini okuyacağım bu kül grisi kağıtlarda. Bu kâğıtlar mezarlarıdır onların. Fakat çok uzak gelecek zamanlara taşıyacağım ben onların adını. Yarınlara yalnızca sahibinden kurtulmuş olan bu adlar kalacak. Bulkaen, Harcamone, Divers kimdiler, kimdi Pilorge, Guy kimdi, diye sorulacak. Ve adları, bin yıl önce ölmüş bir yıldızdan gelen ışığın bizi şaşırtması gibi allak bullak edecek kafaları. Bu serüvenle ilgili söylenebilecek her şeyi söyledim mi acaba? Kitabı burada bıraktığıma göre anlatabilecek ne varsa onları da bırakıyorum demektir. Geriye kalan sözle anlatılamaz olandır zaten. Susuyor ve yürüyorum yalınayak!

La Santé. Tourelles Hapishanesi, 1943.

Bir mahkûm-yazar olarak tanınan Jean Genet, *Gülün Mucizesi*'nde suçluya bir övgü yapıtı ortaya koyuyor. Genet'nin ağırlıklı olarak ele aldığı şiddet, eşcinsellik, toplumsal değerlerin çürümüşlüğü gibi temalar; bu kez ancak güçlülerin ve kurnazların yok olmaya direnebildiği acımasız ıslahevi evreninin penceresinden yansıtılıyor. İkinci Dünya Savaşı'yla yokluğun kendini daha da beter biçimde hissettirdiği Fontevrault ıslahevinin küçük suçluları bir parça tütün veya kara ekmek için bedenlerini ve ruhlarını büyüklere sunmakta duraksamazlar. Bu kokuşmuşluktan arınmayı bir tek Harcamone başarabilmiştir.

Genet, gözünde idolleştirdiği idama mahkûm Harcamone'un infaza hazırlandığı gece, *Fontevrault'nun gerçekliği* ile idamın büyülü atmosferi arasında şiirsellik yüklü bir yolculuğa çıkar. Bir suçlunun, daha doğrusu suçlu olduğu varsayılan genç Harcamone'un yüreğine inen kara adamlar, orada bir mucizeyle karşılaşacaktır. Yargıç, avukat, papaz, cellat dörtlüşü insanlık adına karar veren bir kötülük kumkuması oluşturmuştur sanki. Toplumun kara vicdanını simgeleyerek Genet'nin dışladığı ve dışlandığı toplulukların sözcüleridir onlar.

Çarmıha gerilmeyi mucizeye dönüştüren İsa'dan bütün mistiklerin ardına düştüğü gülün gizemli varlığına kadar bütün mucize alanları buradadır. Bunların tamamını çağrıştırarak Genet bize bir edebiyat mucizesi sunuyor aslında. Hegel'le Genet'yi karşılaştırarak okuyan Derrida'nın "Çan Sesi"nde yazdığı gibi, "Bütün dünya edebiyatı, global olarak 'mim' oyununa dönüştürülmüş, yorumlanmış, alay edilerek tekrar edilmiştir" sanki. "Yolculuklar, odiseler, çarmıha germeler, cehenneme inişler, piramitleri boydan boya kat etme çabaları, mozoleler, harikalar diyarları, okyanus diplerinde saklı hazineler. Öğelerin ötesindeyiz burada. Kimi zaman zorlu bir yürüyüş, kimi zaman engelsiz bir uçuş; aynı zamanda bir deniz yolculuğu." Bu kitap, toplumun kıyısında yaşayanlara içeriden bakmaya cesaret edenler için...



Foto: Polis

ARTI